

**NÓGRÁD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
KÖZGYŰLÉSÉNEK ELNÖKE**

7. sz. napirendi pont

51-58/2014.ikt.sz.

Az előterjesztés törvényes:

dr. Barta László

JAVASLAT

**Nógrád Megye Területfejlesztési Programja 2014-2020 stratégiai tervezésért felelős
miniszter állásfoglalását követő elfogadására**

Készült: a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 2014. szeptember 10-ei ülésére
Előkészítette: Vadas Anett és a hivatal érintett munkatársai

Tisztelt Közgyűlés!

A testület a 2014. június 26-ai ülésén [45/2014. (VI. 26.) Kgy. határozat] tájékoztatást kapott arról, hogy Nógrád Megye Területfejlesztési Programja 2014-2020 (a továbbiakban: Program) egyeztetési változata a stratégiai tervezésért felelős miniszter részére megküldésre került. Egyben utasított a testület arra, hogy a megyei főjegyzővel közösen kísérjük figyelemmel a tervezés szakmai környezetének változásait, és ahhoz kapcsolódóan gondoskodjunk a Programban szükségessé váló módosítások átvezetéséről.

Az azóta eltelt időszakban a megyei tervezés Programmal összefüggő munkafolyamatairól, megtett intézkedésekről ezúton adok számot:

I.

A 2011. évi CXCVIII., valamint a 2013. évi CCXVI. törvénnyel módosított területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (a továbbiakban: Tftv.) 5. § n) pontja értelmében a területfejlesztési program a területfejlesztési koncepción alapuló a megye egész területére szóló középtávú cselekvési terv, melyet Tftv. 11. § (1) aa) pontja alapján a megyei önkormányzat dolgoz ki – a megyei jogú városok önkormányzatainak egyetértésével – annak testülete határozattal fogad el. Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata (a továbbiakban: SMJV) az előbbi jogszabályi hivatkozásnak megfelelően 2014. június 11-én megküldte a Programmal kapcsolatos egyetértő nyilatkozatát.

II.

A Tftv. 11. § (2) bekezdése szerint a megyei program a miniszter állásfoglalásának beszerzését követően fogadható el.

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése (a továbbiakban: Közgyűlés) a 20/2014. (III. 27.) Kgy. határozat 2. pontjában döntött arról, hogy a társadalmasítás során érkezett véleményekre, javaslatokra adott tervezői, szakmai válaszok véglegesítését követően – a Tftv. 11. § (2) bekezdése alapján – a területi hatásvizsgálati dokumentációval, SMJV egyetértő nyilatkozatával, a társadalmasítás során érkezett javaslatok értékelését tartalmazó táblázattal, valamint a projektlistákkal kiegészített Programra vonatkozó állásfoglalás a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős minisztertől kerüljön bekérésre.

Tekintettel a tervezési környezet és a belső munkafázisok határidejének folyamatos változására a Program 2014. június 11-én került elküldésre, az illetékes miniszter felé.

III.

A Nemzetgazdasági Minisztérium (a továbbiakban: NGM) Gazdaságfejlesztésért Felelős Államtitkársága 2014. július 11-én megküldte a miniszteri állásfoglalást, melyben az alábbiak kerültek megállapításra:

1. a Program formai és tartalmi szempontból egyaránt megfelel a hatályos jogszabályi előírásoknak, továbbá az NGM, és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által kiadott „Iránymutatás a megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához” című dokumentumban (a továbbiakban: Iránymutatás) foglaltaknak,
2. a Program testület általi elfogadását támogatja, ugyanakkor kisebb módosítások megfontolását javasolja.

A miniszteri állásfoglalásnak megfelelően a dokumentumban a tartalmi, stilisztikai javítások átvezetése megtörtént:

1. a Program stratégiai és operatív része egy dokumentummá került összeszerkesztésre.
2. a Program kiegészült az Iránymutatásban megadott táblázatokkal.
3. az egyes prioritások beruházási prioritásokhoz való kapcsolódásának kiegészítése megtörtént a 3.1.2; 3.2.2; 3.3.2; 3.4.2; 3.5.2 alfejezetek tekintetében.

A Program testület általi elfogadását követően Nógrád Megye Önkormányzata honlapján (www.megye.nograd.hu), a Területfejlesztés menüpontban válik elérhetővé.

Mindezek alapján kérem a Tisztelt Közgyűlést az előterjesztés megtárgyalására és a határozati javaslat elfogadására.

Salgótarján, 2014. augusztus 28.

Becsó Zsolt

HATÁROZATI JAVASLAT

Nógrád Megye Területfejlesztési Programja 2014-2020 stratégiai tervezésért felelős miniszter állásfoglalását követő elfogadására

1. A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése a 2014-2020 közötti Európai Unió stratégiai tervezéséhez kapcsolódóan – a stratégiai tervezésért felelős miniszter állásfoglalásában javasoltak figyelembevételével – elfogadja Nógrád megye 2014-2020-ra vonatkozó Területfejlesztési Programját (a továbbiakban: Program); továbbá egyetért az abban rögzített stratégiai és operatív célokkal, valamint annak mellékletét képező „Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 területi hatásvizsgálata” elnevezésű dokumentummal.
2. A közgyűlés kijelenti, hogy a határozat 1. pontjában elfogadott dokumentumok az elkövetkező hétéves ciklus fejlesztéseinek alapját teremtik meg. A közgyűlés felkéri elnökét, gondoskodjon a Programban rögzített stratégiai és operatív célok 2014-2020-as fejlesztések során történő megvalósulásáról

Határidő: értelemszerű

Felelős: Becsó Zsolt a közgyűlés elnöke

Salgótarján, 2014. szeptember 10.

Becsó Zsolt
Nógrád Megyei Önkormányzat
Közgyűlésének elnöke

dr. Barta László
Nógrád megyei főjegyző

NÓGRÁD MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

2014–2020

Készítette: **Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.**

A programban használt rövidítések:

ÁMCS	Ágazati munkacsoport
CLLD	Helyi Közösségvezérelt Kezdeményezés (Community Led Local Development)
ESB-alapok	Európai Strukturális és Beruházási Alapok
HACS	Helyi Akció Csoport
Hivatal	Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal
IH	Irányító Hatóság
IKT	Információs és Kommunikációs Technológiák
ITP	Integrált Területi Program
K+F	Kutatás és fejlesztés
KKV	Kis- és középvállalkozás
Kormányrendelet	A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet
Közyűlés	Nógrád Megyei Önkormányzat Közyűlése
KRF Zrt.	KRF Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Zrt.
KSZ	Közreműködő Szervezet
MAG Zrt.	MAG – Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt.
MNVH	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
Mötv.	Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
MTT	Megyei Tervezéskoordinációs Testületet
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
NMRVA	Nógrád Megyei regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány
NMTFK	Nógrád Megyei Területfejlesztési Koncepció
NORDA	NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.
NORRIA	NORRIA Észak-Magyarországi Regionális Innovációs Ügynökség Nonprofit Közhasznú Kft.
OP	Operatív Program
Önkormányzat	Nógrád Megyei Önkormányzat
TDM	Turisztikai Desztináció Menedzsment
Tftv.	A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény
TMCS	Területi munkacsoport
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
Ügynökség	Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.

Tartalomjegyzék

I. STRATÉGIAI PROGRAMRÉSZ.....	4
1. A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása	4
1.1 A tervezés előzményei, jogszabályi alapjai.....	4
1.2 A tervezésbe bevont szakmai szereplők.....	6
1.3 A Nógrád megyei stratégiai programhoz kapcsolódó társadalmasítási folyamat, a megyei stratégiai program tervezése során figyelembe vett mérföldkövek, határidők.....	6
2. A stratégiai program célrendszerének bemutatása: a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek alapján a specifikus, horizontális és területi célok meghatározása, viszonyrendszerének bemutatása.....	10
2.1 A célrendszer bemutatása: a jövőkép és az átfogó célok.....	10
2.2 Specifikus, horizontális és területi célok	11
2.3 A célrendszer külső koherencia vizsgálata	15
3. Prioritások beazonosítása, a célok és prioritások közti kapcsolatok	21
3.1 Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel.....	21
3.1.1 A prioritás indoklása	21
3.1.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Uniói tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz.....	22
3.1.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz	22
3.1.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések	23
3.2 Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése	25
3.2.1 A prioritás indoklása	25
3.2.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Uniói tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz.....	26
3.2.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz	27
3.2.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések	28
3.3 Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	29
3.3.1 A prioritás indoklása	29
3.3.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Uniói tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz.....	31
3.3.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz	32
3.3.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések	32
3.4 Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében.....	35
3.4.1 A prioritás indoklása	35
3.4.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Uniói tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz.....	36
3.4.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz	38
3.4.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések	39
3.5 Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára.....	42
3.5.1 A prioritás indoklása	42
3.5.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Uniói tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz.....	43
3.5.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz	45
3.5.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések	47

4. Tervezésekísérő eljárások	52
5. A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi keretének átfogó bemutatása....	57
6. Monitoring és értékelési terv	60
7. Forrásallokáció	73
II. OPERATÍV PROGRAMRÉSZ	76
1. Összefoglalás, tervezési háttér	76
2. Támogatás segítségével megvalósítandó programok	77
3. A tervezett fejlesztési elképzelések megyei prioritások szerinti csoportosításban	79
3.1 1. Prioritás: Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel.....	79
3.1.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása	79
3.1.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása	79
3.2 2. Prioritás: Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése	79
3.2.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása	80
3.2.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása	80
3.3 3. Prioritás: Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés.....	80
3.3.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása	81
3.3.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása	81
3.4 4. Prioritás: Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében	81
3.4.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása	82
3.4.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása	82
3.5 5. prioritás: Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	82
3.5.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása	83
3.5.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása	83
3.6 Együttműködés keretében tervezett fejlesztések.....	83
3.6.1 Gazdaságfejlesztési vezérprojektek.....	83
3.6.2 Helyi közösségvezérelt együttműködés (LEADER és CLLD).....	84
3.6.3 Nemzetközi projektek.....	84
3.6.4 A vállalkozások fejlesztési tervei	84
4. Horizontális jellegű információk	86
4.1 A végrehajtás módja és feltételrendszere, ellenőrzési rendszere.....	86
4.2 Környezeti értékelés.....	86
4.3 A teljesítés-igazolás követelményrendszerének kialakítása	87
III. Mellékletek.....	88
1. sz. melléklet: Partnerségi terv	88
2. sz. melléklet: Projektlista Nógrád megyei prioritások szerint.....	91
HAZAI FORRÁSOK	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
NEMZETKÖZI FORRÁSOK	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

I. STRATÉGIAI PROGRAMRÉS

1. A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása

1.1 A tervezés előzményei, jogszabályi alapjai

A megyei önkormányzatok tervezési feladatait a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.), Korm. határozat, valamint a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) számú határozat jelöli ki. E szerint **a megyék készítenek területfejlesztési koncepciót és programot, valamint közreműködnek a 2014-2020-as területi alapú fejlesztések megtervezésében**, továbbá a fejlesztések területi integrációjának szintje a megye a megyei jogú város, ill. a városok és térségeik. A Kormány 1298/2014. (V.5.) Korm. határozata rendelkezik a 2014-2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, valamint az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról.

A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeit, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályait a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet határozza meg, benne a részletes tartalmi követelményeket is.

A NMTFK készítésének legfontosabb **mérföldkövei** voltak:

A megyei területfejlesztési koncepció **előkészítéséhez** 2012 júniusában városonként és mikro-térségenként 16 helyszínen kerültek megszervezésre „fejlesztő műhelyek” azzal a szándékkal, hogy a meghívottak megismerkedhessenek az új, programalapú tervezés rendszerével, valamint programjavaslataikat megoszthassák a tervezést végző képviselőkkel.

Az **országos koncepció** külön részét képezi a **megyei fejezet**, ahol minden megye egy oldalnyi terjedelmű anyagban foglalta össze saját pozicionálását és fejlesztési elképzeléseit. Ennek előkészített változatát a Területfejlesztési Bizottság 2012. július 30-ai ülésén előzetesen tárgyalta, majd a közgyűlés a 73/2012. (IX. 27.) Kgy. határozat 2. pontja alapján elfogadta.

A közgyűlés a 81/2012. (XI. 22.) Kgy. határozata alapján kinyilvánította, hogy a koncepció addig elkészült **helyzetfeltáró munkaanyaga** a további tervezés alapjául szolgálhat.

A koncepció **javaslattevő fázisának** egyeztetési dokumentuma összeállítása 2012. novemberében – decemberében megkezdődött. Ennek céljából az Európai Unió 11 tematikus célkitűzéseit figyelembe véve **munkacsoportok** létrehozására került sor, amelyek heti, kétheti rendszerességgel üléseztek. Az

általuk megírásra került anyagok egyrészt a javaslattevő fázis munkarészeit képezték, másrészt a programozás alapjait is megteremtették.

A közgyűlés a 12/2013. (III. 21.) Kgy. határozatban nyilvánította, hogy a koncepció addig elkészült javaslattevő fázisának munkaanyagát társadalmi vitára, véglegesítésre megfelelőnek tartja, és meghatározta a felelősöket a **koncepció végleges változatának társadalmazása** érdekében szükséges intézkedések megtételére.

2013. április hónapjában az NMTHK Helyzetértékelő fázisa az eddigi észrevételek, javaslatok figyelembevételével, szükség szerint a dokumentumokba történt átvezetésével, továbbá Javaslattevő fázisa a munkaanyag véglegesítésével lezárásra került. A dokumentumokat Nógrád Megye Önkormányzata 2013. április 30-án a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet területi tervek meghatározott egyeztetési rendje szerint társadalmazásra bocsátotta.

A társadalmazás keretében, 2013. május 9. és május 15. között Nógrád megye hat – járásszékhely – városában a megye teljes területére kiterjedő „Tervezzük együtt a jövőt” címmel **fórunsorozat** megszervezésére került sor. A fórunsorozat és a társadalmazási folyamat mind az írott sajtóban, mind a megye területén elérhető rádióadó hírblokkjában több alkalommal meghirdetésre került. A rendezvényeket változó társadalmi összetétel és többnyire élénk érdeklődés jellemezte. Számos – mind a koncepció, mind a későbbi programozási időszak munkáját megalapozó – konstruktív hozzászólás hangzott el. A 45 napos – 2013. június 14-én záródó – társadalmazási folyamatot követően, 2013. június 26-án **zárókonferencia** megrendezésére került sor. A rendezvény egyúttal már a programozás időszakának előkészítését is szolgálta. A felkért minisztériumi előadók a jövőt érintő fontosabb változásokról számoltak be a gazdaság, a vidékfejlesztési, illetve a humán szféra területéről.

A beérkezett véleményeket, észrevételeket a tervezésben résztvevő szakemberek áttekintették, feldolgozták, majd beépítették a koncepcióba.

Az átdolgozott és kiegészített NMTHK – helyzetértékelés, javaslattevő –, valamint a beérkező vélemények összesített változata, Nógrád Megye Önkormányzata honlapján (<http://megye.nograd.hu>) a Területfejlesztés menüpontban 2013 augusztusától elérhetővé vált.

A területi hatásvizsgálattal kiegészített területfejlesztési koncepció teljes dokumentuma megküldésre került a területfejlesztésért felelős stratégiai miniszternek.

Az NMTHK közgyűlés által történő elfogadása az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) elfogadását követően, 2014. februárban került sor.

A 2014-2020-as időszak **következő tervezési feladata a megyei területfejlesztési program elkészítése**, melynek alapját a Kormányrendelet képezi. A tervezési folyamat a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által kiadott „IRÁNYMUTATÁS a megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához” c. dokumentum alapján történik.

1.2 A tervezésbe bevont szakmai szereplők

Nógrád megye területfejlesztési koncepciójának elkészítésére a **Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.** kapott megbízást, tervezési munkáját segítette a **Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal**, illetve az alvállalkozóként bekapcsolt Consultax Kft.

A „Nógrád Megye Területfejlesztési Koncepciója 2014-2020” helyzetelemző és javaslattevő részdokumentumainak jogszabály által előírt gazdasági, társadalmi és környezeti hatásvizsgálatát a **NORDA Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.** végezte el. A területi hatásvizsgálat elkészítésében közreműködött a KRF Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Zrt., valamint két környezetvédelmi szakember.

Az Államreform Operatív programnak köszönhetően az Önkormányzat támogatást nyert a 2014-2020 időszakra vonatkozó területfejlesztési program, valamint az operatív programokhoz szükséges megyei részdokumentumok elkészítésére. A támogatás lehetőséget adott arra, hogy az Önkormányzat a hivatalában szervezetfejlesztést hajtson végre, illetve tervező-fejlesztő szakemberekkel erősítse meg a 100%-os tulajdonában álló Ügynökséget. A Hivatal Területfejlesztési és Gazdasági Irodája 2 fővel (területfejlesztési koordinátor és fejlesztési referens), az Ügynökség szervezete 3 fő vezető tanácsadóval bővült.

Az Önkormányzat 2014. január 20-án kötött megállapodást az Ügynökséggel in-house beszerzés keretében Nógrád Megye Területfejlesztési Programjának elkészítésére. A megállapodás tárgyát képezi továbbá a TOP gazdaságfejlesztési és kistérség-fejlesztési dokumentumainak elkészítése, az ágazati operatív programok megyei részdokumentumainak elkészítése, és a kapcsolódó projektgyűjtés. A megbízott a feladat elvégzésébe jogosult alvállalkozót bevonni.

A Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. 1996-ban jött létre, a Nógrád Megyei Területfejlesztési Tanács munkaszervezeteként funkcionált 2011-ig. A decentralizált pályázatok kezelésén túl részt vett számos megyei és területi stratégia megalkotásában, megyei nagyprojektek fejlesztésében, a határon átnyúló magyar-szlovák együttműködések koordinálásában.

Nógrád Megye Területfejlesztési programja területi hatásvizsgálatának elkészítésére a NORDA Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. kapott megbízást. Az Ügynökséget 1999-ben alapította az Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács azzal a céllal, hogy a területfejlesztési intézményrendszer részeként, a kezelésébe rendelt decentralizált források felhasználásának elősegítése révén, valamint koordinációs és partnerségi tevékenységével hozzájáruljon a térség, az Észak-magyarországi régió fejlődéséhez.

1.3 A Nógrád megyei stratégiai programhoz kapcsolódó társadalmasítási folyamat, a megyei stratégiai program tervezése során figyelembe vett mérőföldkövek, határidők

A Közgyűlés a 81/2012. (XI. 22.) Kgy. határozat mellékleteként fogadta el a partnerségi tervet tartalmazó Nógrád Megye Területfejlesztési Koncepciójának helyzetfeltáró munkaanyagát, mely a 2014-2020-as fejlesztési ciklusra való tervezési felkészülés jegyében került kialakításra. Ezt követően a **Partnerségi Terv** egy alkalommal módosításra került 2013 decemberében, miután a partnerek köre

– jogszabályi változás, illetve szervezetmegszűnés folytán – megváltozott, valamint egyes esetekben névváltozás történt.

A Kormányrendelet 13. § (1) bekezdése alapján „a területfejlesztési koncepciók és programok kidolgozásának része az állampolgárok, a tervezéssel érintett területen működő érdekképviselők, társadalmi szervezetek és vállalkozások tervezésbe való bevonását részletező partnerségi terv.”

A 13. § (2) bekezdése alapján a partnerségi terv a tervezés folyamatában meghatározza

- a bevonandó célcsoportot,
- az egyes tervezési elemekhez és fázisokhoz kapcsolódó bevonás tervezett eszközeit és részvételi formáit,
- a bevonás céljait.

A **partnerség célja** az állampolgárok, az érintett területen működő érdekképviselők, civil partnerek, a térség területfejlesztési szereplői, vállalkozások, települési önkormányzatok és a véleményezésre jogosult szervek bevonása, a megyei területfejlesztési koncepció demokratikus legitimációjának, társadalmi elfogadottságának megteremtése. A gazdaság és társadalom minél szélesebb köréből a szaktudás, igények, elvárások, szükségletek, információk, javaslatok és vélemények becsatornázása mind a tervezési, mind az egyeztetési fázisokban.

A **partnerség célcsoportját** a területfejlesztés érintettjei és aktív szereplői képezik, így:

- az állampolgárok,
- az érdekképviselők,
- a gazdasági, üzleti és vállalkozó szektor szereplői,
- a helyi és nemzeti önkormányzatok,
- a térség társadalmi szervezetei,
- a Kormányrendelet 10. számú mellékletében nevesített véleményezésre jogosultak,

valamint a Tftv. 14/A., és 14/B. §-ban nevesítettek alapján:

- az Észak-Magyarországi Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum,
- a Nógrád Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum.

A Hivatal valamint az Ügynökség munkatársai részvételével létrehozott **Területfejlesztési Munkacsoport** ellátja a **partnerségi terv végrehajtásának adminisztratív és szervezési feladatait**. A Területfejlesztési Munkacsoporton belül az adminisztratív és szervezési feladatok felelőse a Hivatal Területfejlesztési Irodája. A Munkacsoport területfejlesztési szakmai és kommunikációs tevékenységét az Ügynökség látja el, melybe külső szakértőt is bevonhat.

Az NMTEK elérhetősége széles körben biztosítottá vált, egyrészt az Önkormányzat honlapján történő megjelenítéssel, másrészt a dokumentum véleményezési felhívása közvetlenül megküldésre került a Kormányrendelet 10. melléklete szerinti véleményezésre jogosult szervezeteknek – Országos Területfejlesztési Tanács, miniszterek, országos önkormányzati érdekszövetségek, érintett térségi fejlesztési tanácsok, megyei jogú város, szomszédos megyei önkormányzatok –, a Partnerségi Tervben szereplőknek, valamint a Kormányhivatal részét képező szakigazgatási szerveknek, az országgyűlési és a megyei önkormányzati képviselőknek, a tankerületeknek, a járási hivataloknak.

A lezajlott társadalmasítási folyamat során mintegy 32 véleményező 255 észrevétele, javaslata érkezett meg a dokumentumhoz, ezek feldolgozása – szakmai értékelést követően – megtörtént, az észrevételek és javaslatok jó része átvezetésre és hasznosításra került.

A társadalmasítás során **beérkezett javaslatok összegzését és azok tervezői értékelését** a Kormányrendelet 17. § (2) bekezdése alapján az elkészült NMTFK Helyzetértékelő és Javaslattevő munkaanyagához csatoltuk. Az értékelésben megtalálhatók mindazok az észrevételek, melyek elfogadásra kerültek és beépültek a dokumentumokba, illetve azon vélemények, amelyekben nem alakult ki egyetértés. Utóbbi esetekben részletes indoklással feltüntetésre került a tervezésben résztvevő szakemberek álláspontja.

A megyei területfejlesztési koncepció elfogadását követően megkezdődött a megyei területfejlesztési program előkészítése és megalkotása. A program készítésével egyidejűleg a **Partnerségi Terv aktualizálása is szükségessé válik.**

A **Területfejlesztési Munkacsoport** feladatai az alábbiak szerint módosulnak:

- folyamatos kapcsolattartás a tervezésben érintett államigazgatási szervekkel, valamint részvétel az általuk szervezett rendezvényeken és képzéseken
- a Partnerségi Terv aktualizálása és közgyűlési döntésre való előkészítése
- felmérés a megye állami, gazdasági és társadalmi szereplőinek 2014-2020 időszakra vonatkozó fejlesztési projektjeiről, a projektgyűjtéshez kapcsolódó események szervezése és kommunikáció megvalósítása
- a programozásban közreműködő testületek és munkacsoportok felállítása és operatív működésének támogatása
- területfejlesztési műhelyek és rendezvények megszervezése, lebonyolítása, dokumentálása, a dokumentációk továbbítása és hozzáférhetőségük biztosítása
- a véleményezésre jogosultak hivatalos megkeresése, a dokumentációk megküldése
- az elfogadott megyei területfejlesztési program kihirdetése és dokumentációjának megküldése a jogszabályban és a Partnerségi Tervben meghatározott szervezeteknek, szervezeteknek.

A Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által 2013 augusztusában kiadott „Útmutató a megyei önkormányzatok **tervezés koordinációs feladataihoz** kapcsolódóan” c. dokumentum javaslatot tesz arra, hogy a megyei önkormányzatok hozzanak létre:

- Megyei Tervezéskoordinációs Testületet
- területi munkacsoportokat
- ágazati munkacsoportokat

Az **MTT** dönt a megyei szintű tervdokumentumok időközi és végső változatainak szakmai elfogadásáról és megyei önkormányzat elé terjesztéséről. Ugyanez a szervezet készíti elő a regionális területfejlesztési konzultációs fórum elé kerülő szakmai anyagokat is, egyeztetve a szomszédos megyék önkormányzataival. Az MTT eljár mindazon szakmai dokumentumok tervezése kapcsán, ahol a megyének közvetlen tervezési kompetenciája van, így a tervezési és konzultációs folyamatok operatív szintű menedzsmentjének legfőbb biztosítója. Az MTT-ben elsősorban szakmai szervezetek és stakeholderek képviselői kapnak helyet. A Közgyűlés 2013. november 27-én a 2014-2020-as

európai uniós tervezési ciklushoz és az ehhez kapcsolódó jövőbeni feladatok ellátásához létrehozta a 15 fős Nógrád Megyei Tervezéskoordinációs Tanácsot. A MTT elnöke a megyei közgyűlés elnöke, titkári feladatait a megyei főjegyző látja el tagként.

A **TMCS-k** kistérségenként jönnek létre, és feladatuk, hogy a programozás során érvényesítsék a területi érdekeket, térképezzék fel és csatornázzák be az alulról jövő fejlesztési javaslatokat. A területi Munkacsoportokat a kistérségi központ szerepét betöltő település képviselője vezeti. A TMCS-k feladata a megyei szinten zajló tervezés meghatározó területi alapegységét képező kistérségek (kivéve megyei jogú városok) vonatkozásában megfogalmazott integrált kistérségi fejlesztési részprogramok véleményezése és elkészítésük szakmai koordinációja. A TMCS-kbe a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése egy-egy képviselőt delegál.

Az **ÁMCS-k** létrehozásának célja, hogy a területiség mellett az ágazati lefedettség is biztosítva legyen a megyei tervezés programozási fázisában. Az ÁMCS-k részt vesznek mind a TOP-hoz illeszkedő megyei területfejlesztési részdokumentum, mind az ágazati OP-khoz illeszkedő megyei területfejlesztési részdokumentum elkészítésében. Az ÁMCS-k profilja a megyei területfejlesztési program prioritásaihoz illeszkedik az alábbiak szerint:

- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Munkacsoport
- Zöldgazdaság, Vidékgazdaság és Turizmus Munkacsoport
- Társadalomfejlesztési Munkacsoport
- Település- és Infrastruktúra-fejlesztési Munkacsoport
- Köszolgáltatás-fejlesztési Munkacsoport.

A megyei koncepció készítése során elfogadott Partnerségi Terv melléklete a véleményezőkről, a külső és belső partnerekről fennmarad a programozás időszakára, mindössze a szervezetek megnevezésében történt változások kerülnek átvezetésre. A programozásba bevont szervezetek listáját jelen dokumentum *1. sz. melléklete* tartalmazza.

A **Partnerségi Terv megvalósításának folyamatait**, jelölve a tervezési munka mérföldköveit, az alábbi Gantt diagram szemlélteti:

	2013	2014									
Tevékenység	12	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Megyei területfejlesztési program											
Megyei területfejlesztési program											
Projektgyűjtés, projektek fejlesztése											
TOP megyei részdokumentum II. fázis											
Ágazati OP-k megyei részdokumentuma											
TOP megyei részdokumentum II. fázis											
Ágazati OP-k megyei részdokumentuma											
TOP részdokumentum III. fázis											
TOP részdokumentum III. fázis											

Jelölés: tervezési folyamat
egyeztetési folyamat

A 2014-2020 tervezési időszakhoz kapcsolódóan a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke, és a Nógrád megyei főjegyző 4/2013. számmal együttes rendelkezést adott ki, amely

tartalmazza a tervezés és társadalmi egyeztetés részletes feladatait és határidőit. A dokumentum figyelembe vette a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által megadott **tervezési mérföldköveket** és ütemtervet, valamint a törvényi kötelezettségekből adódó kötelező egyeztetések időtartamát.

A programozás fázisában a **társadalmi egyeztetések fórumai, csatornái**:

- szakmai tervezési műhelyek
- kistérségi fejlesztési műhelyek és konferenciák
- záró konferencia
- Észak-Magyarországi Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum
- Nógrád Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum
- megyei önkormányzati honlap: www.nograd.hu
- helyi sajtó
- dokumentumok közvetlen megküldése egyeztetésre.

A **projektek gyűjtésébe** – a Hivatal mellett – a következő partnerek kapcsolódnak be önálló projektrögzítő pont működtetésével:

- Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.
- Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Nógrád Megyei Szervezete
- Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat megyei referens
- Nógrád Megyei Civil Információs Centrum
- LEADER Helyi Akciócsoportok (igény szerint).

2. A stratégiai program célrendszerének bemutatása: a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek alapján a specifikus, horizontális és területi célok meghatározása, viszonyrendszerének bemutatása

2.1 A célrendszer bemutatása: a jövőkép és az átfogó célok

Nógrád megye 2030-ra megfogalmazott jövőképét annak címe összegzi a legjobban: VERSENYKÉPES, VONZÓ NÓGRÁD. A megyében élők elsősorban azt szeretnék látni, hogy Nógrád gazdasága fordulatot vesz, melynek eredményeként olyan térséggé válik, ahol kedvezők az életfeltételek, az életminőség.

Nógrád megye fejlesztésének átfogó célja, hogy a gazdaság élénkítése, a meglévő természeti potenciálok hasznosítása és a helyi társadalom aktivizálása által 2030-ra megálljon a leszakadás folyamata Magyarország más térségeihez viszonyítva, és előtérbe kerüljenek olyan új fejlődési lehetőségek, amelyek hosszú távon a megyét vonzó térséggé teszik mind a lakosság, mind a vállalkozások számára.

- A megyék rangsorában szinte minden statisztikai mutató alapján leggyengébb teljesítményt nyújtó gazdaság álljon fejlődő pályára. Fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciálja. A térség gazdasági profilját adó, hagyományokkal rendelkező ágazatok fejlesztéseiknek köszönhetően legyenek képesek megfelelni a világgazdasági kihívásoknak, emellett jelenjenek meg a

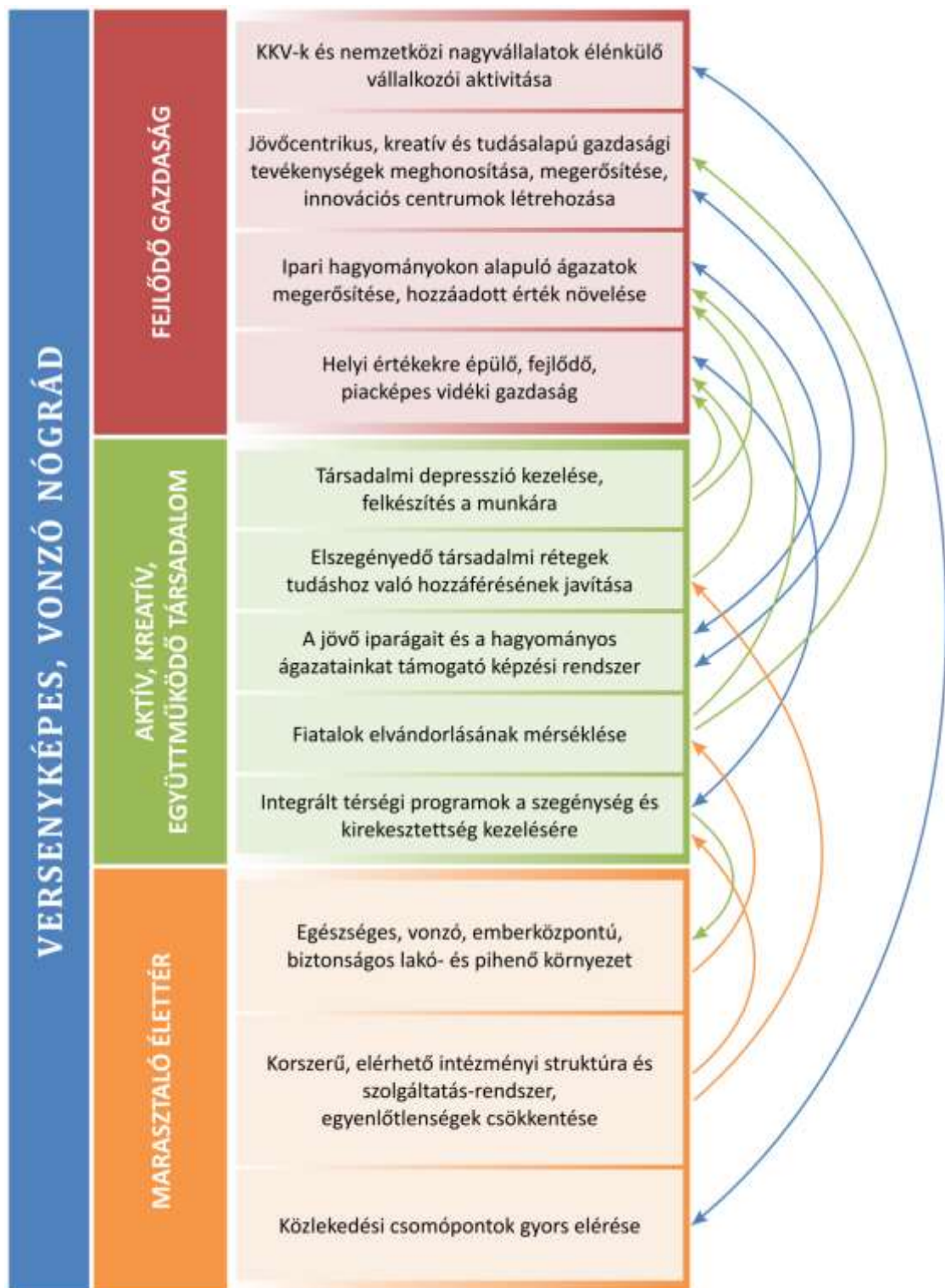
gazdasági fejlődésnek lendületet adó tudás alapú, kreatív ágazatok. Növekedjen a vidék foglalkoztatási képessége, használjuk ki hatékony és fenntartható módon természeti és épített erőforrásainkat, egyedi, palóc hagyományainkat, történeti, kulturális értékeinket, örökségünket. ➔ **FEJLŐDŐ GAZDASÁG**

- Fokozódjon a társadalom aktivitása, amely elengedhetetlen a foglalkoztatottság növeléséhez. Enyhüljön a fejlődést akadályozó társadalmi depresszió, a mélyszegénységben élők kilátástalansága, javuljon a lakosság egészségi állapota. A periferián élők is növekvő eséllyel férjenek hozzá a tudáshoz. A megújulási, innovációs képesség növelése érdekében fokozódjon a társadalom kreativitása, együttműködési készsége. Javuljanak az emberek munkához jutási esélyei azáltal, hogy a munkaerőpiacon eladható tudáshoz és kompetenciákhoz jutnak. Nógrád megye semmi esetre sem lehet fehér folt Magyarország felsőoktatási térképén. ➔ **AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM**
- Nógrád megye legyen olyan élettér, amelyet az itt élőknek nem érdemes elhagyni. Szolgálja a családok, vállalkozások, szervezetek kényelmét kiegyenlített, korszerű intézményrendszer, javuló közlekedési hálózat, biztonságos, egészséges környezet. Nógrád legyen vonzó azok számára is, akik zsúfolt nagyváros és agglomeráció helyett varázslatos tájra, természetközeli, emberléptékű lakótérre vágnak. Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet. ➔ **MARASZTALÓ ÉLETTÉR**

2.2 Specifikus, horizontális és területi célok

A jövőkép és az átfogó célok meghatározását követően került sor a stratégiai célok megfogalmazására, melyek specifikus, horizontális és területi célokként jelennek meg.

A specifikus célrendszert és annak összefüggéseit, koherenciáját az alábbi, 1. sz. ábra foglalja össze:

1. sz. ábra: Specifikus célrendszer és összefüggései

A **horizontális célok** a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vettük alapul, és zárójelben jelöltük is annak számát.

A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás ösztönzése (8)

A programtervezés és megvalósítás során preferenciát élveznek azok a fejlesztések, amelyek javítják a munkához való hozzáférést foglalkoztatási kezdeményezéseken, a mobilitás ösztönzésén

keresztül. Ebben kiemelt célcsoportnak számítanak a munkakeresők és inaktívok, a fiatalok és az idősebb munkavállalók, valamint az önfoglalkoztatók.

A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a megkülönböztetés minden formája elleni fellépés (9)

A fejlesztési beavatkozásoknál érvényre kell juttatni az esélyegyenlőséget, erősíteni a társadalmi befogadást, csökkenteni a szegénységet. A beruházásoknak, programoknak elő kell segíteni a társadalom peremére szorult rétegek fizikai és mentális életkörülményeinek javítását, hozzáférésüket a szolgáltatásokhoz.

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) hozzáféréseinek, használatának, és minőségének javítása (2)

A programban megfogalmazott célok, intézkedések megvalósítása során törekedni kell az infokommunikációs technikák minél szélesebb körű alkalmazására. Az IKT iránti kereslet nem csak a digitális gazdaságban, hanem a közigazgatásban, a kultúrában, a közszolgáltatásoknál is fokozható azáltal, ha a társadalom minél több tagja sajátítja el az alkalmazáshoz szükséges tudást.

Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban

Az energiahatékonyság növelése, a megújuló energia használatának fokozása a fejlesztések szinte minden területén aktuális és kívánatos cél. A beruházások fenntarthatóságát a költséghatékony üzemeltetés nagyban elősegíti.

A környezet megóvása és védelme, és a források hatékony felhasználásának elősegítése (6)

A fejlesztési beavatkozások tervezése és megvalósítása során a környezet megóvásának szempontját feltétlen szem előtt tartani szükséges. Nógrád megye megfogalmazott jövőképe a térség kitörésének lehetőségeit részben a természeti-táji környezet vonzerejére alapozza. Kiemelt figyelmet érdemel a természeti erőforrások között a vízkészlet, amely megfelelő gazdálkodással és hatékony használattal hosszú távon képes kedvező élet- és gazdálkodási teret fenntartani.

A fenntartható közlekedés előmozdítása és a szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban (7)

A szolgáltatásokhoz történő hozzáférés javítása, a turizmus fejlesztése, a munkavállalói mobilitás fokozása, a befektetés-ösztönzés, és számos egyéb fejlesztési cél nem valósítható meg sikeresen anélkül, hogy javuljon a közlekedés infrastruktúrája, fenntartható szervezetsége. A sok esetben méltánytalan állapotú és sűrűségű hálózati infrastruktúrák – kiemelten víz, csatorna, és informatikai hálózat - fejlesztésének igénye minden prioritásban megjelenik, és azokat egymással integrálni is képes.

A „Javaslattevő fázis”-ban megfogalmazott horizontális célokra túl a megyei programozásban elvárt a **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) horizontális elveinek érvényesítése** is.

A megyei területfejlesztési program összeállítása során úgy kell eljárni, hogy a kitűzött célok megvalósulása során a lehető legnagyobb mértékben érvényesüljenek a **hosszú távú fenntartható fejlődés** környezeti, gazdasági és társadalmi szempontjai. A tervezett beavatkozások végrehajtása

során előforduló esetleges környezeti hatások azonosítása és minimalizálása érdekében készül el a területfejlesztési program stratégiai környezeti vizsgálata.

A **területi kohézió** magyarországi kezdeményezésű horizontális elv, amely kiterjed a fejlesztéspolitika minden szakterületére. Megyei szinten is érvényesíteni kell, hogy a fejlesztések minden esetben igazodjanak a helyi adottságokhoz, és egymással térségileg integráltan valósuljanak meg.

Az európai horizontális politikákkal és a TOP elveivel összhangban a megyei program tervezés és megvalósítás során figyelmet kell fordítani az **esélyegyenlőség és anti-diszkrimináció** érvényesülésére. A tervezett fejlesztések esetén szem előtt kell tartani a nők és férfiak közötti esélyegyenlőséget, valamint kiemelten érvényre kell juttatni a fogyatékkal élők, a roma nemzetiségű emberek diszkrimináció-mentességét. Az esélyegyenlőség szempontjainak érvényesülését kiemelten támogathatják olyan beavatkozások, mint a bölcsődék és óvodák fejlesztése, a szegregátumok megszüntetése, a befogadás erősítése, a tudáshoz való hozzáférés javítása és a közösségépítés.

A **területi célok** meghatározásánál nem hagyhatjuk figyelmen kívül Nógrád megye kis méretét. Ha a gazdaság, illetve különösen társadalom helyzetét vizsgáljuk (ld. helyzetelemzés), alapvetően két terület rajzolódik ki: Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád. A gazdasági mutatók összességében ugyan nem mutatnak jelentős eltéréseket, de a gazdaság szerkezete mégis különböző. A gazdaság és az export motorját a Nyugat-Nógrádban működő multinacionális vállalatok adják, míg a hagyományos ágazatok és a belőlük kinőtt KKV-k Kelet-Nógrádban működnek. A fentiek alapján két területi program került meghatározásra, melyek középpontjában a gazdaság és az ipar fejlesztése áll. A területi célokat a 2. sz. ábra jeleníti meg.

Kelet-Nógrád felzárkóztatása, újraiparosítása

Salgótarján és térsége a vállalatok árbevétele és export teljesítménye alapján elveszítette ipari központ szerepét, mindemellett a megyében a munkanélküliség mértéke a keleti részen a magasabb. A foglalkoztatási gondok enyhítésének leginkább hatékony eszköze az iparfejlesztés lehet, melynek legnagyobb akadályát a nagyméretű, infrastruktúrával ellátott iparterületek hiánya jelenti. Új, zöldmezős területek feltárása és fejlesztése mellett a KKV-k számára a gazdaságfejlesztésbe bevonhatóvá kell tenni a városképet romboló barnamezős területeket. Ezek a célok szorosan összefüggnek a városok és térségük fejlesztésével, kiemelten a Salgótarjánban megvalósítandó integrált területi beruházással.

A foglalkoztatás bővítéshez a térségre szükséges fókuszálni a társadalmi célok között szereplő, munka világára felkészítő programokat.

Nyugat-Nógrád gazdaság- és iparfejlesztése

A gazdaságfejlesztés a megye teljes területén prioritást élvez, hiszen ez a kulcstényezője Nógrád megye felemelkedésének. Az ipari parkok telítettsége miatt a zöldmezős iparterület-fejlesztés Nyugat-Nógrádban sem maradhat el, és várhatóan itt könnyebb lesz fejlesztésbe vonható alkalmas területeket feltárni. A veszteségtermelő barnamezős területek ugyan kisebb mennyiségben, de ebben a térségben is jelen vannak, és mind városfejlesztési, mind gazdaságfejlesztési szempontból szükséges a fejlesztésükkel számolni.

Nyugat-Nógrádban a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg a jelen lévő multinacionális vállalatok igényeinek. Ez az egyik oka annak, hogy a vállalatok menedzsmentje döntően nem helyi, hanem Pest megyéből ingázik. Az értelmiség térségbe vonzásához szükség van életminőséget javító szolgáltatás-fejlesztésre, ami különösen jellemző Rétság városára.

A helyi humán kapacitások hatékonyabb kihasználásához elsősorban a menedzsment és nyelvi kompetenciák fejlesztésére, megerősítésére van szüksége a multinacionális vállalatoknak.

2. sz. ábra: Területi célok Kelet- és Nyugat-Nógrádban

A területi programok további kategóriájába a két megyei főút által kirajzolt patkón (ld. Javaslattevő fázis 5.1. fejezet) kívül eső **vidéki térség** tartozik. Helyi fejlesztési programjait az ott működő LEADER akciócsoportok készülő Helyi Vidékfejlesztési Stratégiái határozzák meg.

A területfejlesztési program alkalmazza azon területhasználati elveket, amelyek a megyei területfejlesztési koncepcióban kerültek meghatározásra.

2.3 A célrendszer külső koherencia vizsgálata

A megyei területfejlesztési program specifikus céljainak kapcsolódását a határos megyék fejlesztési dokumentumaihoz, az EU 2020 tematikus célkitűzéseikhez és a TOP, valamint az ágazati operatív programok céljaihoz az alábbi táblázat foglalja össze:

FEJLŐDŐ GAZDASÁG			
Specifikus cél	Kapcsolódó EU 2020 tematikus célkitűzés	TOP és ágazati OP célkapcsolat	Kapcsolat a szomszéd megyék fejlesztési dokumentumaival
KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása	3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése 4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban 8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása	TOP 1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a gazdasági aktivitás növelése érdekében TOP 2 Vállalkozások és lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása GINOP 1 Vállalkozói környezet és kultúra fejlesztése	Pest megye: Északi és keleti térrészek integrálása, Kassa – Losonc irányába „CENTROPA2” kialakítása
Jövőcentrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése, innovációs centrumok létrehozása	1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése 3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése 10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében	GINOP 1 Vállalkozói környezet és kultúra fejlesztése GINOP 2 Tudásfelhasználás segítése; Tudásáramlás erősítése; Tudásbázisok megerősítése TOP 1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a gazdasági aktivitás növelése érdekében; Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése TOP 2 Vállalkozások és a lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása	
Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése	1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése 3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése 4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban 8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása	GINOP 1 Kiemelt ágazatokba, térségekbe és célcsoportokba tartozó vállalkozások növekedési potenciáljának javítása; Tudásbázisok megerősítése TOP 1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a gazdasági aktivitás növelése érdekében	

FEJLŐDŐ GAZDASÁG			
Specifikus cél	Kapcsolódó EU 2020 tematikus célkitűzés	TOP és ágazati OP célkapcsolat	Kapcsolat a szomszéd megyék fejlesztési dokumentumaival
Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság	3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése 4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban 5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása 6. A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	TOP 2 A kulturális és természeti örökségre épülő turizmusban rejlő térségi potenciál kiaknázása TOP 6 A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése VP 1 Az innováció, együttműködés és a tudásbázis fejlesztése a vidéki térségekben VP 2 A gazdaságok életképességének és versenyképességének fokozása a mezőgazdasági termelés valamennyi típusa és valamennyi régió esetében, az innovatív mezőgazdasági technológiák és a fenntartható erdőgazdálkodás elősegítése VP 3 Az elsődleges termelők versenyképességének növelése az agrár-élelmiszerláncba való jobb integrálásuk által a minőségrendszereken keresztül, mezőgazdasági termékek hozzáadott értéke, helyi piacok és rövid ellátási láncokon keresztül folytatott promóció, termelői csoportok és szakmaközi szervezetek VP 4 Vízgazdálkodás javítása, beleértve a trágya és növényvédőszer-kezelést VP 5 A megújuló energiaforrások, a melléktermékek, a hulladékok, a maradékanyagok és más, nem élelmiszer jellegű nyersanyagok biogazdasági célokra történő átadásának és felhasználásának megkönnyítése VP 6 A helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben KEHOP 5 Az energiahatékonyság és az energiamegtakarítás növelése GINOP 1 Vállalkozások foglalkoztatás orientált fejlesztései GINOP 4 Kulturális és természeti örökségek védelme és hasznosítása MAHOP 2 Innovatív, versenyképes és fenntartható akvakultúra ágazat, növekvő halfogyasztás	Heves megye: Közös, releváns beavatkozási célterület a turizmus (Mátra). Pest megye: Börzsöny komplex program Besztercebánya megye: „Hollókőtől Murányig” kerékpárút fejlesztés; Novohrad-Nógrád Geopark

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM			
Specifikus cél	Kapcsolódó EU 2020 tematikus célkitűzés	TOP és ágazati OP célkapcsolat	Kapcsolat a szomszéd megyék fejlesztési dokumentumaival
Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára	9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem	EFOP 1 A szegénység és hátrányos helyzetek átöröklődésének megakadályozása EFOP 2 A szegénység, és hátrányos helyzetének átöröklődésének megakadályozása TOP 4 A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása	
Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása	9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem	EFOP 2 Foglalkoztathatóság fejlesztése TOP 4 A leromlott városi területeken és városi külterületeken élő alacsony státuszú családok, romák életkörülményeinek javítása	
A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer	10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében	EFOP 3 Minőségi neveléshez való hozzáférés infrastrukturális fejlesztése EFOP 4 Infrastrukturális beruházások a társadalmi befogadás területén	
Fiatalkor elvándorlásának mérséklése	8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása 9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem	TOP 1 Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése EFOP 3 Minőségi neveléshez való hozzáférés infrastrukturális fejlesztése GINOP 5 A fiatalok tartós munkaerő-piaci integrációjának segítése	
Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére	9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem	EFOP 6 Területi leszakadási folyamatok megállítása	

MARASZTALÓ ÉLETTÉR			
Specifikus cél	Kapcsolódó EU 2020 tematikus célkitűzés	TOP és ágazati OP célkapcsolat	Kapcsolat a szomszéd megyék fejlesztési dokumentumaival
Egészséges, vonzó, emberközpontú, biztonságos lakó- és pihenőkörnyezet	4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban 5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása 6. A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	TOP 2 Vállalkozások és a lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása TOP 3 Környezetbarát közlekedési rendszerek fejlesztése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése GINOP 4 Kulturális és természeti örökségek védelme és hasznosítása KEHOP 2 A szennyvizek okozta környezetterhelések csökkentése, megelőzése a 200LE feletti agglomerációkban, összhangban a települési szennyvízkezelésről szóló 91/271/EGK Irányelvvel a víziközmű rendszerek hatékonyabb működtetése mellett KEHOP 3 Hulladékgazdálkodással kapcsolatos irányelvek végrehajtásának elősegítése; Szennyezett területek kármentesítése	A Zagyva-Tarna vízgyűjtő program a Vízgazdálkodási Tervben megfogalmazottak alapján négy megyét érint (Nógrád, Heves, Pest és Jász-Nagykun-Szolnok).
Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése	4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban 9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem 10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében 11. A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulás	TOP 1 Kisgyermekesek munkaerőpiacra történő visszatérését segítő szolgáltatások bővítése TOP 2 Vállalkozások és lakosság számára vonzó települési környezet kialakítása TOP 4 Önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztése GINOP 3 Elektronikus közigazgatás és állami informatikai fejlesztések; Szélessávú infrastruktúra és hálózatok fejlesztése GINOP 5 A gazdaság igényeihez igazodó képzési intézményrendszer kialakítása EFOP 4 A köznevelés eredményességének és hatékonyságának növelése EFOP 5 A közigazgatás hatékonyságának fokozása	

MARASZTALÓ ÉLETTÉR			
Specifikus cél	Kapcsolódó EU 2020 tematikus célkitűzés	TOP és ágazati OP célkapcsolat	Kapcsolat a szomszéd megyék fejlesztési dokumentumaival
Közlekedési csomópontok gyors elérése	7. A fenntartható közlekedés előmozdítása és szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban	TOP 3 Környezetbarát közlekedési rendszerek fejlesztése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése IKOP 3 Regionális közúti elérhetőség és közösségi közlekedési kapcsolatok javítása	Heves és BAZ megye: a 21. sz. főút négy nyomúsítása javítja a főút mentén lévő hevesi települések, illetve Bátonyterenyei csomóponton keresztül Ózd elérhetőségét a kapcsolódó 23. sz. főúton. A két megye dokumentumában ez a fejlesztés preferenciaként nem jelenik meg. Pest megye területfejlesztési programjában a 2. sz. főút tekintetében a négy sávúsítást kizárólag Vác és Budapest között tervezik. Váctól északra csak 2*1 sávú kiépítésre tesz javaslatot a dokumentum, azonban a nyomvonala nincs megjelölve.

1. sz. táblázat: A megyei területfejlesztési program specifikus céljainak illeszkedése

3. Prioritások beazonosítása, a célok és prioritások közti kapcsolatok

3.1 Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel

3.1.1 A prioritás indoklása

Az NMFTK helyzetelemző fejezete rávilágít, hogy Nógrád megye versenyképessége a foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta, és a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében a magyarországi megyék között a leggyengébb. Alacsony a vállalkozói aktivitás, a kétezres évek elejétől pedig a külföldi tőkebefektetések alig bővülő volumentét leginkább a már betelepült vállalatok újabb befektetései adják.

A telepítési tényezők vizsgálatánál a helyzetelemzés rámutat, hogy a befektetések bővítésének legszűkebb keresztmetszetét a kizárható iparterületek, ezen belül is a zöldmezős lehetőségek hiánya jelenti. A támogatási konstrukciók szigorú feltételei miatt a barnamezős rehabilitáció sem tudott beindulni. A SWOT elemzés veszélyként jelzi, hogy Nógrád továbbra is kimarad a működő tőke-befektetési helyszínek közül, mivel a multinacionális cégek egyre inkább a feltörekvő országokba áramlanak majd.

Nógrádban felgyorsult a társadalom előregedése, mindemellett a fiatalok intenzív elvándorlása miatt alacsony szintű az idegennyelv-ismeret és piacképes tudás. Mind a gazdaságban, mind a társadalomban alacsony az együttműködési készség és képesség, valamint a szétforgácsolódott kapacitások miatt is gyenge a belső kohézió.

A megyében a K+F infrastruktúra szegényes, nincsenek intézményes kutatóhelyek. A vállalatoknál jelen van az innováció, viszont ezek a törekvések pontszerűek. Nagy szükség van egy megyei innovációs ügynökség felállítására, amely a fejlesztési aktivitásokat és együttműködést lenne hivatott támogatni, ösztönözni.

A megyei koncepció javaslattevő fejezetében kiemelt átfogó célként jelenik meg, hogy fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciálja. Kiválóan szolgálja ezt a célt az a lehetőség, hogy Nógrád megye hat járásából négy bekerült a szabad vállalkozási zónák közé. A betelepülési kedvet a zónákban kínált kedvezmények mellett az a tény is élénkítheti, hogy a szomszédos Közép-Magyarországi Régióban a vállalkozások támogatására igen kevés, és alacsony intenzitású forrás fog rendelkezésre állni 2014-2020 között. Feltétlen ki kell használni a jövőben azt a kedvező pozíciót, hogy a Budapesthez földrajzilag legközelebb fekvő szabad vállalkozási zóna Nógrád megyében található. Mindemellett az egységes gazdasági zóna nem kell, hogy megálljon az országhatáron. A korábbi stratégiákban felvázolt Pásztó–Bátonyterenye–Salgótarján–Losonc–Zólyom–Besztercebánya urbanizált gazdasági tengely fejlesztéséhez megfelelő kereteket adhat a határon átnyúló együttműködési program.

A foglalkoztatás élénkítése érdekében szükség van olyan intézkedésekre, amelyek fokozzák mind a megyei KKV-k, mind a befektetők munkahely-teremtési képességét. Ehhez elengedhetetlen a telepí-

tési tényezők és a termelői infrastruktúra állapotának javítása, a vállalkozói kedv, a versenyképesség, és az innovativitás ösztönzése, valamint a vállalkozás és befektetés élénkítéshez kapcsolódó kapacitások létrehozása, megerősítése. Meg kell teremteni azt a támogató rendszert, amely képes új vállalkozásokat „kinevelni”, életképesse tenni, infrastruktúrával és tanácsadással támogatni, fejlődési pályára állítani annak érdekében, hogy jövőbeli foglalkoztatóvá, beszállítóvá váljon.

3.1.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Unió tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz

1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése
 - a vállalkozások K+I beruházásainak előmozdítása, valamint a vállalkozások, a kutatási és fejlesztési központok és a felsőoktatási ágazat közötti kapcsolatok és szinergiák létrehozása, különös tekintettel a termék- és szolgáltatásfejlesztésbe, a technológia-átadásba, a társadalmi innovációba, az ökoinnovációba és a közszolgálati alkalmazásokba, a keresletélénkítésbe, a hálózatépítésbe, a klaszterekbe és az intelligens specializáció általi nyílt innovációba történő beruházásokra, továbbá a technológiai és alkalmazott kutatás, a kísérleti programok, a korai termékhitelítési intézkedések, az alaptechnológiák fejlett gyártási kapacitásának és próbagyártásának támogatása, valamint az általános célú technológiák terjesztése
3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése
 - a vállalkozói szellem előmozdítása, különösen az új ötletek gazdasági hasznosításának megkönnyítése, valamint új cégek alapításának – többek között üzleti inkubátorházak segítségével történő – ösztönzése
8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás ösztönzése
 - üzleti inkubátorházak létrehozásának támogatása, valamint az önfoglalkoztatás, a mikrovállalkozások és a cégalapítás beruházásokkal való támogatása

A vállalkozások megerősödését, foglalkoztatási képességének javulását, az önfoglalkoztatás elterjedését, valamint az új vállalkozások indításának ösztönzését a képzésre, tanácsadásra, finanszírozásra, inkubációra vonatkozó intézkedések szolgálják, melyek a 3. és 8. tematikus célok megvalósulásához járulnak hozzá. A vállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése, foglalkoztatás bővítési potenciáljuk elősegítése, továbbá a vállalkozás és befektetés élénkítéshez kapcsolódó kapacitások: inkubátorok, megyei kkv-k tanácsadó- és mentorhálózat, befektetés-ösztönzési intézmény, innovációs ügynökség létrehozása, az új zöld-és barnamezős iparterületek fejlesztése az 1., 3. és 8. tematikus célokhoz illeszkednek.

3.1.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása

A prioritás általánosságban célozza meg a gazdasági aktivitás fokozását, ugyanakkor intézkedései kiemelik azon célcsoportokat, melyekre fókuszált figyelmet kell fordítani. Ebben helyet kapnak mind

a legnagyobb számban jelen lévő mikro-, kis- és középvállalatok, mind a legnagyobb munkahely teremtési és bővítési potenciállal bíró nagyvállalatok. Fontos tartalékot jelentenek azok az új vállalkozások is, melyek ösztönzésére, indítására, inkubálására a prioritás hangsúlyt helyez. A prioritás összességében lefedi a javaslattevő anyagban megfogalmazott fenti specifikus célt.

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

A gazdasági aktivitás fokozására irányuló törekvés fontos célterületének tekinti a vidéki Nógrádot is. A vidéki gazdálkodás, a helyi termékek előállítás, a falusi turizmus, a vidéki szolgáltatások körének bővítése számos ötletet ad a fiataloknak sikeres vállalkozás megalapozásához. Az infokommunikációs technológiáknak köszönhetően számos vállalkozási tevékenység ma már nincs helyhez kötve. A prioritás képzésre, tanácsadásra, finanszírozásra, inkubációra vonatkozó intézkedései szolgálják az önfoglalkoztatás elterjedését, a vidéki mikro- és kisvállalkozások megerősödését, foglalkoztatási képességének javulását is.

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM – Fiatalok elvándorlásának mérséklése

A fiatalok elvándorlásának mérséklésében szinte legfontosabb szerepe a versenyképes munkahelyek meglétének van. A prioritás e célt állítja a középpontba, mindemellett a fiatalok vállalkozni vágyó rétegét célozza meg vállalkozásképző, fiatal vállalkozásokat támogató, mentoráló és finanszírozó intézkedéseivel. A nagyvállalatok új és pótlólagos beruházásai igénylik a magas képzettséget, a gyakorlati nyelvtudást, mellyel az elvándorlásra leginkább hajlamos fiatalok rendelkeznek.

3.1.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések

1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak

A fiatal, képzett, tehetséges fiatalok számára megfelelő jövőképet tudunk kínálni, ha segítjük sikeres vállalkozóvá válásukat. Ehhez szükség van arra, hogy sikeres korábbi helyi példák hiányában egy új típusú, gyakorlat orientált vállalkozó képzésben vegyenek részt, melynek végére vállalkozásukat is létrehozzák. Az általános vállalkozó képzés mellett azt is segíteni kell, hogy a vállalkozáshoz szükséges szakmai képesítéseket is megszerezzék, ha az szükséges. A célcsoportra kiemelt, szervezett figyelmet kell fordítani a follow-up során, hiszen a jövő vállalkozó társadalma felé is pozitív mintát tudnak jelenteni, fokozva a megyében a vállalkozói kedvet. Cél, hogy a 2014-2020 időszak során legalább 100 sikeres vállalkozás indulását segítsük.

2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése

Mind a „kinevelendő”, mind a megyében működő, elsősorban mikro- és kisvállalkozások számára létre kell hozni azt a tanácsadó és mentor hálózatot, amely térítésmentesen, vagy méltányos térítés mellett képes a vállalkozások működéséhez, fejlődéséhez tanácsadást biztosítani. A hálózatnak le kell fednie a megye területét, illetve célszerűen minden szakterületet a pénzügyektől a munkavédelemig, vagy az iparjogvédelemig. Az intézkedés megvalósításában meglévő vállalkozás-támogatási megyei szervezetek vehetnek részt, miáltal meglévő kapacitásai is hatékonyan hasznosíthatók.

3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban

Az új és fiatal vállalkozások támogatásához a megyében ki kell bővíteni az inkubációs kapacitásokat. Meg kell teremteni a gyártási és szolgáltatói inkubáció új formáit fenntartható módon. Az élénkítendő vállalkozási és betelepülési kedv igényeinek kiszolgálására javasolt a szabad vállalkozási zónák székhelyének mindegyikén gyártási és szolgáltatói inkubációs kapacitások létrehozása lehetőleg úgy, hogy fizikai megvalósításában az, vagy annak egy része illeszkedjen a térség adottságaihoz, lehetőségeihez. Az inkubátorok átmeneti segítséget jelenthetnek azon működő, növekedésben lévő mikrovállalkozásoknak is, amelyek a városi lakóövezetekből kiszorulnak. A termelő inkubátorokat szükséges irodai, és egyéb támogató szolgáltatói kapacitásokkal is felszerelni. A vidéki térségekben, különösen a turisztikai tengelyek, tematikus utak mentén új eszközként jelenhet meg a turisztikai inkubáció a védelemre szoruló falusi palóc házak egyidejű megmentésével, felújításával. Az új inkubációs kapacitások létrehozását preferált barnamezős revitalizációval összekapcsolni.

4. Új zöld- és barnamezős iparterületek fejlesztése

A megyében legalább 100 hektárral szükséges bővíteni a rendelkezésre álló, infrastruktúrával, kiszolgáló úttal ellátott, gyorsan értékesíthető iparterületeket. Kiemelt célterületként kezelendő a kelet-nógrádi iparmedence Salgótarjától a megyehatárig terjedő szakasza a 21. sz. főút szomszédságában a foglalkoztatási gondok enyhítése, illetve a szabad vállalkozási zónák által kínált kedvezmények kihasználhatósága érdekében. A fejlesztés által a megyének minden - még a 20 hektárt is meghaladó területet igénybe venni kívánó - befektetői igény kiszolgálására képesnek kell lenni. A fejlesztések megvalósíthatók mind önkormányzati, mind magánberuházás keretében. Környezeti fenntarthatósági szempontból kisebb területigény esetén preferált – a városi funkcióba lehetőleg nem ékelődő – barnamezős területek hasznosítása.

A barnamezős területek rekultivációja tekintetében Salgótarján területén kiemelt nagyprojekt megvalósítása indokolt, tekintettel arra, hogy a valamikori ipari központként funkcionáló megyeszékhely domborzati adottságai miatt új ipar telepítésére elsősorban ezek a városi területek jöhetnek szóba.

5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése

A megyében működő KKV-k innovativitásának fokozásához létre kell hozni és működtetni egy olyan szervezetet, amely képes ösztönözni az innovációt, erősíteni a kapcsolati hálót a fejlesztési igények és kapacitások, illetve az innovatív vállalkozások között, támogatva egyben az eddig élénknek nem nevezhető klaszteresedést. Feladata továbbá a technológia transzfer és a nemzetközi együttműködések elősegítése. A kutatás-fejlesztést közelebb kell hozni a megyei vállalkozásokhoz, kiterjesztve nem kizárólag műszaki területre, hanem a cégek működésének egyéb aspektusaira is, beleértve az infokommunikációs eszközök és alkalmazások használatának elterjesztését.

6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése

Létre kell hozni a megyében azt a szervezetet, amely professzionális kapacitásokkal, marketing eszközökkel és akciókkal, proaktív fellépéssel képes a megyei kapacitások hatékony kijánlására a

tőkebeáramlás és munkahelyek bővítése érdekében. Ezen szervezet lesz képes arra, hogy – egységben kezelve – ellássa a megyében lévő szabad vállalkozási zónák menedzselésének feladatait, illetve segítse, ösztönözze a már betelepült vállalkozások kapacitás bővítését, üzletfejlesztését, beleértve természetesen a hazai tulajdonú cégeket is. A szervezet segíteni képes a meglévő és új megyei, önkormányzati kapcsolatok gazdasági irányú elmélyítését. Fontos szerepe lehet az egyéb megye-marketing tevékenységekben is, például a turisztika területén.

7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása

A megye legnagyobb foglalkoztatónak besorolása – kevés kivétellel – nem haladná meg a középvállalati méretet, ha nem lenne kapcsolt- vagy partnervállalkozásai miatt összeszámlítási kötelezettsége. Az üzleti környezet fejlesztésével, a fejlesztési igények felkarolásával ezen vállalatok újrabefektetései kínálják a leghatékonyabban elérhető foglalkoztatás bővítési eredményeket. A fejlesztési tervek megvalósításához elengedhetetlen, hogy beruházásaik támogatása a jövőben is megvalósuljon, ha nem is európai uniós, de hazai támogatások rendszerével (pl. EKD). Kiemelten azon kapacitásbővítések támogatása javasolt, amelyek legalább 20 új munkahelyet teremtenek és tartanak meg.

3.2 Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése

3.2.1 A prioritás indoklása

Míg a területfejlesztési program 1. prioritása a vállalkozói aktivitás és a foglalkoztatás bővítését általánosan célozza, ezen prioritás megyespecifikus problémákra kíván reagálni.

Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója a megye alacsony abszorpciós képességével kapcsolatban megemlíti, hogy jellemző az alacsony fokú innovativitás, hiányoznak a jó fejlesztési ötletek. A projektek ad hoc jellegűek, nem épülnek egymásra, sokszor megalapozatlanok.

A SWOT- elemzés a gyengeségek között említi, hogy a tradicionális iparágak többsége nem tudott megújulni, alkalmazkodni az új piaci elvárásokhoz, a KKV szektor innovációs potenciálja pedig általánosan rendkívül alacsony.

A megyén belüli gazdasági kapcsolatok esetlegesen, gyengék. A kapcsolatok fejlesztésére, koordinálására eddig létrejött törekvések érdektelenségbe fulladtak, elhaltak, mindössze két helyi klaszter kezdeményezés bizonyult eddig sikeresnek. A megye belső piaca az alacsony jövedelmek miatt rendkívül szűkösnek mondható, a külső hazai kapcsolatokat az erős Budapest-orientáltság jellemzi. Az export döntő hányadát a külföldi tulajdonú vállalatok adják a beszállító ágazatokban, illetve a gépiparban. A KKV-k export megrendeléseire jellemző, hogy sok esetben alulárzott alvállalkozói szerződéseket teljesítenek, melyeknek a profitja nem helyben jelenik meg.

A megyei munkaügyi szervezet által végzett termelő infrastruktúra felmérés azt mutatja, hogy az utóbbi években csökkent a termelőkapacitások kihasználtsága. Ennek főbb okai – a belföldi kereslet mérséklődése, a külföldi kereslet csökkenése és a tőkehiány – nem változtak jelentősen, e három összetevő 70–80%-ban magyarázta az eredményt. A kapacitásbővítési tervek szerint az utóbbi

években a cégek fele jobbra nem tervezett fejlesztést, bővítést. A beruházási szándékok mögött elsősorban a feldolgozóiparban tevékenykedők expanziós törekvései húzódtak meg. A legtöbb beruházást a legkisebb cégek aktiválták, körükben mégis az átlagosnál alacsonyabb volt a fejlesztést megvalósítók aránya. A beruházások között előkelő helyet foglalt el a gépi berendezések, járművek beszerzése, az épület, telephely vagy üzlet létesítése, illetve bővítése.

A megye egyetlen felsőoktatási intézményét 2013-ban bezárták. Meg kell találni annak módját, hogy a hiányzó szellemi és innovációs bázis hogyan pótolható a helyi gazdasági szereplők igényei szerint. A tudás- és/vagy kompetencia-centrumoknak megoldást kell kínálni az olyan helyzetekre, amikor munkaerőhiány okozza a kapacitások kihasználatlanságát, vagy akadályozza kapacitásbővítő beruházások megvalósítását.

A jelen prioritás – a fenti problémákra választ adva – azt kívánja elérni, hogy fokozódjon a megyében működő KKV-k versenyképessége, élénküljön fel a gazdasági szerkezetváltás a magasabb hozzáadott értéket képviselő, jövőcentrikus tevékenységek betelepülésének fokozódásával, növekedjen az együttműködés a vállalkozások között, javuljon a piaci megjelenés, erősödjenek a menedzsment kapacitások és növekedjen a technológiai színvonal.

3.2.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Unió tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz

1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése
 - a vállalkozások K+I beruházásainak előmozdítása, valamint a vállalkozások, a kutatási és fejlesztési központok és a felsőoktatási ágazat közötti kapcsolatok és szinergiák létrehozása, különös tekintettel a termék- és szolgáltatásfejlesztésbe, a technológiaátadásba, a társadalmi innovációba, az ökoinnovációba és a közszolgálati alkalmazásokba, a keresletélénkítésbe, a hálózatépítésbe, a klaszterekben és az intelligens specializáció általi nyílt innovációba történő beruházásokra, továbbá a technológiai és alkalmazott kutatás, a kísérleti programok, a korai termékhitelítési intézkedések, az alaptermotechnológiák fejlett gyártási kapacitásának és próbagyártásának támogatása, valamint az általános célú technológiák terjesztése
2. Az IKT-hoz való hozzáférésnek, azok használatának és minőségének a javítása
 - Az IKT-termékek és szolgáltatások, az e-kereskedelem továbbfejlesztése és az IKT iránti kereslet fokozása
3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése
 - a kkv-k számára új vállalati modell – elsősorban a nemzetközivé válás céljával történő – kidolgozása és megvalósítása
10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében

- a felsőfokú vagy annak megfelelő szintű oktatás minőségének, hatékonyságának és hozzáférhetőségének javítása az oktatásban való részvétel növelése érdekében, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára

A megyei kkv-k innovatív kezdeményezései, a munkahelyek megtartása és bővítése érdekében megvalósítandó technológiai és telephely fejlesztési törekvései, a vállalkozások együttműködései és hálózatosodása, a jövőcentrikus tevékenységek betelepítése, továbbá a hiányzó szellemi és innovációs bázis létrehozása (innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása, technológiai és üzleti centrumok kialakítása) az 1., 2., 3., és 10. tematikus célok megvalósulását szolgálják.

3.2.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – Jövőcentrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése

A prioritás a szerkezetváltás meggyorsítása érdekében egyértelműen támogatásra jelöli ki a magas hozzáadott értéket képviselő, jövőcentrikus ágazatok betelepítését, megerősítését. Az ezektől elvárható fenntartható, dinamikus bővülés motorját adhatja a nógrádi gazdaság felgyorsulásának, irányt mutathat új felsőfokú képzések megjelenéséhez.

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése

Az innovativitást és versenyképességet erősítő célok fokozott figyelmet fordítanak a hagyományos ágazatokra, ahol – a versenyhelyzet éleződése miatt is – különösen fontos a technológiai színvonal növelése, a piac bővítése. Megerősítendő a menedzsment kapacitások, támogatandók a technológiai fejlődést segítő közös beruházások, ágazati kezdeményezések. Ide tartozik különösen a fémfeldolgozás, a fémszerkezetek gyártása, alkatrészgyártás, a gépipar és az üvegipar.

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

A megyében az innovációs tevékenységek pontszerűen fellelhetők, ugyanakkor a vállalatok ilyen irányú intézményi kapcsolatai szerteágazók. Meg kell találni azokat az ágazatokat, tevékenységeket, amelyeknél a megyében eléri a kritikus tudástömeget a meglévő kapacitások, kapcsolatok ahhoz, hogy téma- vagy ágazat-specifikus innovációs és tudáscentrumok jölessenek létre. Ehhez szükségszerűen bevonandók azok a K+F és felsőoktatási intézmények, amelyek szeretnék Nógrádban saját bázisukat létrehozni. Az együttműködésekkel előnyt élveznek azok a kezdeményezések, amelyek eredményei elsősorban Nógrád megyében hasznosulnak.

3.2.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések

1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel

Egyszerű, közvetett kisösszegű támogatási konstrukciót javasolt létrehozni (tipikusan Global Grant) a megyében, elsősorban a hagyományos ágazatokban működő KKV-k számára a versenyképességük növelése céljából. Max. 10 millió forintos összeghatárig támogatandó fejlesztések: vállalatirányítási és minőségbiztosítási rendszerek bevezetése, szoftverbeszerzés, forgalomba hozatalhoz szükséges bevizsgálások és iparjogvédelem költségei, kiállításon való megjelenés, marketing eszközök beszerzése, magyar és idegen nyelvű honlap készítés, webshop létesítés, menedzsment és speciális képzések. Az elkülönített források 75%-át a kiemelt ágazatokra koncentrálni, 25% áll az egyéb szektorokban működő vállalkozások részére.

2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai és üzleti centrumok kialakítása

Az azonos ágazatban működő vállalkozások hálózatosodását segíti a kezdeményezés, melynek lényege, hogy együttesen hozzanak létre klaszter vagy egyéb formában olyan technológiai és humán kapacitásokat, amelyek közös tevékenységüket segítik. A gyártási inkubációs programok infrastrukturális kapacitásaihoz kapcsolódóan támogatandó olyan bevizsgáló, mérő, tesztelő, fejlesztő laboratóriumok, műhelyek létesítése, melyek a vállalatok ilyen igényeit kielégítve, működtető humán kapacitásokkal együtt üzletileg fenntarthatók. A technológiai centrum tevékenységéhez üzletfejlesztési és K+F aktivitások is kapcsolhatók, segítve a piacra jutást, illetve az innovatív megoldások elterjedését.

3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése

A megyében tudás- és kapacitásbázissal rendelkező ágazati szereplők, illetve Nógrádban rendelkezésre álló adottságokat, kutatási területet és üzleti környezetet kihasználni és fejleszteni kívánó intézmények, kutatóhelyek, felsőoktatási intézmények, integrátorok együttműködése mentén célszerű támogatni az innovációs centrumokra és tudásközpontokra irányuló kezdeményezéseket. A megyei gazdaságfejlesztési programnak fontos célterülete az ilyen kritikus tudástömeg megerősítésének és megyébe vonzásának támogatása megfelelő inkubációs, kutatási, képzési, bevizsgálási és demonstrációs infrastruktúrák létrehozásával. Az új létesítményekhez látogató központ is kapcsolódhat, amely a tudásátadást segíti.

4. Jövőcentrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése

Nógrád megye gazdasági szerkezetváltásának, a fenntartható gazdasági fejlődés biztosításának érdekében kiemelt célkitűzés olyan üzleti környezet kialakítása, amely a megyét jövőcentrikus ágazatokban működő vállalkozások megerősítése, letelepítése céljából vonzóvá teszi. Az intézkedés olyan akciókat támogat, mint a letelepedéshez szükséges infrastruktúrák kialakítása, korszerűsítés és bővítése, hálózatok, adatközpontok létrehozása és működtetése, speciális képzések lebonyolítása. Az

intézkedés kiemelt célterülete a szabad vállalkozási zónák térsége, preferált ágazatai az informatika, energetika, egészségipar és egészségturizmus, szolgáltató ipar.

5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása

Az intézkedés a KKV-k technológiai és telephely fejlesztési törekvéseit támogatja a munkahelyek megtartása és bővítése érdekében az egész megye területén. Preferált a vállalkozási zónákban a telephelyfejlesztés kiemelt összegű támogatása, ehhez kapcsolódhat eszközbeszerzés is. Figyelmet kell fordítani arra, hogy olyan technológiai fejlesztések valósuljanak meg a megye területén, amelyekhez helyben kapcsolódik munkahelyteremtés. A projektek keretében olyan munkahelyek támogatása javasolt, amelyek esetén a térségben legalább hat hónapja bejelentett lakhellyel rendelkező munkavállalót foglalkoztatnak (szabad vállalkozási zónákra vonatkozó kedvezmény feltétellel összhangban). A vissza nem térítendő támogatások mellett az egyéb pénzügyi eszközök körének kibővítése, alkalmazásának kiszélesítése, valamint önerő alap biztosítása javasolt.

6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása

Az intézkedés támogatja a megyében működő vállalkozások termék-, szolgáltatás- és technológia fejlesztésre vonatkozó projektjeit, amelyek a kutatási kapacitások, a piac bővítéséhez, és a helyben termelt árbevétel növeléséhez járulnak hozzá. A fejlesztésnek része lehet a K+F humán kapacitások foglalkoztatása, kapcsolódó technológiai beruházás, piacra jutás segítése, kapcsolódó K+F szolgáltatások beszerzése, vagy iparjogvédelem.

7. Start-up vállalkozások támogatása

A vállalkozási kedv élénkítésének egyik elengedhetetlen feltétele – különösen a tőkeszegény térségekben, így itt Nógrád megyében – az életképes üzleti tervvel rendelkező, kezdő vállalkozások piacinál kedvezőbb feltételekkel történő támogatása. A kedvezményezett körben preferenciát élveznek a beruházás igényes termelő vállalkozások, az innovatív ötletek, a vállalkozóképző és inkubációs programok résztvevői, valamint a spin-off cégek. A pénzügyi eszközök kialakításánál javasolt a visszatérítendő és nem visszatérítendő források kombinálása, amely kiválóan működött a 2007-2013 időszakban is.

3.3 Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

3.3.1 A prioritás indoklása

Nógrád megye az ország egyik legerdősültebb területe egyedülálló geológiai értékekkel, számos történelmi-, természeti-, építészeti- és kulturális örökséggel, hagyományokkal. A megyei fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó közrefogott területe a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és önfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amelynek a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet szánunk. A prioritás a helyzetfeltárásban szereplő problémákra kíván választ adni és erősíteni a megye gazdasági- és turisztikai potenciálját. Cél a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a vidéki mikro-és kisvállalkozások foglalkoztatás

ösztönzése, a vidék foglalkoztatási képességének növelése, a természeti és épített kincseink, erőforrásaink, egyedi, palóc hagyományaink, történeti, kulturális értékeink hatékony és fenntartható módon történő hasznosítása. A prioritás támogatja helyi energetikai potenciálunk kihasználását, az alacsony széndioxid kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdaság felé történő elmozdulást.

A megye határ-menti fekvésének köszönhetően külső kapcsolatrendszerében fontos szerepet töltenek be a gazdaságfejlesztéssel is összefüggő, határon átnyúló magyar- szlovák együttműködések. Ezen határszakasz egyik legjelentősebb eurorégiós kezdeményezése a történelmi Nógrád/ Novohrad megye területére kiterjedő - 28 szlovák és 63 magyar települést lefedő - Novohrad- Nógrád Geopark létrehozása, mely a világ első, országhatárokon átnyúló nemzetközi geoparkja. A helyi gazdaság- és turizmus fejlesztése szempontjából jelentőséggel bír azon határ-menti együttműködések támogatása, melyek lehetőséget nyújtanak a magyar-szlovák, határon átnyúló gazdasági és regionális fejlődés fokozására, ezáltal az életminőség javítására a határ mindkét oldalán.

A turizmus Nógrádban évtizedek óta a „remény ágazata”, várt dinamizálódása azonban nem következett be. Az idegenforgalomra a 2-4 napos itt tartózkodás jellemző, mely alapján megyénk pozíciója régiós és országos összehasonlításban is kedvezőtlen. Jellemző a turisztikai vonzerők egymástól független fejlesztése és piaci megjelenése, amely gátolja az attrakciók egymást kölcsönösen erősítő hatását. Annak érdekében, hogy a turizmus kifejtse gazdaságfejlesztő hatását, – elősegítve ezzel a foglalkoztatás bővítését és az idegenforgalomból származó jövedelmek növekedését – szükséges a vidék értékeire, a helyi agráriumra épülő, egymással összehangolt, egyedi turisztikai attrakciók, termékek, és tematikus, munkahelyteremtéssel járó szolgáltatások fejlesztése, valamint egységes turizmusmarketing.

A megye népességének jelentős hányada vidékies térségben él. A vidéki gazdaság fejlesztése szintén nagy tartalékokat tud megmozgatni a foglalkoztatásban, és javíthatja a város és vidék együttműködését. A zöldgazdaság, vidékgazdaság erősítése hosszútávon hozzájárul a települések önfenntartó képességének fokozásához és biztosítja a fenntartható fejlődést. A vidéki gazdaság megerősítése szempontjából fontosak az önfenntartást, önellátást segítő modell értékű komplex helyi gazdaságfejlesztési programok, termékértékesítési rendszerek, hálózatok létrehozásának ösztönzése, a helyi termék alapú marketing akciók, és az összehangolt térségi márkaépítés. A mezőgazdasági-, erdő-, hal- és vadgazdálkodási vállalkozások fejlesztése által nő a megye agrárgazdaságának versenyképessége, javul jövedelemtermelő képessége, növekszik a helyben feldolgozott termékek aránya és piaca, továbbá teret nyernek a tájhoz igazodó ágazatok.

A települési környezet biztonságának fokozása és a víz-és tájgazdálkodási problémák megoldása érdekében szükségesek az integrált víz-és tájgazdálkodási beruházások. A katasztrófák elleni védelem mellett biztosítani kell a mezőgazdaság vízigényének kielégítését, az öntözés-, halgazdálkodás, és a turizmus feltételeinek megteremtését is többfunkciós tavak létesítésével és a meglévők fejlesztésével. Az integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása által lehetőség nyílik a területi vízkészletek megtartására, tározására, az ár- és belvizek megelőzésére, a kárelhárítás hatékonyságának növelésére. Szintén fontos feladat a megye egyedülálló természeti értékeinek megőrzése, fenntartása és védelme.

A prioritás kiemelten foglalkozik a megújuló- és hagyományos alapú energiatermeléssel és hatékonyabb felhasználással. Nógrád elektromos- és hőenergia szükségletének kielégítése jelenleg jellemzően külső forrásból származik. A helyi potenciál kihasználásával azonban a megye energia-függősége jelentősen csökkenhet, a lakossági és közüzemi fűtési hőenergia igény vonatkozásában megközelíthetjük az önellátást. Energiaforrások tekintetében jelentős térnövekedést szánunk a megújuló energiáknak, ugyanakkor fontos a hagyományos, szén alapú energia ágazat, mint stratégiai tartalék fenntartása és korszerű, hatékony felhasználási lehetőségeinek megteremtése. A megye adottságait kihasználva a bio- energetikai, valamint a napenergia hasznosítást tartjuk fontosnak, továbbá kutatási programot kívánunk biztosítani a földhő- hasznosítás feltérképezésére. A lokális energia- előállítás, illetve a fogyasztók számára elérhető szolgáltatások révén biztosított energia megfelelő felhasználása kulcskérdés a fenntartható, energia- hatékony társadalom számára.

Energiaigényünk optimalizálása révén jelentős megtakarításokat érhetünk el, ezért nagy hangsúlyt helyezünk az energiahatékonyságra. Ugyanilyen fontos a rendszerek optimalizálása, megfelelő méretezése és összhangjának biztosítása. Ezen feltételek teljesülése esetén érhetjük el, hogy a felhasznált energiaforrásaink jól hasznosuljanak. Nógrád megyében – az országos viszonyokhoz hasonlóan – az épületállomány nagy része korszerűtlen szerkezetekkel, gépészeti- és elektromos rendszerekkel rendelkezik, pazarlóan üzemel, energetikai korszerűsítésük révén azonban mérhető megtakarítások keletkeznek.

3.3.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Unió tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz

3. A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése
 - a vállalkozói szellem előmozdítása, különösen az új ötletek gazdasági hasznosításának megkönnyítése, valamint új cégek alapításának – többek között üzleti inkubátorházak segítségével történő – ösztönzése
 - a kis- és középvállalkozások versenyképességének és hosszú távú fenntarthatóságának javítása a vállalkozások, a vezetők és a munkavállalók alkalmazkodóképességének elősegítése, a humántőke-beruházások növelése és a gyakorlatorientált szakmai oktatási és szakképzési intézmények támogatása révén
4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
 - az energiahatékonyság, az intelligens energiahasználat és a megújuló energiák felhasználásának támogatása a közcélú infrastruktúrákban, beleértve a középületeket és a lakóépületeket is
 - az energiahatékonyság és a megújuló energiák felhasználásának támogatása a vállalkozásokban
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása
 - az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást, többek között az ökoszisztémán alapuló megközelítéseket célzó beruházások támogatása

- egyedi kockázatok kezelésére, a katasztrófákkal szembeni ellenálló képesség biztosítására és katasztrófavédelmi rendszerek kifejlesztésére irányuló beruházások elősegítése
6. A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
- a vízgazdálkodási ágazatba történő beruházás az uniós környezeti vívmányok követelményeinek való megfelelés, és a tagállamok által megállapított, e követelményeken túlmutató beruházási igények kielégítése érdekében
 - a természeti és kulturális örökség megőrzése, védelme, elősegítése és fejlesztése

A helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a kkv-k versenyképességének növelése, foglalkoztatás ösztönzése, a vállalkozások infrastrukturális hátterének fejlesztése hozzájárul a 3. tematikus célkitűzésben megfogalmazottak teljesüléséhez. A prioritás támogatja helyi energetikai potenciálunk kiaknázását, a megújuló- és hagyományos alapú energiatermelést és hatékonyabb felhasználást, az alacsony széndioxid kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdaság felé történő elmozdulást, mely intézkedések kapcsolódnak a 4. tematikus célhoz. A települési környezet biztonságának fokozása, a víz-és tájgazdálkodási problémák megoldása érdekében megvalósítandó fejlesztések az 5., a megye egyedülálló természeti értékei megőrzésének, fenntartásának és védelmének elősegítése pedig a 6. tematikus célhoz illeszkedik.

3.3.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz

FEJLŐDŐ GAZDASÁG – Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

A prioritás a „Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság” specifikus célhoz kapcsolódik, mivel hozzájárul a vidék lakosságmegtartó erejének fokozásához, ha az ott élők helyben munkát találnak. A helyi értékek – mezőgazdasági termékek, ásványkincsek, vízkészlet, Nógrádikumok, egyéb természeti és kulturális értékek, erőforrások – megalapozzák a helyi gazdaságfejlesztést és erősítik a város-vidék kapcsolatokat.

3.3.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések

1. A megye értékeire épülő, fenntartható turizmusfejlesztés

Az intézkedés lehetőséget teremt a helyi értékekre alapozott, a megye gazdaságát, foglalkoztatásának bővítését és vonzerejét erősítő turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztésére, újak létrehozására és az azokhoz kapcsolódó marketing akciók és közös értékesítési tevékenységet célzó kezdeményezések támogatására. Cél a fogadó környezet és feltételek javítása, a turisztikai kínálat bővítése a szálláshelyek, turisztikai-, és egyéb, turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése által, mely hozzájárul a turisztikai potenciál erősítéséhez, a turisták tartózkodási idejének és a turizmusból származó bevételek növekedéséhez, illetve a foglalkoztatás bővítéséhez. A beavatkozás támogatja a megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztését és a

kapcsolódó marketing tevékenységeket. Az egyedi turisztikai termékek és vonzerők fejlesztése, minőségük javítása, a megközelíthetőségüket és bemutathatóságukat segítő infrastruktúra fejlesztése, új, versenyképes attrakciók, termékek létrehozása, szabadidős-és sportturizmusnak teret adó fejlesztések, turisztikai programok és rendezvények megvalósítása által a turisztikai vonzerők látogatottsága nő, minősége javul, az új attrakciók és termékek színesítik a megye kínálatát.

2. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

Az intézkedésben az önmagunk ellátását és életünk természetes úton történő fenntartását, önellátó, önfenntartó életmódot és gazdálkodást segítő, szemléletet formáló helyi komplex fejlesztések, térségi programok jelennek meg. Ezek a fejlesztések erősítik a lokális gazdaságot és segítik a vidék fennmaradását. Cél az olyan öngondoskodó helyi kisközösségek kialakulásának elősegítése, amelyek valódi emberi igényeket elégítenek ki, biztosítva mindenki számára az értelmes munkát és a közösség tagjaként való megbecsülést. Szükséges a megye területén az önfenntartó térségi- és településprogramok kialakításának, a meglévők fejlesztésének, a közösségek önfenntartását, önellátását támogató fenntartható folyamatok elősegítése. A beavatkozás támogatja a helyi közösségi, települési, település csoport szintű energetikai-, helyi termék- és helyi szolgáltatás alapú önellátásra való törekvéseket szolgáló fejlesztéseket, ösztönzi a szociális gazdaság fejlesztését, a közösségi alapú termelési és felhasználó rendszerek elterjedését.

3. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkaépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek

A helyi termékek egyre szélesebb körben való elterjedése a gazdaságilag kevésbé aktív vidéki térségben hozzájárul a helyi gazdaságban működő vállalkozások megerősítéséhez, foglalkoztatási helyzetük javításához, jövedelemtermelő képességének növeléséhez és a turisztikai kínálat bővítéséhez. Az egészséges termékek fogyasztásán keresztül a lakosság életminősége javul, a helyi termékek fogyasztási szintje növekszik. Az intézkedés célja a specifikus, a megye jellegét magában hordozó, helyi adottságokra és hagyományokra épülő termékek fejlesztésének, előállításának, értékesítésének elősegítése. A beavatkozás kiterjed a térségi/megyei szintű termék- és piacfejlesztésre, közösségi-, nonprofit- és szociális gazdaságfejlesztésre, vállalkozásfejlesztésre, előállítást és piacra jutást segítő együttműködések és tanácsadási programok támogatására, képzésekre, helyi termékminősítő rendszerek és védjegy-, illetve város-vidék termékláncok kialakítására, helyi piacok újjászervezésére. A helyi termékek piacra jutásának elősegítése érdekében az intézkedés támogatja továbbá az összehangolt térségi márkaépítést és marketinget.

4. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

Az intézkedés eredményeként várhatóan javul a megye agrárgazdaságának jövedelemtermelő képessége, növekszik a helyben feldolgozott termékek aránya és piaca, teret nyernek a tájhoz igazodó ágazatok. Cél a mezőgazdasági, erdő-, hal- és vadgazdálkodási és az ezek kapcsán előállított alapanyag-feldolgozó, valamint e tevékenységekhez kapcsolódó egyéb szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások fejlesztése, a fenntartható gazdálkodás elősegítése, verseny- és foglalkoztatási képességük növelése, az alacsony széndioxid kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdálkodásra való áttérés támogatása. Az intézkedés lehetőséget nyújt a

telephely- és technológiai-, valamint az eszközállomány javítására és gépek beszerzésére irányuló fejlesztésekre, energiahatékonyság javítására, klaszterek kialakítására, képzésekre, oktatási-nevelési központ kialakítására, a mezőgazdasági növénytermesztésből és állattartásból származó termékek feldolgozására, a melléktermékek energetikai célú hasznosítására, tájjellegű biotermékek előállítására, a fenntartható erdőgazdálkodás elősegítésére. Az intézkedés támogatja az ökológiai termelés kiteljesedését elősegítő fejlesztéseket és mintagazdaságok, tangazdaságok létrehozását, valamint a vadon termő növények (erdei termékek, gyógynövények) gyűjtését, feldolgozását és termelését, mely az ökológiai gazdálkodás speciális területe. Nógrád megye az előregedéssel fokozottan sújtott vidéki térségek közé tartozik, így a gazdálkodók átlagéletkora is magas, ezért kiemelt fontosságú a termelői korösszetétel javítása érdekében a fiatal gazdák támogatása, képzése, vállalkozások elindításának segítése. A hatékony piaci fellépés és a termelési színvonal emelése érdekében szükséges a gazdasági szereplők közötti kapcsolatok erősítésének ösztönzése, termelői, vállalati együttműködések létrehozása.

5. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése

A települési környezet biztonságának fokozása és a víz-és tájgazdálkodási problémák megoldása érdekében szükséges azok integrált kezelése. A területi vízgazdálkodásban az egyre gyakrabban előforduló szélsőséges időjárási helyzetekből fakadó körülmények kezelésére kell felkészülni, mely a vízkészletek megtartása, tározása mellett az ár- és belvizek megelőzését, a kárelhárítás hatékonyságának növelését, az ezt célzó létesítmények jó állapotba hozását és annak fenntartását teszik szükségessé. Az intézkedés célja olyan tevékenységek támogatása, melyek biztosítják, hogy a megye ne hordozza magában katasztrófák veszélyét, a tájkép, a természet sérüléseit. Szükséges az árvízi veszélyhelyzettel érintett területek környezetbiztonságának növelése, környezeti állapotának javítása, az ár és helyi vízkár veszélyeztetettségének csökkentése az ár- és belvízvédelmi infrastruktúra fejlesztésével. A megye lakosságának katasztrófák elleni védelme mellett biztosítani kell a mezőgazdaság vízigényének kielégítését, az öntözés- és halgazdálkodás feltételeinek megteremtését. Szintén fontos feladat a megye biológiai sokféleségének megóvása, a fajok és élőhelyek hosszú távú fenntartásának biztosítása, természetvédelmi- és NATURA 2000 területeink, egyedülálló természeti értékeink megőrzése, fenntartása és védelme. A természetes vizek, valamint a mesterséges víztározók, tavak jelentős szerepet vállalnak a klímaváltozás hatásainak enyhítésében. A meglévő vizes élőhelyek megóvása, de emellett újak létrehozása alapvető ökológiai és gazdasági érdek globálisan és lokálisan egyaránt. E területen Nógrád adottságai és lehetőségei kitűnőek, ezért fontos a vízgazdálkodás fejlesztése tisztavízű, környezeti és gazdasági értéket hordozó, öko- centrikus tavak, víztározók létrehozásával. Az intézkedés támogatja többfunkciós, turizmusban is hasznosítható, az emberek kapcsolódását szolgáló pihenő és horgásztavak, valamint gazdasági jellegű halastavak és a mezőgazdaság vízigényének kielégítését szolgáló öntöző tavak létesítését, a meglévők fejlesztését.

Tekintettel a megye domborzati viszonyaira, a települések, térségek részéről érkező jelentős fejlesztési igényekre a csapadékvíz elvezetésben illetve katasztrófaveszélyek elhárításában, ezen intézkedés keretein belül kiemelt nagyprojekt megvalósítása indokolt.

6. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

Az energiahatékonyság hozzájárul az egészséges épített környezet kialakításához, munkalehetőséget, munkahelyet teremt elsősorban a rendkívüli mélypontra lévő építőipar részére és jelentős mértékben csökkenti a környezeti terhelést. Az intézkedés támogatja a megújuló- és a hagyományos alapú energiatermelést, valamint az energiagazdálkodás szempontjából fontos lokális és helyben felhasznált elektromos és hőenergia előállítását és az energiagazdálkodás megkerülhetetlen részét képező energia- hatékony működést. Az intézkedés keretében lehetőség nyílik a családok, az állami és önkormányzati intézmények, vállalkozások által használt épületek energiahatékonysági korszerűsítésére, új kis energiaigényű épületek építésére, energiahatékonysági intézkedések támogatására, nem épületekhez kapcsolódó közfeladat-ellátás energiahatékonysági beavatkozások megvalósítására.

7. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

Az intézkedés célja, hogy a megyében minél szélesebb körben terjedjenek el a környezettudatos viselkedésformák és szemlélet. Az intézkedés keretében támogatott kisprogramok és akciók erősítik az öko- szemléletet, hozzájárulnak a természet- és környezetvédelemhez, közösségépítéshez, valamint az emberek olyan irányú szemléletformálására törekednek, amely során elsajátíthatják a fenntartható életmód kialakításához szükséges készségeket, kompetenciákat. A megvalósuló fejlesztések és tevékenységek a környezet jövő generációk számára történő megőrzése érdekében a környezeti kihívásokra adnak választ, a közösség önfenntartó erejét, a helyben előállított termékek fogyasztásának ösztönzését, a közösségi csoportok humán erőforrásainak aktivizálását, az öko programok, jó gyakorlatok kiterjesztését és alkalmazását teszik lehetővé.

3.4 Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

3.4.1 A prioritás indoklása

Ezen prioritás a helyzetelemzésben feltárt társadalmi folyamatokat érintő hiányosságokra, nehézségekre kíván reagálni. A megye népessége az országos ütemet lényegesen meghaladó mértékben fogy, nagyfokú elöregedés jellemző. A helyi társadalom tagjai közötti kirekesztés fokozódik, az integráció egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, ezért javulás csak hosszú távon, a tudás és foglalkoztatás biztosításától, elérhetővé tételétől remélhető.

Megye gazdaságának, iparának hanyatlása magával hozta a helyi társadalom nagyfokú korrodálását.

Az elmúlt két évtizedben a fejlődőképes, alkalmazkodni tudó munkaerő nagy számban hagyta el a megyét, illetve annak munkaerőpiacát. Ezt a folyamatot szükséges mielőbb megállítani, mert az aktív korú népesség nagyfokú elvándorlása tovább súlyosbodó demográfiai, gazdasági és társadalmi problémákat okoz Nógrád megyében.

A megyére az aktív korúak nagyarányú elvándorlása a jellemző. Az idős emberek egyedül maradtak, gyermekeik megyén kívülre költöztek. A demográfiai öregedés folyamata a megyében az országos

átlagot jelentősen meghaladja. Az eltartottsági ráta Magyarországon Nógrád megyében a legmagasabb!

A megye foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatói alapján hazánk egyik legkritikusabb térsége. A foglalkoztatottsági szint itt a legalacsonyabb, miközben a munkanélküliségi ráta itt a legmagasabb. Az aktív korú lakosság iskolázottsági szintje nem éri el az országosan jellemző mértéket, a problémát tovább mélyíti, hogy a diákok nem a munkaerő-piaci igények, hanem a helyi képzési kínálat alapján választanak iskolát, szakmát, ezzel megalapozva későbbi társadalmi hátrányaikat. A társadalmi – gazdasági elvárások iskolarendszerű képzésekbe történő adaptálásával csökkenthetőek a nógrádi fiatalok foglalkoztathatósági hátrányai.

A Nógrád megyében élő aktív korú, a munka világából tartósan kiszorult emberek munkavállalási kompetenciái vagy nem megfelelőek, vagy a többszöri tartós munkanélküliség miatt leépültek. A nem megfelelő szociális stratégiák és munkavállalási kompetenciák, az elavult ismeretek, valamint a XXI. században megkövetelt digitális írástudás, infokommunikációs ismeretek és az idegen nyelvek ismeretének hiánya kiszorítja a hátrányos helyzetű embereket a munkaerőpiacról, tartósan a társadalom perifériájára sodorva az aktív népesség jelentős csoportját.

A többgenerációs munkanélküli családok diszciplináris segítség nélkül nem képesek visszajutni a munkaerőpiacra, különösen nehéz a középkorú nők vissza vagy bekerülése a munka világába. A megyét 20 éve jellemző, többszörös munkaerő túlkínálat ellehetetleníti a romák, a megváltozott munkaképességű és/vagy fogyatékkal élők munkaerő-piaci érvényesülését. Gazdasági talpra álláshoz kiemelt feladat e hátrányos csoportok be/visszavezetése a munkaerőpiacra, a foglalkoztatottságukat gátló tényezők felszámolása.

A megyében emellett a munkavállalást segítő szociális szolgáltatások biztosítása is fontos feladat. Nógrád társadalmának megújításához célcsoport és probléma specifikus módszerek kidolgozása és megvalósítása szükséges a meglévő eszközök alkalmazásával és bővítésével.

A roma lakosság aránya a megyében közelít a 20%-hoz, rájuk fokozottan érvényes az aluliskolázottság, szakmanélküliség, munkanélküliség, mostoha lakáskörülmények, tömeges nélkülözés, telepszerű elhelyezkedés, szubkultúra lét, gyakran visszahúzó szocio-kulturális háttér. Az aluliskolázottság, a munka világától való távolmaradás és a kulturális tradíciók miatt különösen nehéz a roma nők munkaerő-piaci helyzete. Továbbnehezíti a romák munkaerő-piaci integrálását a többségi társadalomra jellemző előítéletes gondolkodás, melynek lebontása nélkül a társadalmi integráció nem lehet eredményes.

3.4.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Unió tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz

A prioritás az alábbi európai uniós tematikus célkitűzésekhez és beruházási prioritásokhoz kapcsolódik:

Tematikus célkitűzések:

8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása

- az álláskeresők és az inaktív személyek – többek között a tartós munkanélküliek és a munkaerőpiactól távol esők – foglalkoztatáshoz való hozzáférése, többek között a helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén is
- a fiatalok, különösen a nem foglalkoztatottak, oktatásban és képzésben nem részesülők, közöttük a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett és a marginalizálódott közösségekből jövő fiatalok fenntartható munkaerő-piaci integrációja, többek között az ifjúsági garancia végrehajtása révén
- önfoglalkoztatás, vállalkozói készség és vállalkozások, közöttük innovatív mikro-, kis- és közép vállalkozások létrehozása
- a nemek közötti egyenlőség minden területen, többek között a foglalkoztatáshoz való hozzáférés és a munkahelyi előmenetel terén, a munka és a magánélet összeegyeztetése és az „azonos munkáért azonos bér” elvének előmozdítása
- a munkavállalók, vállalkozások és vállalkozók alkalmazkodása a megváltozott körülményekhez
- aktív és egészséges idősödés

9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem

- a városi és vidéki területeken élő, rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának, valamint gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása
- a szociális vállalkozások támogatása
- az aktív befogadás, többek között az esélyegyenlőség és az aktív részvétel előmozdítása, valamint a foglalkoztathatóság javítása érdekében
- a marginalizálódott közösségek – például a romák – társadalmi-gazdasági integrációja
- a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formája elleni küzdelem és az esélyegyenlőség előmozdítása
- a megfizethető, fenntartható és minőségi szolgáltatásokhoz való jobb hozzáférés biztosítása, beleértve az egészségügyi szolgáltatásokat és a közérdekű szociális szolgáltatásokat
- a foglalkoztatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében a társadalmi vállalkozói szellem, a társadalmi vállalkozásokba történő szakmai integráció és a szociális és szolidáris gazdaság előmozdítása
- közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiák

10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében

- a korai iskolaelhagyók számának csökkentése és a korai iskolaelhagyás megelőzése, valamint a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés előmozdítása a koragyermekkori nevelésben, az alap- és középfokú oktatásban, ideértve az oktatásba való visszatérést ösztönző formális, informális és nem formális tanulási formákat is
- a felsőfokú vagy annak megfelelő szintű oktatás minőségének, hatékonyságának és hozzáférhetőségének javítása az oktatásban való részvétel növelése érdekében, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára
- az egész életen át tartó tanulás lehetőségeihez való egyenlő hozzáférés javítása minden korcsoport számára formális, informális és nem formális módon egyaránt, a

munkavállalók ismereteinek, készségeinek és kompetenciáinak naprakésszé tétele, valamint a rugalmas tanulási formák előmozdítása, többek között a pályaorientáció és a megszerzett kompetenciák elismerése révén

- az oktatási és képzési rendszerek munkaerő-piaci igényekhez való igazodásának javítása, a tanulásból a munkába történő átmenet megkönnyítése, a szakmai oktatás és a képzési rendszerek megerősítése és minőségének javítása többek között a készségek iránti igény előrejelzésén alapuló mechanizmusok, a tananyagok kiigazítása, a munkaalapú tanulási rendszerek – beleértve a duális tanulási rendszereket és a tanulószerveződéses gyakorlati képzéseket – létrehozása és továbbfejlesztése

A prioritás keretei közt tervezett intézkedések és beavatkozások hatékonyan szolgálják az EU 2020 8,9,10 tematikus célkitűzéseit, hiszen a foglalkoztatási és képzési programok a társadalmi befogadást segítő programok, a munkavállaláshoz és társadalmi befogadáshoz szükséges készségek, képességek fejlesztése, a digitális írástudás az infokommunikációs ismeretek fejlesztése egyaránt segíti a lakosság munkaerőpiacra való belépését, azon való megerősödését, ezáltal a foglalkoztatottság növekedését és a társadalom hátrányos rétegeinek integrációját, a társadalmi szolidaritás megerősödését.

3.4.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM – Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára

A testileg és mentálisan egészséges társadalom egy térség fejlesztésének előfeltétele. Ennek érdekében meg kell teremteni az egészséges élet alappilléreinek – a fizikai, és mentális egészség, a családi kötelékek, és a közösséghez tartozás – biztonságát. Térség- és célcsoport specifikus felkészítő programok megvalósításával a munkára kész állapot elérését kell elősegíteni. A versenyképes tudás biztosításához elengedhetetlen a felsőfokú oktatás megyei jelenléte önálló intézmények vagy kihelyezett karok által. Megyei felsőoktatás hiányában nem biztosítható a tudásalapú társadalom- és gazdaságfejlesztés, ami a térség végleges leszakadásához vezet. A lakosság egészségi állapotának szűrése, egészségtudatosságának növelése az egészségfejlesztési programok elterjesztése segíti az egészséges megyei társadalom megvalósítását. Az egyén, a család, és a közösség lelki egészségének helyreállítása, fenntartása és a lelki egészségnek, mint szemléletnek és gyakorlatnak a közkultúra részeként való előmozdítása érdekében szükséges, hogy minél több legyen a kiegyensúlyozott, a stressz helyzetekkel megküzdni képes egyén és közösség. A lakossági fizikai aktivitási szint fokozása jótékonyan hat a társadalmi depresszió kezelésére.

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM – Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

A tudáshoz való hozzáférés biztosítja a hátrányos helyzetű rétegek számára az integrált társadalom irányába történő elmozdulást, melynek elengedhetetlen feltétele a felnőttképzés fejlesztése, a versenyképes IKT használati tudás széleskörű elterjesztése a megye lakossága részére. A hátrányos helyzet átörökítésének, újratermelődésének megállítása a gyerekek és fiatalok esélyeinek növelésével történik. A roma népesség, a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózásánál kiemelten kell figyelni a csoportok szocializációs és szociokulturális hátrányainak leküzdésére. Előtérbe kell

helyezni a hátrányos helyzetű nőket támogató iskolai és foglalkoztatást segítő programokat. Tartósan munkanélküli aktív korúak munkaerő-piaci esélyeinek növelése során nemcsak az egyén, hanem családja esélyeit is javítani kell.

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM – Fiatalok elvándorlásának mérséklése

A fiatalok elvándorlásának csökkentésére a fiatal, (szak) képzett munkaerő megyében tartása, letelepedése céljából ösztöndíj-, tehetség- és letelepedési alapok létrehozása, valamint a tehetséges fiatalok mentorálása hatékony eszköz e célkitűzések keretében.

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM – Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Alapvető feladat a sérülékeny csoportok társadalmi és munkaerő-piaci aktív befogadásának elősegítése. A gyermekszegénység felszámolása a generációkon keresztül öröklődő szegénység megtörésével érhető el, kizárólag a szülők munkaerő-piacra juttatása járhat ennek hosszú távú megszüntetésével. A generációs szegénység kezeléséhez nem elegendő az időleges segélyek és juttatások biztosítása, szükséges a stabil anyagi háttér megteremtése. A különböző csoportokkal szemben megnyilvánuló diszkrimináció megszüntetése jelentős részét képezi a kirekesztettség kezelésének. A differenciált hátrányokkal sújtott csoportok integrációjának fokozása a kiegyenlített társadalmi és munkaerő-piaci viszonyok javulását kell, hogy eredményezze. Ezek a súlyos és mélyen gyökerező társadalmi problémák kizárólag interdiszciplináris megközelítéssel kezelhetők.

A gazdasági fejlődést jelentősen gátló társadalmi hátrányok felszámolásához a Kormány 1058/2014.(II.11) Korm. határozata szerinti „Társadalmi és gazdasági felzárkózás által vezérelt térségi integrált program” megvalósítása szükséges.

3.4.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések

1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával

A megye társadalmának több évtizede tartó leszakadási folyamata magával hozta a lakosság egészségének nagymértékű romlását, ami jelentős gátja a foglalkoztathatóságnak. A társadalmi leszakadás meghatározó részben a szegénységgel összefüggő körülményekből fakad. Társadalmi felzárkózáshoz feltétlenül szükséges egyfelől a szegénység okainak megszüntetésére való törekvés, a szegénység kialakulásának megelőzése, másfelől a szegénységből fakadó jelentős hátrányok csökkentése. A szélsőséges élethelyzetek, kirívó társadalmi különbségek, a társadalmi zárványok kialakulása, s az ehhez kapcsolódó esélytelenség, a hátrányos helyzetek generációkon keresztül átöröklődése a megye társadalmának stabilitását, fenntarthatóságát, biztonságát veszélyeztetik. A megye keleti részében a deprivált élethelyzetek megszüntetésére elindított, eredményt felmutatni tudó programok például a gyermekszegénység, életviteli hátrányok felszámolása folytatására, egészségügyi szűrő programok kiterjesztésére nyílik lehetőség. A megye deprivált helyzete indokoltá teszi kiemelt társadalomfejlesztési program megvalósítását, a több évtizede tartó leszakadási folyamat megállítása, visszafordítása e nélkül nem megvalósítható.

2. Közfoglalkoztatás programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása

A hátrányos társadalmi csoportok generációinak egyes csoportjai számára kizárólagosan a közfoglalkoztatás ad lehetőséget a foglalkoztatáshoz szükséges munkakultúra elsajátítására. A közfoglalkoztatás akkor töltheti be ezt a funkciót eredményesen, ha új alapokra helyezett, térségeket célzó, értékteremtő, közösségépítő – optimális esetben a térség területi hátrányait is felszámoló – munkák valósíthatók meg. A közfoglalkoztatás eszköze kell, hogy legyen a munkaerő-piaci szocio-kulturális hátrányok leküzdésének. Integrálás eszköze, melynek keretében a későbbi tartós foglalkoztathatósághoz, munkaerő-piaci kompetenciák sajátíthatók el, az egyén megfelelő szakmai jártasságot szerez egy-egy munkaterületen, amelyre alapozva a későbbiekben jó eséllyel tud munkát vállalni. Az integráló közfoglalkoztatás a kiválasztást követően pszicho-szociális felkészítést, szakmai képzést és hosszabb távú foglalkoztatást biztosít. Az intézkedés támogatja, hogy a sikeres közfoglalkoztatási programok megvalósításának legjobb gyakorlatai megosztásra kerüljenek a rászorulóknak helyzetének javítása érdekében.

3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok

A gazdasági fejlődés alapja a képzett, a változásokhoz gyorsan alkalmazkodni képes munkaerő.

Ezen intézkedés keretében olyan beavatkozásokat támogatunk, amelyek képesek a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően a munkaerő versenyképességét, a szakképzettséggel rendelkezők foglalkoztathatóságát, illetve munkahelyi kompetenciáit javítani, növelni a vállalkozások versenyképességét, a technológiai fejlődéshez való alkalmazkodást és ösztönözní a foglalkoztatókat a munkavállalók tudásának folyamatos fejlesztésére. A képzők az oktatási programokat a munkatapasztalat megszerzését biztosító vállalkozásokkal szoros együttműködésben alakítják ki.

4. A fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása

Egy megye legmobilabb rétegei (a diákok, a pályakezdő fiatalok) általában a jövő szempontjából kiemelt társadalmi csoportot képeznek. Sem a fiatalok, sem a kiemelkedő tehetségek megtartásához nem elegendő pusztán a munkahely és a lakóhely megléte.

Egyre fontosabb szerepe van a helyi kulturális gazdagságnak, aktív helyi közösségeknek, a helyi miliőnek. Azok a térségek képesek megtartani a fiatal értelmiségi rétegét, melyek – egyedi atmoszférájából fakadó lehetőségek révén – a világ számos pontján megfordult személyiségeknek is vonzó életlehetőségeket tudnak kínálni. Lehetőség nyílik ösztöndíjak, önálló életkezdési támogatások, egyedi térségi programok létrehozására, amelyek a helyi értelmiségi humánerő helyben tartását célozzák meg. Az intézkedés befogad innovatív kezdeményezéseket.

5. Alternatív foglalkoztatást bővítő programok támogatása

Ezen intézkedés keretében nyílik lehetőség az alternatív foglalkoztatási lehetőségeket biztosító szociális vállalkozások, szövetkezetek, helyi civil együttműködés alapján létrejövő kezdeményezések támogatására. Ezek, mérhető gazdasági teljesítményük mellett, a felzárkózás szempontjából kiindulási alapot nyújtó társadalmi integrációs funkciót is képviselnek, foglalkoztatási és

jövedelemszerzési lehetőséget biztosítanak a hátrányos helyzetű, elsődleges munkaerőpiacról kiszorult, a társadalom peremén élő emberek számára. Az intézkedésben támogathatóak azok az integrálást előkészítő alternatív foglalkoztatási formák illetve hozzájuk kapcsolódó képzések, amelyek munkaerő-piaci elvárásokra készítik fel a hátrányos helyzetű embereket, fogyatékkal élőket, megváltozott munkaképességűeket, börtönből szabadultakat, vagy olyan célcsoportoknak teremtenek munkalehetőségeket, amelyek nem tudnak rugalmasan alkalmazkodni a munkaerő-piachoz (például fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülők). Az intézkedés innovatív kezdeményezéseket befogad.

6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése

Nógrád megye foglalkoztatáspolitikai szereplői együttműködésének keretében a megyében feltárt munkaerő-piaci problémák kezelése, európai gyakorlatok adaptációjával közös megoldások keresése, a partnerek gazdasági és humánerőforrás fejlesztési elképzeléseinek, erőforrásainak összehangolása és foglalkoztatást elősegítő programok közös megvalósítása a cél. A megyei foglalkoztatási partnerség közös felelősségvállalása érdekében interaktív információcserét kell kialakítani a partnerek közt a munkaerő-piaci információk gyors és torzításmentes áramlásának érdekében, elősegítve ezzel a hatékony döntéseket. A paktumnak elő kell segítenie a területi foglalkoztatási problémák kezelését, közvetetten a munkahelyek megtartását, újak létrehozását, a helyi foglalkoztatási viszonyok javítását.

A megye keleti és nyugati területein eltérő foglalkoztatási problémák vannak, ezek kezelésére eltérő megoldásokat kell keresni, ezért indokolt a két terület külön választása a foglalkoztatási paktumok létrehozásakor is. Speciális hátrányokra való tekintettel lehetőség nyílik, újszerű, innovatív modell paktum létrehozására.

7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása

Olyan otthontörténő gondozást, újszerű segítséget biztosító egyedi programok, hálózatok elindítására van szükség, amelyek szolgáltatásai eltérnek és/vagy kiegészítik az állam által biztosított szolgáltatásokat, és hozzájárulnak az idős emberek életminőségének javításához. Olyan újszerű kezdeményezések szükségesek, amelyek hozzásegítik az idős embereket a társadalomban való boldogulásukhoz, készségeik, képességeik aktualizálásához, fizikai és szellemi aktivitásuk minél további fenntartásához. A fiatalok és idősek közötti generációs hidak, „klikkelj nagyit”, „főz együtt nagyival” jellegű és egyéb innovatív programok valósíthatók meg.

8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

A fiatalok munkaerő-piaci integrálódása egyre fontosabb gazdasági és szociális kérdés. A foglalkoztathatóság alsó képzettségi küszöbe megnőtt. Ma már megfelelő szakképzettség vagy szakképzettségek nélkül nem vagy ritkán alkalmaznak munkavállalót. Az, aki nem kapcsolódik be a tanulásba hátrányos helyzetbe kerül, és leszakad a társadalom tanuló tagjaitól. A fiatalok munkanélkülivé válásának legfőbb oka az oktatásból képzettség nélkül kikerülés. A magas színvonalú kisgyermekkorai nevelés biztosításának a korai iskolaelhagyás megelőzésében is jelentős szerepe van. A szociálisan hátrányos helyzetű családokból iskolázásba érkező gyerekek számára, a tanulási

kudarok megelőzése és kezelése, valamint a hiányos kompetenciák fejlesztése szükséges. A tanulók egyéni sajátosságaihoz alkalmazkodó tananyagok alkalmazására, vonzó tanulási környezet teremtésére van szükség. A korai iskolaelhagyók számára olyan rugalmas tanulásszervezési kereteket, hatékony tanulási módszerek és lehetőségek elérhetővé tételét, valamint továbbhaladási utakat kell kialakítani, amelyek az egyéni fejlődés függvényében teszik lehetővé az egyes iskolafokozatok és képzési formák közötti átmeneteket.

Az iskolai lemorzsolódás hosszú távú gazdasági és társadalmi következményei jelentős szegénységi kockázathoz vezetnek, ezért az ez elleni küzdelem a fiatalok társadalmi kirekesztődéssel szembeni védelmének egyik módja. A korai iskolaelhagyók számának csökkentése kulcsfontosságú intézkedés, a helyi stratégiában kitűzött cél.

3.5 Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

3.5.1 A prioritás indoklása

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió 3.1.1 fejezetének 34. ábrája meghatározza a funkcionális térségeket, melyet figyelembe vettünk a megyei prioritások meghatározásakor. Salgótarján és Bátorfyerenye térsége tekinthető a megyén belül urbanizált területnek, míg annak többi része vidékies térségként definiált. Nógrád megyében a gazdaság és a társadalom helyzetének vizsgálatakor helyi szinten is alapvetően két területet tudunk lehatárolni: Kelet-Nógrádot és Nyugat-Nógrádot.

A megye nyugati részén működik a legtöbb multinacionális vállalat, míg a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg ezen vállalatok igényeinek, ezért szükségesnek látjuk a hívogató, vidéki üzleti környezeti és élettér kialakítását és fejlesztését (Rétság, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek), valamint az üzleti, logisztikai szolgáltatásokat erősítését. Kelet-Nógrádban többségben vannak a hagyományos ágazatok, illetve a KKV-k, ezért az urbanizált élettérek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése a célunk a Salgótarjáni és Bátorfyerenyei Kistérségekben, ahol még kézzel foghatók a korábbi letűnt ipari tevékenységek nyomai.

A megyei területfejlesztési koncepció javaslattevő anyagában célként határoztuk meg a modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér kialakítását, az egészséges, vonzó emberközpontú lakó- és pihenő környezetet, a korszerű, elérhető intézményi struktúrát és szolgáltatásrendszert. További cél a közlekedési csomópontok gyors elérése, illetve a fokozódó környezetbiztonság.

Kiemelt jelentőségűnek tartjuk a város és vidék együttműködését, kapcsolatrendszerét. A helyi gazdaság fejlesztése viszont nem valósulhat meg helyi közösségfejlesztés nélkül.

Igényként fogalmazódik meg a kor elvárásainak megfelelő színvonalú közúti és vasúti hálózat megléte, mely nem csak a közlekedés feltételeit teremti meg számukra, hanem az áruszállításban is meghatározó. A városi közlekedés egészséges, környezetbarát megteremtésének a kerékpárutak fejlesztése és kiépítése adhat teret. A tartalmas szabadidő eltöltése minden korosztály számára fontos, ezért a tömegsport feltételeinek megteremtése, illetve a természeti környezeti fejlesztések, szabadidő programok, rendezvények szervezésének támogatása indokolható.

Az úthálózat fejlesztése mellett indokolt az üzleti infrastruktúra továbbfejlesztése, a helyi államigazgatási infrastruktúra fejlesztése, az intézményhálózat, illetve az oktatás színvonalnak javítása, a munkáltatói igényeknek való megfeleltetése. Az informatikai és kommunikációs hálózatfejlesztések, a kommunális közműfejlesztések, illetve a megújuló energiaforrásokra alapuló helyi, mikrotér-ségi rendszerek fejlesztése a nógrádi élettér vonzóbbá tételét segítik.

A helyi foglalkoztatás elősegítése, a gyermek és családbarát munkahelyek kialakítása az intézmény-hálózati fejlesztések mellett a fiatalok elvándorlásának megakadályozását célozzák. Az oktatási intézmények fejlesztése, a hatékony nevelés létfontosságú alapfeltétele. A társadalmi esélyegyenlőség megteremtése indokolja a szociális szolgáltatások infrastrukturális fejlesztését. Az idős embereknek és a fogyatékkal élőknek a megfelelő feltételek biztosítása szükséges.

A prioritás az életterek feltételeinek javítását, a lakókörnyezet fejlesztését szolgálja. A vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, a települési környezet állapotának javítása a cél.

3.5.2 A prioritás kapcsolódása a releváns Európai Unió tematikus célkitűzéshez és beruházási prioritáshoz

4. Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
 - intelligens alacsony és közepes feszültségen működő elosztórendszerek fejlesztése és kialakítása
 - alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható multimodális városi mobilitást és a kárenyhítést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását
 - az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes, erőforrás-hatékony és környezeti szempontból fenntartható gazdaság felé történő elmozdulás támogatása a készségek és képesítéseknek a munkaerő- piaci igényekhez való igazításához szükséges oktatási és képzési rendszerek javítása, a munkavállalók képzési szintjének emelése, valamint a környezettel és energiával foglalkozó ágazatokban történő munkahelyteremtés révén
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása
 - az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást, többek között az ökoszisztémán alapuló megközelítéseket célzó beruházások támogatása
 - egyedi kockázatok kezelésére, a katasztrófákkal szembeni ellenálló képesség biztosítására és katasztrófavédelmi rendszerek kifejlesztésére irányuló beruházások elősegítése
6. A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
 - a hulladékágazatba történő beruházás az uniós környezeti vívmányok követelményeinek való megfelelés és a tagállamok által megállapított, e követelményeken túlmutató beruházási igények kielégítése érdekében

- a vízgazdálkodási ágazatba történő beruházás az uniós környezeti vívmányok követelményeinek való megfelelés, és a tagállamok által megállapított, e követelményeken túlmutató beruházási igények kielégítése érdekében
 -) a városi környezetfejlesztést, a városok megújítását, a rozsdáövezetek (köztük a átalakuló használatú területek) helyreállítását és szennyezésmentesítését és a légszennyezettség csökkentését célzó intézkedések, valamint a zajcsökkentési intézkedések támogatása
7. A fenntartható közlekedés előmozdítása és szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban
- a multimodális egységes európai közlekedési térség támogatása a TEN-T-be való beruházás által
 - a regionális mobilitás fokozása a másodrangú és harmadrangú csomópontok TEN-T infrastruktúrához – többek között a multimodális csomópontokhoz – történő kapcsolásával
 - környezetbarát (többek között alacsony zajkibocsátású) és alacsony szén-dioxid kibocsátású közlekedési rendszerek, többek között belvízi és tengeri hajózási útvonalak, kikötők, multimodális összeköttetések és repülőtéri infrastruktúrák kifejlesztése és korszerűsítése, a fenntartható regionális és helyi mobilitás előmozdítása érdekében
9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem
- a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába történő beruházás, az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek csökkentése, a társadalmi, kulturális és rekreációs szolgáltatásokhoz való jobb hozzáférés megteremtésével a társadalmi befogadás előmozdítása, valamint az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra való átállás
 - a városi és vidéki területeken élő, rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának, valamint gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása
 - az aktív befogadás, többek között az esélyegyenlőség és az aktív részvétel előmozdítása, valamint a foglalkoztathatóság javítása érdekében
10. Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében
- a korai iskolaelhagyók számának csökkentése és a korai iskolaelhagyás megelőzése, valamint a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés előmozdítása a koragyermekkori nevelésben, az alap- és középfokú oktatásban, ideértve az oktatásba való visszatérést ösztönző formális, informális és nem formális tanulási formákat is
 - a felsőfokú vagy annak megfelelő szintű oktatás minőségének, hatékonyságának és hozzáférhetőségének javítása az oktatásban való részvétel növelése érdekében, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára
 - az egész életen át tartó tanulás lehetőségeihez való egyenlő hozzáférés javítása minden korcsoport számára formális, informális és nem formális módon egyaránt, a munkavállalók ismereteinek, készségeinek és kompetenciáinak naprakésszé tétele,

valamint a rugalmas tanulási formák előmozdítása, többek között a pályaorientáció és a megszerzett kompetenciák elismerése révén

- az oktatási és képzési rendszerek munkaerő-piaci igényekhez való igazodásának javítása, a tanulásból a munkába történő átmenet megkönnyítése, a szakmai oktatás és a képzési rendszerek megerősítése és minőségének javítása többek között a készségek iránti igény előrejelzésén alapuló mechanizmusok, a tananyagok kiigazítása, a munkaalapú tanulási rendszerek – beleértve a duális tanulási rendszereket és a tanulószerveződéses gyakorlati képzéseket – létrehozása és továbbfejlesztése

11. A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulás

- azon közigazgatási szervek és közszolgálatok intézményi kapacitásának és hatékonyságának növelésébe történő beruházások nemzeti, regionális és helyi szinten, amelyek célja a reformok, a jobb szabályozás és a jó kormányzás megvalósítása

Az energiahatékonyság és a megújuló energiák felhasználásának támogatása és a klímaváltozás hatására való felkészülést célzó beavatkozások hozzájárulnak a 4. és 5. célkitűzésben megfogalmazottak teljesüléséhez. A hulladék- és vízgazdálkodási fejlesztések, a bányászat és az ipar által létrehozott tájsebek, roncsolt területek rehabilitációja, a települési környezet fejlesztése, megújítása, valamint a környezetbiztonság fokozása a 6. tematikus célhoz illeszkedik. A 7. célkitűzés megvalósulását szolgálja a megfelelő színvonalú közúti- és vasúti közlekedés feltételeinek megteremtése, kerékpárutak fejlesztése, kiépítése. Az oktatási, egészségügyi és szociális intézmények szolgáltatásaihoz való jobb hozzáférést biztosító fejlesztések a 9. és 10., a közigazgatás kapacitásának és hatékonyságának növelését célzó intézkedések pedig a 11. tematikus célhoz illeszkednek.

3.5.3 A prioritás kapcsolódása a koncepcióhoz

MARASZTALÓ ÉLETTÉR – Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet

Fontos, hogy a Nógrádban élő vagy kikapcsolódó emberek egy kellemes, tiszta környezetben komfortosan és biztonságban érezhessék magukat. Feltétele ez a nyugodt családi létnek, az egészséges életnek, a kellemes pihenésnek, illetve közvetetten a gazdasági aktivitásnak is. Festői kis falvainkba nem telepednek be a családok, ha elmarad az informatikai hálózatok fejlesztése. Nem fog fellendülni a turizmus, amíg az attrakciók környezete nem lesz rendezett és biztonságos.

A prioritás az egészséges és élhető családbarát környezet kialakítását támogatja, a lakosság életminőségének emelkedéséhez, illetve helyben tartásához járul hozzá a települési környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése révén.

MARASZTALÓ ÉLETTÉR – Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése

A lakosság fogyásának megállításában kétségtelen szerepe van a fejlett intézményi struktúrának, a szolgáltatások gyors elérésének. A 2007-2013 időszakban számos olyan közintézménynek nem jutott fejlesztési forrás, ahol kapacitáshiány mutatkozik, vagy új módszert, technológiát kívántak bevezetni.

2014-2020 között nem maradhat el a kapacitáshiányos, korszerűtlen intézmények fejlesztése, a jelentős vonzerővel bíró településeken új férőhelyek létrehozása. Az akadálymentesítés Magyarországon az 1997. évi LXXVIII. törvény által vált kötelezővé, ezáltal figyelembe kell venni, hogy a közszolgáltatásoknak egyenlő eséllyel hozzáférhetőnek kell lenniük. A közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése, és ezáltal a fogyatékkal élők életminőségének javítása a cél. A prioritás a munkába állást és a családokat segítő intézmény- és hálózatfejlesztést segíti. Szükséges a bölcsődei kapacitásbővítés támogatása, az óvoda épületek korszerűsítése és kapacitás bővítése, a családi napközik kialakításának és működtetésének támogatása, az iskolák, az orvosi rendelők, a kulturális szolgáltatások színtereinek, illetve az egyéb közszolgáltatások fejlesztése.

MARASZTALÓ ÉLETTÉR – Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér

A lakosság elvándorlása nem csak a vidéki térségre, hanem városainkra is jellemző. Az ott lakó középréteg is számos szolgáltatásért gyakran utazik a fővárosba. Folytatódnia kell a városok és várostérségek, a településközpontok, funkcióhiányos településrészek megújításának, a családok számára vonzó és biztonságos feltételek megteremtésének, a közösség- és munkahelyteremtő funkciók, valamint az ökológiai szolgáltatások erősítésének. Vonzó települési környezet és infrastruktúra kialakítása szükségszerű.

MARASZTALÓ ÉLETTÉR – Közlekedési csomópontok gyors elérése

Hiába fejlett a Nógrád megye körüli közlekedési csomópont hálózat, azok elérése a megye legtöbb részéről körülményes, vagy méltatlan állapotokat tükröz. A Hatvan-Salgótarján vasútvonal rekonstrukciója elengedhetetlen, illetve bekapcsolási lehetőséget is kínál a várostérségi közösség közlekedésbe. Elengedhetetlen a közlekedési hálózat fejlesztése mind a közút, mind a vasút tekintetében. A 21. sz. főút kiszélesítésének be kell fejeződnie, az alsórendű úthálózat felújítását és bővítését pedig feltétlen folytatni szükséges. A fontosabb gazdasági csomópontokhoz kapcsolódó elérhetőségek javításával, valamint a belterületek elkerülésével a települések belső forgalma csökkenthető. A munkába járás biztonságát és az ökoturizmust új kerékpárutaknak kell szolgálni.

MARASZTALÓ ÉLETTÉR – Fokozódó környezetbiztonság

A klímaváltozás hatására szélsőséges időjárási viszonyokkal, özönvízszerű esőzésekkel, viharokkal kell számolnunk, melyek következtében a viharkárok, a magas vízállás komoly problémát jelentenek. Elengedhetetlen, hogy a településeink felkészüljenek a hegyekből lezúduló vizek, a kiáradó patakok és folyók okozta károk kezelésére. Az árvízvédelem is speciális felkészülést igényel. Megfelelő belvízelvezető rendszerek, csapadékvíz-elvezetők, záportározók kialakításával a probléma mérsékelhető, megoldható.

Cél a hulladék mennyiségének csökkentése, a keletkező hulladékokból a hasznosításra kerülő hulladék arányának növelése, a lerakókba kerülő hulladék mennyiségének mérséklése, a szennyezett területek kármentesítése, a korábban kármentesített területek ellenőrzése és az újraszennyeződés megakadályozása. A településeken szükséges az illegális hulladéklerakó telepek felszámolása, illetve kialakulásuk megakadályozása. Folytatódnia kell az elkülönítetten gyűjtött hulladék hasznosításának. A biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelése, valamint helyben történő visszaforgatása, a házi és közösségi komposztálás elterjesztésének ösztönzése szükségszerű. A bányászat és az ipar által

létrehozott tájsebek, roncsolt területek rehabilitációja a megye több területén igényelnek rekultivációs feladatokat.

Az aprófalvas településszerkezet miatt sok faluban hiányzik a szennyvíz-elvezető hálózat. A csatornázott településeken is alacsony a csatlakozási arány, ezért folytatódnia kell a hálózatbővítésnek. A csatornahálózatba nem kerülő szennyvizek jelentős mennyisége nem kerül szennyvíztisztító telepre és a környezetet (elsősorban a talajvizet és az ivóvizet) szennyező módon kerül elhelyezésre. A felszín alatti vizeket a megye egyes részein a talajvízszint süllyedése, minőségileg pedig a kommunális eredetű szennyezés fenyegeti egyre nagyobb mértékben.

Hosszú távon biztosítani kell az egészséges ivóvízellátást, mely globális kihívás. A környezetbiztonság fokozása ezért a védekezésen túl olyan célt is magában foglal, amely a megye lakosságának hosszú távú életfeltételeit hivatott biztosítani a föld és víz megfelelő hasznosítása által. Az egyéni gépjárműforgalom csökkentésével, a tömegközlekedés optimalizálásával, környezetbarát közlekedési módok alkalmazásával a légszennyezettség csökkenthető a településeken.

A fosszilis tüzelés háttérbe szorítása érdekében indokolt a megújuló energia fűtési célra történő felhasználásának támogatása. Fontos az útfelületek és a beépített területek között kiterjedt zöldterületek, parkok, nagy lombú fák és cserjék telepítése.

3.5.4 A prioritás keretében tervezett intézkedések

1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétság, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

A gazdaságfejlesztés a megye teljes területén prioritást élvez, hiszen ez a kulcstényezője Nógrád megye felemelkedésének. A megyének mind gazdasági, mind üzleti szempontból meg kell újulnia ahhoz, hogy megfelelő gazdasági környezetet tudjon biztosítani a településeken már jelen lévő, illetve az új befektetők és a vállalkozások számára. A településeknek alkalmazkodniuk kell a vállalati trendekhez, figyelemmel kell kísérni a vállalatok tevékenységét befolyásoló tényezőket. A szolgáltatások fejlesztése hozzájárul a versenyképesség növeléséhez, a munkahelyteremtő képesség javításához. A KKV-k versenyképességének javításához támogató vállalati környezetre van szükség. A települési önkormányzatok a térségben működő vállalkozások beruházásainak megvalósulását a településeken elvégzett infrastruktúra-fejlesztésekkel támogatják.

Nyugat-Nógrádban a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg a jelen lévő multinacionális vállalatok igényeinek. Ez az egyik oka annak, hogy a vállalatok menedzsmentje döntően nem helyi, hanem Pest megyéből ingázik. Az értelmiség térségbe vonzásához szükség van életminőséget javító szolgáltatásfejlesztésre. Az élhető városban, településeken indokoltá válik a közsféra funkciók megerősítése, ügyfélbarát szolgáltató funkciók erősítése. A sport- és szabadidős létesítmények, illetve a hozzájuk kapcsolódó infrastrukturális beruházások, a kulturális központok, közösségi épületek, közművelődési intézmények, közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek fejlesztése; az egészségügyi szolgáltatások bővítése; a közoktatási – nevelési intézmények fejlesztése támogatandó. A bölcsődei, az óvodai, valamint az iskolai ellátás feltételeinek biztosítása, illetve javítása hozzájárul a minőségi oktatás alapjainak megteremtéséhez. Egészséges, vonzó, emberközpontú, megfizethető lakó- és pihenő környezet, stabil térhasználat

megfelelő gazdasági háttér nélkül nem alakítható ki. A közterületek és közösségi terek megújításán túl indokolt a korszerű, fenntartható intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer kialakítása, az egyenlőtlenségek csökkentése. A hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítását segítik a közösségi szinten irányított helyi fejlesztések.

2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfaterenyei Kistérségek)

Salgótarján és térsége a vállalatok árbevétele és export teljesítménye alapján elveszítette ipari központ szerepét, mindemellett a megyében a munkanélküliség mértéke a keleti részen a magasabb. A foglalkoztatási gondok enyhítésének leginkább hatékony eszköze az iparfejlesztés lehet, melynek legnagyobb akadályát a nagyméretű, infrastruktúrával ellátott iparterületek hiánya jelenti. Új, zöldmezős területek feltárása és fejlesztése mellett a KKV-k számára a gazdaságfejlesztésbe bevonhatóvá kell tenni a városképet romboló barnamezős területeket. Ezek a célok szorosan összefüggnek a városok és térségük fejlesztésével, kiemelten a Salgótarjában megvalósítandó integrált területi beruházással.

A városainknak képeseknek kell lenniük piacot, munkahelyet és elérhető szolgáltatásokat nyújtva szervezni a térségük gazdaságát. Fontos a térségek foglalkoztatási potenciáljának bővítése, munkaerő helyben tartása. Olyan települési környezet létrehozása a cél Nógrád megyében, amely a kisgyermekes családok, illetve a fiatalok számára is vonzó és biztonságos. Hozzájárul a foglalkoztatás növeléséhez, a társadalom egészségi állapotának javításához, megerősíti a helyi közösségeket és családokat. Kielégíti a család- és gyermekbarát igényeket. Az óvodai nevelés, az alap- és középfokú oktatási intézmények infrastruktúrájának, személyi és tárgyi feltételeinek megteremtésével hozzájárul a települések fejlesztéséhez.

A vonzó, marasztaló helyi élettér hozzájárul a fiatalok elvándorlásának mérsékléséhez. A 2014-2020-as programozási időszak stratégiai alapidokumentumaként definiált Európa 2020 stratégia célul tűzte ki az intelligens, fenntartható és befogadó Európa megvalósítását. A stratégia sikeres megvalósításában a városoknak kiemelkedő szerep jut. A fenntartható városfejlődés érdekében olyan integrált stratégiákra van szükség, melyek célul tűzik ki a várostérségeket érintő gazdasági, környezeti és társadalmi jellemzőkkel összefüggő problémák kezelését.

Városaink jövője szempontjából kulcsfontosságú, hogy eltűnjenek a roskadozó gyártelepek, az évek óta kihasználatlan, omladozó épületek. A hosszú ideje funkció nélkül álló, városképet rontó, elhanyagolt ingatlanok felszámolása, illetve új városi funkcióval történő megtöltése szükségszerű. A megvalósításhoz elengedhetetlen a kormányzati segítségnyújtás.

A megye települései a fejlesztési dokumentumaik összeállításakor megfogalmazták a funkcióbővítés igényét és szükségességét.

A közlekedés feltételeinek, színvonalának emelésével, a parkolási feltételek javításával, a városrészek összekapcsolásának lehetőségével, a hiányozó szolgáltatások megteremtésével a lakosság életminőségét kell javítani.

Mind a városokban, mind pedig a kisebb településeken a fejlesztések hatására javuljon a vidéki életminőség, a vidéki térség váljon élhetőbbé, lakosságmegtartó és lakosságvonzó ereje növekedjen, a településkép és a környezet állapota javuljon, maradjon fenn a természeti, kulturális és épített örökség, erősödjön a helyi identitástudat, kötődés, a helyi lakosság és a térségbe látogatók körében vonzóvá váljanak a települések.

A települések és településrészek tartós fejlődési pályára állítása, a szegregációs folyamatok megállítása, valamint a lakosság életszínvonalának javítása a cél.

3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

A helyi identitás egy térség versenyképességének fontos eleme. Aktív, kreatív együttműködő társadalom nélkül nem lehet a helyi identitást megtartani, növelni.

A megye társadalmára jellemző a depresszió, a negatív gondolkodás. A kilátástalan helyzetben, mélyszegénységben élő emberek megfelelő felkészítés nélkül nem képesek sikeresen megjelenni a munkaerőpiacon, még közfoglalkoztatottként sem. Az embereknek önbizalmat, reményt, kompetenciát kell adni az életük megváltoztatásához.

A helyi identitás megőrzése, kialakítása a közösségi színterek felszerelésén és tartalommal való megtöltésén, nemzeti és kulturális értékek megőrzésének és bemutatásának fejlesztésén, tematikus rendezvények, képzések és táborok megszervezésén keresztül biztosítható.

Fejlesztő szakmai előadások, képzések lebonyolításával, közösségfejlesztési programok megvalósításával hozzájárulhatunk a települések népességmegtartó erejének javításához, a térségi tudásszint növeléséhez.

Az iskolai oktatás nagy feladata a honismeret és az anyanyelvápolás tudatos felvállalása és feltételeinek megteremtése. A képzési, szakképzési rendszer megújításában előnyt kell élvezniük a kiemelt megyei iparágaknak, a helyi gazdaságfejlesztés irányainak és a kreativitás fokozásának.

Az élhető város központi részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek közterei, közparkjai, közterületi játszóterei és sportpályái a közösségépítés fontos helyszínei. A közösségformálást erősítő terek megújításával, a helyi közösségek együttműködésének erősítésével, létesítmények fejlesztésével, szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló létesítmények fejlesztésével aktivizálni szükséges a helyi társadalmat.

4. Helyi kezdeményezések a rászorulóknak fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközeivel

A társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások e célból történő fejlesztése és bővítése Nógrád megyében kiemelten támogatandó.

A városi térségekben élő, alacsony jövedelmű családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelésének megakadályozása az integrációra alkalmasabb

lakókörnyezet kialakítása. A társadalmi szempontból problémás családok egy-egy településrészen koncentrálódnak, többnyire a települések szélén. Az alacsony iskolai végzettségű és kis jövedelmű családoknak a marginalizálódott társadalmi helyzetből való kitörése nehézséget jelent. A roma lakosság felzárkóztatása, illetve tartós munkához juttatása komoly erőfeszítéseket igényel. A település rehabilitáció kiemelt területe a közösségépítést szolgáló épületek és létesítmények infrastruktúrájának megújítása.

A területi különbségek felszámolása, a leromlott településrészek rehabilitációja hozzájárul a lakosság életvitelének javításához.

A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése, a veszélyeztetett csoportok helyzetének javítása, a foglalkoztatási szint növelése, illetve az elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek biztosítása elengedhetetlen. A megye súlyos rászorultsága okán lehetőséget kell keresni kiemelt projekt megvalósítására.

A közösségépítés helyszínei a települések közösségközponti részét képező közterületek, melyek kialakítása a lakóközösségek számára a találkozás lehetőségét biztosítja.

A lakókörnyezet rehabilitációjával párhuzamosan a bűnmegelőzés előtérbe helyezése, a települések kiegyensúlyozott közbiztonságának megteremtése szükségszerű. A lakosság biztonságérzetének minőségi javítása, illetve a bűnelkövetés csökkentése a cél.

5. A közúti és kötött-pályás közlekedési hálózati elemek fejlesztése

Nógrád megye **két elsőfokú fejlődési tengelyét** a 22. és 21. számú főutak jelölik ki. A **21. sz. főút mentén található a megye urbanizált térsége**, melybe a megyeszékhely, Salgótarján, és Bányaterenye, illetve várostérségeik tartoznak bele. Ide koncentrálódik a megye lakosságának legnagyobb aránya, a hagyományos ipar, illetve a szolgáltatások jelentős része. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Elengedhetetlen, hogy legkésőbb 2016-ig befejeződjön a 21. sz. főút teljes négy-sávú-sítása. Nógrád megyében az állami tulajdonú úthálózat hossza 944 km, melyből a főutaké 170 km: a 2. számú Budapest-Vác-Rétság-Hont elsőrendű főútból, a 21. számú Hatvan-Somoskőújfalu elsőrendű főútból, továbbá a 22. számú Rétság-Salgótarján és a 23. számú Kisterenye-Tarnalelesz másodrendű főutakból áll.

A megyében az utak minősége döntően 4-es és 5-ös osztályú, ami nem megfelelő, illetve rossz állapotot jelent. Ezeket 2014-2020 között előre láthatóan hazai forrásból kell felújítani.

Az alsóbbrendű út- és a vasúthálózat fejlesztés, a hozzájuk kapcsolódó különböző közlekedési módok összehangolása a települések elérhetőségét javítja. A városon belüli intermodális közlekedési csomópontok kiépítése, a vasút városon belüli szakaszának HÉV-típusú fejlesztése a gazdasági fejlődés egyik jelentős eszköze. Szükséges a települések belterületeinek elkerülése annak érdekében, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a települések belső forgalmát. Az úthálózat minőségének javítása kiemelt jelentőségű az ipari területekhez vezető alap infrastruktúra fejlesztések megvalósítása, a fontosabb gazdasági gócpontok elérhetőségének javítása érdekében. A 81. sz. vasútvonal esetében elengedhetetlen a pályakorszerűsítés elindítása a 2014-2020 időszak alatt. A társadalmi és gazdasági célok megvalósulása érdekében indokolt, hogy megfelelő minőségű, mennyiségű, valamint a területi sajátosságokat figyelembe vevő és kiszolgáló közlekedési rendszer jöjjön létre. A közlekedési hálózat fejlesztése létszükség, különösen a várostérségek, mint vonzáskörzetek területén, illetve a

periférikusabb helyzetű kistérségekben. Az elmaradott települések felzárkóztatása érdekében szükséges a településeket összekötő mellékutak korszerűsítése, karbantartása és fejlesztése is. Folyamatos feladat a települési önkormányzatok belterületi úthálózatának fejlesztése és karbantartása. Indokolt a településeken belül a fontosabb közintézmények elérését biztosító útszakaszok korszerűsítése, illetve azoké, amelyek kapcsolódnak a közösségi közlekedés által érintett menetrendszerű autóbuszjáratok útvonalaihoz. A határtérségben a közúti közlekedési kapcsolatok javítása, az átkelési pontok bővítése szükséges a fejlesztések határon átnyúló hatásának erősítése érdekében. A határon átnyúló együttműködés elősegítése érdekében vissza kell állítani magyar és szlovák határszakaszon a helyközi közlekedésben megszűnt közvetlen kapcsolatot. Az M2 gyorsforgalmi út továbbfejlesztése tekintetében fontos cél, hogy a Vác és az országhatár közötti szakasz Nógrád megyében épüljön ki. A programidőszakban legalább az erre vonatkozó előkészítési munkának meg kell valósulnia.

6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése

A közösségi közlekedés fejlesztése terén kiemelt jelentőséggel bír a környezetbarát közlekedési módok fejlesztése. A kerékpáros közösségi közlekedési rendszerfejlesztések, a kerékpárút-hálózat és kerékpárforgalmi létesítmények fejlesztése iránt a megye települései nagy nyitottságot mutatnak. A településeken megvalósuló kerékpárutak kialakításánál, fejlesztéseknél törekedni kell arra, hogy azok összekapcsolódjanak, illetve a határon átnyúljanak. A munkába járás biztonságát új kerékpárutak kiépítésével lehet biztosítani. A kerékpáros közlekedés fejlesztésekor figyelembe kell venni a gyalogos közlekedés feltételeit is. A lakosság körében célszerű népszerűsíteni a kerékpáros közlekedést, melyben segítséget nyújthatnak a kerékpáros civil szervezetek. A fejlesztések megvalósításakor a kiszolgáló létesítmények fejlesztése is indokolt, illetve törekedni kell a tömegközlekedéssel történő kombinálásra, valamint a kerékpár-kölcsönző hálózatok kiépítésére. Az országos és nemzetközi kerékpárút-hálózathoz való csatlakozás biztosítása elengedhetetlen. A Nógrád Megyei Önkormányzat megbízásából elkészültek a „Hollókőtől – Murányig” kerékpárút hazai szakaszának engedélyezési tervei, amely a megyei kerékpárút hálózat fő gerincét kell, hogy adja. A kerékpárutak fejlesztésével és építésével növelhető a települések turisztikai vonzereje is. Fontos a nemzetközi és az országos kerékpárút hálózatokhoz való csatlakozás biztosítása, a már meglévő elemek hálózatba szervezése a környezeti szempontok figyelembe vételével.

7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

Az információ a technológiai fejlődés alapja. Az információs társadalom nem csak az infokommunikációs rendszerekhez való hozzáférést, hanem azok használatát, a társadalmi-gazdasági életbe való integrálódásukat is jelenti. Az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőségének, használatának és minőségének javítása a gazdaságfejlesztés elengedhetetlen része. Mindemellett kiválóan segíti annak a célnak a megvalósulását, hogy Nógrád megye vonzóvá váljon értelmiségi, vállalkozó családok számára, amelyek elhagynák a zsúfolt budapesti agglomerációt. Az intézkedés infokommunikációs fejlesztések az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza. A lakossági igénybevevőket támogató pontok kialakítása, illetve az eszközbeszerzések az alkalmazó képes tudás elsajátítását támogathatják. Az információhoz való hozzáférés ma már külön gazdasági tényező.

A megye egész területén elérendő szélessávú internet szolgáltatás segíti a vállalkozások és a lakosság betelepődését, megtartását, informatikai ágazatok megerősödését.

4. Tervezésekísérő eljárások

A 2014-2020-as európai uniós fejlesztési ciklusra kidolgozandó Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója és Programja **területi (környezeti-, társadalmi-, és gazdasági) hatásvizsgálati dokumentációjának** elkészítését a Kormányrendelet 9. §-ában és a 9. mellékletben meghatározottak, továbbá az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet szerinti tartalommal kell elkészíteni.

Ehhez kapcsolódóan az Önkormányzat a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 8. § (3a) bekezdése alapján 2013 szeptemberében megkezdte 30 napos véleményezési eljárását a „Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020)” dokumentumhoz kapcsolódó Stratégiai Környezeti Vizsgálatot érintő **tematika** meghatározására. Ehhez a Korm. rendelet 3. számú melléklet II. pontjában lévő környezet védelméért felelős alábbi közigazgatási szervek véleményének bekérésére került sor:

- Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
- Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
- Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi Felügyelőség
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerv
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal (állami főépítész)
- Budapesti Bányakapitányság
- Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Fodor József Országos Közegészségügyi Központ Országos Kémiai Biztonsági Intézete
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- ÁNTSZ Országos Tisztifőorvosi Hivatal Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatósága.

Az Önkormányzat három Regionális Fejlesztési Ügynökséget kért fel Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója és programja területi hatásvizsgálatának elkészítésére, melynek eredményeként nyertes ajánlattevőnek a NORDA került kiválasztásra. Az elkészített hatásvizsgálati dokumentumba beépítésre kerültek a felkért közigazgatási szervek által megküldött vélemények.

A hatásvizsgálati dokumentum megállapítja, hogy az **NMTFK szakmailag megalapozott**. A koncepció célkitűzései teljes mértékben lefedik a területfejlesztési dokumentumok célrendszerét, és általában tartalmazzák a környezetvédelmi dokumentumokét.

A koncepció összesített minősítési táblázata környezeti szempontból a szennyvízkezelést értékeli egyedülként semlegesnek (0), mivel az a célok között kiemelten nem jelenik meg, holott a helyzetértékelés fejezet jelentős problémaként említi.

A dokumentum hangsúlyosan vizsgálja a koncepció határon átnyúló hatásait, felhívja arra a figyelmet, hogy környezeti kérdésekben erősíteni szükséges az együttműködést a szlovák partnerekkel.

Nógrád Megye Területfejlesztési Programjához kapcsolódóan szintén bekérte az Önkormányzat a környezet védelméért felelős közigazgatási szervek véleményét a szükséges hatásvizsgálat tematikájához. A program első munkaanyagának elkészültéig említésre méltó javaslat nem érkezett be.

A területfejlesztési programmal összefüggésben feltárt gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokat, illetve azok kockázatainak kezelését az alábbi táblázatban foglaljuk össze:

	Várható hatások	Javaslatok a pozitív hatások erősítésére, a negatív hatások mérséklésére
A térszerkezet	A tervezett intézkedések megerősítik a térben kialakult gazdasági szerkezetet és a versenyképesség növelése érdekében a földrajzilag is optimálisan elhelyezkedő gazdasági központok versenyképességét erősítik a környezet fejlesztésével, az elérhetőség javításával. A meglévő turisztikai adottságok összehangolt színvonalfejlesztésre töreksenek, sajátos attrakciók fejlesztésével a vonzóképpességet kívánják növelni, ami a meglévő kapacitások jobb kihasználtságát, a turizmusból származó bevételek növelését és a foglalkoztatás bővítését szolgálják.	A területileg fókuszált ipari beruházások multiplikatív hatásainak kiszélesítése. A térségi központok urbanizációs szintjének emelése, és a minőségi szolgáltatások kiterjesztése.
Településrendszer	A beavatkozások hatására a településszerkezet vázát adó városok fejlődése felgyorsul, a jelenlegi szerkezet megerősödik, ami a vonzási térségükben lévő települések lakosainak is kedvezőbb feltételeket jelent.	A települések adottságaira építő feltételek kialakításának, a helyi szolgáltatások fejlesztésének támogatása.
Az ipar, a kereskedelem térbeli szerkezete	A műszaki infrastruktúra fejlesztésének hatására a szolgáltatási szektor is erősödik. Az intézkedések ösztönzőleg hatnak a magas versenyképességű vállalkozások fejlesztésére, letelepedésére, valamint a foglalkoztatást bővítő munkahely teremtő beruházásokra.	Az ipar és kereskedelem számára vonzó üzleti környezet kialakítása, befektetések és vállalkozói együttműködések ösztönzése szükséges.
Természeti erőforrások	Növekszik a megújuló energiaforrások alkalmazása, fokozódik a környezetbiztonság, a vállalkozások környezettudatossága nő.	Megújuló energiaforrások, helyi vízkészlet hasznosításának ösztönzése a gazdaságban

	Várható hatások	Javaslatok a pozitív hatások erősítésére, a negatív hatások mérséklésére
A mezőgazdaság	A mezőgazdasághoz kapcsolódó helyi gazdaság erősítése piacbővítő, hozzáadott érték és megújuló energia felhasználást növelő közvetlen hatásai mellett az ellátási útvonal rövidítésével környezetvédelmi célokat is szolgál.	A mezőgazdasági melléktermékek energetikai célú újrahasznosításának preferálása, táji adottságokhoz igazodó erőforrás hatékony gazdálkodás és együttműködések ösztönzése. A fiatal gazdák támogatása, vállalkozások elindításának segítése, agrárképzések szervezése. Egészséges helyi termékek fogyasztásának népszerűsítése, ösztönzése, helyi piacokra jutásának segítése.
Erdőgazdálkodás	A biodiverzitás és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával az erdővagyon hosszú távú növelése és gazdagítása, minőségének javulása. A vadgazdálkodás kiterjesztése a táj teherbíró képességéig.	A klímaváltozás hatásainak mérséklése, a biológiai sokféleség védelme, a fa, mint megújuló nyersanyag és energiaforrás biztosítása, a vidéki lakosság munka- és megélhetési lehetőségeinek, a gazdálkodás feltételeinek javítása. Az erdőgazdálkodás diverzifikációjának harmonikus kiteljesülése.
Idegenforgalom	A szolgáltatások- és attrakciók fejlesztése, a hálózatosodás és a turisztikai marketing megerősítése révén a megye turisztikai potenciálja erősödik.	A turizmus multiplikációs hatásainak támogatása, a turisztikai marketing és hálózatosodás ösztönözése. Előnyben kell részesíteni a megye értékeire, hagyományaira építő tematikus, versenyképes és munkahelyteremtéssel járó fejlesztéseket. Törekedni kell a környezetet kevésbé terhelő projektek megvalósítására, természeti értékeink megőrzésére.
Vízgazdálkodás	Klímaváltozásra történő felkészülés, vízkészlet megőrzése és a szennyeződés megelőzése. Javuló ár- és belvízbiztonság, a többfunkciós víztározók számának növekedése. A társadalmi és mezőgazdasági igényekhez igazodó vízgazdálkodás.	Integrált vízgazdálkodási beruházások, illetve környezeti és gazdasági értéket hordozó többfunkciós tavak, víztározók létrehozásának támogatása. A biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelyek hosszútávú fenntartásának biztosítása. A megye domborzati viszonyait figyelembe véve a katasztrófaveszélyek elhárítására kiemelt nagyprojekt megvalósítása indokolt.
A térség eltartó képessége és versenyképessége	Növekszik a megye versenyképessége, a beruházási kedv, javul a foglalkoztatottság és az eltartóképesség. A tervezett képzési és foglalkoztatási programok révén nő a népesség gazdasági aktivitása, erősödik a megye gazdasága. A megújuló energiák alkalmazásával a térség eltartó képessége javul.	Befektetés-ösztönzés, vonzó üzleti környezet kialakítása, komplex képzési és foglalkoztatási programok szükségesek. Előnyben kell részesíteni a megújuló energiák kiaknázását, hasznosítását.

	Várható hatások	Javaslatok a pozitív hatások erősítésére, a negatív hatások mérséklésére
Műszaki infrastruktúra	Javul a műszaki infrastruktúra állapota, növekszik kiterjedése és hálózata. A szélessávú internet hálózat kiépítettsége javul, hossza növekszik. Új iparterületek kiszolgálása magas színvonalú műszaki infrastruktúrával. Vasút korszerűsítése, kerékpárút hálózat bővülése.	Törekedni kell a kor elvárásainak és a helyi igényeknek megfelelő közlekedési feltételek biztosítására, az üzleti infrastruktúra, valamint intézményhálózat fejlesztésére, megújuló energiaforrásokon alapuló technológiák alkalmazására, a környezeti terhelés minimalizálására. A településeken biztosítani kell az internet hozzáférést.
Energiaellátás	A lokális energiatermelő berendezések létesítésével, kapcsolódva egyéb energia megtakarítást eredményező intézkedésekkel meg lehet tenni az első lépést, mely a szemléletváltás kialakulásához nélkülözhetetlen.	Preferálni kell a lokális és helyben felhasznált elektromos- és hőenergia előállítását, továbbá a megújuló energiaforrásokon alapuló fejlesztéseket. Az alternatív, megújuló energiatermelés tudatos összehangolt fejlesztése a megye adottságaira alapozva.
Népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)	A tervezett beavatkozások a megyét egy aktív, fizikálisan és mentálisan egészségesebb befogadó társadalom irányába mozdítják el. A lakosság munkára kész állapotú lesz és egészségtudatosabbá válik. A versenyképes munkahelyek megléte, a tudáshoz való hozzáférés biztosítása révén mérséklődik a fiatalok elvándorlása. A gyerekek és fiatalok esélyeinek növelésével párhuzamosan sikerül mérsékelni a hátrányos helyzet újratemelődését.	Munkaerőpiaci elvárásokra felkészített, fizikálisan és mentálisan egészséges, szakképzett munkavállalók felkészítése, megyében tartása, megyébe vonzása kiemelt feladat. Előnyben szükséges részesíteni a gyakorlatorientált és a hiányszakmákra irányuló képzési struktúra kialakítását.
Foglalkoztatás	A tervezett fejlesztések, programok, képzések hatására javul a foglalkoztatottság, a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete, nő a lakosság képzettségi szintje, mérséklődik a fiatal értelmiség elvándorlása.	A beavatkozásoknál kiemelt figyelmet kell fordítani a munkahelyteremtésre és a munkahelyek megtartásra. A megyei munkaerő-piaci igényekhez szorosan igazodó képzési struktúra kialakítása fontos feladat. Innovatív Foglalkoztatási Paktum létrehozása szükséges a megyei foglalkoztatás emeléséhez.
Szabadidő eltöltése, rekreáció területi feltételei	Növekszik a megyében a rekreációt és szabadidő eltöltést szolgáló közösségi terek, területek száma és nagysága. Bővül a lakosság számára elérhető megfelelő minőségű aktivitást és rekreációt szolgáló közösségi terek száma. Növekszik a szabadidő hasznos eltöltését segítő területek, közösségi terek, zöldfelületek száma és nagysága	Törekedni kell a környezetet legkevésbé terhelő megoldások megvalósítására, az aktív szabadidő eltöltésre. A lakosság aktivitását igénylő, családi programokat preferáló, közösségfejlesztő szabadidős elfoglaltságok kialakítására alkalmas terek és attrakciók létrehozása szükséges.

	Várható hatások	Javaslatok a pozitív hatások erősítésére, a negatív hatások mérséklésére
A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete	A növekvő rekreációs és sportolásra alkalmas felületek, szolgáltatások, attrakciók környezetének fejlesztése, fesztiválok révén javul a lakosság életminősége.	Előnyben kell részesíteni a térség hagyományaira épülő+zöldfelület növelést célzó attrakciókat, amelyek az egészséges életmód elterjesztését, egészségi állapot javítását célozzák.
	A megyét átfogóan megvalósul, foglalkoztathatóság növelését célzóan a lakosság egészségi állapotának felmérésére.	Szükségletnek és igényeknek megfelelő megyét átfogó szűrő programok megvalósításával, a megye lakosságának egészségi állapota javul, foglalkoztathatósága növekszik.
	A növekvő közlekedési eredetű levegőszennyezettség miatt romlik a népesség egészségi állapota, növekszik a légúti megbetegedések száma.	Környezetbarát közösségi közlekedés preferálása, kerékpárforgalmi hálózatok építésének preferálása, szűrőbuszok beállításával a népesség egészségi állapotának ellenőrzése megoldható.
	Az agrárium infrastrukturális feltételeinek javulása egészségesebb alapanyagok előállítása révén egészségesebb lesz a népesség	Biogazdaságok és biofeldolgozások támogatása, helyi piacokra jutásának segítése, egészséges helyi termékek fogyasztásának ösztönzése, népszerűsítése.
	Ivóvízminőség javulása, szennyvízkezelés fejlesztése révén javul a népesség egészségi állapota	Előnyben kell részesíteni az olyan infrastrukturális beruházásokat, melyek hozzájárulnak a lakosság egészségi állapotának és életminőségének javulásához.
	Javul a népesség egészségügyi és szociális ellátásokhoz való hozzáférése	Megye szükségletein alapuló, innovatív egészségügyi és szociális ellátások modellszerű kidolgozása biztosítja a népesség humánszolgáltatásokhoz való jobb hozzáférést és gazdaságosabb működtetését, melyet preferálni szükséges.
A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége	Javul a társadalom biztonságérzete, mérséklődik veszélyeztetettsége.	Közösségépítés eszközével fejlesztett helyi társadalmak, összetartozása, biztonságérzete javul. A kialakuló befogadó társadalom a hátrányos helyzetű csoportok integrálásával, a foglalkoztatottság növelésével jelentősen javítja a társadalom biztonságérzetét, veszélyeztetettségét nagymértékben csökkenti.

2. sz. táblázat: Várható gazdasági, társadalmi és környezeti hatások

5. A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi keretének átfogó bemutatása

Nógrád Megye Területfejlesztési programjának végrehajtási kereteit részben a Tftv., részben a 2014-2020 közötti európai uniós programok lebonyolítására, illetve fejlesztési források felhasználására vonatkozó Kormányhatározatok jelölik ki. Az intézményrendszer felállítására és működtetésére vonatkozó részletes szabályozás kidolgozása még folyamatban van. A megyei kompetenciába tartozó feladatokkal összefüggésben azonban ismert már néhány fontos körülmény.

A Kormány még 2013 augusztusában döntött arról (**1545/2013. (VIII. 15.) Korm. határozat**), hogy a regionális fejlesztési ügynökségek 2014. január 1-től a megyei önkormányzatok irányítása alá kerülnek.

A **1814/2013. (XI. 14.) Kormányhatározat** rendelkezik arról, hogy a 2013-ban még a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezeti keretein belül főosztályokként működő **irányító hatóságok** feladatai átkerültek a szakminisztériumokhoz 2014. január 1-től. Az irányító hatóságok munkáját összehangoló központi koordináció a Miniszterelnökség szervezeti keretein belül kerül kialakításra. Ezen szervezeti egység fogja biztosítani az egységes eljárásrendi kereteket, a kiírásra kerülő pályázatok jóváhagyását, a jogorvoslati és monitoring rendszer működtetését, illetve minden olyan központi funkciót, amely az operatív programok sikeres végrehajtásához szükséges. A Kormányhatározat a nemzeti fejlesztési minisztert jelöli ki arra a feladatra, hogy az érintett miniszterek és a megyei önkormányzatok bevonásával tegye meg a szükséges intézkedéseket a regionális fejlesztési ügynökségek irányításának átvétele érdekében.

A **1731/2013. (X. 11.) Kormányhatározat** kinyilvánítja a Kormány azon szándékát, hogy a jövőben az állam az uniós források felhasználása tekintetében felszámolja a korábban kiszervezett tevékenységeket, és ezen feladatokat meglévő belső erőforrásaira alapozva, illetve azokat kibővítve látja el a hatékony végrehajtás érdekében. A határozatból egyértelműen látszik az a szándék, hogy a pályázati rendszert egyszerűbbé, átláthatóbbá tegyék. Cél a kisebb költségű, egyszerű kiválasztási és implementálási eljárások alkalmazása akár új eszközökkel is (pl. global grant). Közsféra szervezet pályázók esetén a pályáztatás jelenlegi gyakorlata megszűnik. A Kormány állami szakértői kapacitások teremtését tűzi ki célul a pályázati dokumentációk összeállításához, a projektek végrehajtásának támogatásához, melyhez a megyei jogú városok és megyei önkormányzatok önálló, saját erőforrásait is hozzárendeli. Az így kiépített humán kapacitásokat a kisvállalkozók és az egyházak számára is biztosítani kell. A végrehajtási intézményrendszerben dolgozók számára gyakorlatorientált, probléma centrikus továbbképzési rendszer kerül bevezetésre. Az egységes, nemzeti szintű informatikai nyilvántartás, nyomkövetés és monitoring szintén állami tulajdonban lévő szervezeten keresztül kell, hogy megvalósuljon. A kommunikációs tevékenységekben fokozódik a helyi, térségi szereplők bevonása, hogy a fejlesztéspolitikai üzenetek közelebb kerüljenek a célcsoportokhoz. Központosításra kerülnek az uniós projektek végrehajtásához szükséges engedélyeztetési eljárások az abszorpció javítása érdekében. Az intézményrendszeri szereplők és azok felelősségi körének meghatározását a dokumentum feladatként jelöli ki. A szereplők között azonos feladatkörök esetén cél a funkciók összevonása.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) megyei pénzügyi kereteit a **1298/2014. (V. 5.) Kormányhatározat** jelöli ki. A dokumentum értelmében Nógrád megye indikatív forráskerete a

2014-2020 időszakra 20 109,2 millió forint, melyből 17 950,8 millió forintot az Európai Regionális Fejlesztési Alap, 2 158,4 millió forintot pedig az Európai Szociális Alap biztosít. Az egy főre eső támogatások tekintetében Nógrád megye használhatja fel a legtöbb forrást a megyék közül. A TOP keretében a második területi szintet a megyei jogú városok képezik. Salgótarján Megyei Jogú Város indikatív forráskerete 8 663,7 millió forint. A várostérségek és megyei jogú városok szintjén a Kormány a forráskereteket járásokra határolta le a 2014-2020 fejlesztési időszakra. Nógrád megyében összesen 11 412,8 millió forint jut a járások fejlesztésére, ebből a Balassagyarmati Járás 2 655,1 millió forint, a Bátönyterenyei Járás 1 700,5 millió forint, a Pásztói Járás 2 219,0 millió forint, a Rétsági Járás 1 816,1 millió forint, a Salgótarjáni Járás (Salgótarján MJV nélkül) 1 429,0 millió forint, a Szécsényi Járás pedig 1 593,0 millió forint támogatást használhat fel. A járások fejlesztése során a megyei területfejlesztési koncepcióban és programban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása, illetve a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása érdekében a megyék 10%-kal eltérhetnek ezektől az összegektől a megye összes forráskeretén belül.

A programvégrehajtás lehetséges intézményi kereteire vonatkozóan találhatunk rendelkezéseket a **módosított Tftv-ben is**. A megyei önkormányzat döntéshozatali jogkörrel rendelkezik a hatáskörébe utalt pénzeszközök felhasználásáról (nevesítve a Tftv. 11.§ bf) pontja) szerint Kutatási és Innovációs Alap tekintetében, illetve 13. § a) szerint vidékfejlesztési források tekintetében). A vidékfejlesztési források felhasználásával kapcsolatban a **regionális fejlesztési ügynökség** útján lát el **közreműködő szervezeti** feladatokat. Mindemellett elláthatja a helyi akciócsoportok, a közösségvezérelt helyi fejlesztésben érintett szervezetek munkaszervezeti feladatait. Külön megállapodás szerint a vidékfejlesztési akciók végrehajtása során koordinációs és döntéshozatali funkciókat tölthet be. A vidékfejlesztéshez kapcsolódó hatáskörök és feladatok a 2014-2020-as időszakban jelennek meg elsőként, így szükséges a hozzá kapcsolódó struktúrák és mechanizmusok kidolgozása.

A területi operatív programok és a határon átnyúló nemzetközi programok vonatkozásában a megyei önkormányzat közreműködik azok végrehajtásában, lebonyolításában elsősorban monitoring bizottság, vagy más döntéshozó szerv útján. Az ágazati operatív, és egyéb megyehatáron átnyúló programok tekintetében a Tftv. csak azok figyelemmel kísérését említi.

A Tftv. 17.§-ában rendelkezik a **regionális fejlesztési ügynökségekről**. Az Észak-Magyarországi Régió esetén a NORDA irányítását a régióhoz tartozó három megye végzi, a tulajdonjogról, a tulajdonosi jogok gyakorlásának módjáról a megyei önkormányzatok megállapodásban döntenek. Amellett, hogy ez a nonprofit kft. látja el a közreműködő szervezeti feladatokat a TOP esetén, külön megállapodás alapján más programok lebonyolításában is részt vehet.

A későbbiekben kialakítandó programmegvalósítási intézményi keretekhez javasolt az alábbi elveket figyelembe venni:

- A 1731/2013. (X. 11.) Kormányhatározatban rögzített elvek szerint lehetőleg kerülni kell a párhuzamos funkciók kialakítását.
- Minden feladatot ahhoz a regionális vagy megyei, térségi intézményhez célszerű delegálni, ahol a végrehajtáshoz szükséges tapasztalat, tudás, szakember állomány és infrastruktúra rendelkezésre áll. Vonatkozik ez az olyan új típusú eszközökre is, mint a global grant, vagy a magyar-szlovák határon átnyúló program esetén a kisprojekt alap.

- Az európai uniós programvégrehajtás megvalósítását technikai segítségnyújtási keretek finanszírozzák szigorú felhasználási szabályok mellett.
- A programmegvalósítás során a gyors beavatkozásokat igénylő menedzsment feladatokat megfelelő rugalmassággal, döntési jogkörrel felruházott szervezethez célszerű delegálni.
- A Tftv. 11.§ bg) pontja szerint a megye gazdaságának és a foglalkoztatás fellendítésének érdekében célszerű külön gazdaságfejlesztési szervezet működtetése, melynek megerősítésére, működtetésére a TOP forrásokat biztosít. Ilyen szervezet képes ellátni a szabad vállalkozási zónák menedzselésének feladatait, illetve a gazdaságfejlesztési projektcsomagok esetén projektgazdaként is közreműködhet.
- A NORDA, mint közreműködő szervezet négy fővel működő salgótarjáni irodájában célszerű szervezetfejlesztést végrehajtani a KSZ kapacitások megyék közötti feladatarányos megoszlása végett. A szervezeti keretek meghatározásánál javasolt figyelembe venni a beérkezett megyei TOP projektjavaslatok számát is.

A **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program** tervezet 2014. május 9-én megjelent 5.0 változatának 4. szakasza rendelkezik annak integrált területi megközelítésben történő lebonyolításáról. A TOP beavatkozásai megyei és megyei jogú városi szinten **Területi Kiválasztási rendszer (TKR)** keretében valósulnak meg. A **közösségvezérelt helyi fejlesztés (CLLD)** kísérleti jelleggel kerül bevezetésre, alulról szerveződő városi közösségek részesülhetnek a TOP forrásaiból ilyen kezdeményezés megvalósítása céljából.

A TOP a megyék és megyei jogú városok fejlesztési elképzeléseit decentralizáltan, **Integrált Területi Programokban (ITP)** tervezi meg és Integrált Területi Beruházás eszköz formában hajtja végre. Az ITP a megye esetében a megyei gazdaságfejlesztési integrált programot jelenti, melynek stratégiai alapját a megyei területfejlesztési koncepció és program képezi. A megyei jogú város esetében a stratégiai alapot a településfejlesztési koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia szolgáltatja.

Az **TKR eljárásrend** az ITP gazda (megyei önkormányzat, megyei jogú város önkormányzata), a projektgazda, a közreműködő szervezet (NORDA), az Irányító Hatóság és a területfejlesztés stratégiai tervezésért felelős szakértő rugalmas együttműködését feltételezi. A megyei ITP keretében **nevesített projektcsomagok** esetén első fázisban a projektfejlesztés valósul meg az IH szakmai követelményeinek megfelelően, az ITP gazda koordinációja mellett. A formailag teljes, szakmailag ellenőrzött projektek esetén a támogatásról az IH dönt, és megtörténhet a Támogatási Szerződés megkötése. Azon beavatkozások esetén, ahol az ITP **nem nevesít** konkrét projekteket (pl. KKV-k támogatása), lehetőség nyílik **felhívás** megjelentetésére. Az ITP gazda javaslatot tehet a kiválasztási kritériumokra, majd a felhívást az IH jelenteti meg. Ezt követően az eljárásrend a korábbihoz hasonlít azzal a különbséggel, hogy a döntés-előkészítési folyamatban az ITP gazda is részt vesz. Jellemzően kis összegű, homogén és jól szabványosítható projektkör esetén javasolt ezen egyfordulós eljárásrend alkalmazása.

A **TKR eljárásrendben** az ITP által feltárt projektötletek megvalósítása érdekében az IH szakmai követelményrendszer állít össze. A KSZ a regisztrált projektötletek fejlesztésére előkészítési Támogatási Szerződést köt, projekt dossziét nyit. A projektgazda a KSZ-tel együttműködve előre meghatározott feladat- és ütemterv szerint fejleszti a projektet, míg az ötletből elfogadásra alkalmas projekt válik. A kidolgozott projekteket a KSZ az IH részére támogatásra előterjeszti, majd a

Támogatási Szerződés megkötésével megkezdődik a megvalósítás. A monitoring és nyomonkövetési folyamat várhatóan 2007-2013 közötti időszakhoz hasonlóan alakul.

Az **ITP-k végrehajtási feladatait** a megyei és megyei jogú város önkormányzata hivatalai, vagy általuk megbízott fejlesztési társaságok láthatják el (fejlesztési ügynökség, városfejlesztési társaság). Az ITP keretszerződés megkötése és módosítása kizárólag az ITP gazda jogköre lehet.

A TOP-ban nevesített városi CLLD-k esetében új **Helyi Akció Csoportok (HACS)** megalakulására lesz szükség, szervezeti formájuk az ismert vidékfejlesztési HACS-ok szervezeti formájával megegyezően egyesület lesz. A kompetencia alapon kiválasztott HACS-ok elkészítik a Helyi Fejlesztési Stratégiát (HFS), majd véleményezést és értékelést követően azok támogatásáról az IH dönt. A HACS nem kizárólag adminisztratív végrehajtó egység, hanem fontos feladata, szerepe van a projektgenerálásban, helyi közösségek szervezésében és fejlesztésében is.

Jelen fejezet további részleteinek kidolgozásához a megyei területfejlesztési program döntésre történő előkészítésének időpontjában nem áll rendelkezésre minden szükséges információ. A 2014-2020 közötti uniós finanszírozású programok végrehajtási rendszerének kialakítása a Miniszterelnökség feladat- és hatásköre, kereteit azonban a Partnerségi Megállapodás tartalmazza. **A végrehajtási rendszer végleges meghatározása csak az Európai Bizottsággal történt egyeztetéseket követően lehetséges.**

6. Monitoring és értékelési terv

A **Kormányrendelet 3. sz. melléklete** a megyei területfejlesztési koncepció és program javaslattevő fázisának tartalmi követelményeiről a 2.1. i) pontban előírja, hogy a területfejlesztési programban szerepelnie kell monitoring és értékelési tervnek.

Az Európai Strukturális és Beruházási Alapok (ESB-alapok) vonatkozásában az **Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete** (2013.12.17.) állapítja meg azokat az általános rendelkezéseket, amelyek a monitoring és értékelési tevékenységekre vonatkoznak a források felhasználása során. A tagállamoknak monitoring alá kell vonniuk a programokat a végrehajtás és a programok célkitűzéseinek irányába tett előrehaladás felülvizsgálata érdekében. E célra a tagállamoknak intézményi, jogi és pénzügyi keretükkel összhangban **monitoring-bizottságokat** kell felállítaniuk, meghatározva azok összetételét és feladatait az ESB-alapok számára. Az ESB-alapokból nyújtott támogatás eredményességét, hatékonyságát és hatását értékelni kell a programok kidolgozásának és a végrehajtás minőségének javítása érdekében, valamint annak felmérése céljából, hogy milyen hatást érnek el az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre vonatkozó uniós stratégiában foglalt célokhoz viszonyítva, illetve adott esetben a programnak az érintett programterület bruttó hazai termékéhez (GDP) és munkanélküliségi rátájához viszonyított méretét figyelembe véve. A rendelet bevezetőjének (53), (54) és (55) bekezdései rendelkeznek az értékelések céljáról, idejéről és módjáról. Az **előzetes értékelés** a programok minőségének és kidolgozásának javítása céljából a célkitűzések és célértékek elérhetőségét vizsgálja. A több programra vonatkozó értékelési terv biztosítja azt, hogy az irányító hatóságok által **folymatos értékelések** készüljenek a program eredményességéről, hatékonyságáról és hatásáról. **Utólagos értékelést** kell végezni 2024. december 31-ig az ESB-alapok eredményességének és hatékonyságának, illetve az ESB-alapok általános céljaira és az intelligens, fenntartható és

inkluzív növekedésre vonatkozó uniós stratégiára gyakorolt hatásuk felmérése érdekében, figyelembe véve az adott uniós stratégiára vonatkozóan megállapított célkitűzéseket. A monitoringról és az értékelésről részletesen a rendelet V. címe rendelkezik. Az értékeléseket a program végrehajtásáért felelős hatóságoktól funkcionálisan független belső vagy külső szakértők végzik. A Bizottság az értékelések módját illetően **a rendelet hatályba lépését követően ad iránymutatást.**

A **TOP 3.0 verziójának** 9.1. és 9.2. fejezete értékeli a program megvalósításának ex-ante feltételeit. A hatékony monitoring rendszer, mint horizontális ex ante feltétel, részben megvalósultnak tekintendő a dokumentum szerint. Magyarország a támasztott feltételeknek nagy részben már a jelenlegi rendszerrel is megfelel. A 2007-2013-as időszakban kialakított monitoring folyamatok alapot biztosítanak a következő időszaki követelmények biztosításához. A kritérium teljesítésén a Nemzeti Gazdasági Tervezési Hivatal dolgozik, a monitoring rendszer kimunkálás alatt áll.

A TOP 5.0 változatának 4. szakasza, amely az integrált területfejlesztési megközelítést írja le, 73. sz. táblázatában tekinti át a tervezési és végrehajtási funkciókat. Az Integrált Területi Programokra vonatkozóan mind a megye, mind a megyei jogú városok esetén feladatként jelöli ki, hogy mint ITP gazdák monitoringozzák és kövessék nyomon saját stratégiájuk megvalósítását, és arról tegyenek jelentést az IH-nak.

A megyei területfejlesztési program nem csupán olyan beavatkozásokat tartalmaz, amelyek az ESB-alapokból kerülnek társfinanszírozásra. Ugyanakkor a monitoring rendszerek folyamatban lévő kidolgozása miatt a monitoringról és értékelésről szóló fejezet részletes kifejtésével célszerű ezen folyamatok eredményeit megvárni, hogy érvényesülhessen az összhang az európai uniós, az állami és területi szintek indikátorainak mérése és értékelése között.

Jelen tervezési fázisban megfogalmazhatók azok az elvek és előfeltételek, amelyek egy hatékony megyei monitoring és értékelési rendszer működtetéséhez szükségesek:

- A TOP közreműködő szervezete által rögzített megyei monitoring adatokról rendszeres tájékoztatásra van szükség monitoring bizottság útján.
- A megyei önkormányzatnak hozzáférés szükséges az ágazati operatív programok monitoring adataihoz monitoring bizottság útján.
- A hazai forrásokból megvalósult fejlesztések output és eredmény indikátorairól a pályázatok kiíróinak rendszeresen információt kell szolgáltatni a megyei közgyűlés felé. A hatásvizsgálatokat el kell végezni akkor, ha a támogatást nyújtó nem végezte azt el. A szervezeti változások követése céljából a támogató intézmények listáját rendszeresen aktualizálni szükséges.
- A megyei jogú város és a megye fejlesztési programjaira nézve az értékeléseket összevontan is célszerű elvégezni, ezért az adatszolgáltatásnak (beleértve KSZ-t) a teljes megye területére kell vonatkozni. A monitoring mutatókat olyan rendszerben szükséges gyűjteni és nyilvántartani, amely képes az adatokat a megfelelő tércategóriákra lebontani.
- Mivel az ex-ante vizsgálat a TOP keretein belül megtörténik, a megyei területfejlesztési program esetén ezt elvégezni nem feltétlen szükséges a monitoring és értékelési mutatókra és módszerekre nézve. A TOP és ágazati OP indikátorokat célszerű alkalmazni a nem európai uniós forrásokból finanszírozott programok, projektek esetén is.

- A 2014-2020-as programmegvalósítás során a megyei közgyűlésnek célszerű legalább éves szinten **köztes értékelést** végezni a hatékony végrehajtás és szükséges beavatkozások megtétele érdekében.
- A megyei területfejlesztési program **hatásvizsgálatát** célszerű az európai uniós utólagos hatásvizsgálathoz igazítani, és azt a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján 2024. december 31-ig elvégezni.
- A megyei területfejlesztési program monitoringjának és értékelésének operatív feladataival javasolt a Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatalt megbízni, amennyiben ez – a későbbi ITP gazda szervezeti rendszerből adódóan - összeférhetetlenség miatt nem kizárt.

A területfejlesztési program utólagos értékelése olyan vizsgálatot jelent, amely alapján eldönthető, hogy a program sikeres volt-e. Arra kapunk választ, hogy a támogatás, illetve a támogatással végrehajtott beavatkozások kielégítették-e a feltárt szükségleteket, sikerült-e elérni a kitűzött célokat és az elvárt hatásokat.

Az egységes monitoring és indikátor mérési rendszer kialakítása érdekében célszerű, ha a megyei program- és prioritásszintű indikátorok meghatározása és mérése a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, illetve az ágazati OP-k módszertanát követi.

A számszerűsített célok mérésére az indikátorok szolgálnak. A projektgyűjtés során az adatlapon a projektgazdáknak, azaz a potenciális kedvezményezetteknek, meg kellett határozni a tervezett fejlesztés outputjait és eredmény indikátorait. Ezen indikátorokat, illetve a lehetséges kedvezményezetteket és közreműködőket prioritásonként az alábbi táblázatban foglaljuk össze:

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel			
1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak	35 év alatti fiatalok	- képzőintézmények - tananyag fejlesztők - Nógrád Megyei Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány - munkaügyi központok	- programba vontak száma - támogatásban részesült vállalkozások száma
1.2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése	- megyei mikro- és kisvállalkozások - vállalkozni szándékozók	- NMRVA - Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, más kamarák vállalkozói szervezetek - tanácsadók és mentorok	támogatásban részesült vállalkozások száma
1.3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban	megyei KKV-k	- nonprofit szervezetek - városi önkormányzatok és/vagy cégeik	- fejlesztett építmények nagysága - támogatásban részesült vállalkozások száma
1.4. Új zöld- és barnamezős iparterületek fejlesztése	- települési önkormányzatok és/vagy cégeik - magánbefektető társaságok	- települési önkormányzatok - közművállalatok - tanácsadók, ingatlanközvetítők	- fejlesztett területek nagysága - támogatásban részesült vállalkozások száma
1.5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése	nonprofit innovációs szervezet	- NORRIA - Enterprise Europe Network	támogatásban részesült vállalkozások száma
1.6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése	megyei önkormányzati tulajdonú nonprofit szervezet	- Önkormányzat - Nemzeti Külgazdasági Hivatal (HITA) - megyei TDM szervezetek	támogatásban részesült vállalkozások száma
1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása	megyébe települő, itt működő nagyvállalatok	- megyei befektetés-ösztönző intézmény - Nemzeti Külgazdasági Hivatal (HITA) - Nemzetgazdasági Minisztérium - munkaügyi központok	- támogatásban részesült vállalkozások száma - létrejött munkahelyek száma

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
2. Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése			
2.1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel	megyei KKV-k	forrásközvetítő vállalkozásfejlesztési szervezet (NMRVA, KRF Zrt.)	támogatásban részesült vállalkozások száma
2.2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai és üzleti centrumok kialakítása	gazdasági társaságok	- klaszterek - fejlesztési nonprofit szervezetek - Nemzeti Külgazdasági Hivatal (HITA)	- támogatásban részesült vállalkozások száma - fejlesztett építmény nagysága
2.3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése	- megyei KKV-k - állami kutatási és innovációs intézmények - felsőoktatási intézmények és kutatóhelyeik - spin-off cégek - nonprofit szervezetek - költségvetési szervek - klaszterek	- megyei gazdaságfejlesztési szervezet - települési önkormányzatok és/vagy cégeik	- létrehozott kutatóhelyek száma - fejlesztett építmény nagysága
2.4. Jövőcentrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése	gazdasági társaságok	- megyei gazdaságfejlesztési szervezet - települési önkormányzatok és/vagy cégeik - képzőintézmények - munkaügyi központok - NORDA - GINOP IH	támogatásban részesült vállalkozások száma
2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása	legalább 2 lezárt üzleti évvel rendelkező KKV-k	- MAG Zrt. - pénzügyi közvetítők, kereskedelmi bankok	- támogatásban részesült vállalkozások száma - létrejött munkahelyek száma
2.6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása	megyei KKV-k	MAG Zrt.	támogatásban részesült vállalkozások száma

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
2.7. Start-up vállalkozások támogatása	• kezdő vállalkozások	• Nógrád Megyei Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány • KRF Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztés Zrt. • munkaügyi központok • MAG Zrt.	• támogatásban részesült vállalkozások száma
3. Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés			
3.1. A megye értékeire épülő, fenntartható turizmusfejlesztés	• gazdasági társaságok • költségvetési szervek • magánszemélyek • települési önkormányzatok • nonprofit szervezetek • klaszterek • megyei TDM szervezetek	• települési önkormányzatok • LEADER Helyi Akciócsoportok	• támogatásban részesült szervezetek száma • létrejött munkahelyek száma • támogatott projektek száma
3.2. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása	• települési önkormányzatok és társulásaik • költségvetési szervek • nonprofit szervezetek • szociális vállalkozások	• helyi vállalkozások • települési önkormányzatok • LEADER Helyi Akciócsoportok	• megvalósult programok száma • érintett lakosság száma
3.3. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márképítés, kapcsolódó marketing tevékenységek	• megyei KKV-k • települési önkormányzatok • költségvetési szervek • nonprofit szervezetek • magánszemélyek • klaszterek • megyei TDM szervezetek • szociális vállalkozások	• települési önkormányzatok • Önkormányzat • a megye területén működő társadalmi-, gazdasági szervezetek, érdekképviselők • LEADER Helyi Akciócsoportok	• támogatásban részesült szervezetek száma • létrejött munkahelyek száma • létrejött együttműködések száma

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
3.4. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása	• megyei KKV- k • költségvetési szervek • szociális vállalkozások • magánszemélyek	• települési önkormányzatok • Nemzeti Agrárgazdasági Kamara • MVH • a megye területén működő társadalmi, gazdasági szervezetek, érdekképviselők • LEADER Helyi Akciócsoportok • munkaügyi központok	• támogatásban részesült vállalkozások száma • létrejött munkahelyek száma • létrejött együttműködések száma
3.5. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése	• települési önkormányzatok és intézményeik • nonprofit szervezetek • gazdasági társaságok • érintett területi államigazgatási szervek	• települési önkormányzatok • LEADER Helyi Akciócsoportok • vízügyi igazgatóságok	• az érintett lakosság száma • támogatásban részesült szervezetek száma
3.6. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában	• települési önkormányzatok és intézményeik • költségvetési szervek • gazdasági társaságok • magánszemélyek	• települési önkormányzatok • kamarák • LEADER Helyi Akciócsoportok	• jobb energiafogyasztási besorolással rendelkező háztartások száma • energetikailag hatékonyabb középületek száma • a gazdasági szférában megvalósult energetikai fejlesztések száma • a megtakarított energia mennyisége
3.7. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása	• nonprofit szervezetek	• települési önkormányzatok • érintett területi államigazgatási szervek • a megye területén működő társadalmi-, gazdasági szervezetek, érdekképviselők • LEADER Helyi Akciócsoportok	• támogatásban részesült szervezetek száma • megvalósult programok száma
4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében			
4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával	• nonprofit szervezetek • költségvetési szervek	• települési önkormányzatok • egyházak	• megvalósult programok száma • programba bevont hátrányos helyzetűek száma

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
<i>4.2. Közfoglalkoztatás programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása</i>	• nonprofit szervezetek • települési önkormányzatok	• települési önkormányzatok • munkaügyi központok	• képesítést szerzett résztvevők száma • programba vontak száma
<i>4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok</i>	• képzőintézmények • gazdasági társaságok	• kamarák • gazdasági társaságok • munkaügyi központok	• támogatásban részesült szervezetek száma • képzésekbe bevontak száma
<i>4.4. A fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása</i>	• települési önkormányzatok • nonprofit szervezetek	• gazdasági társaságok • nonprofit szervezetek	• támogatott programok száma • programba vontak száma
<i>4.5. Alternatív foglalkoztatást bővítő programok támogatása</i>	• nonprofit szervezetek • szociális vállalkozások • nonprofit gazdasági társaságok	• munkaügyi központok • fogyasztékkal élők érdekvédelmi szervezetei	• programba vontak száma • támogatott programok száma
<i>4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése</i>	• nonprofit szervezetek	• munkaügyi központok • kamarák • képzőintézmények • gazdasági társaságok	• paktumokban résztvevő szervezetek száma • programba vontak száma • támogatásban részesült vállalkozások száma
<i>4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása</i>	• nonprofit szervezetek • szociális vállalkozások	• települési önkormányzatok • egyházak	• támogatott programok száma • programba vontak száma
<i>4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása</i>	• oktatási intézmények • nonprofit szervezetek	• munkaügyi központok • települési önkormányzatok • Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság • egyházak	• programba vontak száma • támogatott programok száma

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára			
5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek	- települési önkormányzatok és/vagy cégeik - nonprofit szervezetek - intézmények fenntartói - közművállalatok	- új közszolgáltatások száma - a szolgáltatásokat igénybe vevők száma
5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bányaterenyi Kistérségek)	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek - intézmények fenntartói - Nógrád Megyei Kormányhivatal és „érintett” Szakigazgatási szervei - közművállalatok	- új közszolgáltatások száma - a szolgáltatásokat igénybevevők száma - a revitalizált területek nagysága - a revitalizált területeken az új szolgáltatások száma
5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek - Magyar Közút Nonprofit Zrt.	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek - intézmények fenntartói - Munkaügyi Központok - kamarák	- rendezvények, közösségi akciók száma - fejlesztett építmények és területek nagysága - programba vontak száma
5.4. Helyi kezdeményezések a rászorulóknak fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközszerével	- települési önkormányzatok - Magyar Közút Nonprofit Zrt.	- települési önkormányzatok - nonprofit szervezetek - közművelődési intézmények	az érintett lakosság száma
5.5. A közúti és kötött-pályás közlekedési hálózati elemek fejlesztése	- települési önkormányzatok - Magyar Közút Nonprofit Zrt. - MÁV Zrt. Területileg illetékes szervezete	- Magyar Közút Nonprofit Zrt. - települési önkormányzatok - MÁV Zrt. Területileg illetékes szervezete	- a felújított vagy korszerűsített utak, vasúti szakaszok hossza - az érintett települések száma
5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése	- települési önkormányzatok - Magyar Közút Nonprofit Zrt.	- települési önkormányzatok - kerékpáros nonprofit szervezetek	az újonnan épített kerékpárutak hossza

	<i>kedvezményezettek</i>	<i>közreműködők</i>	<i>indikátorok</i>
<i>5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése</i>	• települési önkormányzatok • gazdálkodó szervezetek	• települési önkormányzatok • nonprofit szervezetek • közművállalatok • állami Intézmények • megyei KKV-k	• a hozzáféréssel rendelkező felhasználók száma

3. sz. táblázat: A megyei területfejlesztési program output és eredmény indikátorai

Megyei szinten a projektgyűjtés eredményeként rendelkezésre álló tervezett indikátor adatok összesíthetők, belőlük fajlagos támogatás igény számok képezhetők, azonban amíg nem látszik, hogy a listán szereplő projektekből mennyi lesz támogatható, és mennyi fog megvalósulni, ilyen célszámokat nem lehet megalapozottan tervezni.

Ezzel szemben érdemes a célokat a hatás indikátorok tekintetében kitűzni, amelyek jól mutatják a program által elérni kívánt tendenciákat. Igyekeztünk prioritásonként olyan hatásindikátorokat és várt tendenciákat meghatározni, amelyek megyei szinten mértek, és jól tükrözik a gazdasági-társadalmi folyamatok elmozdulásait.

A program céljainak értékelése – azok időpontját tekintve – kétféle módon történik:

- **Időközi értékelés évente:** azt vizsgálja, hogy sikerül-e teljesíteni a programidőszak végéig kitűzött célokat. Amennyiben azok teljesülése veszélyben van, javaslatokat fogalmaz meg olyan beavatkozásokra, amelyek elősegítik a várt eredmények bekövetkezését.
- **Utólagos értékelés:** A program végrehajtását követően vizsgálja a végrehajtás módját, a források felhasználását, a program eredményességét és hatékonyságát. Legfőbb megválaszolandó kérdés, hogy az elért hatások megfelelő arányban állnak-e a felhasznált forrásokkal.

A jelen megyei területfejlesztési program időközi és utólagos értékelésére szolgáló hatás indikátorait az alábbi összefoglaló táblázat mutatja be:

<i>megye által elérni kívánt eredmény</i>	<i>mutató</i>	<i>mértékegység</i>	<i>bázisérték</i>	<i>bázisév</i>	<i>célérték</i>	<i>adatforrás</i>	<i>beszámolás gyakorisága</i>
1. Prioritás: Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel							
Nő a foglalkoztatottság, és a megye GDP-hez való hozzájárulása	Egy főre jutó bruttó hazai termék	ezer forint	1.233	2012	növekvő	KSH	évente egyszer
	Munkanélküliségi ráta	%	15,3	2013	csökkenő	KSH	évente egyszer
2. Prioritás: Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése							
Nő a megyében működő KKV-k versenyképessége, élénkülnek a beruházásaik, javul innovációs potenciáljuk	Beruházások teljesítményértéke	millió forint	25.784	2012	növekvő	KSH	évente egyszer
	Kutató-fejlesztő helyek száma	db	12	2012	növekvő	KSH	évente egyszer
3. Prioritás: Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés							
Csökken a villamosenergia felhasználás, optimalizálódik az energiaigény	Egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia-felhasználás havi átlaga	kWh/hó	168,6	2012	csökkenő	KSH	évente egyszer
Nő a megyei agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képessége	Művelés alól kivett területek aránya	%	24,6	2012	csökkenő	KSH	évente egyszer
Nő a megyébe látogató turisták száma és a turizmusból származó bevétel, erősödik a turisztikai potenciál	Szállodák vendégforgalma	fő	22.965	2013	növekvő	KSH	évente egyszer
4. Prioritás: Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében							
Nő a bérből- és fizetésből élők száma, csökken a szociális ellátást igénybe vevők száma	Aktív korúak ellátásában részesítettek átlagos száma	fő	11.602	2012	csökkenő	KSH	évente egyszer
	Aktivitási arány	%	51,4	2013	növekvő	KSH	évente egyszer

<i>megye által elérni kívánt eredmény</i>	<i>mutató</i>	<i>mértékegység</i>	<i>bázisérték</i>	<i>bázisév</i>	<i>célérték</i>	<i>adatforrás</i>	<i>beszámolás gyakorisága</i>
5. Prioritás: Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára							
Nő a megyei intézmények férőhelyeinek és szolgáltatásainak száma, a megye lakosságmegtartó képessége.	Belföldi vándorlási különbözet	fő	-1.050	2013	növekvő	KSH	évente egyszer
	Bölcsődei férőhelyek száma	fő	146	2012	növekvő	KSH	évente egyszer
	Dolgozó orvosok 10.000 lakosra jutó száma	fő	20,3	2012	növekvő	KSH	évente egyszer

4. sz. táblázat: Időközi és utólagos értékelés alapjául szolgáló hatás indikátorok

7. Forrásallokáció

A Nógrád megye területfejlesztési programjában megcélzott intézkedésekre az alábbi támogatási források bevonása tervezhető a 2007-2013 időszak eddig rendelkezésre álló adatai, a megjelölt Kormányhatározatok, illetve a projektgyűjtés során beérkezett igények alapján:

2007-2013			2014-2020			
OP*	forráskeret (EUR) (zárójelben eFt 1 EUR = 275 HUF átlag- árfolyamon)	szerződött megyei támogatás (eFt) (forrás: EMIR 2014.01.31.)	OP	forráskeret (EUR) (zárójelben eFt 1 EUR = 300 HUF árfolyamon)	projektgyűjtés során január 31-ig beérkezett igény (eFt)	reálisan tervezhető megyei felhasználás (eFt)
ÉMOP	1 063 204 223 (292 381 100)	39 959 998	TOP	4 102 355 613 (1 230 706 684) <i>Ebből dedikált megyei forrás: 40 185 700 eFt (CLLD nélkül, Salgótarján MJV-t beleértve)</i>	84 630 793	41 685 700 (CLLD-vel)
GOP	3 363 322 038 (92 488 550)	20 105 570	GINOP	10 049 710 558 (3 014 913 167)	47 714 929	75 000 000
KEOP	5 302 004 099 (1 158 051 100)	17 584 014	KEHOP	3 784 538 943 (1 135 361 683)	67 294 649	30 000 000
KÖZOP	6 705 197 836 (1 843 929 450)	3 690 407	IKOP	3 515 655 710 (1 054 696 713)	11 766 995	25 000 000
VP		11 219 874	VP	3 455 300 000 (1 036 590 000)	31 646 824	30 000 000
			MAHOP	3.0 verzióban nem ismert	290 650	50 000
TÁMOP	4 093 730 056 (1 125 775 750)	10 395 990	EFOP	2 636 100 000 (790 830 000)	25 134 172	20 000 000
ÁROP	175 785 890 (48 341 120)	434 135	KÖFOP	a program tervezésének zárásakor nem ismert		
TIOP	2 096 946 675 (576 660 425)	9 496 561				
Összesen	22 800 190 817 (6 270 052 525 000)	112 886 549		Összesen: 27 543 660 824 (8 263 098 247)	268 479 015	228 799 500

5. sz. táblázat: Forrásallokáció

OP: Operatív Program

ÉMOP: Észak-Magyarországi Operatív Program

ÁROP: Államreform Operatív Program

GOP: Gazdaságfejlesztési Operatív Program

KEOP: Környezet és Energia Operatív Program

KÖZOP: Közlekedés Operatív Program

TÁMOP: Társadalmi Megújulás Operatív Program

TIOP: Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program
 VP: Vidékfejlesztési Program
 GINOP: Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
 MAHOP: Magyar Halgazdálkodási Operatív Program
 KEHOP: Környezet és Energetikai Hatékonysági Operatív Program
 KÖFOP: Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív program
 IKOP: Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program
 EFOP: Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
 * A hiányzó OP-k esetén Nógrád megye nem jutott forráshoz

A forrásallokációs tábla összeállítása során figyelembe vett szempontok:

- a TOP-ból finanszírozott CLLD tekintetében 1.500.00 eFt átlagos támogatással számoltunk egy város esetén
- a projektgyűjtés nem zárult le teljes körűen a program készítésének időpontjában, illetve nem minden megvalósítandó beruházást, programot kérnek regisztrálni (pl. üzleti titok miatt)
- a beérkezett projektjavaslatok közül legjobb esetben is csak 70%-nak van reális megvalósulási esélye
- a tervezett gazdaságfejlesztési beavatkozások elő fogják segíteni, hogy javuljon a megye forrásfelvevő képessége a korábbi időszakhoz képest, ezért a 2007-2013-ra vonatkozó megyei részesedést az egyes OP-kból arányaiban némileg megnöveltük.

Prioritás	Európai uniós forrás (eFt)	Hazai forrás (eFt)
1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében	48 000 000	5 000 000 (kiemelten a nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása)
2. Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése	37 950 800	5 000 000 (kiemelten munkahelyteremtő támogatás)
3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	51 550 000	5 000 000 (kiemelten szálláshelyfejlesztés és rendezvény)
4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében	26 658 400	0
5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	64 640 300	67.300 000 (kiemelten útfejlesztés)
Összesen (eFt):	228 799 500	82 300 000

6. sz. táblázat: Megyei forrásallokáció prioritások szerint

II. OPERATÍV PROGRAMRÉSZ

1. Összefoglalás, tervezési háttér

A megyei önkormányzatok tervezési feladatait a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.), Korm. határozat, valamint a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) számú határozat jelöli ki. E szerint a megyék készítenek területfejlesztési koncepciót és programot, valamint közreműködnek a 2014-2020-as területi alapú fejlesztések megtervezésében, továbbá a fejlesztések területi integrációjának szintje a megye a megyei jogú város, ill. a városok és térségeik. A Kormány 1298/2014. (V.5.) Korm. határozata rendelkezik a 2014-2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, valamint az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról.

A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeit, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályait a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet határozza meg, benne a részletes tartalmi követelményeket is.

Nógrád megye területfejlesztési koncepcióját 2014 februárjában fogadta el a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése.

A 2014-2020-as időszak **következő tervezési feladata a megyei területfejlesztési program elkészítése** volt, melynek alapját a fent hivatkozott 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet képezi. A tervezési folyamat a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által kiadott „IRÁNYMUTATÁS a megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához”, illetve a később megjelent „Útmutató és tervezési sablon a megyei területfejlesztési program elkészítéséhez” c. dokumentumok alapján történt.

A megyei területfejlesztési program társadalmasításra bocsátott tervezési munkaanyaga 2014. január 31-ig készült el. Ezt követően a tervezők értékelték a társadalmasítás során beérkezett véleményeket, javaslatokat, és a kötelező egyeztetések során érkezett hozzászólásokat is figyelembe véve született meg annak végleges verziója. Ez a változat még nem tartalmazta a részletes projektlistákat, mivel a megyei szintű projektgyűjtés csak 2014. május végén zárult le.

A projektek gyűjtése, rögzítése egy interaktív szoftver segítségével történt, ebben a rendszerben **több mint 1.800 nógrádi helyszíni fejlesztési javaslat** került regisztrálásra. A projektgyűjtés során a munkában közreműködő tervezők és partnerszervezetek folyamatosan szembeszétek azzal a problémával, hogy az egyes ágazati Operatív Programok közötti lehatárolások nehezen születtek meg, illetve ezen túl is folyamatosan változott az OP-k tartalma.

A **projektek gyűjtésébe** – a tervezők mellett – a következő partnerek kapcsolódnak be önálló projektrögzítő pont működtetésével:

- Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.
- Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Nógrád Megyei Szervezete
- Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat megyei referens
- Nógrád Megyei Civil Információs Centrum
- LEADER Helyi Akciócsoportok (igény szerint).

Jelen operatív dokumentum célja, hogy a megyei területfejlesztési programban meghatározott prioritások szerint összefoglalóan, illetve listázva is bemutassa a projektgyűjtés során beérkezett fejlesztési javaslatokat a megye teljes területére és minden szektorára kiterjedően.

2. Támogatás segítségével megvalósítandó programok

A megyei projektgyűjtés során szinte kizárólag olyan projektjavaslatok fogalmazódtak meg, amelyek megvalósításához támogatás szükséges. Támogatási forrásként az alábbi lehetőségekkel számoltunk:

- 2014-2020 időszak hazai felhasználású európai uniós támogatásai (Operatív Programok)
- hazai finanszírozású állami támogatások
- egyéb európai uniós vagy más nemzetközi finanszírozású programok (beleértendő a magyar-szlovák határon átnyúló program).

Jelen dokumentum készítésének időpontjában minden rendelkezésre álló forráskeret nem ismert.

A legrészletesebb tervezés a **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)** tekintetében valósult meg, melyhez egy **két részből álló megyei részdokumentum** készült.

A **megyei gazdaságfejlesztési részprogram** projektcsomagokból épül fel, és alapvetően olyan gazdaságfejlesztési fókuszú, a TOP 1. és 6. prioritásaihoz illeszkedő projektek összességéből áll, amelyek megvalósításához megyei koordináció szükséges. A részprogramon belül kiemelkednek a **térségi integrált gazdaságfejlesztési fókuszú „vezér” projektcsomagok**, amelyek járásonként kerültek kijelölésre. A vezérprojektekhez tartalmilag illeszkednek olyan további projektek, amelyek megvalósíthatósága feltételezi a vezérprojektek megvalósulását. Így a térségi integrált projektcsomagoknak előremutató, tovagyűrűző térségi hatásuk van. A Kormány 1298/2014. (V.5.) Korm. határozatában a Nógrád megyei gazdaságfejlesztési részprogram megvalósításához 20 109 200 000 Ft keretösszeget biztosított a TOP-ból. A projektcsomagok azonban kiegészülnek olyan kapcsolódó elemekkel, amelyeket ágazati operatív programok finanszíroznak.

A másik részprogram dokumentum **járási tematikus projektcsomagokból** épül fel. Esetükben nem valósul meg térségi integráció, mert az előző logikával ellentétben pontszerű humán közszolgáltatá-

sokhoz kapcsolódó, vagy egyéb infrastruktúra-fejlesztéseket tartalmaznak a TOP kijelölt 1., 2., 3. 4. és 6. prioritásaihoz illeszkedően. Ezek a fejlesztések egyenként köthetők az adott járás településeihöz.

A Kormány 1298/2014. (V.5.) Korm. határozatában a Nógrád megyei járások fejlesztési részprogramjainak megvalósításához 11 412 800 000 Ft-ot rendelt a TOP-ból az alábbi megoszlásban:

<i>Járas</i>	<i>Összeg</i>
Balassagyarmati Járas	2 655 100 000 Ft
Bátonyterenyei Járas	1 700 500 000 Ft
Pásztói Járas	2 219 000 000 Ft
Rétsági Járas	1 816 100 000 Ft
Salgótarjáni Járas (Salgótarján MJV nélkül)	1 429 000 000 Ft
Szécsényi Járas	1 593 100 000 Ft
Összesen	11 412 800 000 Ft

A megyei önkormányzat a járási fejlesztési részprogram tervezése során a megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása, valamint a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása érdekében tíz százalékkal eltérhet a fenti térségek meghatározott forráskeretétől a megye összes forráskeretén belül.

Salgótarján Megyei Jogú Város önálló fejlesztési forráskerettel rendelkezik 8.663.700.000 Ft összegben, melyet alapvetően településfejlesztési akciókra fordíthat.

Az egyéb **ágazati Operatív Programok** tekintetében többségében nem történt meg projektcsomagok összeállítása, hanem a listákon a megyei területfejlesztési program egyes prioritásainak megfeleltetett projektek szerepelnek. Köztük találhatók integrált szemléletű, csomagnak nevezhető projektjavaslatok is. A mellékelt listán szereplő projektek illeszkedését a legfrissebb nyilvános OP verziók prioritásai és intézkedései alapján állapítottuk meg. Mivel ezek a verziók nem tekintendők az Európai Bizottság részéről véglegesen jóváhagyottnak, a listák tartalmában később módosítások válhatnak szükségessé.

A megyei területfejlesztési program forrásallokációját annak. 7. fejezete mutatja be. A **hazai források** tervezése – annak részletes ismerete hiányában – „**maradék elven**” történt.

A részletes projektlistákat jelen dokumentum **1. sz. melléklete** tartalmazza prioritásonként, illetve külön jelölve a hazai, valamint a nemzetközi forrásokból finanszírozható projekteket.

3. A tervezett fejlesztési elképzelések megyei prioritások szerinti csoportosításban

3.1 1. Prioritás: Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében aktív vállalkozásfejlesztéssel és befektetés-ösztönzéssel

Az 1. prioritás esetén túlnyomóan egy felülről lefelé történő, top-down módszerű tervezés megvalósítása indult el. Ennek célja, hogy a projektek megoldásokat adjanak azokra a fő problémákra, amelyeket a megyei területfejlesztési koncepció tárt fel, így az alacsony vállalkozói aktivitásra, gyenge tőkebeáramlásra, alacsony foglalkoztatási képességre. Ezekre a TOP intézkedései nagyrészt megfelelő lehetőséget kínáltak, ugyanakkor a források kiegészíthetők az ágazati programok, kiemelten a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program által biztosított támogatásokkal. Az üzleti környezet fejlesztését célzó projektek jelentős részét a Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. generálta, egyeztetve a települési önkormányzatokkal és az együttműködő szakmai partnerekkel.

3.1.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Kapcsolódó EU tematikus célkitűzések:

- A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése (1)
- A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése (3)
- A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás ösztönzése (8)

Kapcsolódó megyei specifikus célok:

- KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása
- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése

3.1.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása

A prioritás részletes tartalmát az 2. sz. melléklet mutatja be.

3.2 2. Prioritás: Megyei mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének és innovativitásának növelése

Ezen prioritáson belül többségében a megyei mikro-, kis és középvállalkozások projektjavaslatai jelennek meg, fókuszálva az ipar- és szolgáltatásfejlesztésre, új kapacitások, telephelyek létrehozására és a foglalkoztatás bővítésére. A Semmelweis Egyetemmel kötött együttműködési szerződés eredményeként – a Semmelweis Kutatásfejlesztési Kft. aktív közreműködésének köszönhetően – számos vállalati innovációs projekt is bekerült a projektgyűjtő rendszerbe. A

pályázati feltételek kialakításánál fontos lesz képviselni azt az álláspontot, hogy a K+F területén ne csak a már kézzel fogható innovációs múlttal rendelkező KKV-k juthassanak ilyen jellegű támogatáshoz, hanem azok is, amelyek újonnan kezdenek fejlesztésbe. Ennek érdekében javaslat született – a korábbi Innocsekk pályázati rendszerhez hasonlóan – egy megyei kisprojekt alap létrehozására.

A projektgyűjtés során érezhetően megjelent a szabad vállalkozási zónák projekt- és tőkevonzó hatása, annál is inkább, mert a Budapesthez legközelebb eső ilyen térség Nógrád megyében van.

3.2.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Kapcsolódó EU tematikus célkitűzések:

- A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése (1)
- Az IKT-hoz való hozzáférésnek, azok használatának és minőségének a javítása (2)
- A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése (3)
- Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében (10)

Kapcsolódó megyei specifikus célok:

- Jövőcentrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése
- Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
- Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

3.2.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása

A prioritás részletes tartalmát az 2. sz. melléklet mutatja be.

3.3 3. Prioritás: Helyi kulturális, épített és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

A prioritáshoz kapcsolódóan a legtöbb projektjavaslat a turizmusfejlesztés intézkedéshez kapcsolódóan érkezett, szálláshelyek és egyéb szolgáltatások, attrakciók létrehozása és fejlesztése témákban, melyek között megjelentek a Novohrad–Nógrád Geopark határon átnyúló gazdaság- és turizmusfejlesztési elképzelései. A projektgyűjtésben az agrárszféra is aktívan részt vett, mezőgazdasági, erdő- és halgazdálkodási infrastruktúrafejlesztést célzó terveiken kívül a helyi élelmiszer előállítás és értékesítés témakörökben nyújtottak be javaslatokat. Nagy igény jelentkezett az állami és önkormányzati intézmények, vállalkozások által használt épületek energiahatékonysági korszerűsítésére, új kis energiaigényű épületek építésére, a bio- és napenergia hasznosítására is. A projektek között megtalálhatók az önkormányzatok energetikai-, helyi termék- és helyi szolgáltatás alapú önellátásra való törekvéseit szolgáló javaslatai és a civil szektor öko- szemléletet erősítő kisprogramjai. A települések részéről jelentős fejlesztési igények jelentkeztek továbbá a csapadékvíz

elvezetésben illetve katasztrófaveszélyek elhárításában, melyek megoldása – nagyságrendjükénél fogva - kiemelt nagyprojekt kertében lehet megvalósítható.

3.3.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Kapcsolódó EU tematikus célkitűzések:

- A kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése (3)
- Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban (4)
- Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása (5)
- A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (6)

Kapcsolódó megyei specifikus cél:

- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

3.3.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása

A prioritás részletes tartalmát az 2. sz. melléklet mutatja be.

3.4 4. Prioritás: Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

Nógrád megye társadalmát súlyosan érintő problémák megoldására jelentős számban érkeztek projektjavaslatok önkormányzatok, intézmények és a versenyszféra képviselőitől. A prioritás jellegéből következően a legaktívabbak a civil szervezetek voltak, akik innovatív módszereket nyújtottak be egy-egy foglalkoztatottság bővítését szolgáló társadalmi nehézség orvoslására. Hátrányos helyzetű emberek társadalmi befogadását segítő innovatív és modellprogramok a roma nőknek, a fogyatékkal élő gyermekeket nevelő szülőknek, alacsony foglalkoztatási eséllyel rendelkezőknek, önkénteseknek, diákoknak, megváltozott munkaképességűeknek. Az egyéni szükségleteken alapuló projektjavaslatok a periférián élő csoportok foglalkoztathatóságának javítását segítik. A szegénység elleni küzdelem intézkedéséhez a gyermekszegénység, a korai iskolai lemorzsolódások kezelésére és felszámolására érkeztek be eddig már eredménnyel használt módszereket alkalmazó programok.

Regisztráltunk továbbá bentlakásos idősellátást kiváltó szociális szolgáltatásokra, illetve az idősellátás újszerű megközelítésére, az idősekhez kapcsolódó társadalmi viszonyulás változtatására, a nemzedékek közötti együttműködés javítására személyes és online szolgáltatások kialakításra vonatkozó innovatív projektjavaslatokat.

A foglalkoztathatóságot befolyásoló tényező a megyében élő aktív korúak egészségi állapota, így az egészséges életmód széleskörű elterjesztése Nógrádban az aktív megújuló társadalom alapja. A

Semmelweis Egyetemmel kötött együttműködési szerződés keretében több, a lakosság széles körét elérő egészségügyi szűrőprogram, innovatív társadalmi és közösségi megújulást segítő projektcsomag érkezett. Nógrád megyében a társadalmi-gazdasági problémák területi koncentrálódása jelenik meg, aminek megoldásához szakterületeken átívelő, átfogó megközelítésű programra van szükség. A megye emberi erőforrását a foglalkoztatottság bővítéséhez szükséges változásokra felkészítő projektek megvalósítása kiemelt program keretében hozhat érezhető változást.

3.4.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Kapcsolódó EU tematikus célkitűzések:

- A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása (8)
- A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem (9)
- Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében (10)

Kapcsolódó megyei specifikus célok:

- Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára
- Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése
- Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

3.4.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása

A prioritás részletes tartalmát az 2. sz. melléklet mutatja be.

3.5 5. prioritás: Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

A modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi életterek, egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet megteremtése alapvető szükséglete mind a településeknek, mind pedig az itt élőknek, illetve nálunk vállalkozóknak, amit a beérkezett projektjavaslatok is alátámasztanak. A hívogató vidéki üzleti környezet kialakítására, valamint az urbanizált életterek revitalizációjára, vonzerejének fejlesztésére vonatkozóan megyei szinten kimagasló számú fejlesztési elképzelés érkezett. Igényként fogalmazódott meg a kor elvárásainak megfelelő színvonalú közlekedési feltételek kialakítása, az egészséges, környezetbarát közlekedési módok, a kerékpárutak fejlesztése és kiépítése. A települések projektjavaslataikban megfogalmazták az üzleti infrastruktúra továbbfejlesztésének, az intézményhálózat színvonal-emelésének szükségletét. A nagysebességű informatikai hálózatfejlesztésre irányuló elképzelések is a vonzó élettér kialakítását alapozzák meg. A megyei projektgyűjtés igazolta, hogy a helyi társadalom aktivizálására, a helyi identitás növelésére, illetve a társadalmi esélyegyenlőség megteremtésére rendkívül nagy szükség van.

3.5.1 A prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Kapcsolódó EU tematikus célkitűzések:

- Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban (4)
- Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása (5)
- A környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (6)
- A fenntartható közlekedés előmozdítása és szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban (7)
- A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem (9)
- Az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében (10)
- A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulás (11)

Kapcsolódó megyei specifikus célok:

- Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet
- Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
- Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
- Közlekedési csomópontok gyors elérése
- Fokozódó környezetbiztonság

3.5.2 A prioritás részletes tartalmának bemutatása

A prioritás részletes tartalmát az 2. sz. melléklet mutatja be.

3.6 Együttműködés keretében tervezett fejlesztések

Azoknak a projektcsomagoknak, projekteknek, amelyek együttműködésben valósulnak meg, három fő csoportját különböztethetjük meg:

3.6.1 Gazdaságfejlesztési vezérprojektek

A TOP-ból finanszírozott **térségi integrált gazdaságfejlesztési fókuszú „vezérprojektek”** az adott térség legfontosabb fejlesztési irányát jelölik ki. A csomagok többi projektje ehhez a kitörési pontot jelentő projekthez kapcsolódik, arra ráépül. A vezérprojektnak és a kapcsolódó projekteknek nem kell feltétlen illeszkedni a TOP intézkedéseihez. Ezen tartalmilag illeszkedő projektek megvalósíthatósága feltételezi a vezérprojektek megvalósítását. A térségi integrált projektcsomagok katalizálják a térségi gazdaságfejlesztési folyamatokat, tovaggyűrűző hatással bírnak.

Az így fejlesztett ingatlan kapacitásokban szükséges elhelyezni azokat a **KKV-kat támogató, szolgáltató funkciókat** – technológiai központ, innovációs centrum, bemutató- és képzőhely, stb. -, amelyek létrehozását a megyei területfejlesztési program célul kitűzte. Az üzleti infrastruktúra-fejlesztés nem lehet teljes azok nélkül az együttműködő partnerek nélkül – pl. vállalkozásfejlesztési és innovációs szervezetek -, amelyek ezeket a tartalmi fejlesztéseket elvégzik, illetve részt vállalnak az újonnan létrejött kapacitások üzemeltetésében, fenntartásában, hasznosításában.

3.6.2 Helyi közösségvezérelt együttműködés (LEADER és CLLD)

A helyi közösségvezérelt kezdeményezések feltételezik az állami, a gazdasági és a civil szektor szoros együttműködését. A tervezési folyamatban a LEADER kezdeményezés tovább folytatódik, amely tekintetében a megyén belül jelentős átrendeződés nem várható. A helyi akciócsoportok kiválasztásának folyamata még nem zárult le, ezért a jelen dokumentum nem tartalmaz utalásokat a helyi fejlesztési stratégiákra. Mindemellett a projektgyűjtés során beérkezett javaslatok között van számos olyan, amely a LEADER programból finanszírozható lesz.

Új eszköznek számít a 2014-2020 közötti időszakban a CLLD, amely a TOP keretein belül városi stratégiák tervezésére, illetve városi akciócsoportok létrehozására is lehetőséget ad. A településekkel folytatott egyeztetések, illetve a beérkezett projektjavaslatok célja, jellege alapján Balassagyarmat az a település, ahol jó eséllyel jöhet létre helyi akciócsoport, és formálódhat stratégia a közösség-szervezésre, a helyi identitás erősítésére.

3.6.3 Nemzetközi projektek

A nemzetközi projektek nem valósulhatnak meg külföldi partnerek nélkül. Ezen kategórián belül Nógrád megye számára – határmenti elhelyezkedésénél fogva - kiemelkedő fontosságú a magyar-szlovák határon átnyúló együttműködési program. A projektlistában szerepel számos olyan javaslat, amely – ismerve a tervezés alatt álló határon átnyúló OP tervezési munkaanyagát – finanszírozható lesz ebből a programból. Fontos megemlíteni, hogy az Európai Területi Társulás formában működő Novohrad-Nógrád Geopark fejlesztési javaslatait elsősorban erre a programra fókuszáltuk. Ugyancsak kiváló kapcsolódást jelent a TOP-ból finanszírozandó járási fejlesztésekhez a HU-SK forrásból korábban megtervezett Hollókőtől-Murányig kerékpárút megvalósítása a határon átnyúló együttműködési program keretében.

3.6.4 A vállalkozások fejlesztési tervei

A projektgyűjtés során a vállalkozások aktivitásának fokozódása az önkormányzatokhoz képest késést mutatott. Projektek legnagyobb számban a feldolgozóipar és a turizmus területéről érkeztek be. Ez utóbbi esetén számos olyan fejlesztési igény jelentkezett (túlnyomóan attrakciófejlesztés jellegű), amely sem a TOP-ba, sem a GINOP-ba nem sorolható be. A projektgyűjtés időszakában érezhető volt, hogy élénkül a Közép-Magyarországi Régióból érkező fejlesztési igény, tekintve a jelentős különbséget a támogatási térkép szerinti intenzitásokat illetően. Ezen projektek célterülete elsősorban a szabad vállalkozási zóna járásaira irányult. Nógrád megye szempontjából a legjelentősebb munkahelyteremtő hatással a külföldi tulajdonú, többségében nagyvállalati besorolású cégek projektjei bírnak. Sajnálatos, hogy ezek számára a GINOP nagyon szűk intézkedési

keretek mentén kínál támogatási lehetőséget. E vállalati szektorban a projektlistában szereplő javaslatokon túl is prognosztizálható fejlesztés a 2014-2020 időszakra, ugyanis projektjeiket sok esetben üzleti titokként kezelik, illetve helyi menedzsmentjük a fejlesztést nem regisztráltatja a tulajdonosok végleges döntéséig.

A vállalkozások érdeklődése a pénzügyi eszközök iránt alig észrevehető, igényük elsősorban a vissza nem térítendő forrásokra irányul.

4. Horizontális jellegű információk

4.1 A végrehajtás módja és feltételrendszere, ellenőrzési rendszere

A végrehajtás módjáról, feltétel- és monitoring rendszeréről a megyei területfejlesztési program stratégiai dokumentumrészének 5. és 6. fejezete szól részletesen.

A megyei területfejlesztési program végrehajtásáért és koordinálásáért Nógrád Megye Önkormányzata felelős. Szakmai közreműködőként a program végrehajtásába bevonni szükséges a következő szervezeteket:

- megyei ITP munkaszervezet
- települési önkormányzatok és társulásaik
- Operatív Programok Irányító Hatóságai és Közreműködő Szervezetei
- decentralizált források alapkezelői
- Magyar Államkincstár
- Helyi Akció Csoportok és munkaszervezeteik
- Magyar-szlovák határon átnyúló program Irányító Hatósága és Közös Titkársága
- nemzetközi alapok kezelői.

A Kormány 1814/2013. (XI.14.) határozatában döntött a 2014-2020-as európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer felállításának szervezeti kereteiről. Ennek végrehajtásaként a regionális fejlesztési ügynökségek a megyei önkormányzatok irányítása alá kerültek.

A jelen dokumentum lezárásának időpontjában (2014. június 10.) az Európai Unióval kötendő Partnerségi Megállapodás tervezete még nem publikus, azt meghivatkozni a végrehajtási rendszer tekintetében nem áll a tervezők módjában.

Magyarország új Kormánya ebben az időpontban már ismert, ugyanakkor az egyes minisztériumok feladat- és hatáskörei nem kerültek meghatározásra. Ugyancsak nem ismert a kétoldalú tárgyalások hivatalos eredménye a tekintetben, hogy a magyar-szlovák határon átnyúló együttműködési program intézményrendszere hogyan áll fel a 2014-2020 közötti időszakra. Ezen döntések hiányában a bevezetőben meghivatkozott útmutató által kívánt tartalmi követelmény csak későbbi időpontban teljesíthető ebben a fejezetben.

A megyei területfejlesztési program értékelésére vonatkozó részletes információkat a stratégiai dokumentumrész 6. fejezete tartalmazza. A uniós OP-khoz kapcsolódó értékelési rendszer tartalmi részleteit az egyes OP-k dokumentumai határozzák meg.

4.2 Környezeti értékelés

Nógrád Megye Területfejlesztési Programjának területi hatásvizsgálatát a NORDA Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. végezte el.

A feltárt gazdasági, társadalmi és környezeti kockázatokra, azok hatásainak kezelésére vonatkozó információkat a területfejlesztési program stratégiai dokumentumrészének 4. fejezete tartalmazza.

4.3 A teljesítés-igazolás követelményrendszerének kialakítása

A megyei tervdokumentumban megjelennek hazai finanszírozású fejlesztések, azonban a tervezés időpontjában nem ismert, hogy a megyei önkormányzatnak lesz-e majd módja decentralizált alapok felett rendelkezni. A korábbi gyakorlat szerint a decentralizált megyei alapból finanszírozott projektek zárása, azaz a teljesítés elfogadása, a záró ellenőrzést követő határozattal történik, melyet a megyei közgyűlés, vagy általa ilyen joggal felruházott szakbizottság hozhat meg. További információ hiányában a jelen tervezési dokumentum zárásakor kiegészítő megyei specifikumokról rendelkezni nem indokolt.

III. MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet: Partnerségi terv

Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója Partnerségi terv melléklete

I. Véleményezők köre

A 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 18. § (5) bekezdése szerint:

- Országos Területfejlesztési Tanács
- miniszterek
- országos önkormányzati érdekszövetség
- az érintett térségi fejlesztési tanácsok
- az érintett megyei jogú városok önkormányzata

A fentieket figyelembe véve nemcsak ezen körre lehet gondolni. A partnerség felöleli az államigazgatási és helyi szakigazgatási szerveket, az önkormányzatokat, önkormányzati szövetségeket, a közszolgáltató szervezeteket, a civil-, társadalmi szervezeteket, a helyi gazdasági szervezeteket és vállalkozásokat, valamint a közéletre hatást gyakorló érdekelteket. Területi szempontból a belső partnerség a megyén belül működő szervezetek köre, a külső partnerség a megyén kívüli szervek /szomszédos megyék, központi szervek/ köre.

II. Belső partnerség:

1. Az érintett megyei jogú város önkormányzata:
Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata
2. Az érintett települési önkormányzatok:
városok:
Balassagyarmat Város Önkormányzata
Bátonyterenye Város Önkormányzata
Pásztó Város Önkormányzata
Rétság Város Önkormányzata
Szécsény Város Önkormányzata

Nógrád megye települési önkormányzatai
3. Nógrád Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum

4. Nógrád Megyei Kormányhivatal és „érintett” Szakigazgatási szervei:
Nógrád Megyei Kormányhivatal
Nógrád Megyei Kormányhivatal Egészségbiztosítási Pénztári Szakigazgatási Szerve
Nógrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
Nógrád Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
Nógrád Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala
Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja
Nógrád Megyei Intézményfenntartó Központ
5. Kamarák:
Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Nógrád Megyei Szervezete
Nógrád Megyei Vadászkamara
Nógrád Megyei Mérnöki Kamara
Nógrád Megyei Építész Kamara
6. Az érintett területi államigazgatási szervek:
Országos Egészségbiztosítási Pénztár Észak-magyarországi Területi Hivatala
Közép-Duna-Völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi Felügyelőség
Észak-Magyarországi Regionális Környezetvédelmi Központ
Észak-Magyarországi Regionális Vízművek Zrt.
DMRV Duna Menti Regionális Vízmű Zrt., Nógrádi Üzemigazgatóság
Ipoly-táj Területfejlesztési Társulás
Ipoly Erdő Zrt.
EGGERERDŐ Erdészeti Zrt.
Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Budapesti Bányakapitányság
Magyar Államkincstár Nógrád Megyei Igazgatósága
Magyar Közút Nonprofit Zrt. Nógrád Megyei Igazgatósága
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Nógrád Megyei Kirendeltsége
7. A megye területén működő társadalmi, gazdasági szervezetek, érdekképviselők, közéletre hatást gyakorló érdekeltek:
KRF Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Zrt.
Nógrád Megyei Regionális Vállalkozás Fejlesztési Alapítvány
Munkaadók és Gyáriparosok Nógrád Megyei Szövetsége
Salgótarjáni Innovációs Központ Kht.
TISZK (Térségi Integrált Szakképző Központ Nógrád Megyei Szakképzés-szervezési Társulás)
I-QOOL Technológiafejlesztő Nonprofit Kft.
EGME Klaszter
VOSZ Nógrád Megyei Szervezete
Novohrad-Nógrád ETT

Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület
Palóc Út Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület
J. L. SEAGULL Szakképző Iskola és Felnőttképzési Központ
Nógrád Megyei Civil Szolgáltató Központ
Nógrád Turisztikai Közhasznú Nonprofit Kft.
Nógrád Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
Víz- és Környezet-gazdálkodási Klaszter

8. LEADER Helyi Akciócsoportok:
36 Jó Palóc Közhasznú Egyesület
Ipoly-menti Palócok
Cserhátalja Vidékfejlesztési Egyesület
Duna-Ipoly Határmenti Együttműködés Helyi Közössége Közhasznú Egyesület
9. Egyéb:
Területfejlesztési és Szakértő Munkacsoport tagjai
a megye lakossága

III. Külső partnerség:

1. megyei kapcsolatok:
Pest Megye Önkormányzata
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzata
Heves Megyei Önkormányzat
2. regionális kapcsolatok:
Észak-magyarországi Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum
NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.
3. határ menti kapcsolatok:
Középső Ipoly-mente Regionális Fejlesztési Ügynökség

2. sz. melléklet: Projektlista Nógrád megyei prioritások szerint

Az 1. és 2. számú táblázatokban szereplő értékeket a megyei projektgyűjtés során begyűjtött projekt adatlapok összesítésével számoltuk ki. Mivel a projektgyűjtés a fejlesztési igények számbavételére koncentrált, a szerepeltetett adatokra úgy tekintünk, mint összesített fejlesztési igényre. A táblázatokban az egyértelműség kedvéért szerepeltettünk projekt adatlap darabszámokat is, melyek teljes értékű projekt adatlapokat jelentenek.

A 2. számú táblázatban a 2014-2017 között megvalósuló fejlesztések között azokat a projekt adatlapokat összesítettük, melyek az előzetes értékelés során a legjobb pontszámokat kapták (score3). A 2018-2020 közötti időszakban pedig azokat a projekteket szerepeltettük, melyek megvalósítását komolyabb előkészítési munkálatoknak kell megelőzniük (score 1-2).

1. táblázat

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus célkitűzés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
1.	1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében	135 218	69			1, 3, 8	5 140	90 189 382	25 308 128	25 040 762	igen
2.	Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése	3 684	2				0	0	0	0	igen
3.	Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése	2 921	8				66	3 130	25 031 700	25 000 350	igen
4.	Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása	85 376	15				1 649	93 451	126 500	7 648	igen
5.	Start-up vállalkozások támogatása	2 534	6				109	13 900	32 760	30 416	igen
6.	Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak	212	4				9	7 304	1 392	1 592	igen
7.	Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban	2 528	10				258	13 947	32 735	410	igen
8.	Új zöldmezős iparterületek fejlesztése	37 962	24				3 049	90 057 650	83 041	346	igen
9.	2. Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése	73 480	205		3	1, 2, 3, 10	3 227	1 086 740	72 886	31 496	igen

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus céltűzés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
10.	Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel	458	3				20	1 150	1 100	40	igen
11.	Jövőcentrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése	11 067	9		1		284	13 600	6 012	1 872	igen
12.	Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpont létrehozása és működtetése	3 647	6				115	2 500	20	40	igen
13.	Megyei KKV-k innovatív kezdeményezéseinek támogatása	22 842	49		1		812	115 913	16 092	1 762	igen
14.	Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása	34 205	131		1		1 857	926 083	18 107	1 177	igen
15.	Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása	1 261	7				139	27 494	31 555	26 605	igen

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus célkitűzés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
16.	3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	127 886	339	11	21	3, 4, 5, 6	2 465	94 116 383	121 968 534	228 967	igen
17.	A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek	37 298	87	6	6		269	15 430 920	120 752 943	42 064	igen
18.	A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása	13 533	48				1 463	7 935 259	75 855	5 921	igen
19.	A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek	24 250	74	4	9		290	1 177 456	787 833	46 220	igen
20.	Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában	29 262	40		4		38	248 198	119 323	1 912	igen
21.	Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkáépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek	5 280	24	1			122	676 737	77 297	109 261	igen

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus célkötés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
22.	Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása	4 371	20		1		19	58 804 000	21 118	9 766	igen
23.	Öko-szemléletet erősítő kisprogramok támogatása	735	7				20	2 822 990	17 000	3 679	igen
24.	Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása	8 894	21				236	6 178 748	109 949	9 315	igen
25.	Természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése	4 262	18		1		8	842 075	7 216	829	igen
26.	4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében	37 518	122	1	2	8, 9, 10	1 405	729 780	311 581	98 827	igen
27.	Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása	3 648	16				256	2 187	7 462	6 897	igen
28.	Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása	3 654	25				95	37 912	45 273	40 749	igen
29.	Fiatalkorúak helyben tartására irányuló megyei programok támogatása	4 911	22		2		284	606 680	100 406	7 179	igen
30.	Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása	3 264	15				142	40 595	54 882	4 925	igen

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus célkítűzés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
31.	Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása	415	6				20	1 110	6 017	367	igen
32.	Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése	2 678	2				5	1 303	10 134	4 340	igen
33.	Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok	3 437	12				402	5 673	2 200	2 826	igen
34.	Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával	15 511	24	1			201	34 320	85 207	31 544	igen
35.	5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	231 069	878	12	189	4, 5, 6, 7, 9, 10, 11	2 050	67 391 098	80 605 030	52 485 311	igen
36.	A 21. sz. főút négy-sávú-sításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése	28 161	59	1	28		26	80 228	26 174 652	279	igen
37.	A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése	14 549	115	1	27		134	50 164 771	291 322	67 267	igen
38.	Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése	7 649	18	1			6	126 000	77 400	21 571	igen
39.	Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel	6 414	22		2		82	66 925	259 554	29 496	igen

	Intézkedéscsomag megnevezése	Projektcsomag költségigénye (indikatív, teljes összeg, millió Ft)	Finanszírozó forrás (uniós, nemzetközi, hazai)			Kapcsolódó EU tematikus céltűzés (uniós finanszírozás esetén)	Projektcsomag kapcsolódó eredmény és output indikátorai				Együttműködésben megvalósuló projektcsomagok (igen/nem)
			uniós (db)	nemzetközi (db)	hazai (db)		Új/meg- tartott munka- helyek száma (fő)	Fejlesztett ingatlanok nettó alapterülete (m ²)	A szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	A programba vontak száma (fő)	
40.	Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)	109 808	408	6	95		907	12 387 816	53 170 717	52 300 714	igen
41.	Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése	130	3				1	0	5 407	500	igen
42.	Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátonyterenyi Kistérségek)	64 358	253	3	37		894	4 565 358	625 978	65 484	igen

2. táblázat

Intézkedés megnevezése	Indikatív forrás 2014-2017 (millió Ft) score:3	Indikatív forrás 2018-2020 (millió Ft) score:1-2
1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében	14 893	120 324
Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése	1 650	3 684
Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése	0	1 271
Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása	2 632	82 743
Start-up vállalkozások támogatása	500	2 034
Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak	160	52
Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban	1 105	1 423
Új zöldmezős iparterületek fejlesztése	8 846	29 116
2. Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése	17 537	55 902
Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel	0	458
Jövőcentrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése	4 652	6 385
Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpont létrehozása és működtetése	1 067	2 580
Megyei KKV-k innovatív kezdeményezéseinek támogatása	4 131	18 706
Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása	6 973	27 226
Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása	715	546
3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	22 619	89 313
A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek	7 091	17 562
A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása	8 086	5 447
A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek	3 332	18 101
Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában	1 333	27 548
Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkaépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek	924	4 288
Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása	833	3 502
Öko-szemléletet erősítő kisprogramok támogatása	109	627

Intézkedés megnevezése	Indikatív forrás 2014-2017 (millió Ft) score:3	Indikatív forrás 2018-2020 (millió Ft) score:1-2
Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása	319	8 575
Természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése	592	3 664
4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében	23 467	12 565
Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása	1 058	2 590
Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása	3 058	596
Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása	2 048	2 312
Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása	2 784	479
Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása	142	273
Magyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése	44	2 634
Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok	2 093	1 345
Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával	12 240	2 336
5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	44 279	145 607
A 21. sz. főút négy-sávú-sításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése	10 818	11 564
A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése	2 578	9 629
Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése	784	4 827
Helyi kezdeményezések a rászoruló-k fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével	422	4 681
Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)	18 185	66 736
Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése	28	102
Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátor-tyerenyei Kistérségek)	11 464	48 069

Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 területi hatásvizsgálata

Készült a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 Nógrád Megyei Önkormányzat által
2014. február 3-án társadalmasításra bocsátott változata alapján

**Nógrád Megye Önkormányzata megbízásából
a NORDA Nonprofit Kft. készítette**

2014. február

NORDA
Észak-Magyarországi Regionális
Fejlesztési Ügynökség

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	3
Rövidítések jegyzéke	5
Vezetői összefoglaló	6
1.A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése	13
1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata.....	13
1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok ..	18
2.Nógrád Megye Stratégiai Programja 2014-2020	21
2.1. A Program tartalmának, céljainak rövid ismertetése	23
2.2. A koncepció összevetése más tervekkel, releváns dokumentumokkal	33
2.2.1. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) kapcsolata a megyei fejlesztési programmal.....	33
2.2.2. Összevetés a szomszédos megyék programjaival, koncepcióival.....	53
2.2.3. A prioritások és az intézkedések külső koherencia vizsgálata főbb környezetvédelmi stratégiák alapján	61
2.2.4. A Program illeszkedése a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Programban kitűzött stratégiai célokhoz.....	64
2.3. Társadalmi, gazdasági konzisztencia vizsgálat	79
3. A megvalósítás hatásainak feltárása	84
3.1. A jelenlegi társadalmi, gazdasági, környezeti helyzet bemutatása, fennálló problémák konfliktusok ismertetése	84
3.1.1. Gazdasági, társadalmi helyzet.....	84
3.1.2. Környezeti helyzet bemutatása	99
3.2. A Program megvalósulásával várhatóan kiváltott hatások bemutatása, előrejelzése	101
3.3. A Program várható környezeti hatásai, a Program Stratégiai Környezeti Vizsgálata	114
3.3.1. Környezeti célkitűzések szerinti értékelés	114
3.3.2. Környezeti szempontú elemzés	125
4. Javaslatok, észrevételek	134
4.1. Általános észrevételek	134
4.2. Részletes észrevételek	135
Mellékletek.....	139

Bevezető

A Területi Hatásvizsgálat (THV) célja, jogi háttere

Jelen dokumentum célja a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 várható **környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak**, illetve következményeinek feltárása a szakmai és társadalmi egyeztetésekben résztvevők, valamint a döntéshozók számára. A hatásvizsgálat a Nógrád Megyei Önkormányzat megbízásából készült.

A hatásvizsgálat az alábbi jogszabályoknak megfelelően, azokkal összhangban került összeállításra:

- 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól;
- 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról;
- 97/2009. (XII.21.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről; a területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét a 97/2009 (XII.21) Korm. rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő végezte el.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV)

A hatásvizsgálaton belül a stratégiai környezeti vizsgálat alapját a 2/2005 (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról adja. A rendelet 1. melléklete szerint környezeti vizsgálatot kell készíteni az 1996. évi XXI. törvény 23. § (1) bekezdésének megfelelően készített területfejlesztési programokra, így a megyei területfejlesztési programra is. A környezet védelméről szóló törvény (a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 44. § (1)) alapján a vizsgálatnak ki kell terjednie az alábbiakra:

- a tervezett előírások, intézkedések mennyiben befolyásolják, illetőleg javíthatják a környezet állapotát;
- a tervezett intézkedések elmaradása esetén milyen kár érheti a környezetet, illetőleg a lakosságot.

Ennek megfelelően készült el a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 (továbbiakban NMSP vagy Program) Stratégiai Környezeti Vizsgálata (továbbiakban SKV).

A stratégiai környezeti vizsgálat célja

A stratégiai környezeti vizsgálat alapvető célja, hogy bemutassa az SKV értékelési kritériumait, valamint összefoglalja a legfontosabb környezeti és fenntarthatósági szempontból megfogalmazott értékeléseket, javaslatokat a tervezési és a döntéshozatali folyamatokra és azok tartalmi kérdéseire vonatkozóan. Továbbá a Programhoz kapcsolódó lehetséges környezeti, fenntarthatósági kockázatok létének és mértékének azonosítása és ezeknek - amennyire lehetséges - a feloldása. Cél egy környezeti és fenntarthatósági szempontból is elfogadható stratégiai dokumentum megalkotása, valamint a döntéshozatal hatékonyabbá, átláthatóbbá tétele, felelősségének erősítése a környezeti és fenntarthatósági szempontok megjelenítésével:

- nagyfokú integráltság a döntéshozatalban (a döntéshozatal nyitottságától függően);
- kapcsolódás a tervezői döntésekhez;
- kapcsolódás a stratégiai dokumentum elfogadási folyamatának döntéseihez (széleskörű társadalmi egyeztetés);
- a döntések, a tervezett intézkedések minőségének javítása.

Az SKV további célja, hogy a tervezők, a döntéshozók és az érintettek számára is felhívja a figyelmet a környezeti és fenntarthatósági szempontok érvényesítésére a tervezés, a döntéshozatal és a végrehajtás során.

A Nógrád Megyei Önkormányzat és a NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. között létrejött szerződés értelmében a NORDA Nonprofit Kft. végezte a megyei területfejlesztési programhoz kapcsolódó területi hatásvizsgálatot.

Megbízott részéről a hatásvizsgálat elkészítéséért felelős: Guttyán Gergely ügyvezető

A hatásvizsgálat elkészítésében részt vett szakértők:

- Ártim László ügyvezető igazgató-helyettes, NORDA Nonprofit Kft.
- Lenártek András gazdasági vezető, NORDA Nonprofit Kft.
- Holndonner Péter (Sz-64/2012), környezetvédelmi szakértő
- Széni Nándor vezető tervező, NORDA Nonprofit Kft.
- Inczedy Tamás projektmenedzser, NORDA Nonprofit Kft.

Rövidítések jegyzéke

NMSP, Program	Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020
NMTFK, Konceptió	Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója 2014-2020
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
NORDA Nonprofit Kft.	NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség és Közhasznú Nonprofit Kft.
Tftv.	1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
KKV	kis- és középvállalkozás
NUTS	Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája
THV	területi hatásvizsgálat
SKV	stratégiai környezeti vizsgálat
CLLD	Közösség-vezérelt helyi fejlesztési programok (Community-led Local Development)
ITI	Integrált Területi Beruházások (Integrated Territorial Investments)
PM	Partnerségi Megállapodás
Közigyűlés	Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése
MTT	Megyei Tervezéskoordinációs Testület
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Program

Jogsabálygyűjtemény

2011. évi CLXXXIX törvény	2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
1996. évi XXI. törvény	1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
1995. évi LIII. törvény	1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
218/2009. (X.6.) Kormányrendelet	218/2009. (X.6.) Kormányrendelet a területfejlesztési konceptió, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól
2/2005 (I.11.) Kormányrendelet	2/2005 (I.11.) Kormányrendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról
1254/2012. (VII.12.) Korm. határozat	1254/2012.(VII.19.) Korm. határozat a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Konceptió kidolgozásáról
123/1997. (VII.18.) Kormányrendelet	123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről
132/2010. (IV. 21.) Kormányrendelet	132/2010. (IV. 21.) Korm. rendelet az országhatáron áttérjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espoóban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről
18/2013. (III. 28.) OGY határozat	18/2013. (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról

Vezetői összefoglaló

Nógrád Megye Önkormányzata a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően elkészítette a Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiójának helyzetértékelő és javaslattevő részdokumentumát, majd ezt követően elkészítette területfejlesztési programját (Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020). A dokumentumok elkészítése párhuzamosan zajlott az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió elkészítésével. A Programot a Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal, valamint a Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. munkatársai készítették el. Az Önkormányzat által elfogadott és társadalmasításra bocsátott Program területi hatásvizsgálata a társadalmasítással együtt folyt, így a hatásvizsgálat elkészítésénél a társadalmasítás eredményei folyamatosan nyomon követésre kerültek.

Az elkészült dokumentum területi (gazdasági, társadalmi, környezeti) hatásvizsgálatát jogszabály írja elő. A hatásvizsgálatot a vonatkozó jogszabályi előírások mentén a Nógrád Megye Önkormányzata megbízásából a NORDA Nonprofit Kft. végezte. A hatásvizsgálat legfőbb megállapításai az alábbiak.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 dokumentum tartalmilag, különös tekintettel a természet-, környezet- és tájvédelmi vonatkozásokat megvizsgálva, megfelel a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletnek.

A Program összhangban van és épít a Konceptió helyzetértékelésének megállapításaira, valamint követi annak javaslattevő részében megjelölt célrendszert. Figyelembe veszi ugyanakkor a programalkotást befolyásoló külső folyamatok alakulását, így különösen a 2014-2020 közötti fejlesztési időszak legfontosabb keretét adó Partnerségi Megállapodás, az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, valamint a 2014-2020 között megvalósítandó operatív programok, illetve ágazati stratégiák tartalmának alakulását.

A Konceptió három átfogó céljának középpontjában azon felismerések állnak, hogy a gazdasági felzárkózásához, a megye versenyképességének erősítéséhez elengedhetetlen tényezők a vállalkozások, az innováció támogatásán túl az aktív, kreatív társadalom megerősítése, valamint olyan élettér kialakítása, amely képes lakosságát megtartani, és mindenki számára egyenlő esélyeket biztosítani.

A három átfogó cél és a specifikus, valamint a területi célok megfelelő válaszokat, helyes irányt határoznak meg a helyzetértékelésben is feltárt társadalmi, gazdasági problémák megoldására, és várhatóan érezhető elmozdulást eredményeznének majd a társadalmi, gazdasági folyamatokban az ezekbe az irányokba mutató fejlesztések.

A Konceptióban megfogalmazott célok mentén épül fel a Program specifikus célrendszere, amely fő céljai között jeleníti meg a gazdaság helyi adottságokhoz igazodó fejlesztését, a helyi kulturális értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztést, a befogadó társadalom és közösség megújulását, a vonzó helyi élettér kialakítását.

A kitűzött célok nem sértik a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényeket. A vázolt elképzelések összhangban állnak az Európai Unió vonatkozó irányelveivel és a határon átnyúló nemzetközi egyezményekkel, illetve megfelelnek a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III. 28.) OGY határozatnak.

A Program megfelelő formában történő megvalósítása esetén várhatóan eléri a kívánt társadalmi és gazdasági és hatásokat, vagy azok egy jelentős részét anélkül, hogy kárt okozna, vagy a meglévő gazdasági és társadalmi problémákat elmélyítené. A megvalósítás során fontos annak szem előtt tartása, hogy bár az egész megye felzárkóztatási (konvergencia) területnek tekintendő, a megye elmaradottabb részeinek gazdasági-társadalmi integrálására kiemelt figyelmet kell szentelni. A Program a megye fejlődéséhez, felzárkózásához megfelelő alapot ad, így elmondható, megvalósítása nélkül a megye, valamint a megyén belül a gazdasági-társadalmi felzárkózás lehetősége jelentősen elmaradna.

A környezeti értékelés fő célja a Program intézkedéseinek a természetre és a környezetre gyakorolt várható hatásának vizsgálata. Ehhez kapcsolódóan általánosságban meg kell jegyezni, hogy a területfejlesztés számos esetben nem feltétlenül van teljes összhangban a természeti erőforrások, illetve a teremtet világ megőrzésével, de törekedni kell annak fenntartható használatára, illetve az intézkedések, projektek ésszerű, és természetbarát kivitelezésére.

A Programban a fenntarthatóság, a természet- és környezetvédelem több célnál és intézkedésnél megjelenik. Mindemellett javasolt megjeleníteni általános szempontként a Natura2000 területek, valamint a természetvédelmi területek védelmét.

Megállapítható, hogy a program gyakorlatban megfelelő formában történő átültetése és kivitelezése esetén várhatóan a kívánt társadalmi és gazdasági eredmények irányába mozdítja Nógrád megyét anélkül, hogy kárt okozna, vagy a meglévő gazdasági és társadalmi és környezetvédelmi problémákat elmélyítené.

A hatásvizsgálat alapján a Program teljességének, a célrendszer megfelelő komplexitásának és koherenciájának biztosítása érdekében – tekintettel a társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi szempontokra - az alábbi javaslatok kerültek megfogalmazásra.

Javaslatok, észrevételek a Program tartalmára vonatkozóan

Általános észrevételek

A Program céljainak megvalósulásával közvetve vagy közvetlenül környezeti szempontból negatív hatást kiváltó tényezők feltárása, különös tekintettel azokra a tervi elemekre, amelyek a természeti erőforrások túlzott igénybevételét vagy a környezetterhelés, vagy az emberi egészség károsodásának előidézését jelentik: **A megfogalmazott elvek alapján, a fejlesztési prioritások közvetlenül nem okoznak környezetminőségi romlást.**

A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre. Az elvek igazodnak a megye adottságaihoz, a fejlesztési célkitűzések megvalósításához pedig fontos iránytűként szolgálnak. A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. Ezen elvek fontosságára tekintettel javasoljuk a Programban is megjeleníteni, vagy a Konceptióra történő hivatkozással rögzíteni ezen elvek alkalmazását.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

Részletes észrevételek

Az országhatáron átnyúló környezeti hatások azonosítására az országhatáron áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espoóban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 132/2010. (IV. 21.) Korm. rendeletet valamint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005.(I.11.) Korm. rendeletet figyelembe véve, a Nógrád megyei területfejlesztési koncepció környezeti értékelése alapján megállapítható, hogy annak céljait és földrajzi kiterjedését figyelembe vevő ésszerű változatainak megvalósítása, **országhatáron áterjedő jelentős környezeti hatást várhatóan nem eredményez.**

A Program nem említi viszont, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket, melyek védelme, hosszú távú fenntartása kiemelt fontosságú.

Környezetállapot megőrzéséhez kapcsolódó észrevételek:

- talajdegradációk elleni védelem védelme: javasoljuk, hogy az erózió mellett utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.
- barnamezős beruházási területek támogatása: a barnamezős területek prioritásként való kezelése mellett fontosnak tartjuk a kármentesítésre szoruló területek felmérését, azok tényfeltárását, és végül – projektek révén – a kármentesítés lebonyolítását. Ezzel nem csak a szennyezett területek száma csökken, hanem területfejlesztés és gazdaságfejlesztés szempontjából is fontos területek válnak hasznosíthatóvá, megőrizve az érintetlen természetet, vagy az agrárium által használt termőföldeket. Mindezekon túl a remediációs beruházások nem csak gazdaságélénkítést, hanem az egészséges környezet javítását is eredményez.

Környezetbarát technológiák telepítése:

- A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. Korszerű hulladékartalmatlanítási technológiák bevezetését, hulladék újrahasznosítás, újrahasználat támogatását javasoljuk
- Javasoljuk a biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi komposztálás elterjesztését

Természet megismerése és védelme:

- A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancs-Medves vidéke, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy, Novohrad-Nógrád Geopark) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
- Ökoszisztéma szolgáltatások; Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják.

Bár a **határon átnyúló fejlesztéseket** megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a **külső koherencia** vizsgálatának.

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan rögzítésre került. **Horizontális célokként** az EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre. Tekintettel arra, hogy egyes megjelölt célok jellegüknél fogva nem jelenhetnek meg a Program egészében, javasoljuk áttekinteni a horizontális célok körét, törekedve a TOP horizontális céljainak integrálására is.

Javasoljuk továbbá a Partnerségi Megállapodásban rögzített horizontális elveket is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

Átfogó célként hangsúlyosan javasolt megjeleníteni a CO₂-kibocsátás csökkentésének támogatását is, mely mind közösségi, mind nemzeti cél is.

1. prioritás a „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”

2. prioritás a „Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”

Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható, ezért az első két prioritás intézkedéseinek áttekintése javasolt.

A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni kellene az érintett prioritások esetében.

A legnagyobb munkahely teremtési potenciállal a KKV- bírnak, akik a gazdasági szférában dolgozók 2/3-át foglalkoztatják. A nagyvállalatok szerepe inkább a piacbiztosítás (beszállítóknak), technológiai kultúra, termékfejlesztés területén jelentős. Ezt szervezeti formába a klaszterek fogják, melyek fontosságát jobban ki kellene hangsúlyozni.

Meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő **pénzügyi eszközök** alkalmazásával keveset foglalkozik a Program. Az első két prioritásban ezt hangsúlyosabban meg lehetne jeleníteni.

Az átfogó célok mindegyikét érinti, hogy teljesítő képes tudással rendelkező, kreatív, innovációra képes munkaerő dolgozzon a jövő centrikus vagy a hagyományos iparban, akik modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettérben laknak. Ennek a környezetnek egyik legfontosabb, most hiányzó, elemei a műszaki (biotechnológia, környezetipar, stb.) és a gazdasági (marketing, szervezés, stb.) képzést biztosító felsőfokú intézmények vagy kihelyezett karok, Oktatási és K+F+I kapacitásokat, szolgáltatásokat biztosítva, a megyei vagy megye határokon túli fiataloknak, illetve vállalkozásoknak.

A 3. prioritás a „Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés”

Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó.

4. prioritás **Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében**

A társadalmi kohézió szempontjából jelentős prioritás megfelelően támogatja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózását. Részben ebben a prioritásban, részben a program egészére vonatkozóan javasolt a kapcsolódás bemutatása más Operatív programokhoz, továbbá a „Társadalmi és gazdasági felzárkózás által vezérelt térségi integrált program”¹ megvalósításához.

5. prioritás **Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára**

A Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás kulcsfontosságú intézkedési javaslatokat fogalmaz meg. A vonzó, marasztaló helyi élettér, élhető város kialakítására sok, de általánosságba mozgó megállapítás szerepel a dokumentumban. Markánsabban kellene megjeleníteni pl. Balassagyarmat és Szécsény történelmi városmagjának megújítását, a vonzó életteremtő intézmények nevesítését.

¹ A Kormány 1058/2014. (II. 11.) Korm. határozata

A nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése intézkedést javasoljuk kiegészíteni a lakossági igénybevevőket támogató pontokkal, mind az eszközbeszerzések, mind az alkalmazó képes tudás elsajátításának támogatása. A GINOP „Infokommunikációs fejlesztések” alapvetően a közszférára fókuszál. Egy intézkedési tervezetben szerepel az ismeretek és készségek fejlesztése, de ott is nevesítve a hátrányos helyzetű rétegeket. Nógrád megye felemelkedéséhez legfontosabb a versenyképes IKT használati tudás széleskörű és gyors kiépítése.

Egyéb észrevételek

A TOP és a Program esetében markáns eltérés, hogy a TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Közösségi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a Programból hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálva. Bár a Program szerkesztése nem befolyásolja annak megvalósíthatóságát, a jobb megfeleltetés érdekében megfontolandó, hogy a **CLLD-típusú intézkedések** együttesen, külön prioritásban jelenjenek meg.

1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése

1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata

Előzmények, kapcsolódás a tervezési folyamathoz

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló **1996. évi XXI. törvény** 2011. évi módosítását követően 2012. január 1-től a megyei önkormányzatok területfejlesztési és területrendezési feladatai jelentősen bővültek, majd a törvény 2013. évi módosítása során tovább szélesedtek. Ennek keretében - a törvényi rendelkezéseknek megfelelően - a megyei önkormányzatok fogadják el az adott megye hosszú távú területfejlesztési koncepcióját (megyei területfejlesztési koncepció), illetve - a megyei területfejlesztési koncepció és területrendezési terv figyelembevételével - a megye fejlesztési programját és az egyes alprogramokat.

A **2011. évi CLXXXIX.** törvény Magyarország helyi önkormányzatairól a terület- és településfejlesztést a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta.

A kormánynak a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Koncepció kidolgozásáról szóló **1254/2012. (VII. 19.) Korm. határozatával** elkezdődött az OFTK és a területi tervek tervezése, illetve annak előkészítése.

A területi tervezés folyamatában Nógrád Megye Önkormányzata 2012 júniusában megkezdte a 2014-2020-as tervezési időszakkal kapcsolatos helyi fejlesztési igények felmérését, majd a **megyei területfejlesztési koncepció** elkészítése a hozzá kapcsolódó Partnerségi Terv elkészítésével hivatalosan elkezdődött. A Koncepció társadalmi egyeztetése 2013. április 30-án kezdődött.

A területi hatásvizsgálat jogi háttere

A területfejlesztési koncepció, területfejlesztési program és területrendezési terv követelményeit, illeszkedését, elfogadásának rendjét a **218/2009. (X.6.) Kormányrendelet** határozza meg, amely rögzíti, hogy a területi tervek javaslattevő fázisának megalapozó része a **területi (környezeti, társadalmi, gazdasági) hatásvizsgálat**, amelyhez kapcsolódóan a környezeti vizsgálati rész elkészítését az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló **2/2005. (I.11.) Kormányrendelet** szabályozza.

A stratégiai környezeti vizsgálat jogi háttere

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK irányelve (2001. június 27.) bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról kimondja: (4) „a környezeti vizsgálat fontos eszköz a környezeti szempontok beillesztésére olyan tervek és programok előkészítésébe és elfogadásába, amelyeknek valószínűleg jelentős hatása lehet a

tagállamokban a környezetre, mivel biztosítja, hogy e tervek és programok megvalósításának ilyen hatásait előkészítésük során és elfogadásukat megelőzően számításba vegyék”.

A jogszabályi kötelezésen túlmenően a társadalom részéről is egyre erősödő elvárás a környezeti és fenntarthatósági szempontok megfelelő figyelembevétele a döntéshozatali folyamatokban annak érdekében, hogy társadalmi, környezeti és gazdasági szempontból is körültekintő döntéssel fenntartható módon kezeljük, fejleszthessük a tájat és a természeti erőforrásainkat, valamint a ráépülő ökoszisztémákat.

A SKV szabályozásáról szóló jogszabályok szűken értelmezett környezeti értékelési szempontjait foglaltuk össze az alábbi szempontcsoportban:

- a környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése;
- környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció;
- klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése;
- a környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése.

Az SKV esetében alkalmazott módszertani megközelítés alapjai

Az SKV elkészítése során törekedtünk a fenntarthatóság megfelelő súlyú figyelembevételére. Az alkalmazott módszertani megközelítés alapjai a hazai SKV készítés gyakorlatára és a vonatkozó közösségi és hazai jogszabályi előírásokra épülnek.

A vizsgálati szempontrendszer bemutatása előtt, a fenntartható fejlődés fontosságát foglaljuk össze néhány gondolatban. Azért fontosnak ezt itt megtenni, mivel különösen a hazai, de a nemzetközi tervezési és döntéshozatali gyakorlatban sem kialakult és egyértelmű a fenntarthatóság gyakorlatorientált értelmezése. Hozzá kívánunk járulni ebben a munkában is a hazai közmegegyezésen alapuló, áttekinthető, érthető szempontrendszer megfogalmazásához és alkalmazásához, amely a tervezőknek és döntéshozóknak is segítségére lehet.

A fenntartható fejlődés fogalma: a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely a jelen generációk mértéktartó igényeit úgy elégíti ki, hogy közben nem teszi lehetetlenné/megőrzi a jövő generációk teljes értékű élethez szükséges lehetőségeit (Brundtland-jelentés - Our common future, 1987).

A környezeti keretek tekintetében három alapvető feltételnek kell megfelelnie a fenntartható fejlődésnek:

- (1) a környezeti elemek és rendszerek terhelhető-képességét meg nem haladó, regenerációs képességét nem veszélyeztető használata, hasznosítása;
- (2) a környezeti erőforrások értékek fenntartása, megőrzése;
- (3) az anyagfelhasználás és anyagkibocsátás mérséklése a terhelhetőség folyamatos nyomon követésével.

A Nógrád Megye Önkormányzata és a NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. között létrejött szerződés értelmében a NORDA Nonprofit Kft. végezte a megyei területfejlesztési koncepcióhoz kapcsolódó területi hatásvizsgálatot. A hatásvizsgálat követi a fentiekben hivatkozott jogszabályok előírásait.

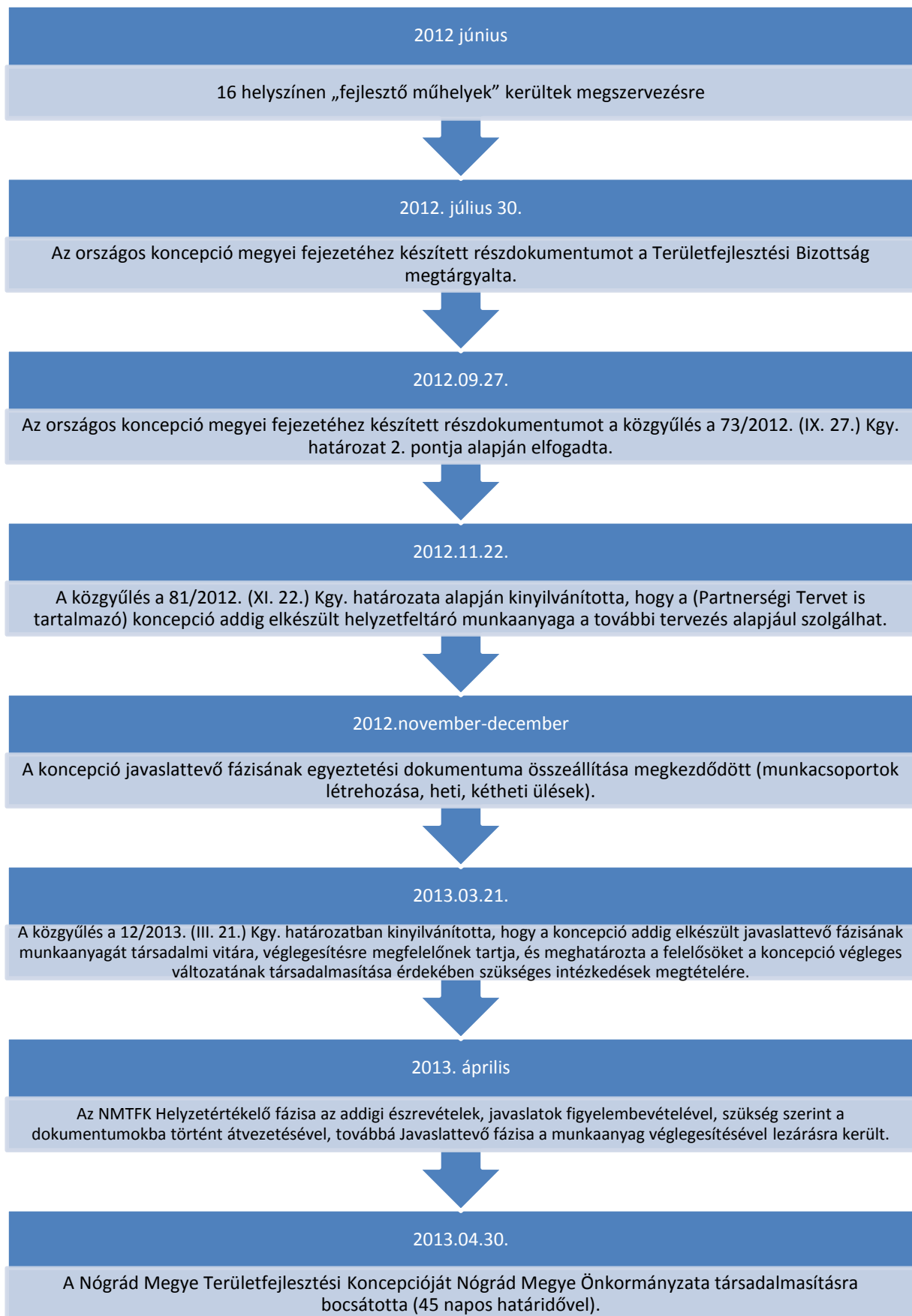
A két szervezet között megkötött megállapodás alapján jelen dokumentum tartalmazza a Megyei Közgyűlés által elfogadott Koncepcióra épülő Program egyeztetési változatának területi hatásvizsgálatát.

Tervezési folyamat

Nógrád megyében a 2014-2020 közötti időszakra történő felkészülés jegyében a területi tervezési tevékenység 2012 júniusában kezdődött, melynek során a Nógrád Megyei Önkormányzat a partnerségi tevékenységen, valamint a települési önkormányzatok megkeresésén keresztül a lakosság, a vállalkozások, a civil szervezetek, a kistérségi társulások és az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseit felmérte. A társadalmasítás során kialakult, majd elfogadásra került a megye Koncepciója, és 2014. február 3-án a nyilvánosság számára is elérhetővé vált Nógrád Megye Területfejlesztési Programja 2014-2020 dokumentum egyeztetési változata.²

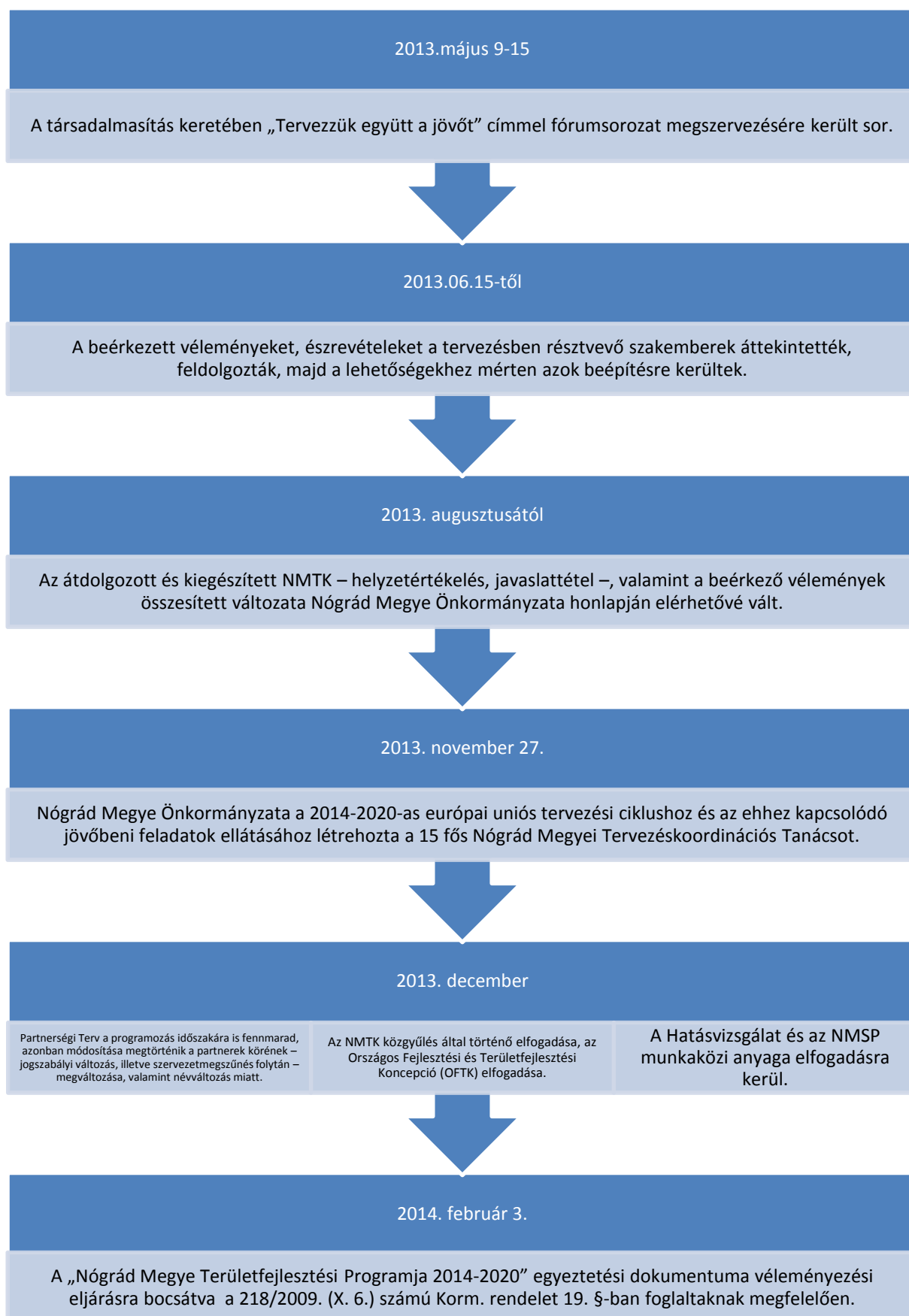
² http://megye.nograd.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=358&Itemid=184

A tervezési folyamat főbb lépései I.

A tervezési folyamat főbb lépései II.

(folyt.)

A területi hatásvizsgálat során tett vélemények, a környezet védelméért felelős szervek és a nyilvánosság bevonása

Nógrád Megye Önkormányzata a Program társadalmasítása során az alábbiak szerint vonta be a megye szereplőit, lakosságát, valamint a jogszabály alapján érintett szervezeteket a Program, valamint a hatásvizsgálat véleményezésébe:

- 2014. február 3-tól a Program PDF formátumban elérhető az önkormányzat honlapjának „Területfejlesztés” menüpontja alatt. A Program egyeztetési változatának véleményezésére, az észrevételek, javaslatok megtételére legkésőbb 2014. március 20-ig van lehetőség, azok e-mailben történő elküldésével;
- a jogszabály alapján érintett környezetvédelmi szervek bevonásra kerültek, véleményüket megfogalmazták (**1. számú melléklet**).

A hatásvizsgálat elkészültét követően a Megyei Önkormányzat szervezi annak társadalmasítását, véleményezését és elfogadását az alábbiak szerint:

- a hatásvizsgálatnak a Megyei Önkormányzat honlapján történő közzététele, véleményezés lehetőségének biztosítása;
- a hatásvizsgálat közvetlen eljuttatása a környezet védelméért felelős szervek, valamint a Program elfogadásában érintett szervezetek részére;
- a Program megvitatása a Megyei Tervezéskoordinációs Testület által;
- a végleges Programmal együtt a hatásvizsgálat elfogadása a Nógrád Megyei Önkormányzat által.

1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok

Az alábbiakban azon fontosabb dokumentumok kerülnek felsorolásra, amelyek szakmai tartalmuk alapján kapcsolódnak a Nógrád Megyei Stratégiai Programhoz, bizonyos tekintetben, kapcsolódó szakmai tartalmuk alapján meghatározzák annak tartalmát, illetve olyan információkat közölnek, amelyeket figyelembe kell venni a tervezés, így a hatásvizsgálat összeállítása során. A dokumentumok rövid, releváns ismertetését a **2. számú melléklet** tartalmazza.

Nógrád Megye Területrendezési Terve

Nógrád Megye Területrendezési Terve meghatározza a megye egyes térségei terület-felhasználásának feltételeit, a műszaki infrastrukturális hálózatok és egyedi építmények összehangolt térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, illetve az erőforrások védelmére. A megye szerkezeti tervét, valamint a megye térségi övezeteit és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)

A hatásvizsgálat elkészítésének időpontjában a dokumentum végleges, elfogadott változata állt rendelkezésre (az OFTK-t az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával fogadta el, módosította az Országgyűlés 6/2014. (II. 7.) OGY határozata), amely a nemzeti fejlesztéspolitika 2030, illetve 2014-2020 időtárvlatában követni tervezett stratégiai céljait, prioritásait jelöli ki.

Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

Az Országgyűlés 18/2013 (III.28.) határozatával elfogadta a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiát, mely a 2012-2024 közötti időszakban érvényesítendő fenntarthatósági elveket, célokat, beavatkozásokat rendszerezi.

3. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) és a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2014-2019)

A környezeti szempontok és összefüggések megjelenítésével, a társadalmi és gazdasági lehetőségekkel összehangolt, szükséges intézkedések meghatározásával rendszerbe foglalja a környezet védelmére irányuló célokat és feladatokat.

Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia (NKIS) 2011 – 2020

A kormány az ökoszisztémák terhelése csökkentésének, a természeti erőforrások takarékos használatának, valamint a gazdaság fenntartható fejlesztésének érdekében 1307/2011. (IX. 6.) Korm. határozatával elfogadta a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégiát.

Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020

A Nemzeti Vidékstratégia célja, hogy a hazánk vidéki térségeinek nagy részén érvényesülő kedvezőtlen folyamatokat megfordítva, a fenntarthatóságot, az életképes agrár- és élelmiszertermelést és a vidéki élet értékeit középpontba állító jövőkép alapján kijelölje az ország vidékpolitikájának célkitűzéseit, alapelveit, valamint az azok elérését biztosító programok és intézkedések végrehajtási kereteit.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025

Magyarország felkészülési terve a globális felmelegedési válságra. A stratégia tartalmazza az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentési céljait, prioritásait és cselekvési irányait meghatározó, 2050-ig tartó időszakra vonatkozó Hazai Dekarbonizációs Útitervet (HDÚ). Hazánk nemzetstratégiai érdeke, hogy a versenyképesség, a technológiaváltás és az éghajlatvédelem szempontjainak megfelelő dekarbonizációs úttervvel készüljön fel az EU tagállamok közötti, hosszú távú kibocsátás-csökkentési tárgyalásokra.

Az EU 2014 és 2020 közötti kohéziós politikájához kapcsolódó jogszabályok

Az Európa 2020 az Európai Unió 10 évre szóló növekedési stratégiája³, továbbá a 2014-2020 közötti fejlesztési időszak működését meghatározó közösségi jogszabályok.⁴

Partnerségi Megállapodás, operatív programok

A „Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014-2020-as fejlesztési időszakra” dokumentum tervezete, valamint a társadalmasításra bocsátott operatív programok elérhetők a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, valamint az Új Széchenyi Terv honlapján.

A 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési program - „Jólét bolygónk felélése nélkül”

Az Európai Parlament és a Tanács 1386/2013/EU határozata, az Unió hetedik környezetvédelmi cselekvési programja. Fő célkitűzései:

- a) az uniós természeti tőke védelme, megőrzése és fejlesztése;
- b) erőforrás-hatékony, zöld és versenyképes uniós gazdaság kialakítása;
- c) az uniós polgárok megóvása a környezettel kapcsolatos terhelésektől, valamint az egészségüket és jólétüket fenyegető kockázatoktól;
- d) a környezetre vonatkozó uniós szabályozás előnyeinek maximalizálása a végrehajtás javításával;
- e) az uniós környezetpolitika ismeret- és tudományos alapjának javítása;
- f) a környezet- és éghajlat-politikával összefüggő beruházások feltételeinek biztosítása és a környezeti externáliák kezelése;
- g) a környezetvédelem integrációjának és a szakpolitikák koherenciájának növelése;
- h) az uniós városok fenntarthatóságának javítása;
- i) a nemzetközi környezettel és éghajlattal kapcsolatos kihívások hatékonyabb uniós kezelése.

Az EU biodiverzitási stratégiája 2020-ig

A 2020-ig teljesítendő kiemelt uniós cél:

A biológiai sokféleség csökkenésének és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlásának megállítása az Európai Unióban 2020-ig, valamint állapotuknak a lehetőségekhez mért szintű helyreállítása, ezzel együtt a biológiai sokféleség globális csökkenésének megelőzésére tett erőfeszítésekhez való uniós hozzájárulás fokozása.

³ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hu.htm

⁴ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 347, 2013. december 20.

2. Nógrád Megye Stratégiai Programja 2014-2020

A területi hatásvizsgálat elkészítésének idején a Program elkészítése az 1. fejezetben bemutatottak szerint folyt. A 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet határozza meg, hogy a területfejlesztési program javaslattevő fázisának melyek a tartalmi követelményei (Kormányrendelet 3. sz. melléklet).

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan figyelembe vételre került, **horizontális célokként** EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre.

A **területi célok** meghatározásánál Nógrád megye kis méretét és térszerkezeti sajátosságait (nógrádi „patkó” és a patkó által körülölelt terület) is figyelembe vették. A gazdaság, illetve különösen társadalom helyzete alapján (ld. helyzetelemzés) alapvetően két terület rajzolódik ki: Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád. A gazdasági mutatók összességében ugyan nem mutatnak jelentős eltéréseket, de a gazdaság szerkezete különböző. A gazdaság és az export motorját a Nyugat-Nógrádban működő multinacionális vállalatok adják, míg a hagyományos ágazatok és a belőlük kinőtt KKV-k Kelet-Nógrádban működnek. A fentiek alapján két területi program került meghatározásra:

Kelet-Nógrád felzárkóztatása, újraiparosítása

Nyugat-Nógrád gazdaság- és iparfejlesztése

A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre alábbiak szerint:

- Okszerű és takarékos területhasználatot kell folytatni.
- Városi lakóterületek szétterülésének megakadályozása, a meglévő beépített és beépíthető területek felértékelése a fejlesztésekkel.
- Mindenki számára biztonságos hozzáférés az infrastrukturális rendszerekhez.
- Értéktörzés a fenntarthatóság szolgálatában.
- A helyi erőforrások használata, hozzájárulás azok helyben tartásához és a gazdaságfejlesztés támogatása.
- A barnamezős fejlesztések prioritást élveznek azzal a folyamattal összhangban, amelyben az állam kialakítja azokat az eszközöket és mechanizmusokat, amelyek segítségével elérhető, hogy a barnamezős rehabilitáció a közsféra szempontjából

kedvező pénzügyi feltételekkel, pénzügyileg kiegyensúlyozottan, átláthatóan és fenntarthatóan valósuljon meg (lásd üzenetek a városfejlesztési politikának).

- A magántulajdonban lévő barnamezős területek rehabilitációjához szükséges előfeltételeknek az állam részéről történő megteremtésére támaszkodva biztosítani kell a zöld- és a barna mezős fejlesztések egyensúlyát.
- Az ipari fejlesztések megvalósítása során elsőbbséget élveznek azok a munkahelyteremtő beruházások, amelyek nagy népességszámú, környezetüknél nagyobb népsűrűségű területeken valósulnak meg és kiszolgálásuk közösségi közlekedési eszközökkel a tervezett fejlesztések révén megvalósítható.
- A fejlesztések a természet- és környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével valósuljanak meg, területi elhelyezkedésük egyaránt szolgálja a társadalom érdekeit és a környezet védelmét, továbbá az ipari ökoszisztéma minél jobb arányú megvalósulását.
- A fejlesztések során megvalósuló új létesítmények akadálymentes megközelíthetőségét biztosítani kell.
- A klimatikus változások, a szűkülő energiaforrások miatt egyre nagyobb szerepe legyen a megújuló energiákra történő súlypontát helyezésnek, a decentralizált, energiahatékony energetikai rendszerek kialakításának.
- A biomassa (főként dendromassa), mint megújuló energiaforrás használata elsősorban a helyi gazdaságot segítő, kisléptékű autonóm energiagazdálkodási rendszerekben támogatandó. A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a területtel rendelkező magántulajdon gondozása iránti felelősség tudatosítását.
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a szűkebb helyi környezet értékeinek megismerését és tudatosítását.
- A munkahelyteremtő fejlesztések helykiválasztásában prioritásként meg kell jelennie, a minél rövidebb munkába járási időnek is.
- A közlekedési beruházásoknak elő kell segíteniük a közösségi közlekedés fejlesztését egyre rövidülő utazási időkkel, a helyi adottságoknak megfelelő megoldásokkal, Kelet-Nógrádban a Salgótarján–Bátonyterenye–Pásztó vasútvonal teljes felújításával és helyi elővárosi gyorsvasúti rendszerként történő kialakításával, Nyugat-Nógrádban a meglévő vasúti hálózat pályasebességének növelésével, kapcsolati hiányok megszüntetésével.
- Feladat a helyi értékek ismeretének és az értük való felelősségvállalásnak az elmélyítése.

2.1. A Program tartalmának, céljainak rövid ismertetése

A Program az alábbi fejezetekre tagolódik:

- A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása
- A stratégiai program célrendszerének bemutatása: a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek alapján a specifikus, horizontális és területi célok meghatározása, viszonyrendszerének bemutatása
- Prioritások beazonosítása, a célok és prioritások közti kapcsolatok
- Tervezéskísérő eljárások
- A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi keretének átfogó bemutatása
- Monitoring és értékelési terv
- Forrásallokáció

A fejezetek:

- felölelik a programalkotás legfontosabb indokait, körülményeit;
- kijelölik a fejlesztési irányokat jelző prioritásokat bemutatva azok kapcsolódását az EU tematikus célkitűzéseikhez;
- bemutatják a prioritások kapcsolódását a Konceptióhoz;
- a prioritásokon belüli tervezett intézkedéseken belül rögzítik a lehetséges kedvezményezettek körét, a lebonyolításban résztvevőket és nevesítik a javasolt indikátorokat;
- kitérnek a Program végrehajtására és nyomon követésére.

A Program három **átfogó célt** határoz meg:

1. Fejlődő gazdaság

A megyék rangsorában szinte minden mutatójában leggyengébb teljesítményt nyújtó gazdaság álljon fejlődő pályára. Fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciálja. A térség gazdasági profilját adó, hagyományokkal rendelkező ágazatok fejlesztéseiknek köszönhetően legyenek képesek megfelelni a világgazdasági kihívásoknak, emellett jelenjenek meg a gazdasági fejlődésnek lendületet adó tudás alapú, kreatív ágazatok. Növekedjen a vidék foglalkoztatási képessége, kerüljenek kihasználásra hatékony és fenntartható módon természeti és épített erőforrások, az egyedi, palóc hagyományok, a történeti, kulturális értékek.

2. Aktív, kreatív együttműködő társadalom

Fokozódjon a társadalom aktivitása, amely elengedhetetlen a foglalkoztatottság növeléséhez. Enyhüljön a fejlődést akadályozó társadalmi depresszió, a mélyszegénységben élők kilátástalansága, javuljon a lakosság egészségi állapota. A

periférián élők is növekvő eséllyel férjenek hozzá a tudáshoz. A megújulási, innovációs képesség növelése érdekében fokozódjon a társadalom kreativitása, együttműködési készsége. Javuljanak az emberek munkához jutási esélyei azáltal, hogy a munkaerőpiacon eladható tudáshoz és kompetenciákhoz jutnak. Nógrád megye semmi esetre sem lehet fehér folt Magyarország felsőoktatási térképén.

3. Marasztaló élettér

Nógrád megye legyen olyan élettér, amelyet az itt élőknek nem érdemes elhagyni. Szolgálja a családok, vállalkozások, szervezetek kényelmét kiegyenlített, korszerű intézményrendszer, javuló közlekedési hálózat, biztonságos, egészséges környezet. Nógrád legyen vonzó azok számára is, akik zsúfolt nagyváros és agglomeráció helyett varázslatos tájra, természet közeli, emberléptékű lakótérre vágnak. Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.

Mindhárom átfogó célhoz 5-5 specifikus cél kapcsolódik:

Fejlődő gazdaság

- KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása
- Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése
- Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
- Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

Aktív, kreatív együttműködő társadalom

- Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára
- Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása
- A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése
- Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Marasztaló élettér

- Egészséges, vonzó, emberközpontú, megfizethető lakó- és pihenőkörnyezet
- Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
- Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
- Közlekedési csomópontok gyors elérése
- Fokozódó környezetbiztonság

Az átfogó és specifikus célok elérése érdekében öt prioritás keretében 34 db intézkedés megvalósítását tervezi a Program, melyeket a következőkben mutatunk be.

Egy-egy prioritás több, a Konceptióban megfogalmazott átfogó célhoz is kapcsolódhat, melyet a Program pontosan bemutat, egyúttal beazonosítja, hogy mely specifikus cél elérését támogatja.

1. prioritás: Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében

A Konceptió javaslattevő fejezetében kiemelt átfogó célként jelenik meg, hogy fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és a foglalkoztatás bővítési potenciálja. A Konceptió helyzetértékelése bemutatta, hogy Nógrád megye az ország legkedvezőtlenebb gazdasági és társadalmi mutatóival rendelkezik, mely következtében hat járásából négy bekerült a szabad vállalkozási zónák közé. A betelepülési kedvet a zónákban kínált kedvezmények mellett az a tény is élénkítheti, hogy a szomszédos Közép-magyarországi régióban a vállalkozások támogatására kevesebb forrás fog rendelkezésre állni 2014-2020 között. Mindemellett az egységes gazdasági zóna fejlesztésénél az országhatáron átnyúló szemléletet is érvényesíteni kell. A korábbi stratégiákban felvázolt Pásztó–Bátonyterenye–Salgótarján–Losonc–Zólyom–Besztercebánya urbanizált gazdasági tengely fejlesztéséhez megfelelő kereteket adhat a határon átnyúló együttműködési program.

A foglalkoztatás élénkítése érdekében szükség van olyan intézkedésekre, amelyek fokozzák mind a megyei KKV-k, mind a befektetők munkahely-teremtési képességét. Ehhez elengedhetetlen a telepítési tényezők és a termelői infrastruktúra állapotának javítása, a vállalkozói kedv, a versenyképesség, és az innovativitás ösztönzése, valamint a vállalkozás és befektetés élénkítéshez kapcsolódó kapacitások létrehozása, megerősítése. Meg kell teremteni azt a támogató rendszert, amely képes új vállalkozásokat „kinevelni”, életképessé tenni, infrastruktúrával és tanácsadással támogatni, fejlődési pályára állítani annak érdekében, hogy jövőbeli foglalkoztatóvá, beszállítóvá váljon.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása
- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése

Tervezett intézkedések:

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése
- 1.3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban
- 1.4. Új zöldmezős iparterületek fejlesztése
- 1.5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése
- 1.6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása

2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója a megye alacsony abszorpciós képességével kapcsolatban megemlíti, hogy jellemző az alacsony fokú innovativitás, hiányoznak a jó fejlesztési ötletek. A projektek ad hoc jellegűek, nem épülnek egymásra, sokszor megalapozatlanok. A megyén belüli gazdasági kapcsolatok esetlegesek, gyengék. A megye belső piaca az alacsony jövedelmek miatt rendkívül szűkösnek mondható, a külső hazai kapcsolatokat az erős Budapest-orientáltság jellemzi. Az export döntő hányadát a külföldi tulajdonú vállalatok adják a beszállító ágazatokban.

A megyei munkaügyi szervezet által végzett termelő infrastruktúra felmérés azt mutatja, hogy az utóbbi években csökkent a termelőkapacitások kihasználtsága. Ennek főbb okai – a belföldi kereslet mérséklődése, a külföldi kereslet csökkenése és a tőkehiány. A kapacitásbővítési tervek szerint az utóbbi években a cégek fele jobbra nem tervezett fejlesztést, bővítést. A beruházást tervezők elsősorban a feldolgozóiparban kívánják fejleszteni, kapacitást bővíteni. A beruházások között előkelő helyet foglalt el a gépi berendezések, járművek beszerzése, az épület, telephely vagy üzlet létesítése, illetve bővítése.

A versenyképesség növelése érdekében meg kell találni annak módját, hogy a hiányzó szellemi és innovációs bázis hogyan pótolható a helyi gazdasági szereplők igényei szerint. A tudás- és/vagy kompetencia-centrumoknak megoldást kell kínálni az olyan helyzetekre, amikor munkaerőhiány okozza a kapacitások kihasználatlanságát, vagy akadályozza kapacitásbővítő beruházások megvalósítását.

A jelen prioritás – a fenti problémákra választ adva – azt kívánja elérni, hogy fokozódjon a megyében működő KKV-k versenyképessége, élénküljön fel a gazdasági szerkezetváltás a magasabb hozzáadott értéket képviselő, jövő centrikus tevékenységek betelepülésének fokozódásával, növekedjen az együttműködés a vállalkozások között, javuljon a piaci megjelenés, erősödjenek a menedzsment kapacitások és növekedjen a technológiai színvonal.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése
- Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
- Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

Tervezett intézkedések:

- 2.1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel
- 2.2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása
- 2.3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése
- 2.4. Jövő centrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 2.6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása

3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

Cél a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a vidéki mikro- és kisvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése, a vidék foglalkoztatási képességének növelése, a természeti és épített erőforrásaink, egyedi, palóc hagyományaink, történeti, kulturális értékeink hatékony és fenntartható módon történő kihasználása.

A megye népességének jelentős hányada vidékies térségben él. A vidéki gazdaság fejlesztése szintén nagy tartalékokat tud megmozgatni a foglalkoztatásban, és javíthatja a város és vidék együttműködését. A zöldgazdaság, vidékgazdaság erősítése hosszútávon hozzájárul a települések önfenntartó képességének fokozásához és biztosítja a fenntartható fejlődést. A vidéki gazdaság megerősítése szempontjából fontosak az önfenntartást, önellátást segítő modell értékű komplex helyi gazdaságfejlesztési programok, termékértékesítési rendszerek, hálózatok létrehozásának ösztönzése, a helyi termék alapú marketing akciók, és az összehangolt térségi márkáépítés.

A turizmus Nógrádban évtizedek óta a „remény ágazata”. Jellemző a turisztikai vonzerők egymástól független fejlesztése és piaci megjelenése, amely gátolja az attrakciók egymást kölcsönösen erősítő hatását. Annak érdekében, hogy a turizmus kifejtsen gazdaságfejlesztő hatását, – elősegítve ezzel a foglalkoztatás bővítését és az idegenforgalomból származó jövedelmek növekedését – szükséges a vidék értékeire, a helyi agráriumra épülő, egymással összehangolt, egyedi turisztikai attrakciók, termékek, és tematikus, munkahelyteremtéssel járó szolgáltatások fejlesztése, valamint egységes turizmusmarketing és turisztikai termékcsomag összeállítása.

A települési környezet biztonságának fokozása és a víz- és tájgazdálkodási problémák megoldása érdekében szükségesek az integrált víz- és tájgazdálkodási beruházások. A katasztrófák elleni védelem, elsősorban a Zagyva- és Ipoly-menti katasztrófák (árvizek) elleni védelem mellett biztosítani kell a mezőgazdaság vízigényének kielégítését, az öntözés, halgazdálkodás, és a turizmus feltételeinek megteremtését is többfunkciós tavak létesítésével és a meglévők fejlesztésével.

Szintén fontos feladat a megye egyedülálló természeti értékeinek megőrzése, fenntartása és védelme.

A prioritás kiemelten foglalkozik a megújuló- és hagyományos alapú energiatermeléssel és hatékonyabb felhasználással. A helyi potenciál kihasználásával a megye energiafüggősége jelentősen csökkenhet, a lakossági és közüzemi fűtési hőenergia igény vonatkozásában megközelíthető az önellátás. A megye adottságait kihasználva a bioenergetikai, valamint a napenergia hasznosítás kiemelten fontos, továbbá kutatási programokat kell indítani a földhő hasznosítás feltérképezésére. A lokális energia- előállítás, illetve a fogyasztók számára elérhető szolgáltatások révén biztosított energia megfelelő felhasználása kulcskérdés a fenntartható, energiahatékony társadalom számára.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus cél elérését támogatják:

- Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

Tervezett intézkedések:

- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.2. A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márká-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása
- 3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése
- 3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában
- 3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

4. prioritás Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

A megye népessége az országos ütemet lényegesen meghaladó mértékben fogy, nagyfokú elöregedés jellemző. A többségi és kisebbségi társadalom tagjai közötti kirekesztés fokozódik, az integráció egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, ezért javulás csak hosszú távon, az tudás és foglalkoztatás biztosításától, elérhetővé tételétől remélhető.

Az elmúlt két évtizedben a fejlődőképes, alkalmazkodni tudó munkaerő nagy számban hagyta el a megyét, illetve annak munkaerőpiacát. Ezt a folyamatot szükséges mielőbb megállítani, mert az aktív korú népesség nagyfokú elvándorlása tovább súlyosbodó demográfiai, gazdasági és társadalmi problémákat okozhat. Az idős emberek egyedül maradtak, gyermekeik megyén kívülre költöztek. A demográfiai öregedés folyamata a megyében az országos átlagot jelentősen meghaladja. Az eltartottsági ráta Magyarországon Nógrád megyében a legmagasabb.

A megye foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatói alapján hazánk egyik legkritikusabb térsége. A foglalkoztatottsági szint itt a legalacsonyabb, miközben a munkanélküliségi ráta itt a legmagasabb.

A Nógrád megyében élő aktív korú, a munka világából tartósan kiszorult emberek munkavállalási kompetenciái vagy nem megfelelőek, vagy a többszöri tartós munkanélküliség miatt leépültek. A nem megfelelő szociális stratégiák és munkavállalási kompetenciák, az elavult ismeretek, valamint a XXI. században megkövetelt digitális írástudás, infokommunikációs ismeretek és az idegen nyelvek ismeretének hiánya kiszorítja a hátrányos helyzetű embereket a munkaerőpiacról, tartósan a társadalom periferiájára sodorva az aktív népesség jelentős csoportját.

A többgenerációs munkanélküli családok diszciplináris segítség nélkül nem képesek visszajutni a munkaerőpiacra. Különösen nehéz a középkorú nők, a romák, a megváltozott munkaképességű és/vagy fogyatékkal élők vissza vagy bekerülése a munka világába. Gazdasági talpra álláshoz kiemelt feladat e hátrányos csoportok be/visszavezetése a munkaerőpiacra, a foglalkoztatottságukat gátló tényezők felszámolása. Ennek érdekében a munkavállalást segítő szociális szolgáltatások biztosítása is fontos feladat.

A roma lakosság aránya a megyében közelít a 20%-hoz, rájuk fokozottan érvényes az aluliskolázottság, szakmanélküliség, munkanélküliség, mostoha lakáskörülmények, tömeges nélkülözés, telepszerű elhelyezkedés, szubkultúra lét, gyakran visszahúzó szocio-kulturális háttér. Továbbnehezíti a romák munkaerő-piaci integrálását a többségi társadalomra jellemző előítéletes gondolkodás, melynek lebontása nélkül a társadalmi integráció nem lehet eredményes.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára
- Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása
- Fiatalok elvándorlásának mérséklése
- Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Tervezett intézkedések:

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Nógrád megyében a gazdaság és a társadalom helyzetének vizsgálatakor helyi szinten is alapvetően két területet lehet lehatárolni: Kelet-Nógrádot és Nyugat-Nógrádot.

A megye nyugati részén működik a legtöbb multinacionális vállalat, míg a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg ezen vállalatok igényeinek, ezért szükséges a hívogató, vidéki üzleti környezeti és élettér kialakítása és fejlesztése (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói kistérségek), valamint az üzleti, logisztikai szolgáltatásokat erősítése. Kelet-Nógrádban többségben vannak a hagyományos ágazatok, illetve a kkv-k, ezért az urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése a cél a Salgótarjáni és Bátorfyerényei kistérségekben, ahol még jelenleg is láthatók a korábbi letűnt ipari tevékenységek nyomai.

Célként jelöli meg a prioritás a modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér kialakítását, az egészséges, vonzó emberközpontú lakó- és pihenő környezet, a korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatásrendszert létrehozását. További cél a közlekedési csomópontok gyors elérése, illetve a fokozódó környezetbiztonság és közbiztonság növelése.

Kiemelt jelentőségű a város és vidék együttműködése, kapcsolatrendszerének megerősítése. A helyi gazdaság fejlesztése viszont nem valósulhat meg helyi közösségfejlesztés nélkül.

Szükséges a kor elvárásainak megfelelő színvonalú közúti és vasúti hálózat megléte, mely nem csak a közlekedés feltételeit teremti meg számukra, hanem az áruszállításban is meghatározó. A városi közlekedés egészséges, környezetbarát megteremtésének a kerékpárutak fejlesztése és kiépítése adhat teret. A tartalmas szabadidő eltöltése minden korosztály számára fontos, ezért a tömegsport feltételeinek megteremtése, illetve a természeti környezeti fejlesztések, szabadidő programok, rendezvények szervezésének támogatása indokolható.

Szükséges az üzleti infrastruktúra továbbfejlesztése, illetve az oktatás színvonalnak javítása, a munkáltatói igényeknek való megfeleltetése. Az informatikai és kommunikációs hálózatfejlesztések, a kommunális közműfejlesztések, illetve a megújuló energiaforrásokra alapuló helyi, mikrotérégi rendszerek fejlesztése a nógrádi élettér vonzóbbá tételét segítik.

A prioritás az életterek feltételeinek javítását, a lakókörnyezet fejlesztését szolgálja. A vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, a települési környezet állapotának javítása a cél.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet
- Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
- Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
- Közlekedési csomópontok gyors elérése
- Fokozódó környezetbiztonság

Tervezett intézkedések:

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerenyi Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

5.5. A 21. sz. főút négy-sávúításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése

5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program horizontális fejlesztési céljai:

A horizontális célok a Program meghatározása szerint a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál többségében az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vették alapul (zárójelben az EU szabályozásokban alkalmazott sorszám):

- foglalkoztatás előmozdítása (8)
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása (9)
- az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának, és hozzáféréseinek előmozdítása (2)
- egészséges ételmező, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása (6)
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés (5)
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése (6)
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban (7)

2.2. A koncepció összevetése más tervekkel, releváns dokumentumokkal

2.2.1. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) kapcsolata a megyei fejlesztési programmal

A Program megvalósításának egyik legfontosabb háttérét a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) adja, mind a forrásokat, mind a célokat nézve. A Program és a TOP kölcsönös megfeleltetése és kapcsolata elengedhetetlen a sikeres megvalósítás, a célok elérése tekintetében.

A TOP fő fejlesztési céljai:

I. Térség-specifikus erőforrásokra épülő, azokat gyarapító gazdasági növekedés és foglalkoztatás-bővítés

A helyi és térségi erőforrásokat hasznosító és gazdagító gazdaságfejlesztés és foglalkoztatás-ösztönzés a gazdasági ciklusok térségen belüli kialakítását, zárását szorgalmazza (ld. helyi érdekű gazdaságfejlesztés). Mindez a belső erőforrásokra nagyobb mértékben építő, stabil és fenntartható növekedést felmutató térségi gazdasághoz vezethet. Az ország erősen nyitott és duális gazdaságának egyik következménye e „helyi érdekű” gazdasági rendszerek meggyengülése, eltűnése. A helyi/térségi gazdasági ciklusokon túlmutató térség specifikus gazdaságfejlesztési beavatkozások is szükségesek ahhoz, hogy megfelelő erőforrások legyenek helyben az új fejlődési modell kibontakozásához.

A helyi érdekű gazdaságfejlesztés egyik fontos vonulata a város és vidék partnersége, az egymás számára kölcsönösen szolgáltató kapcsolatok kialakítása e területek között. A városoknak képesnek kell lenniük piacot, munkahelyet, elérhető szolgáltatásokat nyújtva szervezni a térségük gazdaságát. Eközben a vidék primer ágazati termékeket, lakó és rekreációs szolgáltatásokat, vagy akár sajátos termelési helyszíneket biztosíthat.

A fentiek miatt nagyon fontos a térségek foglalkoztatási potenciáljának bővítése, a munkaerő helyben tartása. A foglalkoztatás biztosítása ezért a TOP gazdaságfejlesztési törekvéseinek egyik fő motivációja. Ez megnyilvánulhat a munkaerő-igényes ágazatok (pl. turizmus) támogatásában, vagy olyan beruházások ösztönzésében, amelyek jelentős helyi foglalkoztatást tudnak biztosítani.

A térségek gazdasági versenyképessége és növekedése érdekében szintén fontos fejlesztési motívum a térségen kívüli piacokon is potenciálisan versenyképes, ezért a térségi szinten kiemelhető ágazatok fejlesztése.

Külön ki kell emelni a TOP integrált gazdaságfejlesztési megközelítését. A TOP integrált gazdaságfejlesztési projektjei a köz- és a magánszféra szereplőire egyaránt kiterjedhetnek, számos gazdaságfejlesztési eszközt alkalmazhatnak, amelyek tervezését és megvalósítását szakmai támogatás kíséri.

Az uniós törekvésekkel összhangban a TOP gazdaságfejlesztésének is fontos iránya a zöld gazdaság fejlesztése, amely a klímaváltozás elleni küzdelmet is szolgálja. A TOP energiahatékonyságot javító és megújuló energetikai megoldásai elsősorban a térségi és helyi léptékű, valamint a közösségi célú megoldásokra koncentrálnak.

II. Élhető és az üzleti szereplők számára vonzó települések

A települések környezete biztosítson minél kedvezőbb életminőséget. Ez megnyilvánulhat abban, hogy egészségesebbé válik a lakókörnyezet, javulnak a környezet-egészségügyi paraméterek, illetve több lehetőség kínálkozik az egészséges, fizikai aktivitást szolgáló rekreációs lehetőségekre. A napi tevékenységek ellátását minél jobban szervezett, igényekre szabott közlekedési, és egyéb közszolgáltatási (köztük hangsúlyosan a gyermekmegőrzést szolgáló) tevékenységek biztosítják. A népesség és a munkaerő helyben maradásának, illetve vonzásának ezek fontos tényezői.

Fontos szempont, hogy olyan települési környezet, infrastruktúra, közszolgáltatás működjön, amely támogatja a településeken folyó gazdasági tevékenységeket, azok kiterjesztését.

Mindezen törekvések gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási orientációjuk is. Az ország népesedési helyzetéből fakadóan már középtávon komoly munkaerőhiánnyal szembesülhet. Ennek elkerülése érdekében már középtávon fokozni kell a gyermekvállalási kedvet. A helyzet javításaért a fejlesztéspolitika legfontosabb eszköze az lehet, hogy a gyermekeket nevelők számára minél élhetőbb lakókörnyezetet és a közszolgáltatások minél könnyebb elérhetőségét biztosítja. E törekvések legfőbb támogatója a gyermek- és családbarát közterületi és közszolgáltatási beavatkozásai lehetnek. A helyi polgárok egészséges szabadidő eltöltésének támogatása, valamint az önkormányzati egészségügyi szolgáltatások fejlesztése pedig nagyban hozzájárulhat egészségmegőrzésükhöz.

E fejlesztési irány keretében megjelenő, fenntartható megoldásokkal fejlesztett közösségi közlekedés, valamint az energiahatékonyságukban javuló városi lakó és közszolgáltatási infrastruktúrák pedig a klímaváltozás elleni küzdelem célkitűzéseinek is fontos pillérei lehetnek. A városi környezet fejlesztésében szintén fontos szempont a klímaváltozás negatív hatásainak megelőzése, a klímaváltozáshoz való adaptáció, hiszen a városokban koncentrálódik a népesség és a gazdasági tevékenységek. E tekintetben a városi hősziget hatás csökkentése is cél lehet.

III. Helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességük javítása

Fontos törekvés, hogy a decentralizáció jegyében tudatosabbá váljanak a helyi és térségi közösségek, decentralizálódjon az ország szellemi élete, és elterjedjen az öngondoskodó képesség. A nagyon erősen földrajzilag koncentrált elittel jellemezhető magyar társadalom nem segíti azt a törekvést, hogy a kistérségek önmagukra találjanak, képesek legyenek kialakítani jövőképüket, feltárni belső erőforrásaikat és megvalósítani az ezekre épülő fejlesztéseket. A tudatos helyi és térségi társadalmak hiányában sajnos kihasználatlan marad az egyik legfontosabb immateriális fejlesztési erőforrás, amely a közösségformálást és a gazdasági kibontakozást szolgálhatná: a helyi és területi identitás.

Egy másik fontos probléma az elmaradott térségek és azok társadalmának helyzete. Ennek kezelése a közforrások globális trendbe illeszkedő szűkülő volumene miatt egyre inkább a saját erőforrásaira támaszkodó fejlesztések irányába kell, hogy elmozduljon. Ez azonban nem képzelhető el tudatos és a belső erőforrásokra építkező, öngondoskodásra képes helyi közösségek nélkül.

A TOP decentralizációs küldetése és sajátos - a megyéknek, megyei jogú városoknak, kistérségeknek, egyéb helyi közösségeknek dedikált forrásokat biztosító - építkezése is e tudatos társadalomépítő fejlesztési irány jegyében került kijelölésre. Ezáltal ugyanis komoly lehetőség nyílik arra, hogy ezeken a területeken működő kompetens szervezetek saját felelősségben, de partnerségben alakíthassák ki fejlesztési irányait, és jelentős kompetenciákat kapjanak azok végrehajtásában.

A helyi közösségek és a térségi társadalmak építésének fontosabb célirányos eszközei is vannak a TOP-ban. Az úgynevezett közösségvezérelt helyi fejlesztések (az angol elnevezése: Community-led Local Development, rövidítése: CLLD) a kistérségi léptékű, városi vagy város-vidék partnerséget felmutató közösségek által megtervezett és végrehajtott fejlesztéseket indítanak útjára.

TOP specifikus céljai:

I. prioritáshoz

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
3. A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

II. prioritáshoz

1. A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitását és egészségét szolgáló közösségi infrastruktúra bővítése

2. Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását
3. Települési környezeti állapot javítása

III. prioritáshoz

1. Települési energiahatékonyság növelése
2. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése

IV. prioritáshoz

1. A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése
2. A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése

V. prioritáshoz

1. Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés

VI. prioritáshoz

1. A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése
2. Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása
3. Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés

TOP 1. Prioritástengely: Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében

A prioritási tengely célja a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a helyi és térségi erőforrásokat hasznosító kis- és középvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése. A prioritás keretében a helyi kis- és középvállalkozások foglalkoztatás-bővítési célú támogatása helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagáló, több elemű beavatkozások megteremtésén keresztül valósul meg.

A prioritási tengely három közös jellemzője:

- helyben működő és a térségi erőforrásokat hasznosító, helyi érdekű kis- és középvállalkozások támogatására koncentrálnak;
- célja kiemelten a foglalkoztatási helyzet javítása;
- térségileg integrált beavatkozásokat tartalmaz: több, egymásra épülő, az adott térségben megvalósuló foglalkoztatás-bővítést célzó akciót támogat.

Az intézkedés keretében allokkált források a megyei és megyei jogú városi szinten kidolgozott gazdaságfejlesztési részprogramok alapján, az azokban kijelölt beavatkozási irányok mentén használhatók fel, biztosítva ez által a specifikus térségi gazdaságfejlesztési igényekre épülő fejlesztések előtérbe helyezését. A támogatott akciókat a helyi érdekű KKV-k működéséhez szükséges üzleti infrastruktúra-fejlesztések képezik. A KKV-k támogatására közvetett támogatási konstrukció formájában nyílik lehetőség, ahol a projektek kedvezményezettjei a térségi szinten működő gazdaságfejlesztési szervezetek, amelyek közvetett támogatás formájában a megyei/megyei jogú várostérségi gazdaságfejlesztési részprogram által kijelölt területen vagy ágazatokban munkahely teremtési céllal fejlesztést megvalósító kis- és középvállalkozásoknak célzott fejlesztési támogatást nyújtanak.

Cél az integrált, térségi szintű, a GINOP-ból támogatott országosan kiemelt hálózatos és egyedi fejlesztésekbe nem tartozó – lehetőség szerint azokra tematikusan ráfűződő – turisztikai termékcsoportok és kisléptékű tematikus turisztikai fejlesztések végrehajtása, amelyekkel a megyei szintű releváns turisztikai vonzerő elemekre épülő, koordinált fejlesztések valósíthatók meg, és amelyek révén új munkahelyteremtés is megvalósítható az idegenforgalmi szektorban.

A helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlődésének egyik legnagyobb gátja a továbbfejlődésükhöz elengedhetetlenül szükséges kezdeményező készség hiánya, nem kielégítő szintje. A prioritás másik specifikus célja ezért a helyi érdekű kis- és középvállalkozások kezdeményező képességének erősítése, amelynek révén javul azok fejlesztési aktivitása, bővül e vállalkozói kör termék- és szolgáltatás palettája, megújul az általuk alkalmazott technológia, így e vállalkozások képessé válnak az új piaci lehetőségekre orientált fejlesztések megvalósítására.

A foglalkoztatási szint növelése pedig alapvető fontosságú ahhoz, hogy a régió gazdasági fejlődése hosszú távon is fenntartható legyen, stabil alapokon nyugodjon. Ezért a vállalkozások támogatásával párhuzamosan olyan családbarát, a munka és a magánélet összehangolását segítő szolgáltatásfejlesztésre, közösségi szemléletformáló és tájékoztató akciókra is szükség van, amelyek hosszú távon hozzájárulnak a gyermekvállalás ösztönzéséhez, így évtizedes távlatban is biztosítják a munkaerő utánpótlását. A családközpontú társadalom és a demográfiai fordulat eléréséhez a munka és magánélet összehangolásának elősegítését célzó intézkedésekre, a gyermekvállalást ösztönző munkarend és atipikus foglalkoztatási formák bevezetése mellett elsősorban az intézményi (és munkáltatói) gyermekfelügyelet megszervezésére, rugalmas, napközbeni ellátási

szolgáltatások elősegítésére, újjászervezésére, családbarát települések és szolgáltatások kialakítására van szükség.

A helyi és közösségi alternatív gazdaságfejlesztési kezdeményezések és együttműködések támogatása megyei szinten, amelynek célja a specifikus, megyei jelentőséggel bíró helyi termékek fejlesztésének, előállításának és értékesítésének támogatása.

A kis- és középvállalkozások kisösszegű kísérleti fejlesztéseinek támogatása közvetett támogatási konstrukció formájában, amelynek keretében újszerű vállalkozói tevékenységek alapját képező technológia- és termékfejlesztések valósíthatók meg. A kijelölt és a technikai segítségnyújtás keretéből támogatott térségi szintű KKV kezdeményezéseket előmozdító intézményhálózaton keresztül férhetnek hozzá a forrásokhoz. A befektetés- és beruházás ösztönzési intézményi programok kialakítása, amelynek keretében olyan térségi szintű gazdaságfejlesztési intézményi háttérkapacitás jön létre, ami hatékonyan képes hozzájárulni a külső tőkebefektetések ösztönzéséhez, a hatékony térségmarketinghez, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez, ezáltal a térségi foglalkoztatási helyzet javulásához.

A munkába állást és a családokat segítő intézmény és hálózat fejlesztése, különös tekintettel a kisgyermeket nevelők munkavállalását támogató önkormányzati közösségi, munkaadói gyermekmegőrzési lehetőségek kialakítására.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
- Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
- A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

Tervezett intézkedések:

- 1.1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
- 1.2. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
- 1.3. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
- 1.4. Intézkedés: Térségi kísérleti fejlesztések
- 1.5. Intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing
- 1.6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközik, stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 1. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései

NMSP 1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.2. Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése
- 1.3. Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban
- 1.4. Új zöldmezős iparterületek fejlesztése
- 1.5. Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése
- 1.6. Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása

NMSP 2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

- 2.1. Hagyományos ágazatokba tartozó vállalkozásoknál a hozzáadott érték növelése a menedzsment kapacitások megerősítésével és üzletfejlesztéssel
- 2.2. Vállalkozások együttműködésével megvalósuló technológiai centrumok kialakítása
- 2.3. Kiemelkedő megyei ágazatokat támogató innovációs centrumok és tudásközpontok létrehozása és működtetése
- 2.4. Jövő centrikus ágazatokban működő vállalkozások letelepedési, működési feltételeinek kialakítása, fejlesztése, együttműködésük ösztönzése
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 2.6. Megyei vállalkozások innovatív kezdeményezéseinek támogatása

TOP 2. Prioritástengely: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A prioritástengely kialakításának elsődleges célja, hogy hozzájáruljon a települési környezeti minőség növekedéséhez és megfelelő eszközöket biztosítson a környezeti fejlesztések megvalósulásához. A várostérségeknek kiemelkedően kell hozzájárulniuk az ország gazdasági növekedéséhez, olyan országos jelentőségű célok megvalósításán keresztül, mint a helyi és térségi gazdaság újjászervezése, energiafüggőségének csökkentése, klímavédelmi célkitűzéseink elérése, a foglalkoztatottság növelése, valamint a hazai társadalom egészségi állapotának javítása, továbbá a családok, illetve a helyi közösségek megerősítése.

A prioritás keretében a településközpontok, funkcióhiányos településrészek megújítása kerül támogatásra, ahol előtérbe kerülnek a családok számára vonzó és biztonságos feltételek megteremtése, és a klímaadaptációs szempontok. Az intézkedés keretében fenntartható köztér-rehabilitáció és közterület-felújítási fejlesztések valósulnak meg. A beavatkozások eredményeként vonzó települési környezet és infrastruktúra alakítható ki.

A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azok funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Ennek keretében szükséges olyan települési környezet létrehozása, amely vonzó és biztonságos a kisgyermekek és fiatalok számára, javítja a kisgyermekeket nevelő családok kényelemérzetét közlekedési és környezet-egészségügyi szempontok alapján, valamint megfelelő rekreációs lehetőségeket kínál a szabadidő egészséges eltöltésére, a fizikai aktivitás kiszolgálására. A települési környezet fejlesztése terén kiemelkedő jelentőségű a települések felkészítése a klímaváltozási kihívásokra. A környezeti szempontokhoz igazodóan különleges hangsúlyt kell fektetni az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek újbóli településszerkezetbe illesztésére és e területek funkcióváltásának elősegítésére, különös tekintettel a barnamezős területek rehabilitációjára. A környezeti fejlesztések keretében a települési rekreációs funkciók fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, települések körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése alapvető fontosságú.

A célkitűzés alapvetően az élhető és egészséges családbarát települési környezet, a mozgás, a sport és az egészséges szabadidő-eltöltés lehetőségeinek megteremtése és fejlesztése révén az egészségesebbé váló társadalom kialakulását segíti elő, a kulturális és természeti értékek megóvása és fejlesztése révén.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitásának és egészségének erősítése
- Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását
- Települési környezeti állapot javítása

Tervezett intézkedések:

- 2.1. intézkedés: Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
- 2.2. intézkedés: A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
- 2.3. intézkedés: Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
- 2.4. intézkedés: Kisléptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 2. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Tervezett intézkedések:

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorterenyi Kistérségek)
- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése
- 5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével
- 5.5. A 21. sz. főút négy-sávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése
- 5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése
- 5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

TOP 3. Prioritástengely: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megvalósításában számos tényező, köztük a villamosenergia-termelés, a kibocsátás visszafogása és a közlekedés is központi szerepet játszik. Az emberi tevékenység okozta üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátása jelentős mértékben hozzájárul az éghajlatváltozáshoz, világszintű hatásai egyre nagyobbak. Az éghajlatváltozás elkerülése, az abból fakadó hatások minimalizálása érdekében a globális széndioxid-kibocsátást jelentős mértékben csökkenteni kell: az Európa 2020 Stratégiában megfogalmazott célok között szerepel, hogy az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 20%-kal csökkenteni kell az 1990-es szinthez képest. Lényeges fejlesztési szükséglet a települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása. A beépített környezet számos hatékony, rövidtávon megvalósítható kibocsátás csökkentési lehetőséget kínál, mindennek előtt az épületek energiateljesítményének javítása révén. A prioritás lényeges eleme a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok támogatása, amelynek révén többek között az önkormányzati tulajdonú és fenntartású épületek fűtési rendszereinek korszerűsítése, modernizálása, környezettudatos és fenntartható megoldások alkalmazásával történő kiépítése válna lehetővé (pl.: falu-fűtőművek).

A közlekedés egyre nagyobb mértékben járul hozzá a CO₂ kibocsátáshoz. Az intézkedés a jelenlegi közlekedési rendszerek fejlesztését, hatékonyabbá tételét, ezáltal az ágazat környezetbaráttá válását támogatja. A kibocsátás csökkentésben jelentős lehetőségek vannak az üzemanyagok hatékonyságának javításában, a hibrid és elektromos motortekológiákban, az alternatív tüzelőanyagok és meghajtó rendszerek alkalmazásában, azok egyre szélesebb körben való elterjedésében, továbbá az intelligens várostervezés fejlesztésében. A nem kötöttpályás városi és elővárosi közlekedés-fejlesztések mellett lényeges a kerékpárforgalmi hálózat és létesítmények, városi és elővárosi közúti közösségi közlekedés, gyalogos közlekedés és az üzleti infrastruktúra-elemek, önkormányzati utak fejlesztését-megvalósítását célzó projektek támogatása.

A prioritástengely elősegíti a fenntartható közösségi közlekedés feltételeinek továbbfejlesztését, kiépítését, környezetbarát közlekedési rendszerek megvalósítása révén. Az intermodális csomópontok, illetve a városi és elővárosi közlekedés-fejlesztések támogatása.

A cél az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények, önkormányzati tulajdonú lakóépületek, középületek energiahatékonyságának javítása, az önkormányzatok rezsiköltségeinek csökkentése. További cél a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítása. A megvalósítás során fontos szempont a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, ezért fontos szerepet töltenek be a fosszilis energiahordozóktól való függés leküzdésében.

Mind a klímaváltozás hatásainak mérséklése, mind a városi térségek energiafüggősége szempontjából kiemelt jelentőségűek azok a kisebb léptékű komplex fejlesztési programok, amelyek a térségi energiapotenciál, különösen a megújuló energiaforrások endogén kiaknázásra irányulnak, az autonóm energiaellátás egyéni és kisközösségi szintű megvalósítása. Mindezen rendszerek a környékbeli helyi nyersanyagok, mint megújuló energiaforrások hasznosítására is hivatottak, így egy környezetkímélő, független és hosszú távon is fenntartható (hő)energia ellátást biztosítanak. Az intézkedés célja a szükséges kisebb léptékű, térségi és települési jelentőségű, települési és településközi koordinációt igénylő, megújuló forrásokból energia termelését és helyi felhasználását célzó megoldások megvalósításának támogatása.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése
- Települési energiahatékonyság növelése

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása
2. intézkedés: Kisléptékű közlekedési fejlesztések
3. intézkedés: A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
4. intézkedés: Térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 3. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései

NMSP 3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márka-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában
- 3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

TOP 4. Prioritástengely: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A prioritástengely keretében nyújtott támogatások átfogó célja a társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások fejlesztése és bővítése. A prioritás további célja a döntően városi térségekben élő, foglalkoztatottsági és jövedelmi mutatók szerint alacsony státuszú családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelődésének megakadályozása heterogénebb, integrációra alkalmasabb, magasabb státuszú lakókörnyezet és társadalom kialakításával. A prioritástengely kialakítását a közszolgáltatások színvonalának és elérhetőségének alacsony szintje, az ebben fennálló területi különbségek, valamint a magyar városok jelentős részében megtalálható számos leromlott, szegregálódó településrész indokolja. A megfelelő szintű szociális biztonság garantálására, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre vonatkozó követelmények az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikkelyében is megtalálhatók. A helyi közintézmények, közszolgáltatások integrált (összehangolt igazgatási és ellátási rendszerek), minőségi fejlesztése (pl. közösségi célú szolgáltatási pontok működtetéshez szükséges fejlesztések), megújítása, valamint a közigazgatási és közszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen az ügyfélbarát szolgáltatások nyújtásához és a belső munkafolyamatok hatékonyabb működtetéséhez.

A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése, az egészségügyi alap ellátórendszer infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza. A helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának – épületeinek, eszközállományának – fejlesztése során alapelv, hogy a beavatkozások a szolgáltatások hozzáférhetőségének és azok minőségének javítását kell, hogy szolgálják.

A társadalmi integrációt segíti a leromlott városi területeken, sok esetben szegregátumokban, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi és gazdasági kirekesztettségének megszüntetése, a szegregált lakókörnyezet felszámolása, illetve az onnan kikerülő emberek életminőségének javítása, amely a lakhatási feltételek, a földrajzi mobilitás megoldásával együtt a munkaerő-piaci és a szociális helyzet javítását, valamint az egészségügyi, az oktatási, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést is biztosítja.

Különösen a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, többnyire aprófalvas, romák lakta térségekben (pl. Cserhát) nem biztosított a megfelelő színvonalú szolgáltatás sem helyben, sem az elérhető távolságon belüli centrumokban. A beavatkozások a szociális területen a személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatásokat (mint pl. az étkeztetés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, az idősek, fogyatékosok nappali ellátását) érintik.

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel, a betegségmegelőzés és az egészség-elősegítő rendszerek javításával csökkenthetők egyes, az egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségek. A népesség egészségi állapotának javítását, illetve ennek érdekében az ellátórendszer szerkezetének átalakítását az OP-k összetett eszközrendszerrel támogatják. Az egészségügy infrastruktúrájának fejlesztését támogató intézkedések részben az EFOP-ban, részben pedig a TOP-ban kaptak helyet. P 1. prioritása tartalmazza.

A városrehabilitáció kiemelt területe a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának erősítése érdekében. Így a közművelődést szolgáló létesítmények (könyvtárak, közösségi házak, kulturális központok), szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló egyházi tulajdonú épületek infrastruktúrájának átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása. Az élhető város(rész) központi részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, mind-mind a közösségépítés fontos helyszínei. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés kiemelten kezeli a Fecskeház Program támogatását, mely a népesedési és a lakhatási helyzet javítása érdekében, támogatja az olyan önálló ingatlannal nem rendelkező, 35 év alatti fiatalokat, akik lakáscélú előtakarékoságot vállalnak, és 5 év után saját erőből kívánják megoldani a lakhatásukat.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása
- A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése

Tervezett intézkedések:

- 4.1. intézkedés: Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
- 4.2. intézkedés: A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
- 4.3. intézkedés: Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
- 4.4. intézkedés: Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 4. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

NMSP 5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátönyterenyi Kistérségek)
- 5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével

TOP 5. prioritástengely: Községi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A prioritástengely kialakításának elsődleges indoka, hogy helyi szinten integrált, programalapú fejlesztéseket tegyen lehetővé azzal, hogy a korábban egymástól elkülönülten működő uniós források, így a vidékfejlesztési (EMVA), a halászati (ETHA), a regionális fejlesztési (ERFA) és a társadalmi-szociális célú (ESZA) fejlesztési alapok forrásainak integrált elérését biztosítsa a helyi közösségek számára.

A térségi szinten integrált fejlesztések szinergiáinak érvényesítése nem csak a programok több alpból történő koordinált szerepvállalásán, finanszírozásán keresztül érvényesíthető, hanem a fejlesztési megközelítés széleskörű társadalmi (fejlesztési szereplők, célcsoportok azonosításán és bevonásán alapuló) vonatkozásainak integrációja mentén is. Ezen erős társadalmi orientáció jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a helyi szintű fejlesztési beavatkozások szinergiái, komplementer fejlesztései, területileg és ágazati szempontok szerint is összekapcsolhatóvá váljanak és ezáltal nagyobb térségfejlesztési hatással rendelkezzenek.

A prioritástengely területfejlesztési indoka, hogy a korábbi programciklusokban érvényesített város-vidék finanszírozási elkülönülés helyett, együttműködéseket erősítő, várost és vidéki térségeket együttesen kezelő fejlesztéseket tegyen lehetővé. A helyi termelés és értékesítés, a helyi szolgáltatások erősítése egyaránt fontos a mikro-, kis- és középvállalkozások számára biztosítható piaci szegmens és a foglalkoztatás bővítése szempontjából. A helyi termelés és értékesítés infrastrukturális, termelői, fogyasztói feltételeit egyaránt erősíteni szükséges a terület- és városfejlesztés eszközeivel is. A specifikus célkitűzéshez tartozó intézkedések egyik célja a helyi közösségek együttműködésére és belső erőforrásaira építő gazdaságfejlesztési kezdeményezések ösztönzése és támogatása, amelynek eredményeként bővül a foglalkoztatás.

Az intézkedések másik fontos beavatkozási területe az integrált településfejlesztési projektek megvalósítása a város-vidék kapcsolatok erősítése, a közösségi terek megújítása, bővítése céljából. Ezen intézkedések a helyi gazdaságfejlesztés településfejlesztési, infrastrukturális feltételeit biztosítják.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: Községi szinten irányított helyi gazdaságfejlesztés
2. intézkedés: Helyi kapcsolódó közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 5. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márka-építés, kapcsolódó marketing tevékenységek

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

5.4. Helyi kezdeményezések a rászorulóknak fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközszerével

TOP 6. Prioritástengely: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés

A prioritástengely elsődleges célja, hogy hozzájáruljon az Európa 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája által kiemelten a foglalkoztatás, illetve a szegénység és társadalmi kirekesztés területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához. Az Európa 2020 stratégia által megfogalmazott célkitűzések prioritások alapján biztosítani kell, illetve el kell érni, hogy a 20-64 évesek körében a foglalkoztatottság aránya elérje a 75%-ot. A szegénység/társadalmi kirekesztés területén elvárás, hogy Európa szerte legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

A prioritás keretében tervezett intézkedések célja egyrészt a helyi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó egyedi foglalkoztatási célú, elsősorban a földrajzi mobilitást ösztönző támogatások megalapozása. A gazdaságfejlesztési intézkedések foglalkoztatási hatásának maximalizálása érdekében szükség van olyan egyedi támogatásokra, amelyek figyelembe veszik az adott beruházás sajátosságait és a helyi lehetőségeket. A tartós eredmények érdekében a képzés, foglalkoztatás, munkahelyteremtés, oktatás, közösségfejlesztés eszközeit együttesen kell alkalmazni, a források helyi stratégián alapuló koordinált felhasználása keretében a foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő helyi foglalkoztatási, képzési és közösségfejlesztési programok megvalósításával.

A prioritás célja egyfelől a társadalmi felzárkózás lehetőségének megteremtése, a szegénység kialakulásának megelőzése és a szegénységből fakadó jelentős hátrányok csökkentése, másfelől a társadalmi befogadás erősítése. A társadalmi kohézió biztosítása önmagában is fontos érték, de az erre irányuló intézkedéseknek a foglalkoztatáspolitikai eredményességhez való hozzájárulása is kiemelt jelentőséggel bír.

Nagy hangsúlyt helyez az olyan programokra, melyek elősegítik az adott térségbe visszatérni vagy ott letelepülni és munkát vállalni szándékozó munkaerő foglalkoztathatóságát. Támogatja a térségi szintű esélyteremtő programokat (ösztöndíjak, tehetség-programok, egyéni pályázatok: helyismeret, stb.), a helyi gazdaság- és termékfejlesztés mentorálását, facilitálását, szakértői támogatását (jó gyakorlatok feltárása és disszeminációja, kísérleti fejlesztések előkészítése, kidolgozása, megvalósítása), HGF projektek megalapozását és közösségi integrálását, tudatos térségi, helyi fogyasztás és vásárlás ösztönzését (kutatások, felmérések, fesztiválok, értékesítési akciók támogatása). A prioritás nagy hangsúlyt helyez a közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítő marketing akciókra és a kulturális és környezeti örökség megőrzésére, a kulturális és környezeti fenntarthatóságot szolgáló programokra, akciókra, szemléletformálásra, fejlesztésekre megyei vagy kisebb térségi, települési szintű speciális ESZA típusú esélyteremtő programok, fejlesztések (pl. megyei ösztöndíj, tehetség programok), másrészt alternatív családi, közösségi, nonprofit, időseket támogató és életvezetési tanácsadói hálózatok, valamint közösségfejlesztési akciók is megvalósíthatók.

Az intézkedés lefedi továbbá a megyei szintű közösségi célú fejlesztések, rendezvények, programok, akciók, valamint egészségügyi prevenciós programok, szociokulturális hátrányok felszámolását támogató komplex programok támogatását.

A prioritás intézkedései az alábbi specifikus célok elérését támogatják:

- A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése
- Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása
- Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés

Tervezett intézkedések:

1. intézkedés: A helyi foglalkoztatási szint javítása megyei és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával
2. intézkedés: A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése
3. intézkedés: A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése
4. intézkedés: Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

5. intézkedés: A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése
6. intézkedés: Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A Nógrád Megyei Stratégiai Program TOP 6. prioritás tengelyéhez illeszkedő intézkedései.

NMSP 4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében

- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

NMSP 5. prioritás Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

A TOP horizontális fejlesztési céljai:

A TOP minden fejlesztési törekvésében szükséges integrálni az alábbi horizontális fejlesztési célokat. Ezek az egyes, a fentiekben bemutatott célirányos fejlesztési irányok tekintetében eltérő jelentőségűek lehetnek.

- A célirányos gazdaságfejlesztésen túl minden más fejlesztés is legalább közvetett módon kötődjön a gazdasági növekedés előmozdításához.
- A célirányos foglalkoztatás ösztönzésén túl a fejlesztések lehetőség szerint a lehető legnagyobb mértékben járuljanak hozzá a helyi polgárok foglalkoztatásának bővítéséhez.
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a demográfiai kihívások kezelését, a gyermeket nevelők helyzetét javító gyermek és családbarát szempontú beavatkozásokon keresztül.
- A fejlesztések során mérlegeljék a közösségi alapon tervezett és végrehajtott fejlesztési megoldások lehetőségét (a CLLD eszközén kívül is).
- A fejlesztések szolgálják a megyéken és városokon belüli területi felzárkóztatást. Ezt szolgálja a forrásallokáció is: a felzárkóztatás szükségletekkel küzdő megyék nagyobb

pénzügyi erőforrásokból részesednek. A városi fejlesztések során pedig fontos mérlegelendő szempont és fejlesztés elem legyen a szociális városrehabilitáció.

- Nem csak a helyi érdekű gazdaságfejlesztés, hanem lehetőség szerint minden fejlesztés járuljon hozzá a térségi fenntarthatóság kiterjesztéséhez. A térségek erőforrásainak (a már említett jövedelem, tőke, munkaerő, tudás mellett az energia, a nyersanyagok, természeti erőforrások) helyben tartásához, és az energia és anyagáramlások ciklusainak lehetőség szerint térségen belüli zárásához, illetve minél hosszabban a térségen belül tartásához.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program horizontális fejlesztési céljai:

A Program megfogalmazása szerint a horizontális célok a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál többségében az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vették alapul (zárójelben az EU szabályozásokban alkalmazott sorszám):

- foglalkoztatás előmozdítása (8)
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása (9)
- az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának, és hozzáféréseinek előmozdítása (2)
- egészséges ételmisszer, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása (6)
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés (5)
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése (6)
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban (7)

A Nógrád Megyei Stratégiai Program (NMSP) kapcsolata a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programmal (TOP)

Az összehasonlítás első részében a Program átfogó és stratégiai céljait, a tervezett prioritásokat mutattuk be, nevesítve a kapcsolódó intézkedéseket. A második részben a TOP-ot is hasonló struktúrában mutattuk be, és minden prioritás végén beazonosításra kerül a hasonló célokat szolgáló, hasonló tartalmat hordozó NMSP prioritásai és intézkedései.

A végül a két dokumentumban megfogalmazott horizontális célok kerültek bemutatásra.

Általános megállapítások

A Program tartalmában nagymértékben követi a TOP-ban megfogalmazott célokat, prioritásokat és tervezett intézkedéseket. Erre példa már az átfogó célok meghatározásánál megjelenik:

Fejlődő gazdaság → Térség-specifikus erőforrásokra épülő, azokat gyarapító gazdasági növekedés és foglalkoztatás bővítés

Aktív, kreatív együttműködő társadalom → Helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességük javítása

Marasztaló élettér → Élhető és az üzleti szereplők számára vonzó település

Részletes megállapítások

A NMSP nagy hangsúly helyez a gazdaságfejlesztésre, a foglalkoztatás bővítésére. Az első két prioritása és abban tervezett 14 intézkedése a TOP 1. prioritásához kapcsolódik.

Ennek szinte tükörképe, hogy a NMSP 4. prioritástengelyében megfogalmazottak a TOP 3. és 6. prioritásaihoz kapcsolódnak. Ezen kapcsolat vizsgálatánál kitűnik, hogy a TOP beruházás centrikusabban fogalmazza meg a tervezett intézkedéseket, míg a NMSP sok esetben egyben kezeli. Pl. „önkormányzati infrastrukturális létesítményekbe.....” „Energiahatékonyság támogatása....”

A két dokumentum vizsgálatánál egy lényeges eltérés tapasztalható. A TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Községi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a NMSP-ből hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálva.

Összességében megállapíthatjuk, hogy hasonló struktúrájúak a dokumentumok, a megyei tervezőknek könnyebb lesz a tervezés következő fázisaiban a TOP-hoz illeszkedő dokumentum elkészítése. Célszerű lehet azonban a két közvetlen gazdaságfejlesztési prioritást összevonni.

Hiányosságként meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő pénzügyi eszközök alkalmazásával keveset foglalkozik a NMSP.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

A Nógrád Megyei Stratégiai Program kapcsolata az ágazati Operatív Programokkal

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP-val (GINOP)**
- **Emberi Erőforrás fejlesztési OP-val (EFOP)**
- **Környezet és Energetikai Hatékonyasági OP-val (KEHOP)**
- **Integrált Közlekedésfejlesztési OP-val (IKOP)**
- **Vidékfejlesztési Programmal (VP)**
- **Magyar Halgazdasági OP-val (MAHOP)**

A Program jelen állása szerint természetesen rögzíteni lehet, hogy a GINOP, EFOP, KEHOP forrásai nélkülözhetetlenek a komplex fejlesztési programok sikeres megvalósításához. A Vidékfejlesztési Program készítőivel, Irányító Hatóságával szoros munkakapcsolatot célszerű kialakítani, mivel a vidéki területeken tervezett intézkedések sok esetben hasonlóságot mutatnak, így egymást erősítő megvalósítható programok kerülhetnek kidolgozásra.

2.2.2. Összevetés a szomszédos megyék programjaival, koncepcióival

Mivel Nógrád megye gazdasági, társadalmi, és környezeti szempontból sem tekinthető független egységnek, önmagában való vizsgálata téves információkhoz, következtetésekhez és döntésekhez vezetheti a döntéshozókat. Egy fejlesztési program adott esetben olyan gazdasági folyamatokba, társadalmi szokásokba, illetve azok kölcsönhatásainak bonyolult rendszerébe és szükségszerűségeibe avatkozik bele rövid, közép és hosszú távon, melyek megyehatárokhöz nem mindig köthetők.

Míg földrajzilag a megyék egymás mellett átfedések nélkül helyezkednek el, amely relációban adott terület egyértelműen hozzárendelhető egy bizonyos megyéhez, és függvényszerű a kapcsolat, ezzel ellentétben ilyen jellegű elhatárolódás, illetve kapcsolat a társadalom, gazdaság és környezet területén árnyaltabban létezik. Ezen tényezők megyehatárokon átvélő és egymást átfedő kategóriái miatt egy-egy fejlesztési irány megfogalmazásakor kívánatos különösen körültekintően eljárni.

A fentiekkel összhangban az „Útmutató a megyei önkormányzatok tervezés koordinációs feladataihoz kapcsolódóan”⁵ c. dokumentumban foglaltak is javaslatot tesznek arra, hogy a megyei önkormányzatok hozzanak létre Megyei Tervezéskoordinációs Testületeket, mely dönt a megyei szintű tervdokumentumok időközi és végső változatainak szakmai elfogadásáról és megyei önkormányzat elé terjesztéséről. Ugyanez a szervezet készíti elő a regionális területfejlesztési konzultációs fórum elé kerülő szakmai anyagokat is, egyeztetve a szomszédos megyék önkormányzataival. Az MTT eljár mindazon szakmai dokumentumok tervezése kapcsán, ahol a megyének közvetlen tervezési kompetenciája van, így a tervezési és konzultációs folyamatok operatív szintű menedzsmentjének legfőbb biztosítója. Az MTT-ben elsősorban szakmai szervezetek és stakeholderek képviselői kapnak helyet.

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2013. november 27-én a 2014-2020-as európai uniós tervezési ciklushoz és az ehhez kapcsolódó jövőbeni feladatok ellátásához létrehozta a 15 fős Nógrád Megyei Tervezéskoordinációs Tanácsot. Az MTT elnöke a megyei közgyűlés elnöke, titkári feladatait a megyei főjegyző látja el tagként.

Nógrád megye Programja a szükséges fejlesztéseket 5 prioritás segítségével vázolja fel, és átfogó céljaként jelöli meg:

- a gazdaság élénkítését,
- a meglévő természeti potenciálok kihasználását
- a helyi társadalom aktivizálását,

⁵ Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal

amelyekkel kapcsolatos beavatkozások által 2030-ra azt az eredményt kívánja elérni Nógrád megye tekintetében, hogy

- álljon meg a leszakadás folyamata Magyarország többi térségeihez viszonyítva,
- kerüljenek előtérbe olyan új fejlődési lehetőségek, amelyek hosszú távon a megyét vonzó térséggé teszik mind a lakosság, mind a vállalkozások számára.

Célpiramisának csúcsán az átfogó cél „Versenyképes, vonzó Nógrád” elnevezéssel került megfogalmazásra. Ez alatti logikai szinten szerepel a „Fejlődő gazdaság”, az „Aktív, kreatív, együttműködő társadalom”, és a „Marasztaló élettér”. Mindhárom kiemelt kategória esetében megállapítható, hogy közvetlen kölcsönhatásban áll a szomszédos megyék hasonló kategóriáival.

Ugyanez a megállapítás érvényes a kialakításra került horizontális célrendszer következő elemeivel kapcsolatban is:

- foglalkoztatás előmozdítása
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása
- egészséges ételmisszer, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban.

Nógrád megyét három szomszédos hazai megye, nyugati irányból Pest, dél-keleti irányból Heves, míg egy viszonylag rövid szakaszon észak-keleti irányból Borsod-Abaúj-Zemplén határolja.

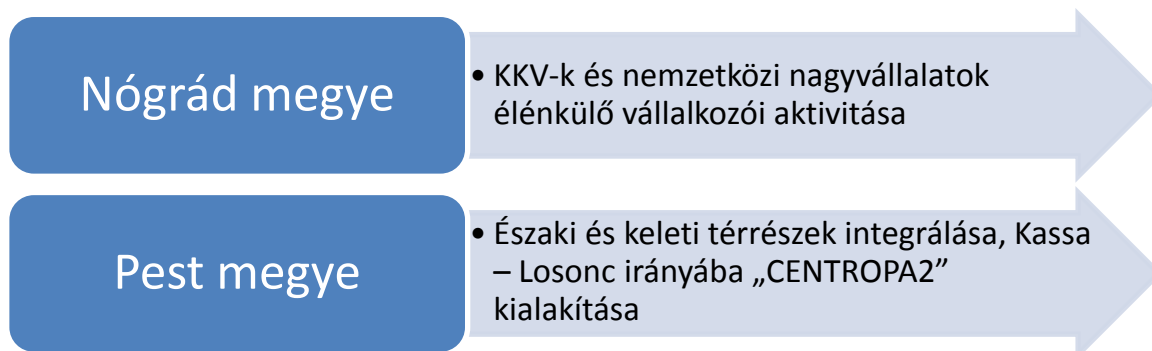
Tervezési, programozási szempontból releváns, hogy utóbbi kettővel a NUTS besorolás szerint Nógrád megye közösen alkotja az egyik NUTS II kategóriájú, régiós tervezési-statisztikai egységet.

Mindezekon túl Nógrád megye északi irányból a Szlovák Köztársasággal határos, amely erősebb nemzetközi potenciált jelent mindkét térség számára.

A vizsgált dokumentumban „A célrendszer külső koherencia vizsgálata” című pontban kap helyet a megyei területfejlesztési program specifikus céljainak a határos megyék fejlesztési dokumentumaikhoz, az EU 2020 tematikus célkitűzéseikhez és a TOP, valamint az ágazati operatív programok céljaihoz való kapcsolódása bemutatása táblázatos formában.

A Program megalkotói a szomszédos megyék fejlesztési dokumentumaival történő összevetés kapcsán a következő kapcsolódási felületeket és dimenziókat kívánták kiemelni:

Fejlődő gazdaság I.:

Fejlődő gazdaság II.:

Nógrád megye	• Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
Heves megye	• Közös, releváns beavatkozási célterület a turizmus (Mátra).
Pest megye	• Börzsöny komplex program

Marasztaló élettér I.:

Nógrád megye	• Közlekedési csomópontok gyors elérése
Heves megye	• 21. sz. és 23. sz. főutak fejlesztése
BAZ megye	• 23. sz. főút fejlesztése (közvetett kapcsolat 25. főúton keresztül)

Marasztaló élettér II.:

Nógrád megye	• Fokozódó környezetbiztonság
Heves megye	• A Vízgazdálkodási Tervben megfogalmazott Zagyva-Tarna vízgyűjtő program
Pest megye	• A Vízgazdálkodási Tervben megfogalmazott Zagyva-Tarna vízgyűjtő program

Nógrád Megyei Területfejlesztési Programja 2014-2020 tartalmát tekintve a szomszédos megyék, illetve a Szlovák Köztársaság kapcsán ezeken túlmenően nem tartalmaz egyéb megállapításokat, nem hívja fel a figyelmet megkülönböztetett módon a megye- és országhatáron átnyúló kapcsolódásokra, vagy azok szükséges/kívánt voltára, ugyanakkor ezeket nem is zárja ki.

Bár nem a klasszikus értelemben vett megyéken átívelő kapcsolatokról és fejlesztési elképzelések összehangolásáról szól, mégis bizonyos szempontból kivételt képez a fentiek alól, hogy az egyik fő célkitűzés – amely a „Marasztaló élettér” elnevezést viseli – rövid kifejtése során a Program rögzíti a leendő fejlesztések azon lehetséges és kívánatos hozadékát is, miszerint: „Legyen Nógrád (...) a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.”

Fentiek alapján fontos kapcsolódási pontként említhetjük Heves megyét, melyhez az alábbi kapcsolódási pontok kötik Nógrádot.

Heves megye

Mint az Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának javaslattevő fázisából kiolvasható, a dokumentum tervezői számára nem közömbös Nógrád megyének a szomszédos magyarországi megyékhez való kapcsolódása.

Heves és Nógrád megye viszonylatában megállapítható, hogy az egyik közös, releváns beavatkozási célterület a turizmus.

A vidékies térség keleti és nyugati szélén található a Mátra és a Börzsöny hegység, amelyek szerves táji és ökológiai kapcsolódást biztosítanak Heves és Pest megyékhez. A kettőt összekötő varázslatos vidék ökoturisztikai fejlesztések potenciális területe.

A turizmus kapcsán a Nógrád Megyei Stratégiai Program 2014-2020 vizsgált anyaga a Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés című prioritást különbözteti meg.

Ebben a prioritásban nem kerül kiemelésre a szomszédos megyékkel való közös fellépés, maga a célrendszer, illetve beavatkozási logika azonban nem zárja ki egymást a két megye esetében, ellenkezőleg, megállapítható, hogy bizonyos fokú hasonlóság fedezhető bennük.

Mindkét program esetében kifejezett szándék nyilvánul meg a pontszerű, egymás pozitív hatását csökkentő, vagy semlegesítő fejlesztések elkerülésére, bár ugyanezen dimenzió kapcsán már egyik program sem mutat megyehatárokon átívelő szemlélet. Hatékonysági szempontból a szomszédos megyék között javallott az ilyen megközelítésű egyeztetések illetve együttműködések általi közös koordináció.

Heves és Nógrád megye viszonylatában egy másik közös, releváns beavatkozási célterület a közutak területén jelentkezik, melyek esetében mindkét megye programjában fejlesztési szándék került megfogalmazásra. Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának és Programjának egyik sarokpontja a közlekedési vonalak kiemelt volta, melyek természetüknél fogva, illetve megyéken áthúzódó jellege miatt Heves megyére is kihatással van, különös tekintettel a 21. és 23. sz. főútra. Az OFTK továbbá mindkét megye (de Borsod-Abaúj-Zemplén) esetében megemlíti, hogy a rossz vagy nem megfelelő minőségű közutak aránya kiemelkedően magas.

Általánosságban megállapítható, hogy Nógrád megye és a szomszédos megyék egyaránt és kölcsönösen kiemelten kezelik a közlekedési vonalakat.

Megállapítható azonban, hogy míg a nógrádi program 5. prioritásának (Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára) tervezett intézkedései között⁶ megtalálható a „21. sz. főút négy-sávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése”, addig a programpár Heves megyei tagja esetében a 21. számú út kapcsán nem fogalmazódik meg ilyen egzakt fejlesztési szándék. Ezen összekötő, és találkozási felület esetében tehát a programból nem derül ki, ugyanakkor a készülő közlekedésfejlesztési stratégia egyik eleme a 21-es út fejlesztése.

⁶ 5.5. tervezett intézkedés

További kapcsolódások: a megyéken átívelő további dimenziók kapcsán **Pest**, valamint **Borsod-Abaúj-Zemplén megyék és a Szlovák Köztársaság tekintetében** szükséges még az következő kapcsolódási felületeket is számba venni.

Pest megye

Kiemelendő, hogy Pest megye, illetve a Közép-magyarországi régió – mely hazánk egyetlen nem konvergencia régiója – élén a fővárossal közvetlen földrajzi szomszédságban áll Nógrád megyével. Ez utóbbi fejlettségét tekintve sok mindenben szomszédjának ellentéte. Nógrád megye – mint arra a NMTEK helyzetelemző fejezete is rávilágít – „versenyképessége, a foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta, és a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében a magyarországi megyék között a leggyengébb. Alacsony a vállalkozói aktivitás, a kétezres évek elejétől pedig a külföldi tőkebefektetések alig bővülő volumentét leginkább a már betelepült vállalatok újrabefektetései adják.”

Megállapítható tehát, hogy legyenek bár Pest és Nógrád szomszédos megyék, köztük egy általános gazdasági hézag figyelhető meg, amely azonban Nógrád szempontjából inkább lehetőség, mint veszély, és amely középtávon segítheti a leszakadás megállítást, hosszabb távon pedig megkönnyítheti a felzárkózást.

A vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciáljának fokozása kapcsán Nógrád megye optimális módon szándékozik kiaknázni, hogy hat járásából négy bekerült a szabad vállalkozási zónák közé. A Program ezt az adottságot jobban kihasználható, építeni szándékozik Pest megye közelségére is, mellyel kapcsolatban a következő módon fogalmaz:

„A betelepülési kedvet a zónákban kínált kedvezmények mellett az a tény is élénkítheti, hogy a szomszédos Közép-magyarországi régióban a vállalkozások támogatására igen kevés, és alacsony intenzitású forrás fog rendelkezésre állni 2014-2020 között. Feltétlen ki kell használni a jövőben azt a kedvező pozíciót, hogy a Budapesthez földrajzilag legközelebb fekvő szabad vállalkozási zóna Nógrád megyében található.”

Továbbra is számít a megye nyugati részén, a Pest megyei Duna-szakaszon kitermelt parti szűrővízre, amely biztosítja az ivóvízszükséglet jelentős részét.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió⁷ Nógrád megyével kapcsolatos *Fejlesztési irányai* között szerepel a fővárosi agglomeráció felé a gazdasági és munkaerő-piaci vérkeringést, valamint Észak- és Kelet-Európa, illetve Budapest felé az áruszállítást biztosító közúti és vasúti kapcsolatok fejlesztése.

⁷ 1/2014. (I. 3.) OGY határozat A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról

Továbbá az OTFK Nógrád megyével kapcsolatban a következő módon fogalmaz:

„(...) markánsan kirajzolódó nagyvárosi csoport a Budapesttől körülbelül egyórányi útra levő városoké: Tatabánya, Dunaújváros, Kecskemét, Szolnok, Salgótarján, valamint a helyi földrajzi adottságok miatt e városi íven kívül elhelyezkedő Veszprém és Eger. Ennek a fővárostól nagyjából 40-100 km-re húzódó gyűrűnek a városai többnyire dinamikusan fejlődnek, a fővároshoz közeli fekvésük és eleve meglevő ipari/logisztikai potenciáljuk lehetővé teszi, hogy a termelés és a logisztika terén feladatokat vegyenek át a fővárostól. A fejlesztéspolitikának ugyanakkor figyelmet kell fordítani arra is, hogy meggátolja ezen vár sok funkcionális kiüresedését Budapest elszívó hatása miatt. (...) A belső gyűrű kis és nagyvárosai közötti további funkciómegosztást szolgálná a városok közötti közlekedés fejlesztése, beleértve a közösségi közlekedés fejlesztését is, csak néhány esetben indokolt a gyűrű egyes városai (Salgótarján, Esztergom) és Budapest közötti elérhetőség jelentős javítása is. A belső gyűrűn belüli, a Budapestet elkerülő és tehermentesítő kapcsolatok egyik fontos eleme lehetne a gyűrű szaki közlekedési kapcsolatainak kiépítése, mely határon átnyúló nemzetközi együttműködésben valósítható meg.”

Bár nem a klasszikus értelemben vett megyéken átívelő kapcsolatokról és fejlesztési elképzelésekről beszél, a Program egyik fő célkitűzésének – amely a „Marasztaló élettér” elnevezést viseli – rövid kifejtése során a rögzítésre kerültek a leendő fejlesztések azon lehetséges és kívánatos hozadékai is, miszerint: „Legyen Nógrád (...) a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet.”

Pest Megyei Területfejlesztési Programjának egyeztetési anyaga a következő módon fogalmaz a megye és országhatáron átnyúló együttműködések kapcsán:

A határ mentiségből adódó hátrányok felszámolása során megye és országhatáron átnyúló együttműködést kívánunk kialakítani Nógrád megyével, valamint Nyitra és Besztercebánya megyékkel.

Az együttműködések a közlekedési kapcsolatok javítására, azok közös fejlesztésére, a közösségi közlekedés fejlesztésére, a táji-, természeti potenciálok megőrzésére és fejlesztésére irányulnak.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék földrajzilag csupán egy viszonylag rövid, 10 km alatti szakaszon határosak egymással közvetlenül.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei program⁸ így fogalmaz Turizmus című prioritásának „preferált beavatkozási területek” leírásánál: Várakban, erdei túraútvonalakban gazdag Zemplén térsége; Lillafüred térsége, valamint a Bükk hegyvidéki területe (Ómassa, Lázberci-

⁸ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Program, Stratégiai részprogram, Egyeztetési változat – 2014. január

tó), aggteleki cseppkő-barlang térsége. Továbbá a Tisza-tó térsége összhangban a szomszédos megyékben tervezett fejlesztésekkel.

Borsod-Abaúj-Zemplén programja a végrehajtásban résztvevő szervezetek esetében megfogalmazza a területfejlesztési tervek végrehajtásával kapcsolatos feladatok kapcsán az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósításának figyelemmel kísérését, beleértve a megyehatáron átnyúló és más nemzetközi programok végrehajtását is.

Szlovák Köztársaság

A Program „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében” elnevezésű prioritásának indoklásában lehetőségként tekint a Szlovák Köztársasággal való szomszédság tényét, és igyekszik egyértelműen leszögezni a határon átnyúló együttműködés kívánatos voltát:

„... az egységes gazdasági zóna nem kell, hogy megálljon az országhatáron. A korábbi stratégiákban felvázolt Pásztó–Bátonyterenye–Salgótarján–Losonc–Zólyom–Besztercebánya urbanizált gazdasági tengely fejlesztéséhez megfelelő kereteket adhat a határon átnyúló együttműködési program.”

A környezetbiztonság szempontjából rendkívüli fontosságú a szomszédos megyék összehangolt működése mellett az államhatárokon átnyúló együttműködések is.

Nógrád megyét egy igen értékes, ugyanakkor törékeny ökoszférában osztozik a Szlovák Köztársasággal.

Megjegyzendő, hogy a határon átnyúló együttműködések esetében a Program „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében” című prioritásának „Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése” elnevezésű tervezett intézkedésében (1.5) nem korlátozza a szomszédos Szlovák Köztársaságra a kívánatos jövőbeni együttműködések körét, hanem kifejezi a megye nyitási szándékát más országok gazdasági szereplői felé is, kiemelten az innováció területén:

„A megyében működő KKV-k innovativitásának fokozásához létre kell hozni és működtetni egy olyan szervezetet, amely képes ösztönözni az innovációt, erősíteni a kapcsolati hálót a fejlesztési igények és kapacitások, illetve az innovatív vállalkozások között. Feladata továbbá a technológia transzfer és a nemzetközi együttműködések elősegítése.”

A Program ezen aspektusában az Enterprise Europe Network, valamint a NORRIA került megjelölésre, mint lebonyolításban való közreműködők.

2.2.3. A prioritások és az intézkedések külső koherencia vizsgálata főbb környezetvédelmi stratégiák alapján

Az alábbi táblázat foglalja össze, hogy a Program prioritási és ahhoz kapcsolódó intézkedései, mely nemzeti környezetvédelmi/természetvédelmi stratégia/programhoz kapcsolódik, mely megvalósítását segíti, vagy esetleg hátráltathatja.

NKP- 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program célrendszerei

1. Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása
2. Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata
3. Az erőforrás-takarékosság és -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése

NFFS – Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

NKIS – Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia

NÉS – Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

A Program prioritásai		NKP4-1	NKP4-2	NKP4-3	NFFS	NKIS	NÉS
Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében	1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.2 Megyei KKV tanácsadó és mentor hálózat felépítése és működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.3 Új inkubációs kapacitások létrehozása a gyártásban és szolgáltató iparban	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.4 Új zöldmezős iparterületek fejlesztése			X	X		X
		A zöldmezős területek bevonása nem élvezhet nagyobb prioritást, mint a barnamezős területek remediációja.					
	1.5 Megyei innovációt ösztönző és közvetítő szervezet létrehozása és működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.6 Megyei befektetés-ösztönzési intézmény és kapacitások létrehozása, működtetése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					

A Program prioritásai		NKP4-1	NKP4-2	NKP4-3	NFFS	NKIS	NÉS
	1.7 Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	1.8 Start-up vállalkozások támogatása	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése		Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés	3.1 A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek			X			
		Az intézkedés nem utal természet közeli, ökoszisztéma-szolgáltatások fejlesztésére , emiatt környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	3.2 A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek			X			
		Az intézkedés nem utal természet közeli, ökoturisztikai attrakciók fejlesztésére , emiatt környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	3.3 Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása			X			
		Az önellátó rendszerek működtetése erőforrás-hatékonysága mellett kisebb környezeti terheléssel járnak.					
	3.4 Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkaépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek			X	X		
		A helyi termékek piacának támogatása, nem csak megtartó erő, de megfelelően hat az erőforrások fenntartathatóságára is.					
	3.5 A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása		X	X	X	X	X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását. Bízható					

A Program prioritásai		NKP4-1	NKP4-2	NKP4-3	NFFS	NKIS	NÉS
		az ökológiai gazdálkodás előtérbe helyezése.					
	3.6 Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése		X	X	X		X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
	3.7 Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában			X	X	X	X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
	3.8 Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása			X	X		X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását.					
Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében		<i>Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.</i>					
Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára	5.1 Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása	X					
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálhatja azok megvalósulását. Kapcsolódó terület az egészséges lakókörnyezet megteremtése, közparkok stb. fejlesztése.					
	5.2 Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése		X	X	X		X
		A zöldmezős területek bevonása nem élvezhet nagyobb prioritást, mint a barnamezős területek remediációja.					
	5.3 A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése	<i>Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.</i>					
	5.4 Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli	A támogatandó lakókörnyezeti rehabilitációt kivéve, környezetstratégiai					

A Program prioritásai		NKP4-1	NKP4-2	NKP4-3	NFFS	NKIS	NÉS
	rehabilitációjára a közösség-fejlesztés eszközszerével	szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					
	5.5 A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése	X	X	X	X		
		Mint a legtöbb infrastruktúrafejlesztés, az útépités is jelentősen károsítja a teremtett világot, de a fejlett vasút és úthálózat segíthet a kapcsolódó stratégiai célok elérésében (pl. levegőszennyezés csökkentése)					
	5.6 Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése	X		X	X		X
		A releváns stratégiák célrendszereinek fegyelembevételével, az intézkedés szolgálja azok megvalósulását.					
	5.7 Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése	Környezetstratégiai szempontból nem releváns, közvetlenül nincs káros környezeti hatása.					

A Program prioritási elemei és kapcsolódó intézkedései döntő többsége környezetstratégiai szempontból nem relevánsak, közvetlenül nincsenek káros környezeti hatásai. Megállapítható, hogy a releváns prioritási elemek és kapcsolódó intézkedések egy-két kivételtől eltekintve megfelelnek, sőt kiszolgálják a figyelembe vett stratégiák/programok célrendszereit, megvalósításuk esetén elősegítik azok sikerességét. **Az 1.4 és az 5.2 számú intézkedéseknél, prioritást kell, élvezzen a barnamezős területek remediációja a zöld területek feltörésével szemben.**

2.2.4. A Program illeszkedése a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Programban kitűzött stratégiai célokhoz

Magyarország környezetpolitikai céljainak és intézkedéseinek átfogó keretét az 1997 óta a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (továbbiakban: NKP) jelentik. Az NKP kidolgozásáról, céljáról, tartalmáról és megvalósításáról a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény rendelkezik. Megjelent az Európai Unió új, a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, 2020-ig tartó időszakra szóló 7. Környezetvédelmi Cselekvési Programja

(továbbiakban: 7EAP), amely a tagországok számára számos feladatot fogalmaz meg, ezáltal jelentős igazodási pontot képvisel a hazai környezetpolitikai célkitűzések meghatározása során. Az Európai Unió Környezetvédelmi Cselekvési Programjai a környezetvédelmi tervezés egyik legfontosabb alappilléreket jelentik. További fontos szempont volt, hogy az NKP-k az EU-s fejlesztési források egyik szakmai alapjaként szolgálnak, ami a 2014-2020 közötti pénzügyi tervezési időszak folyamatban lévő tervezése miatt szintén szükségessé tette a környezeti célok meghatározását. A megújítást szükségessé tevő tényezők közé tartozik a stratégiai irányítási rendszer megújítása, a 2013 tavaszán az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiának való megfelelés igénye, valamint az egymáshoz szorosan kapcsolódó stratégiai dokumentumok (pl. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, Biodiverzitás Stratégia, Vízgazdálkodási Stratégia) időben is összehangolt kidolgozása.

Az NKP feladata, hogy az ország adottságait, a társadalom hosszú távú érdekeit és jövőbeni fejlődési céljait, valamint a globális felelősségből és a nemzetközi együttműködésből, EU-tagságból adódó kötelezettségeket figyelembe véve meghatározza az ország környezeti céljait és az elérésükhöz szükséges eszközöket. Az NKP a stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet előírásai szerint szakpolitikai stratégia, az átfogó környezetügyi szakpolitikai területre vonatkozó jövőkép elérésének stratégiai tervdokumentuma. A környezetvédelmi törvényben foglaltak alapján az NKP az emberi egészség védelme, valamint a természeti erőforrások és értékek megőrzése és fenntartható használata érdekében a környezettel, annak védelmével, illetve a környezetet veszélyeztető tényezőkkel kapcsolatos átfogó környezetvédelmi terv. Az NKP a 2014-2019 közötti időszakra szól, kitekintéssel 2020-ig, az EU 2014-2020 közötti időszakra szóló pénzügyi perspektívájával összhangban.

Az alábbi értékelő táblázatban az NKP-s célok megvalósulásának segítését, illetve azok, a Program prioritásai, intézkedései által generált érvényesülését vizsgáltuk, és osztályoztuk. A *-gal jelölt oszlopban az alábbi, különböző színekkel jelölt kategóriákat alakítottuk ki:

	A Program tartalmazza, megfelelő módon tárgyalja és segíti az adott NKP-s cél megvalósítását.
	A Program közvetetten tartalmazza, illetve közvetett módon segíti az adott NKP-s cél megvalósítását. Esetleg a Program nem tárgyalja az adott célt, de a javasolt intézkedések közvetett eredményei pozitív hatással lehetnek az NKP-s célok megvalósítására.
	A Program nem tárgyalja, és intézkedéseiben sem utal az adott NKP-s célra, annak megvalósítására, annak ellenére, hogy intézkedések hatással lehetnek rá.
	A Programban javasolt intézkedések nem szolgálják, illetve közvetlen/közvetett módon gátolják az adott NKP-s cél megvalósítását.
	Nem a Program tárgykörébe tartozó NKP-s cél, vagy a Program nem tartalmaz olyan intézkedést, amely hatással lenne NKP-s célra.

Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása			
NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
Levegő-minőség javítása	légszennyezettség kialakulásának megelőzése, a szennyezettség csökkentése		A vasúti közlekedési és szállítási formák térnyerési feltételeinek megteremtésével elérhető, hogy a környezetet kevésbé terhelő vasúti áruszállítás a forgalomnövekedést, a levegőszennyezést, a zaj- illetve rezgésterhelést okozó közúti teher és személyforgalom minél nagyobb részarányát átvegye. Az életminőséget közvetlenül befolyásolja a levegőszennyezés és zajterhelés, emiatt a kültéri levegőminőség méréséhez szükséges mérőhálózat fejlesztése; zajterhelési mérőhálózat fejlesztése, zajtérképek készítése is része az intézkedéseknek. A városokat elkerülő utak kiépítése lehetővé teszik, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a település belső forgalmát, lényegesen csökkenti a zaj, rezgés és légszennyezettség kialakulásának lehetőségét.
	PM10 és PM2,5 koncentráció csökkentése		
A zajterhelés csökkentése	a határérték feletti zajterhelés megszüntetése az ipari és szolgáltató létesítmények környezetében		
Vízminőség és egészség	ivóvíz-minőségének javítása; közüzemi ivóvízellátás közszolgáltatás biztonságának növelése		Víz kivételi és –tisztítási technológiák fejlesztését, a kapcsolódó csőhálózati rekonstrukciókat a Program nem tartalmaz.
	vízkezelőket pazarló és többletköltségekkel járó hálózati veszteségek csökkentése		Az ivóvíz kímélő technológiák alkalmazásával a kinyert vizek újrahasznosítását és tisztítását, csökkentve ezzel az ivóvíz kinyerésével kapcsolatos mennyiségi igényeket, a Program nem említi. Az elavult ivóvízhálózat felújítására vonatkozó lakás- és házfelújítási programokra viszont kitér.
	a közműves ivóvízzel gazdaságosan el nem látható területeken fennálló ellátási hiányok felszámolása		

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
Szennyvíz- elvezetés és – tisztítás, szennyvíziszap kezelés, hasznosítás	EU VKI-ban, valamint a VGT-ben megfogalmazott kritériumok, illetve intézkedések teljesítése		Az EU Vízkeret Irányelvében és Magyarország Vízyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását nem említi a Program.
	csatornázottság biztosítása		A Program célja a legkisebb környezeti terheléssel járó szennyvízelvezetés és –kezelés, illetve a keletkezett szennyvizek gyűjtése, tisztítása, ezen belül az agglomerációk szennyvízelvezetési és –tisztítási programjának végrehajtása, kistelepülések szennyvízkezelése, meglévő szennyvízgyűjtő hálózatok fejlesztése.
	az összegyűjtött szennyvizek 100%-ának legalább biológiai fokozatú tisztítása		Ezzel kapcsolatban nem fogalmaz meg konkrét intézkedéseket a Program, ellenben a technológiai fejlesztési intézkedések részeként feltételezhető.
	a szennyvíz és a szennyvíziszap hasznosítása, a környezeti kockázatok csökkentése		A szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója és a szennyvíziszap-kezelési technológiák és ártalommentes iszapelhelyezés, valamint a tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítása nem szerepel a Programban
Környezet és egészség	fürdővizek biztonságának fokozása		A medencés fürdővizek minőségével kapcsolatban országos szinten hiányosak az ismeretek, a tényleges vízminőségről nincs megfelelő adatgyűjtés. (Ennek oka a megfelelő szabályozás hiánya, nem Nógrád megye mulasztása)
	beltéri levegőterheltségi szint csökkentése		A Program nem foglalkozik a beltéri levegőterheltségi szint csökkentésével, nem tárgya a programnak, így annak vizsgálata nem releváns.
	biológiai allergének okozta egészségi kockázat csökkentése		Jellegénél fogva a parlagfű elleni védekezés elvégzését és a parlagfű-mentes állapot fenntartását nem említi a program. A célt támogató prioritások: fenntartható agrár-szerkezet; sokszínűségében harmonikus

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
			megye, mint turisztikai desztináció pozícionálása; fenntartható település és térszerkezet
	környezet-egészségügyi információs rendszer folyamatos működtetése, bővítése		A környezet-egészségügyi információs rendszer folyamatos működtetése, bővítése nem feltétlenül tárgya a Programnak, emiatt nem releváns.
Zöldfelületek védelme	zöldfelületi elemek minőségi és mennyiségi fejlesztése		A zöldfelületek növelésére, folyamatos gondozására, az élhető település részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek szabadterei közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, sportpályák infrastrukturális fejlesztése és megújítása világos intézkedési területe a Programnak, de magasabb szintű fenntartása, gondozása nem ad iránymutatást.
	zöldfelületi funkciók színvonalának emelése		
	zöldterületek magasabb szintű fenntartása, gondozása		
Kémiai biztonság	vegyi anyagok által okozott káros hatások csökkentése a teljes életciklusukban, azaz a gyártástól a felhasználáson át a hulladék kezeléséig		A Program nem említi sem hulladékgazdálkodással kapcsolatban, sem az egészséges környezet fenntartása kapcsán a vegyi / veszélyes anyagok kezelését, illetve a környezetbe került káros anyagok hatásainak vizsgálata, védelmi rendszerek kiépítése. A káros anyagok kibocsátásának csökkentése szerepel a Programban, de az csak közvetetten szolgálja ezen NKP-s célkitűzést. A Program nem tér ki a környezetet károsító, egészségre ártalmas anyagok nem megfelelő használatának, kezelésének veszélyére
	vegyi anyagok egészségre, környezetre gyakorolt hatásának megismerése és a sérülékeny csoportok (gyermekek, terhes nők) magasabb szintű védelme ezen káros hatásoktól, különösen a hormon-rendszert zavaró, ún. endokrin diszruptor anyagoktól		
	ipar és a lakosság vegyi anyagokkal kapcsolatos mértéktartó, tudatos magatartásának kialakítása		

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	fenntartható növényvédőszer-használat elősegítése; a kockázatok minimalizálása, helyes gyakorlat követése		Az öko-gazdálkodási és az élelmiszerbiztonsági célok közvetetten utalnak az egészséges élelmiszer előállításának körülményeinek javítására, illetve a fenntartható és az egészséget/környezetet nem károsító anyagok használatra.
Nukleáris biztonság, sugár-egészségügy	radioaktív hulladékok és a kiégett üzemanyagok biztonságos elhelyezése; megfelelő kezelése		A radioaktív hulladékok és a kiégett üzemanyagok biztonságos elhelyezése; megfelelő kezelése nem a megye és a Program feladata.

Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata			
NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
A biológiai sokféleség megőrzése, természet- és tájvédelem	az országos jelentőségű védett természeti területek, az ökológiai- és a Natura2000 hálózat fenntartása, az élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, illetve helyreállítása		A Programban szerepel a megye természetvédelmi területeinek (a Bükk Nemzeti Park, Duna-Ipoly Nemzeti Park, a tájvédelmi körzetek, Natura2000, Ramsari és egyéb védett, ökológiai területek) hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
	ex lege védett természeti területek degradációjának megállítása, természeti állapotuk javítása, természeti és kulturális örökségi értékek integrált megőrzése		Az ex lege természeti értékek (barlangok, lápok stb.) megóvására, a degradációs folyamatok csökkentésére a Program külön nem ad célkitűzéseket. A Programban általánosan megfogalmazott természet megóvási intézkedéseknek kell kezelniük, az ex lege-, illetve a földtani értékek védelmére. Mindemellett a Program többször kiemeli a természethez kapcsolódó kulturális értékek védelmét.
	a földtudományi természeti értékek megóvása, hatékony felszíni és felszín alatti védelmük biztosítása		

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	a természet- és tájvédelmi célok érvényesítése a terület- és településfejlesztés, illetve -rendezés, az ágazati tervezés (különösen mező- és erdőgazdálkodás, vízgazdálkodás, közlekedés és egyéb műszaki infrastruktúra-fejlesztés) során, valamint az egyedi hatósági eljárásokban		A Programban megfogalmazott célkitűzések és projektsomagok figyelembe veszik a természet- és tájvédelmi célokat, az ágazati tervezésekben horizontálisan érvényesülnek a természetvédelmi és tájvédelmi alapvető célok.
	a táji identitás növelése, lakossági, közösségi tájtudat kialakítása, a táj iránti elkötelezettség és felelősség növelése		A vidék környezeti, természeti, kulturális, táji értékeinek védelmére, élhető környezet megteremtése mellett, tájházak, felújítása, illetve a Palóc kultúra, hagyományainak ápolása is szerepel a Programban.
	a tájjelleg, tájkarakter megőrzését biztosító tájhasználat fenntartása		A saját arculattal és identitással rendelkező vidék megteremtése is közvetlenül szolgálja ezen NKP-s célt.
	a tájváltozás nyomon követése		A Program nem említi a tájváltozás nyomon követését, bízunk abban, hogy a megvalósuló intézkedések figyelemmel kísérik a tájkarakterek változását.
	kedvezőtlen természetvédelmi helyzetben lévő fajok helyzetének javítása (különös tekintettel az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv által védett fajokra és a fokozottan védett fajokra)		A Program céljai között szerepel a megye természetvédelmi területeinek biológiai sokféleségének megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
	a genetikai erőforrások megőrzése; genetikailag módosított szervezetek környezetbe bocsátásából adódó természeti, környezeti és egészségi károk megelőzése		A Program nem tűz ki konkrétan ilyen irányú célokat, de az egészséges élelmiszerek környezettudatos termesztése (ökológiai gazdálkodás) implicit módon utal a genetikailag módosított szervezetek (ebben az esetben leginkább haszonnövények) használatának megelőzésére.

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	a természetvédelmi monitorozó, nyilvántartási és információs rendszerek működtetése, pontos, megbízható és hiteles információk szolgáltatása		Ezen információs rendszerek működtetése, fejlesztésén nem közvetlenül a Megye feladata, illetve e Program tárgyköre.
Talajok védelme és fenntartható használata	a talajkészletek mennyiségének és minőségének fokozott védelme, termékenységének hosszú távú fenntartása		Javasoljuk, hogy az erózió kívül utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.
Vizeink védelme és fenntartható használata	a felszíni és felszíni alatti víztestek jó állapotának elérése, a velük való hosszú távú és fenntartható gazdálkodás biztosítása		A vízkivételi és –tisztítási technológiák fejlesztését, a kapcsolódó csőhálózati rekonstrukciókat, illetve a felszín alatti vizek minőségének megőrzését is érinti a Program.
	a vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme (az ésszerű és takarékos vízhasználat elterjesztése, a vizek szennyezőanyag terhelésének csökkentése)		Javasoljuk, hogy az Ivóvíz kímélő technológiák alkalmazásának bevezetésé. A kinyert vizek újrahasznosításának növelése, segíti a takarékos vízhasználat elterjesztését.
	a vizek többletéből vagy hiányából eredő káros hatások csökkentése, megelőzése		A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok káros hatásait fenntartható módon, a térségek vagy vízgyűjtők szintjén integráltan kívánja a Program kezelni.
	Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv megvalósítása a vizek jó állapotának elérése érdekében		Az EU Vízköri Irányelvében és Magyarország Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását közvetett módon szolgálja a Program.
	a sérülékeny földtani környezetű ivóvízbázisok védelme és az Ivóvízbázis-védelmi beruházási célprogram befejezése		Az egészséges ivóvíz biztosítása érdekében a Program célul tűzte ki az az ivóvízbázisok védelmét, sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezését, az üzemelő és távlati vízbázisok diagnosztikai vizsgálatát.

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezésének csökkentése		A Program nem említi a nitrát szennyezések csökkentését. A termőföld védelme, és fenntartható hasznosítása utalhat eme gazdákat is érintő problémakörre.
	víz visszatartás, -tározás fejlesztése, illetve az árvízvédelmi védképesség megtartása, különös tekintettel a klímaváltozás következtében várható szélsőséges vízjárásra		Az ár-, belvízvédelem, csapadékvíz-elvezetés legfontosabb feladatainak a Program az alábbi intézkedéseket tekinti: ár- és belvízveszély folyamatos csökkentése; víz-, szükség-, és záportározók építése; vízvédelmi és öntöző rendszerek fejlesztése; vízrendezés, rekonstrukciós feladatok. Emellett kitér a koncepcionális ár-, és belvízvédelmi fejlesztésekre, és lehetséges pontszerű beavatkozások lehatárolására.
	ár- és belvizek, illetve aszályok hatásának mérséklése a „jó állapot”, mint célkitűzés figyelembevételével		
Környezeti kármegelőzés és kárelhárítás	környezeti károk megelőzése, illetve csökkentése		Nem a Területfejlesztési Program feladata.
	környezetkárosodás felszámolása, a következmények enyhítése, elhárítása		Magába foglalja a környezeti kármentesítés
	védekezésben érintett szervezetek együttműködésének fejlesztése		Nem a Területfejlesztési Program feladata.
Környezeti kármentesítés	szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása		Stratégiai feladatként jelenik meg a megye leromlott állapotú, barnamezős területeinek hasznosítása (kármentesítés, rehabilitáció), új funkciókkal való ellátása. Javasolt továbbá a szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása.
	szennyezett területek tényfeltárásának, a jelentős kockázatú feltáratlan területeken a várható beavatkozási feladatok meghatározása		
	szennyezettség mértékének csökkentése, felszámolása és monitorozása		

Az erőforrás-takarékosság és -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
Erőforrás-takarékosság és a hatékonyság javítása	az erőforrások felhasználásának további csökkentésére		A stratégiai erőforrások védelme prioritásként szerepel a Programban. A környezetvédelmi előírások racionalizálása lehetőséget teremthet a fenntarthatóbb és az erőforrások hatékonyabb felhasználásán alapuló gazdaság irányába történő elmozduláshoz.
	az erőforrások kitermeléséből és felhasználásából eredő környezeti terhelések minimálisra csökkentése		A környezeti terhelések, klimatikus szélsőségek és a környezet állapotának egészét döntően meghatározó problémák elkerülése és megoldása, érdekében kiemelten fontos feladata Programnak, emellett a települési életfeltételek javítása, a környezeti terhelések csökkentése, a környezeti értékek hosszú távú megőrzése.
A fogyasztás környezeti hatásainak csökkentése	a vásárlói tudatosság szintjének emelése, a fenntartható életmód és fogyasztás iránti igény növelése, a fenntartható fogyasztói szokások térnyerésének ösztönzése		A helyi termékek egyre szélesebb körben való elterjedésével és fogyasztásával, a vásárló tudatosság és a fenntarthatósági szempontok is erősödnek.
	a fenntartható életmódra és fogyasztásra való áttérés lehetőségeinek megteremtése		Az egészséges életmód programok, a környezettudatos és természetbarát fogyasztási szokásokat támogatják. Emellett nő az egészség-, minőség- és környezettudatos fogyasztói igények megjelenése.
Energia-takarékosság és a hatékonyság javítása	a megújuló energiaforrások részarányának növelése és 10%-os teljes energiamegtakarítás elérése a környezeti szempontok figyelembevételével		A Program kiemelt hangsúlyt fektet megújuló energiaforrások (biomassza, a nap-, szél-, víz- és geotermikus energia) hasznosítására. A Program szerint (is) a megújuló és alternatív energia hasznosításának elsődleges célja gáz- és kőolajimport-függőség csökkentése.

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
			Ezen túl támogatja a megújuló energiaforrások térnyerésének elősegítését és a megújuló energia hasznosítását célzó beruházásokat, amelyek kifejezetten széles spektrumú kínálatát tartalmazza az alternatív energia-előállításoknak.
Hulladék-gazdálkodás	elkülönített hulladékgyűjtési rendszerek fejlesztése		A Program ösztönzi a szelektív hulladékgyűjtés arányának növelését.
	az újrahasználat és a hasznosítás növelése		Az újrahasznosítás, újrahasználat fontosságára közvetetten utal a Program.
	a környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése		A környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése, mint közvetett hatásként tekinthető a Program ehhez kapcsolódó intézkedései révén.
	a lerakással történő ártalmatlanítás arányának csökkentése		A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével.
	az építési-bontási hulladék hasznosítási arányának növelése, és a hulladéklerakóra jutásának elkerülése		Építési-bontási hulladék kezelése nem része Programnak.
	a mezőgazdasági és élelmiszeripari hulladék hasznosítási arányának növelése		A mezőgazdasági eredetű- és állattartási hulladékok kezelésénél a biogáz technológia; az energetikai célú fafelhasználása, továbbá az erdészeti és faipari hulladékok, melléktermékek hasznosításának preferálása része a Programnak.
	hulladékkeletkezés csökkentése a korszerűbb ipari technológiák terjedésének előremozdításával, valamint gyártásoptimalizálással		A Program minimális környezetterheléssel járó gyártási technológiafejlesztéssel közvetetten utal a hulladékkeletkezés csökkentésére.

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	a hulladéklerakóba kerülő, biológiailag lebomló települési hulladék mennyiségének csökkentése		A biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi komposztálás elterjesztését nem tartalmazza a Program.
	hulladékká vált gumiabroncsok teljes körű gyűjtése és anyagában való hasznosítása		A hulladékká vált gumiabroncsok problémájával és a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos intézkedésekkel a Program nem foglalkozik, amely nem feltétlenül fő feladata a Programnak.
	veszélyes hulladék keletkezésének megelőzése, a károsanyag-kibocsátás minimalizálása		
	veszélyes hulladék gyűjtésének, hasznosításának fejlesztése; környezetre biztonságos módon történő ártalmatlanítása		
Az üvegház-hatású gázok kibocsátásának csökkentése, felkészülés az éghajlatváltozás hatásaira	az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, valamint a természetes nyelőkapacitások megerősítése révén		A CO ₂ -kibocsátás csökkentését alacsony CO ₂ -kibocsátást célzó stratégiák elkészítésének, térségi és helyi energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósításának támogatásán, továbbá a megújuló energiaforrások alkalmazásának és az energiahatékonyságra való törekvés támogatásán, illetve a kisléptékű közlekedésfejlesztéseken keresztül kívánja elősegíteni, amelyek hozzájárulnak a klímaváltozás koncentrálódó hatásainak csökkentéséhez.
	a klímaváltozáshoz való sikeres alkalmazkodás megvalósítása a nemzeti (természeti, humán, társadalmi és gazdasági) erőforrások készleteinek és minőségének megóvása érdekében		A környezeti nevelés, a környezeti szemlélet mind szélesebb körben történő elterjesztése, az energiatakarékosság, az újrahasznosítás, a megújuló energiára épülő helyi energiatermelési és –ellátási rendszerek kiépítése és a települési lakó-élő környezet megőrzése, javítása, azaz
	az éghajlatváltozással kapcsolatos ismeretek bővítése, a megelőzési és alkalmazkodási intézkedésekkel kapcsolatos		

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	tájékoztatottság növelése		összességében az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és abból adódó kockázat-megelőzés hosszú távon fontos célja a Programnak.
Az agrárgazdaság környezeti aspektusai	a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkentése		A Program különösen fontosnak tartja a fenntartható mezőgazdaságot. A mezőgazdasági eredetű szennyvizek, illetve állattartási hulladékok kezelését is segíti a Program.
	a természeti, környezeti adottsághoz illeszkedő művelési ágak és módok terjesztése		A helyi adottságokra épülő vidékfejlesztés, mint fő stratégiai cél jelenik meg a Programban, és hangsúlyozza a környezetkímélő, ökológiai gazdálkodási formák elterjesztését is.
	a természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése		A Program kitér a hal- és vadgazdálkodásra, mint helyi természeti adottságokat kihasználó lehetőségekre.
Az erdő-gazdálkodás környezeti aspektusai	az erdőterületek kiterjedésének növelése (elsősorban az éghajlatváltozás nyomán megváltozó termőhelyi adottságokhoz alkalmazkodni tudó állományokkal, őshonos fajokkal)		A fenntartható erdőgazdálkodás elősegítése intézkedés részeként jelenik meg. A Program utal az erdőgazdálkodással kapcsolatos területfejlesztési kérdésekre is, és az érintett területek, erdők ökológiai állapotának javítására.
	az erdők ökológiai, biodiverzitási értékének növelése		
Az ásvány-kincsekkel való gazdálkodás környezeti szempontjai	az ásványi nyersanyagok kitermelése és hasznosítása során a környezetterhelés csökkentése és a környezeti károk megelőzése		A Program nem tartalmaz a szó szoros értelmében vett ásványkincsek kitermelésével kapcsolatos intézkedést, így azok környezeti hatását nem lehet vizsgálni.
Közlekedés és környezet	közlekedési-szállítási eredetű környezetterhelés csökkentése		A közlekedési hálózat és a közösségi közlekedés (kiemelt figyelemmel a vasútra) fejlesztése, illetve a fenntartható

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	a közösségi közlekedés igénybevételi részarányát érintő romlási folyamatok mérséklése, lehetőség szerint megállítása		közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban, kielégítően szolgálja az NKP-s célokat.
	a közlekedési-szállítási igények csökkentése, az egyéni, nem motorizált közlekedési formák elősegítése, fejlesztése		A napi mobilitási-ingázási igények kielégítését mindenekelőtt a fenntartható közösségi közlekedési megoldások, például kerékpáros közlekedés alkalmazásával kívánja megoldani a Program.
Turizmus - ökoturizmus	Magas minőségű, élményszerű, interaktív és autentikus ökoturisztikai szolgáltatás biztosítása, a turisztikai infrastruktúra fejlesztése a természetvédelmi szempontok sérelme nélkül (az ökológiai sokféleség, a környezeti állapot fenntartása)		A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancs-Medves, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy, Novohrad-Nógrád Geopark) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
	a természeti értékek bemutatása, a lakosság folyamatos, aktuális információkkal való ellátása, a környezettudatos és egészséges életmód iránti társadalmi felelősségvállalás, a természeti-kulturális értékek védelme, megőrzése iránti elkötelezettség tudatosítása, kialakítása, erősítése		Az egészséges-, és környezettudatos életmód iránti elköteleződés segítése megjelenik a Programban. De emellett kapjon szerepet a kulturális örökségre és értékekre épülő, rendezvényturizmus, konferencia-turizmus, történelmi turizmus és vallási turizmus fejlesztése is. Javasoljuk a kerékpáros- lovas- és természetjáró infrastruktúra állapotának javítását és kiépítését is.
	a helyi erőforrásokra építő hagyományos, helyi termékek és szolgáltatások kínálatának, ismertségének és az irántuk való keresletnek a bővítése		A megye gasztronómiai adottságainak kiaknázását jelentősen segítheti a helyi piacok kialakítása. Emellett a Program stratégiai céljai közt szerepel számos helyi élelmiszer, vagy más terméket, illetve történelmileg/néprajzilag a helyi sajátosságokat, szolgáltatásokat támogató és bemutató intézkedések.

NKP4 - átfogó terület	Főbb NKP4 - célok	*	NMTP kapcsolat
	az ökoturizmusból származó bevételek növelése és visszaforgatása a természetvédelembe és a helyiek számára		Az ökoturizmusból származó bevételek növelése és visszaforgatása szerepel a Programban, de kifejezetten a természetvédelembe történő allokálására nincs utalás.

2.3. Társadalmi, gazdasági konzisztencia vizsgálat

A Program prioritásainak ismertetését megelőzi a Programot megalapozó Koncepció jövőképének, valamint stratégiai, specifikus, horizontális és területi céljainak bemutatása. A célok, az azok közötti összefüggések bemutatása igazolja, hogy a Koncepcióban feltárt problémákra, gyengeségekre a megyének milyen válaszokat kell adnia, valamint célokat határoz meg az erősségek kihasználására is annak érdekében, megfelelő választ adva a külső lehetőségekre és veszélyekre.

A **külső koherencia vizsgálat** felöleli azon legfontosabb tervezési dokumentumokat, amelyek relevánsak Nógrád megye programjának tervezése és végrehajtása során. Bár a határon átnyúló fejlesztéseket megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a külső koherencia vizsgálatának.

Specifikus, horizontális és területi célok fejezet

A **horizontális célokkal** kapcsolatban megállapítható, hogy a megjelölt célok – bár a specifikus célokkal összhangban vannak - részben tematikus célok, megnevezésük pontosítása javasolt. **Horizontális elvekként** javasolt még a TOP-pal összhangban az alábbiakat rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

A Program prioritásait a 3. fejezet mutatja be. Az egyes prioritások a Koncepció helyzetértékelése alapján indokolással vannak ellátva, ezzel igazolva azok szükségszerűségét. Ezt követi a prioritás kapcsolódásának bemutatása az EU célkitűzésekhez és beruházási prioritásokhoz. Majd ezt követi a Koncepció céljaihoz való kapcsolódás bemutatása, így a fejezetrésznek célszerű lehet a címét ennek megfelelően pontosítani.

A prioritások, igaz más struktúrában, de lefedik a koncepció javaslattevő részében felvázolt hét prioritást. Az új struktúra ágazati prioritásai megfelelően integrálják a korábban meghatározott területi célokat (Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád terület-specifikus integrált fejlesztése). Hasonlóan az előzőekhez megjelennek a Koncepcióban meghatározott térhasználati elvek is, melyek megfelelő prioritásoknál történő hangsúlyozása (pl. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára – városi lakóterületek szétterülésének megakadályozása), vagy általános elvekként történő beillesztése azok érvényesülését erősíthetné. A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni javasolt az érintett prioritások esetében.

A Program prioritásrendszere az alábbi:

1. Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében
2. Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése
3. Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés
4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében
5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára

Gazdasági hatások tekintetében az első két prioritásnak van a legnagyobb relevanciája, míg a negyedik és ötödik prioritás társadalmi hatások tekintetében jelentősebb, míg a harmadik prioritás – intézkedéseit is számba véve – az előző két csoport között helyezkedhet el.

Az első prioritás a **„Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”**, valamint a második prioritás, mely a **„Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”** címet viseli a közvetlen gazdaságfejlesztés eszközei. Ebbe az eszköztárba sorolhatók a harmadik prioritás egyes intézkedései is a célok, a kedvezményezettek körét, valamint a támogatható tevékenységek jellegét tekintve.

Az első két prioritás öleli fel a „klasszikus” gazdaságfejlesztési tevékenységeket, kiegészítve olyan elemekkel, amelyek az innovációt, a tudást, a magasabb hozzáadott értéket termelő szegmensek megyében történő letelepedését, megerősödését szolgálják. Ezen elemek összhangja, egyensúlya megfelelő. Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható. Éppen ennek okán az első prioritás esetében az 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak, valamint az 1.8. Start-up vállalkozások támogatása intézkedések egymást követhetik. Az érintett vállalkozások, szervezetek számára egyértelműbb lehet a prioritás céljainak kapcsolódása, amennyiben ezek összefüggései bemutatásra kerülnének, szemléltetve az egyes tevékenységek kapcsolódását, sorrendiségét.

A két prioritás várható gazdasági hatásai elvitathatatlanok, ugyanakkor az innovatív ötletek felkarolása, illetve a hagyományos eszközök alkalmazása mellett javasolt a társadalmi integrációt célzottan erősítő egyedi kezdeményezések megjelenítése is. Ilyen eszköz lehet a (munkaerőpiaci szempontból) hátrányos helyzetű csoportok vállalkozási kezdeményezéseinek támogatása. Az Unió törekvései között is megtaláljuk meghatározott, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő piacra történő bevonásának, vállalkozóvá válásának biztosítását. Ebben a tekintetben a programban megjeleníthetők lennének ilyen preferenciák is (pl. a Bizottság 800/2008/EK rendelete a Szerződés 87. és 88. cikke alkalmazásában a támogatások bizonyos fajtáinak a közös piaccal összeegyeztethetőnek nyilvánításáról (általános csoportmentességi rendelet) II. fejezet 3. szakasz: Női vállalkozóknak nyújtott támogatás, 16. cikk: Női vállalkozók által újonnan létrehozott kisvállalkozások részére nyújtott támogatás).

A 3. prioritás a „Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés”

Bár a prioritás az első kettő prioritáshoz képest szerteágazóbb területeket ölel fel, éppen ezért megfelelően lefedi a vidéki gazdaság és társadalom szegmenseit.

A prioritás indoklása szerint a prioritás – részben valóságos, részben átvitt értelmű - területi fókuszait adják a megyei fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó közrefogott területe, amely a vidékfejlesztés és a turizmus övezete, valamint a határon átnyúló kapcsolatok. Ez a fókusz ilyen határozottan az intézkedések esetében már nem jelenik meg, ami tekintettel arra, hogy az indoklásban megjelölt természeti és kulturális értékek nagyobb földrajzi területet ölelnek fel, elfogadható. Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

Mind a turizmus, mind az agrárgazdaság esetében megjelölhető horizontális célként a CO₂-kibocsátás csökkentéséhez történő hozzájárulás, az alacsony CO₂-kibocsátású technológiák alkalmazása, tevékenységek előtérbe helyezése (pl. erdőgazdaság, energiaerdők), valamint a turizmus esetében a helyi mezőgazdasági termékek felhasználásának ösztönzése. Az érintetlen nógrádi táj megőrzésének egyik záloga lehet, ha a turisztikai, valamint a mezőgazdasági fejlesztések ökológiai szemlélettel valósulnak meg (pl. a 3.1. és 3.7. pontok kapcsolódása, mint elvárás).

Az Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése intézkedés mind gazdasági, mind társadalmi szempontból értékelhető intézkedés, mely szolgálja mind a térség népességmegtartó képességét, mind – közvetve - a gazdaság fejlődését.

4. Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében prioritás

A prioritás indoklásának a Konceptió helyzetértékelésére támaszkodó legfőbb megállapításai alátámasztják a megjelölt intézkedéseket. Az indoklás szerint a megye népessége az országos átlagot meghaladó ütemben öregszi, jelentős a fiatalok, a képzett szakemberek elvándorlása. Az eltartottsági ráta, a tartós munkanélküliség magas. Továbbá a roma lakosság aránya magas, amely a halmozottan jelentkező aluliskolázottság, a rossz szocio-kulturális háttér, a jellemzően mostoha lakáskörülmények következtében jelentős problémát jelent.

A prioritás mind az elöregedésre, mind az aktív korú lakosság elvándorlására, mind a szegénység elleni küzdelemre, az integráció szükségességére igyekszik megoldást nyújtani. A prioritásban foglalt intézkedések megvalósulása esetén is csak hosszabb távon várható jelentős társadalmi hatás, ugyanakkor az intézkedések megvalósítása elengedhetetlen. Fontos megjegyezni, hogy a prioritás eredményeit, azok tartósságát nagyban segítheti a többi prioritás tevékenységeihez történő kapcsolódás. A gazdaságfejlesztés tekintetében az itt megvalósult képzések, kompetenciafejlesztések, modellprogramok a munkaerőpiacra történő belépést segíthetik. Az ötödik prioritás humáninfrastruktúra fejlesztései, valamint a kapcsolódó programok pedig kiegészítik a negyedik prioritás intézkedéseit. Ebben a tekintetben fontos, hogy a 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése intézkedésben megfogalmazottaknak megfelelően (nem feltétlenül megyei szinten) az egyes prioritásokban érintett ernyőszervezetek együttműködjenek, a különböző prioritások keretében megvalósuló fejlesztések értékelését nyomon kövessék, összehangolását koordinálják.

5. Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás

A prioritás intézkedésein keresztül azt célozza meg, hogy a gazdaságfejlesztés, a társadalmi felzárkózás, a területi kohézió útjában ne álljanak – elsősorban – infrastrukturális akadályok.

Az intézkedések között megjelenik a közlekedési infrastruktúrák fejlesztése, ami a megye elhelyezkedésénél fogva kiemelkedően fontos. Ezen belül helyt kapnak a környezetkímélő közlekedési módok, az elkerülő utak fejlesztése, amely intézkedések az élettérre gyakorolt kedvező hatásuk mellett hozzájárulhatnak a közlekedési eredetű környezetszennyezés csökkenéséhez.

A humán infrastruktúra fejlesztése, a közösségi életterek kialakítása, valamint a helyi közösségfejlesztés együttesen járulhatnak hozzá a társadalmi kohézióhoz.

Összegezve megállapítható, hogy a Program, különösen a meghatározott prioritások belső konzisztenciája megfelelő.

A Program elején megjelölt horizontális célokkal kapcsolatban megállapítható, hogy a megjelölt célok részben tematikus célok, megnevezésük pontosítása javasolt. Horizontális elvekként javasoljuk az alábbiakat is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

A Program a Konceptióval megfelelő összhangban áll. Épít a helyzetelemzés eredményeire, valamint a megfogalmazott javaslatokat megfelelően követi.

Az első két prioritás megfelelően támogatja a gazdaságfejlesztést, valamint lefedi a fejleszteni javasolt területeket. Az intézkedéseik áttekintése javasolt a jobb koherencia érdekében.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó. A társadalmi kohéziót jelentősebben támogatná, ha a helyi piacok támogatására a turizmus is kijelölt terület lenne.

A program prioritásokat követő fejezetei megfelelő tartalommal egészítik ki az őket megelőző fejezeteket. A 7. Forrásallokáció fejezet pontosítása javasolt, amennyiben a forrásallokáció megállapításához újabb információk állnak rendelkezésre. A közölt adatokhoz kapcsolódó metodika ismertetése fontos lehet mind a döntéshozók, mind a Program végrehajtásában érintettek számára.

3. A megvalósítás hatásainak feltárása

3.1. A jelenlegi társadalmi, gazdasági, környezeti helyzet bemutatása, fennálló problémák konfliktusok ismertetése

3.1.1. Gazdasági, társadalmi helyzet

Az NMTFK helyzetelemző fejezete rávilágít, hogy Nógrád megye versenyképessége a foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta, és a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében a magyarországi megyék között a leggyengébb. Alacsony a vállalkozói aktivitás, a kétezres évek elejétől pedig a külföldi tőkebefektetések alig bővülő volumentét leginkább a már betelepült vállalatok újrabefektetései adják.

A telepítési tényezők vizsgálatánál a helyzetelemzés rámutat, hogy a befektetések bővítésének legszűkebb keresztmetszetét a kizárható iparterületek, ezen belül is a zöldmezős lehetőségek hiánya jelenti. A támogatási konstrukciók szigorú feltételei miatt a barnamezős rehabilitáció sem tudott beindulni. A SWOT elemzés veszélyként jelzi, hogy Nógrád továbbra is kimarad a működő tőke-befektetési helyszínek közül, mivel a multinacionális cégek egyre inkább a feltörekvő országokba áramlanak majd.

Nógrád megyében a K+F infrastruktúra szegényes, nincsenek intézményes kutatóhelyek. A vállalatoknál jelen van az innováció, viszont ezek a törekvések pontszerűek. Nagy szükség van egy megyei innovációs ügynökség felállítására, amely a fejlesztési aktivitásokat és együttműködést lenne hivatott támogatni, ösztönözni.

A SWOT-elemzés a gyengeségek között említi, hogy a tradicionális iparágak többsége nem tudott megújulni, alkalmazkodni az új piaci elvárásokhoz, a KKV szektor innovációs potenciálja pedig általánosan rendkívül alacsony. A megyén belüli gazdasági kapcsolatok esetlegesek, gyengék.

A megye belső piaca az alacsony jövedelmek miatt rendkívül szűkösnek mondható, a külső hazai kapcsolatokat az erős Budapest-orientáltság jellemzi. Az export döntő hányadát a külföldi tulajdonú vállalatok adják a beszállító ágazatokban, illetve a gépiparban. A KKV-k export megrendeléseire jellemző, hogy sok esetben alulárazott alvállalkozói szerződéseket teljesítenek, melyeknek a profitja nem helyben jelenik meg.

A megyei munkaügyi szervezet által végzett termelő infrastruktúra felmérés azt mutatja, hogy az utóbbi években csökkent a termelőkapacitások kihasználtsága. Ennek főbb okai – a belföldi kereslet mérséklődése, a külföldi kereslet csökkenése és a tőkehiány – nem változtak jelentősen, e három összetevő 70–80%-ban magyarázta az eredményt. A kapacitásbővítési tervek szerint az utóbbi években a cégek fele jobbra nem tervezett fejlesztést, bővítést.

Térszerkezet

Nógrád megye két elsőfokú fejlődési tengelyét a 2. és 21. számú főutak jelölik ki.

A 21. sz. főút mentén található a megye urbanizált térsége, melybe a megyeszékhely, Salgótarján, és Bátortereny, illetve várostérségeik tartoznak bele. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Északi kapcsolatainál fogva a térség a szlovákiai Losonc, Zólyom és Besztercebánya irányába jelentős fejlődési potenciállal bíró gazdasági tengelyt képez, amely része a Baltikumot a Mediterráneummal összekötő európai közlekedési folyosónak. A közvetlen határmenti térség további munkaerő tartalékokat jelent a Kelet-Nógrádban megvalósuló fejlesztésekhez.

A 2. sz. főút mentén Rétság, illetve hozzá szorosan kapcsolódva a 22. sz. főút mentén Balassagyarmat új üzemeivel inkább a high-tech ipar kisvárosi központjai. Az alacsonyabb fokú urbanizáltság ellenére az ipar súlya – gazdasági teljesítménye alapján – a megyének már erre a térségére helyeződött át. A 2. sz. főút szintén fontos kapcsolatot jelent az északi szomszéd régióba, de potenciálja az alacsonyabb szintű urbanizáltság miatt a keleti gazdasági tengelyénél kisebb.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 22. és 23. sz. főutak. Balassagyarmatnak kiváló kapcsolatrendszere a szlovák Nagykürtös városával alakult ki, amelyen keresztül a Losonc-Besztercebánya tengelyre is nyitni tud. Az északi irányú közlekedést jelentősen megkönnyítették az elkészült Ipoly hidak Szécsényben és Rárópusztán.

A fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó fogja közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és önfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amely a jövőben a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet játszhat.

A vidékies térség keleti és nyugati szélén található a Mátra és a Börzsöny hegység, amelyek szerves táji és ökológiai kapcsolódást biztosítanak Heves és Pest megyékhez. A kettőt összekötő varázslatos vidék ökoturisztikai fejlesztések potenciális területe.

Településrendszer

Megyeszékhely: Salgótarján Megyei Jogú Város

Középváros, járási székhely: Balassagyarmat

Kisváros, járási székhely:

- Pásztó
- Szécsény
- Bátortereny
- Rétság

A megye többi települése községi jogállású.

A megye településrendszere integráns részét képezi a Neogradensis Eurorégió határon átnyúló térségének.

Természeti erőforrások

Földtani felépítés szempontjából igen változatos a terület. Megtalálható a vulkáni kőzet (andezit, riolit, bazalt), ugyanakkor a mészkő és a dolomit is. Nagy területen lelhető fel sekélytengeri, partközeli üledék, homokkő és agyagmárga, további jellemző a magas erdősültség, és a változatos, gazdag állatvilág. A legnagyobb jelentősége annak a barnakőszénnek van, amely (az alsó és középső miocén kor alsó részében képződött) egykor az egész megye gazdaságát meghatározta.

További releváns információt a „3.1.2. Környezeti helyzet bemutatása” című alpont tartalmaz.

Ipar, kereskedelem térbeli szerkezete

A 21. sz. főút mentén koncentrálódik nem csak a megye lakosságának legnagyobb aránya, de a hagyományos ipar, illetve a szolgáltatások jelentős része is.

A 2. sz. főút mentén Rétság, illetve hozzá szorosan kapcsolódva a 22. sz. főút mentén Balassagyarmat új üzemeivel inkább a high-tech ipar kisvárosi központjai. Az alacsonyabb fokú urbanizáltság ellenére az ipar súlya – gazdasági teljesítménye alapján – a megyének már erre a térségére helyeződött át.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 22. és 23. sz. főutak. A kettő együtt keresztbe szel egy olyan térséget Szécsénytől Ózdig, amely mentén kijelölt szabad vállalkozási zónák találhatók.

Mezőgazdaság

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya. A természetes növénytakaró majdnem mindenütt az erdő volt, a gyenge minőségű talajon nem volt túl jelentős a mezőgazdaság.

Nógrád megyében a mezőgazdasági területek aránya 48,0%, jóval alacsonyabb, mint az országos átlag (72,4%). A mezőgazdasági területeken belül az országos átlagnál jelentősen alacsonyabb a szántóterületek (68,1%) aránya, bár területnagyság alapján így is ez a földhasználati forma dominál. A második legnagyobb kiterjedésű mezőgazdasági földhasználat a gyepek, részese a megye mezőgazdasági területén belül (25,6%), ami sokkal magasabb, mint az országos részarány (14,1%). A konyhakert, a szőlő és a gyümölcsös aránya az összes mezőgazdasági területhez viszonyítva a magas fokú erdősültség okán is természetesen alacsony.

Erdőgazdálkodás

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya (országos átlag 21%), a Cserhátvidék erdősültsége meghaladja az 50%-ot, a Karancs – Mátra vidék erdősültsége is kiemelkedő. A természetes növénytakaró majdnem mindenütt az erdő volt, ugyanis a gyenge minőségű talajon nem volt túl jelentős a mezőgazdaság. Uralkodó természetes növénytakaróját a cseres-kocsánytalan tölgyesek alkotják, jellegzetes erdőtársulásai még a gyertyános-, és mészkerülő tölgyesek, égeresek, a magasabb térszíneken pedig a bükkösök. A dombságok magasabb tetőszintjeit és élesebb peremeit lejtősztyeprétek és sziklagyepek tarkítják. A déli dombhátakon és hegyláb felszíneken, ahol melegebb van, tatárjuharos lösztölgyesek és löszpusztagyepek is előfordulhatnak. A folyók mentén illetve völgyeikben ligeterdők (fűz, éger, szil, kőris, nyár), míg ezek mellett rétek találhatók. A megyében különleges növénytársulásokkal is találkozhatunk, melyek többsége védett. Említésre méltók a borókások, tőzegmoha és égerlápok, a kosborfélék.

Természetvédelmi szempontból is jelentősége van az erdőknek (erdőrezervátumok).

A közel százezer hektár erdőterület, nagyságrendileg 60-40%-ban oszlik meg a közösségi és a magántulajdoni forma között (állami rész tulajdon aránya 61,8%). Az erdők a megye területének 38%-át fedik le. Évente több mint 600 ezer m³ faanyag „termelődik”, melyből tervszerű és fenntartható erdőgazdálkodás mellett, a kitermelhető fa mennyisége megközelítőleg 350 ezer m³/év. Ebből a mennyiségből 50-60 ezer m³ energetikai célra hasznosítható, a többi alaki, minőségi tulajdonságai miatt egyéb felhasználásra kerül.

A megyében működő fafeldolgozó üzemekben keletkező pár ezer m³ fűrészipari hulladék is alkalmas energetikai hasznosítás céljára.

Az erdőművelés foglalkoztatási potenciálja jelentős. Az erdőfelújítás, az erdőnevelés és az erdei környezet karbantartása, valamint az erdőn kívüli energetikai célú biomassza termelés lehetőségének megteremtése, (az ültetés, a nevelés, a betakarítás, az előkészítés, de még a felhasználás is) jelentős munkaerő igényű tevékenység, ezáltal az alacsony képzettségű munkaerő foglalkoztatása megoldottá válna. Jelentős tőkebefektetéssel ezek a folyamatok gépesíthetők, akár automatizálhatók is. Mintegy 30 ezer hektár erdő telepítése lehet indokolt Nógrádban a gazdaságosan nem hasznosítható mezőgazdasági területeken. Utóbbiak erdősítésével mód nyílik a fajta-összetétel javítására, egyben a térségi foglalkoztatási gondok enyhítésére. A biodiverzitás és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával az erdővagyon hosszú távú növelése és gazdagítása is célul tűzhető ki.

Idegenforgalom

A Program megfogalmazása szerint a turizmus Nógrád megyének évtizedek óta a „remény ágazata”, várt dinamizálódása azonban az ezredfordulót követő években sem következett be. Az elmúlt időszakban a szálláshelyek struktúrája jelentősen átalakult. A szálláshely-típusok száma eltolódott a kisebb férőhely/szoba mutatóval rendelkező szálláshelyek irányába. Az összes kereskedelmi szálláshely forgalmi mutatói rendkívül szerények. A számok mellett sajnos az is tény, hogy a megyeszékhelyen és környékén nincs olyan minőségű szálláshely, ahol üzleti vagy egyéb magas rangú vendéget el lehet szállásolni. A mennyiségi korlátok ebben a kategóriában a konferenciaturizmust, rendezvényszervezést is visszavetik. Az idegenforgalom meghatározó szegmensét az üzleti szálláshelyek adják, az egyéb – benne a falusi – szálláshelyeknek Nógrádban jelentős szerepe van, melyet igazolnak a forgalmi adatok és mutatók, mely alapján az egyéb szálláshelyek mutatói dinamikusán növekedtek. Az egyéb szálláshelyek javították Nógrád idegenforgalmi fogadóképességét.

A megye idegenforgalmára a 2-4 napos itt tartózkodás jellemző, amely országos összehasonlításban kedvezőtlen.

A 2007-2013 közötti időszakban megkezdődött néhány kiemelt turisztikai termék és attrakció fejlesztését szolgáló projekt megvalósítása, melyek hatásai az elkövetkező években lesz érezhető (Hollókő, Szentkút, stb.).

Vízgazdálkodás

Nógrád megye két fő vízfolyása az Ipoly és az egyetlen Magyarországon eredő folyó, a Zagyva; előbbi a Duna, utóbbi pedig a Tisza részvízgyűjtőjéhez tartozik. A Duna és a Tisza közötti vízválasztó csomópont a Lókos-patak és a Zagyvába igyekvő Galga forrásvidéke között, másrészt a Nógrád-Gömöri bazaltvidéken az Ipoly és a Zagyva, Tarna, Rima vízrendszere között található.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként. A Bánki-tó talán az egyetlen, amely rekreációs tevékenységekre, hotelszolgáltatásokra teljesen kiépített infrastruktúrával rendelkezik, ezáltal viszont gyakorlatilag már most kihasználja a lehetséges kapacitását. A Maconkai-víztározó és tórendszere ugyanakkor többlépcsős, átgondolt komplex fejlesztésen ment át, ennek eredményeképpen az idegenforgalom szempontjából jelentős kapacitással és kapacitási tartalékkal rendelkezik. A Palotási-víztározó több tekintetben szintén jelentősebb fejlődési lehetőséget hordoz, ugyanakkor a példaként felhozott vizek közül az infrastrukturális kiépítettség foka itt a legalacsonyabb. Két speciális vízterület (Komra-völgyi víztározó, Hasznosi víztározó), ahol a komplex hasznosítást-fejlesztést a közvetlen ivóvíz-kivétel a jövőben is korlátozza.

Társég eltartó képessége és versenyképesség

A regionális versenyképesség főbb mutatói a gazdasági kibocsátás (GDP), a munkatermelékenység, a foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta.

Az egy főre eső GDP alakulását vizsgálva 2000–2010 között országos és megyei szinten, látható, hogy a megyék nagy többségében már 2003-tól lelassult a gazdasági növekedés, amely egyre inkább elmaradt a budapesti értékektől, és az EU átlagtól is. A főváros gazdasági növekedése nagyon lendületes, a legmagasabbak között van Európában. A megyék között különbségek 2002 óta növekednek, melynek egyik tényezője a külföldi tőkebeáramlás területi egyenetlensége. Budapesttel szemben a legkisebb ütemben Nógrád megyében növekszik az egy főre eső GDP. A leszakadást tükrözi, hogy a sorban előtte álló megyéhez viszonyítva is egyre nagyobb a különbség. Míg Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyék kiugró teljesítménye mellett a többi megye nagyjából egy ütemben halad, Nógrád 2004. óta majdnem stagnál. 2010-ben az EU 27 átlagának 28,9 %-át érte el az egy főre eső GDP Nógrád megyében.

A munkatermelékenység értéke az egy foglalkoztatottra jutó GDP-vel fejezhető ki. Mivel mind a foglalkoztatottság, mind a GDP hasonló arányban marad alul a többi megyéhez képest, az adatok nem hoznak az egy főre eső GDP számításától eltérő eredményt.

A foglalkoztatási ráta a megyékben elég nagy ingadozásokat mutat. A vizsgált időszakban hét megyében és Budapesten értéke mindig meghaladta az országos és megyei átlagot, a többi megye pedig tartósan az országos átlag alatt maradt. A legtöbb, kevésbé fejlett megyében 2006 óta esik vissza a foglalkoztatottság. 2011-ben először ment az érték 40% alá, sajnos éppen Nógrád megye esetében (39,6%). Ez az érték az EU 27 átlagának 61%-a.

A munkanélküliségi ráta 2005 óta mutat jelentős változást. Előtte csak Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt ugrásszerű növekedés a ráta értékében. A többi, kevésbé fejlett megyében, így Nógrádban is, viszonylag stabilizálódott a helyzet 2005-2007 között, azt követően viszont minden megye esetében látható a gazdasági válság hatása. A ráta 2011-ben Nógrád megyében alakult a legkedvezőtlenebbül 18,7%-os értékével, megelőzve ezáltal a mindig előtt álló Szabolcs-Szatmár-Bereg (18,4%) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyét (17,8%). Ez az érték az EU27 országok átlagos munkanélküliségi rátájának (9,4%) csaknem a kétszerese.

A fentieket összegezve: Nógrád a vizsgált mutatók tekintetében utolsó helyen áll 2011-ben a megyék rangsorában.

Műszaki infrastruktúra

Nógrád megye közlekedési hálózatát jellemzően az urbanizálódott térségek fordított U alakú vonulata határozza meg.

Nógrád megye úthálózatában az állami tulajdonú úthálózat jelenlegi hossza 944 km, amiből a főutaké 170 km, mely a 2. számú Budapest–Vác–Rétság–Hont elsőrendű főútból, a 21. számú Hatvan–Somoskőújfalu elsőrendű főútból, továbbá a 22. számú Rétság–Salgótarján és 23. számú Kisterenye–Tarnalelesz másodrendű főutakból áll. Hosszuk és irányuk csak a legszükségesebb elérhetőségeket biztosítják a megye méretéhez, települési viszonyaihoz igazodva.

A 774 km hosszú mellékúthálózat elsősorban összekötő utakból és bekötőutakból áll a megye apró falvas szerkezetéhez igazodva. Jellemzőes egyenletes eloszlású és nagy kiterjedésű közúti hálózatok alakultak ki az aprófalvas térségekben. Ezen utak fenntartása rendkívül költséges, így a megfelelő karbantartási munkák elmaradásával állapotuk is jelenleg rendkívül leromlott.

További összesen 5067 km út van önkormányzati tulajdonban, melyből 1356 km a belterületi út.

A kerékpárutakra általánosságban az a jellemző, hogy az országban elkészült kerékpárút-beruházások zömében nem alkotnak hálózatot. Így van ez Nógrádban is. Egyrészt hiányzik a települések közigazgatási határát túllépő, rendszerben való gondolkodás, másrészt a beruházások java része hivatásforgalmi célokat szolgál. Nógrád megyében négy elszigetelt kerékpárút épült ki: Rimóc–Hollókő (8,4 km), Pásztó és Hasznos (0,69 km), a 21. sz. főút mentén Salgótarjánnál a városi szakaszon (1,84 km), illetve a nőtincsi tározó partján.

A megye vasútvonalai az országos átlagnál rosszabb állapotban vannak, ha minden szempontot figyelembe veszünk, akkor talán az utolsó helyet foglalják el. A megyében csak egy vágányú, villamosítás nélküli, az átlagon felüli mennyiségű állandó és ideiglenes lassújellel terhelt szakasz található, melyek a közlekedést jelentős mértékben zavarják, ezáltal a vasúti szolgáltatások a minimálisan elvárt szolgáltatásokat sem képesek nyújtani sem a teher- sem a személyszállítás területén.

Energiaellátás

A nógrádi villamos berendezések és hálózat tekintetében a megállapítható, hogy az ellátás teljes körű, mind a 131 település ellátott villamos energiával.

A 120kV-os távvezetékek régebben az országos alaphálózat részét képezték, mára főelosztó hálózati szerepet töltenek be. Nógrád megye villamosenergia-ellátásának fő betáplálását a

kétrendszerű DETK-NBAT (Nagybátony) 120 kV-os távvezeték biztosítja. A Nagybátonyi 120/20 kV-os állomás a csomópont, de ellátható még Lőrinci, illetve Borsodnádásd felől is.

A megye éves villamos energia felhasználásának a lakosság valamivel több, mint 1/3-át fogyasztja el. A kiefeszültségű hálózat hossza 2008-ig folyamatosan nőtt (1847 km), azóta ez az érték, ha kis mértékben is, de csökkent (2011, 1698 km). A szolgáltatott villamos energia 2008-as csökkenése után 2011-re 586 736 MWh-ra emelkedett.

A megyében az egy háztartási fogyasztóra jutó villamos energia felhasználás 2009 óta csökkenést mutat.

A Nógrádban öt nagy villamos állomás található: Salgótarjában, Nagybátonyban, Balassagyarmaton, Rétságban, Nógrádkövesden. Területünk országos szinten kiemelkedik az állomások terén, főként, ha figyelembe vesszük, hogy ezek az elmúlt 12 évben átépítésre kerültek.

Megújuló energia felhasználásával jelenleg nem működnek elektromos áram termelő berendezések.

A megye településeinek földgázzal való ellátottsága szinte teljes körűnek mondható, a vezetékes gáz mindössze három településen (Ipolytarnóc, Kiseccet és Rákócziánya) nem elérhető, és közpénzből gazdaságosan meg sem valósítható. Az összes értékesített vezetékes gáz mintegy 50%-át fogyasztották 2008-ban a háztartások. Az egy háztartásra jutó vezetékesgáz-fogyasztás – nyilvánvaló összefüggésben a növekvő árakkal – 2006 óta mintegy 20%-kal csökkent.

A távfűtés és melegvíz-szolgáltatás jelenleg egy településen – Salgótarjában – biztosított, és összesen 3.800 lakást és mintegy 700 közületi fogyasztót is érint. Ezen a területen változás várható, amennyiben a tervezett, modern technológiájú, környezetbarát biomassza erőmű megépül Salgótarjában. A nem vezetékes energiahordozók használata még jelenleg is meghatározó részarányt foglal el Nógrád megye hőenergia ellátásában, a háztartásoknál mintegy 40%-ban használnak még nem vezetékes energia-hordozókat.

Társadalom

Népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)

A megye lakónépessége 2012 elején 198 933 fő volt, amely az elmúlt hat évben 7,4%-kal csökkent. A népesség több mint két évtizede tartó fogyásának két fő oka van: egyfelől a csökkenő születésszámhoz magas halandóság társul, másfelől többen költöznek el innen, mint ahányan beköltöznek. Ez a demográfiai folyamat okozza a korösszetétel romlását, vagyis az idősek számának növekedését, ami a népesség elöregedését jelenti.

A nógrádi térség legjellemzőbb demográfiai trendje a megye lakosságának tartós és folyamatos csökkenése.

Nógrád népességét alakító tényezők közül 2006-ban még a természetes fogyás volt a meghatározó, a vándorlás lényegesen kisebb szerepet játszott, 2009-ben azonban megfordultak az arányok. A kedvezőtlen társadalmi, gazdasági viszonyai miatt jelentős negatív migrációs egyenleg jellemzi a megyét. Az elmúlt hat évben bekövetkezett 15 891 fős csökkenésből 49%-ot, vagyis 7768 főt a természetes fogyás határozott meg, míg a vándorlási veszteség 51%-kal, 8123 fővel járult hozzá a lakók számának csökkenéséhez.

A lakónépesség fogyása a vizsgált időszakban Nógrádban (-7,4%) intenzívebb volt mind az Észak-magyarországi régió (-6,3%), mind pedig az országos átlagnál (-1,2%). Nógrád megye lakosságának korösszetétele az országosnál kedvezőtlenebb, a demográfiai öregedés folyamata intenzívebb, mint a megyék átlagában. A gyermekkorúak aránya a 2006. január 1-jei 15,6%-ról 2012 elejére 14,2%-ra csökkent, miközben a 65 évesek és idősebbeké 16,8%-ról 18,4%-ra nőtt.

Országosan is hasonló folyamatok figyelhetők meg, azzal a különbséggel, hogy a negatív változások kevésbé rontották az arányokat, mint Nógrádban.

A születések számának csökkenő trendje következtében egyre kevesebb gyermekkorú lakosa van Nógrád megyének, s ezt a negatív tendenciát a növekvő elvándorlás tovább fokozza. Az elkövetkező években is nagy valószínűséggel a kedvezőtlen demográfiai folyamatok alakítják majd a lakosság számát, összetételét.

A foglalkoztatás

A foglalkoztatási, munkanélküliségi mutatók alapján Nógrád az egyik legkritikusabb térség hazánkban. A foglalkoztatás szintje folyamatosan alacsonyabb, mint országos átlagban, miközben a munkanélküliségi ráta rendre magasabb értéket mutat. A megye helyzetét jellemzi, hogy 2011-ben a foglalkoztatás szintje országos viszonylatban itt volt a legalacsonyabb, miközben a munkanélküliségi ráta a legmagasabb. Az elmúlt években jelentősen romlottak a gazdasági aktivitást jelző mutatók, a folyamat intenzívebb volt mind a magyarországi térségeket, mind az Európai Unió tagállamait jellemzőnél.

Az eltartottsági ráta (a 0-14 évesek és a 65 évesek és idősebbek aránya a 15-64 évesekhez képest) a megyék közül Nógrád megyében a legmagasabb: 2012. január 1-jén száz 15-64 évesre 48,3 gyermek és időskorú személy jutott, míg országos átlagban 45,7. A korösszetétel változását jól szemlélteti az öregedési index, mely legfrissebb adata szerint – 2012. január 1. – száz gyermekkorúra 129-130 idős ember jutott, míg országosan 116-117.

Jelentős problémát jelent a fiatal iskolázott szakemberek elvándorlása, mely, ha továbbra is folytatódik, illetve az alacsony iskolai végzettségűek aránya növekszik, akkor ezek következtében folyamatosan csökken a megye – egyébként is alacsony – innovációs képessége.

2006-ban Nógrád megyében a 15-74 éves népesség alig több mint fele, 51,1%-a volt jelen a munkaerő-piacon foglalkoztatottként vagy álláskeresőként. A foglalkoztatási ráta 2007 és 2010 között 50,35%-ról tovább esett 48,36%-ra, amivel a megyei bontású országos összehasonlításban a Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Somogy megyék által alkotott, 46,35% és 51,47%-os foglalkoztatottsági rátájú sereghajtó csoportba tartozik, és élesen elkülönül a szomszédos Pest megyétől, amely az 56,03% és 58,66% közötti foglalkoztatási rátájú megyék csoportjába tartozik. 2011-ben a foglalkoztatási arány 39,6%-ra csökkent, s ezzel soha nem tapasztalt szintre süllyedt.

A munkanélküliségi ráta 10,6%-ról 18,7%-ra emelkedett. A rendelkezésre álló 2006. évi nemzetközi adatokkal való összehasonlíthatóság szempontjából releváns, hogy Nógrád megye nem csak észak-magyarországi környezetével alkot egy magas munkanélküliséggel jellemezhető összefüggő területet, hanem ez az egységes tömb átnyúlik a magyar-szlovák határon, és Kelet-Szlovákiában Lengyelország határáig tart, ahol egy szintén magas munkanélküliséggel sújtott területhez csatlakozik.

A munkanélküliségi ráta alakulása élesen kirajzolja a megye társadalmának munkanélküliségi helyzetében a nyugati és keleti rész közötti törésvonalat. A TEIR-ben található 2011-es adatok szerint a nyugati oldalon a Rétsági kistérség munka-nélküliségi rátája 10,2%, a Balassagyarmatié 12,0%. Ezzel szemben a keleti oldalon, a Balassagyarmattal határos Szécsényi kistérségé 18,9%, a vele keletről szomszédos Salgótarjáni kistérségé 18,0%, a Bátorterenyi kistérségé az előző két év 16,4%-a és 18,2%-a után 13,4%, míg a Balassagyarmati kistérséggel szintén keleti oldalról szomszédos Pásztói kistérségé 13,6%.

A 2011-es adatok alapján megyei összehasonlításban a legmagasabb kategória (42–51 fő) felső harmadába tartozó 49 fős mutatóval az 1000 lakosra jutó 180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek száma tekintetében Nógrád megye élesen elválik a tőle nyugatra, az osztrák határig összefüggően elterülő megyék csoportjától, amelyekben 1000 lakosonként 9–19 főt tartanak számon. Ezzel az indikátorral Nógrád megye integráns részét képezi a szlovák határ mentén húzódó, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék alkotta, országosan a legrosszabb képet mutató összefüggő tömbnek. A megyén belül élesen elkülönül a Rétsági és a Balassagyarmati kistérség a szomszédos Szécsényitől, Pásztótól, valamint a Salgótarjánitól. A 2011-es adatok szerint a Rétsági és a Balassagyarmati kistérségben 33–38 fő, a Szécsényiben viszont 63 fő, a Pásztóiban 43, a Salgótarjániban 64 fő a mutató értéke, amivel az említett három kistérség Észak-Magyarország és Észak-Alföld összefüggő tömböt alkotó, társadalmi szempontból leszakadó térségeihez sorolódik.

A pénzügyi-gazdasági válság jelentősen rontotta a megye egyébként is rossz foglalkoztatási helyzetét. A gazdasági folyamatokat azóta is többnyire stagnáló, illetve negatív tendenciák jellemzik a térségben, melyek munkaerőpiacra gyakorolt kedvezőtlen hatása megmutatkozik a megye foglalkoztatási mutatóiban.

A munkanélküliek száma 2008–2010-ben folyamatosan nőtt a megyében, bár 2011-ben már némi javulást tükröztek az adatok, de öt év alatt így is közel 60%-kal emelkedett az aktívan munkát keresők létszáma. A válság kezdetén állástalanná váltak jelentős része azóta sem talált vissza a munkaerőpiacra, miközben az iskolából kikerülők esetében is jelentősen hosszabbá vált a munkahelykeresés időszaka.

A munkanélküliek nemenkénti megoszlását a nyílt munkanélküliség megjelenése óta a férfiak túlsúlya jellemzi, ami azonban jelentős szezonális ingadozást mutat. A havi átlagos létszámok ugyanakkor hűen tükrözik a férfi-női munkanélküliség alakulását. E szerint az elmúlt években a férfiak súlyának folyamatos csökkenése volt jellemző.

A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei

Nógrád megyének nincs önálló színházépülete, de a Zenthe Ferenc Színház a Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. keretein belül, az évtizedek óta befogadó színházként működő József Attila Művelődési és Konferencia Központban működik. A „Központ” ezenkívül minden évadban helyet ad más színházak darabjainak is. Az előadások és a látogatók száma növekedést mutat.

A települési könyvtárak száma évek óta nem emelkedik, ugyanez a tendencia figyelhető meg a beiratkozott olvasók számában is. A városi könyvtárak mellett sok településen nincs külön könyvtár, az iskolai könyvtárral együtt üzemel, s így egy helyen oldják meg a diákok és az olvasni vágyók számára a kölcsönzési lehetőséget.

A megye muzeális intézményeinek száma 2000-ben még 14 volt, 2011-ben már csak 12, azonban az intézményekben megrendezett kiállítások száma 67-ről 91-re emelkedett. A kiállítást látogatók számában is csökkenés mutatkozik, s a látogatók túlnyomó többségét így is a kötelező iskolai vagy óvodai múzeumlátogatások alkalmával a diákok alkotják.

Egyre több az olyan település a megyében, ahol nem működik szervezett sporttevékenység. A megye sportlétesítmény ellátottsága az elmúlt öt évben keveset változott.

A nyugat-nógrádi Börzsönyalja településeinek Bánkig húzódó rekreációs övezete Nógrád és Drégely várával; Hollókő Ófalu Világöröksége, Szécsény városa, az ipolytarnóci ősmaradványok, a salgótarjáni Bányamúzeum és nemzeti kegyhelyünk, a Mátraverebély-Szentkúton található zarándokhely, a Karancs-Medves fennsík természeti és geológiai értékei, Somoskő és Salgó vára, Balassagyarmat és belső-Nógrád kulturális és építészeti öröksége, valamint Nógrád megye irodalmi és történelmi értékei szintén ide sorolhatóak. Ezekre az értékes desztinációkra napjainkban még a rövid időtöltéssel és alacsony költséssel járó látogatóturizmus jellemző.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként. A Bánki-tó talán az egyetlen, amely rekreációs tevékenységekre, hotelszolgáltatásokra teljesen kiépített infrastruktúrával rendelkezik, ezáltal viszont gyakorlatilag már most kihasználja a lehetséges kapacitását. A Maconkai-víztározó és

tőrendszere ugyanakkor többlépcsős, átgondolt komplex fejlesztésen ment át, ennek eredményeképpen az idegenforgalom szempontjából jelentős kapacitással és kapacitási tartalékkal rendelkezik. A Palotási-víztározó több tekintetben szintén jelentősebb fejlődési lehetőséget hordoz, ugyanakkor a példaként felhozott vizek közül az infrastrukturális kiépítettség foka itt a legalacsonyabb.

Nógrád megye két üdülőkörzet, a Dunakanyar és a Mátra-Bükk szélére, illetve közé esik, míg belső részét jobbra lefedi a Cserhát és környéke üdülőkörzet, magában foglalva nemzeti kegyhelyünket, Hollókőt, Szécsényt és Ipolytarnócot. A megyének az a kis része, amely nem jelenik meg a térképen üdülőkörzetként, az Balassagyarmat (Nógrád egykori megyeszékhelye) és térsége, amelynek kulturális és építészeti öröksége az egyik legértékesebb az országban. Rehabilitációja 2013. évi I. ütemének megvalósításával irodalmi és kulturális emlékhelyei európai színvonalú környezettel fogadhatják a turistákat. Mindez elősegítheti, hogy a további turisztikai fejlesztő munka hatására a Belső-Cserhát hagyományőrző falvainak építészeti és táji értékei is felértékelődhessenek az ökoturizmus szempontjából.

A védett területek, természeti értékek esetében meg kell említeni a táj azon rekreációs szerepét, amely sok esetben (Medves, Cserhát, Börzsöny, Mátra) szintén a tájterhelés hiányából és a tájképi értékekből fakad.

A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete

Egy adott területen élő lakosság egészségi állapotát meghatározni nehéz feladat, hiszen nem könnyű megtalálni azokat a mutatókat, amelyek mérik és mutatják, a közvetlen kapcsolatot, az egészséget meghatározó tényezők és a lakosság egészségi állapota között.

A halálozási és megbetegedési indikátorok a lakosság egészségi állapotának igen fontos összetevői.

A megye halálloki struktúráját vizsgálva – az országos adatokhoz hasonlóan alakult – a teljes korcsoport esetében, mind a férfiak, mind a nők körében a keringési rendszer betegségei, majd a daganatok okozta betegségek részaránya a legmagasabb.

A férfiaknál a daganatos -, emésztőszervi betegségek (beleértve az alkoholos eredetű májbetegséget) és a külső ártalom okozta halálokok (közlekedési baleset, öngyilkosság és önsértés) a leggyakoribbak, majd ezt a légző-, és az emésztőrendszer betegségei miatt bekövetkezett halálozás követte. A nők körében a légzőrendszer, az emésztőrendszer és külső okok a sorrend.

Korcsoportok szerint a fiatalok – 39 év alatt – körében a halálesetek döntő része a külső okok miatt következik be. 40-59 éves kor között legnagyobb arányban – különösen a nők körében – kiugróan magas a daganatos betegségek és a férfiak körében jelentős az emésztőrendszer betegségei miatti halálozás aránya. Csak az idősebb korban – 60 év felett – kerül előtérbe a keringési rendszer betegségei miatti halálozás.

A betegségek megoszlásának – a különböző halálozási okok elemzése mellett – fontos mutatói lehetnek bizonyos betegségtípusok folyamatos gondozásának adatai. Folyamatos gondozásban részesülnek, és így nyilvántartásba kerülnek az alkoholisták, a pszichiátriai betegek, továbbá – az utóbbi évtizedekben, csökkenő mértékben – a tüdőbetegek.

A születéskor várható élettartam értéke megyénkben 2011-ben mind a nők (76,8 év), mind a férfiak (68,8 év) esetében elmarad a hazai átlagtól (78,23 illetve 70,93 év), a nők várható élettartama 2011-ben a legkevesebb volt az országban.

Nógrád megye egészségügyi ellátórendszere magába foglalja a fekvőbeteg- (kórházak), a járóbeteg- (szakrendelők, gondozók) és az alapellátást, utóbbi a felnőtt háziorvosi, gyermekorvosi, fogorvosi és védőnői ellátásból áll.

A megye egyre csökkenő lakosságának egészségügyi ellátását a megye 3 fő egészségügyi intézményén, a salgótarjáni Szent Lázár Megyei Kórházon, a balassagyarmati dr. Kenessey Albert Kórház-Rendelőintézetén valamint a pásztói Margit Kórházon kívül az aktív fekvőbeteg szakellátásban további 19 (budapesti, Pest- és Heves megyei) kórház, krónikus, rehabilitációs ellátásban további 12 megyén kívüli intézmény látja el. A 3 megyei intézmény ellátási kötelezettsége, mindössze 10 szakmában terjed ki a megye teljes területére.

A személyes gondoskodást nyújtó ellátások, mai fogalomhasználattal alapszolgáltatások megszervezésével, az állam az (területi-, települési) önkormányzatok illetve azoktól a megyei intézményfenntartó központokhoz átkerülő intézmények segítséget nyújtanak a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakókörnyezetükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi és mentális állapotukból származó problémáik megoldására. Nógrád megyében a szociális feladatok a Nógrád Megyei Intézményfenntartó Központba kerültek (de az átszervezések jelenleg is zajlanak). Ezen intézmény az alapszolgáltatások körében elsősorban az időskorúak, a fogyatékos emberek, a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, továbbá a hajléktalan emberek számára nyújt szolgáltatásokat. A szociális szolgáltató, illetve intézmény együttműködik az ellátási területen működő szociális, gyermekjóléti-gyermekevédelmi, egészségügyi, oktatási és munkaügyi szolgáltatókkal, intézményekkel.

Az intézményrendszer fejlettsége nagyjából az országos átlagéhoz hasonlítható hatékonyságú, minden érintett célcsoport számára elérhető és megfelelő színvonalú szolgáltatást nyújt. Továbbfejlesztése azonban az országos átlagnál sokkal nagyobb jelentőségű kérdés a megye leszakadó helyzete miatt.

A speciális alapellátások kiépültsége Nógrád megyében alacsony. Az alapellátások túlnyomó többségben az 1000 fő alatti településeken hiányoznak. Az alacsony lélekszámú települések saját maguk többnyire nem képesek az ún. hagyományos ellátások megszervezésére sem. A nappali ellátást nyújtó intézmények közül a legrégebbi múltra visszatekintő Ezüstkényő Idősek Otthona, Idősek Klubjának kiépültsége a legkevesebb hiányos. Az idősek nappali intézménye a kistérségek közül a bátonyterenyében, a pásztóiban, a salgótarjániban és a szécsényiben működik.

A fogyatékos, hajléktalan, valamint a pszichiátriai és szenvedélybeteg ellátási kötelezettségének a legtöbb érintett város nem tesz eleget. Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények terén elsősorban a meglévő intézményi kapacitáshiány okoz gondot, bár egyes intézménytípusok (főleg fogyatékosok, pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátását szolgálók) sok helyen egyáltalán nem elérhetők.

A rászorult, megromlott egészségi állapotú, önmagukról gondoskodni nem tudó idős embereket a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozzák. A megyében 2008-ban 20 ilyen intézmény működött, melyekben 2019 férőhelyen 1973 ellátottról gondoskodtak. 2011 végén továbbra is 20 intézmény működött 2053 férőhellyel, melyekben 2016 rászorult kapott elhelyezést.

A szociálisan rászorultak étkeztetése és a házi segítségnyújtás kiépültsége az országos átlagnál valamivel jobb, az ezer főre jutó igénybevevők száma itt a legmagasabb. A viszonylag újszerű ellátási formát, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást is több településen szervezték meg.

A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége

A kereset az életkörülményeket leginkább meghatározó munkajövedelem determinánsa, és fontos a megye gazdasági-társadalmi megítélése, pozicionálása szempontjából is.

Az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem tekintetében markáns különbség rajzolódik ki Pest megye és Nógrád megye társadalmának helyzete között. Nógrád megye 2010. évi 548 866 Ft-os értéke jóval elmarad attól a csoporttól, amelybe a szomszédos Pest megye tartozik, és amelyben az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem 2010-ben 651 023–729 211 Ft volt.

A keresetek és munkajövedelmek mellett az egyéb jövedelemforrások (nyugdíjak, járadékok, segélyek stb.) és a különböző jövedelemkomponensek (családi pótlék, stb.) differenciáltan alakultak, röviden az alábbiak szerint.

Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban a vizsgált időszakban évente átlagosan a népesség mintegy 32%-a részesült Nógrád megyében, amely arány – az országosnál intenzívebb előregedés következtében – magasabb a 30% körüli hazai átlagnál. 2001 elején 71,5 ezer fő volt a nógrádi nyugdíjasok száma, míg 2012 elején 63,4 ezer fő, mintegy 12%-kal kevesebb. A csökkenő létszám mögött egyrészt a nyugdíjkorhatár emelkedése, másrészt a nyugdíjszerű ellátásokban részesülők felülvizsgálata állt.

A tárgyidőszakban az ellátottak több mint 90%-a részesült saját jogon járó nyugdíjban, míg a bázisidőszak évében, 2001 elején ez az arány csak 78,8% volt. A többi ellátott részére rokkantság, megváltozott munkaképesség, fogyatékoság, vagy egyéb más ok miatt folyósítottak nyugdíjat, járadékot vagy pótlékot. A nyugellátás havi átlagos összege a vizsgált időszakban 2,44-szeresére emelkedett. Vagyis a nyugdíjas társadalom ellátottsága

arányaiban és dinamikájában is az aktív keresők mögött maradt. Ezzel szemben a nyugellátás 2011. évi összegét tekintve Nógrád a megyei mezőny közepén áll, a 89 430 Ft-os értéke éppen a sor mediánja.

Családi pótlékot a megyében vizsgált időszakban havi átlagban 24–26 ezer család kapott 38–43 ezer gyermek után. Az egy családra jutó havi átlagos támogatás 2008-tól alig valamivel 25 ezer Ft fölött alakult, lényegében változatlan maradt, s így legfeljebb csak a lakosság egy szűkebb rétegében ösztönözhetette a gyermekvállalást. Gyermekgondozási segélyt 3,7–3,9 ezer fő, gyermekgondozási díjat és gyermeknevelési támogatást mintegy ezer-ezer fő vett igénybe az utóbbi években.

Nógrádban felgyorsult a társadalom elöregedése, mindemellett a fiatalok intenzív elvándorlása miatt alacsony szintű a nyelvismeret és piacképes tudás. Mind a gazdaságban, mind a társadalomban alacsony az együttműködési készség és képesség, gyenge belső kohézió szétforgácsolódott kapacitásokkal.

1990 óta a foglalkoztatottsági viszonyok átrendeződtek, a foglalkoztatottak számának fokozatos csökkenése mellett megjelentek a munkanélküliek, és jelentősen emelkedett az inaktív keresők száma is. E csoportok igen eltérőek az iskolai végzettség tekintetében, illetve az egyes végzettségi szintekhez jellemzően különböző foglalkoztatottsági arányok tartoznak. Az alacsonyabb képzettségű, idősebb foglalkoztatottak fokozatosan kikerültek az aktív keresők közül és helyüket magasabb, korszerűbb képesítéssel rendelkező fiatalok foglalták el.

Az utóbbi évtizedben jelentős szemléletváltás történt a fiatalok gondolkodásában és demográfiai magatartásában. A hangsúly a tanulásra, a képzettség szintjének emelésére helyeződött. A képzésben töltött idő egyre növekszik, sokan a munkaerő-piaci belépéstől tartva hosszabbítják meg iskolai éveiket, s választják az érettségire épülő iskolarendszerű vagy felsőfokú képzéseket. A megye egyetlen felsőoktatási intézménye 2013-ban bezárásra került.

3.1.2. Környezeti helyzet bemutatása

Nógrád megye természetföldrajzi értelemben az Észak-magyarországi középhegység (Mátraerdő) nyugati részén fekszik. Főbb tájai a Börzsöny keleti fele, a Cserhát, Karancs-Medves, a Mátra nyugati oldala, a Gödöllői-dombság északi vidéke, melyeket a Nógrádi medence, az Ipoly, Zagyva, Galga völgyei tagolják. Arculatát leginkább a Cserhát alacsonyhegységi jellege, illetve a megye észak-nyugati részén a Karancs-Medves vidék adja. A megyében 14 hegycsúcs emelkedik 500 méter fölé, legmagasabb a Mátrában található 946 méter Pizskés-tető, valamint a Börzsönyben fekvő Csóványos (938 m), amely Pest megye határán helyezkedik el. A megye legalacsonyabb pontja az Ipoly mentén található, Parassapuszta környékén.

A térség földtani tömegét a miocén vulkanizmus eredményeként kialakult Börzsöny-, Cserhát-, Mátra andezit formációi adják. A szintén andezit Karancs nagy kiterjedésű, erősen tagolt lakkolítja, valamint a pliocén kori bazaltvulkanizmus során létrejött Medves-vidék, a terület földtani és felszínalaktani értékei, tájképi szépsége országos viszonylatban is kiemelkedő. A hegységképződésekkel létrejött medencékben alakultak ki barnakőszéntelepek, amelyre a salgó-völgyi bányászat épült.

A pleisztocén lösz tömege az erózió következményeként a hegylábi térségekben található meg, amely keveredett a vulkanitok málladékával. Az így kialakult morfológiát és földtani környezetet „követi” a terület talajtakarója is. Leginkább savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok és pangóvizes (pszeudoglejes) barna erdőtalajok jellemzik a hegyvidéki-hegylábi területeket. A völgyekben lejtőhordalék és öntés talajok dominálnak. A Börzsöny keleti oldalán fekete nyirok talajok is megtalálhatók.

A területet gyér vízhálózat jellemez. A megye három fő vízfolyása az Ipoly, Zagyva, Galga, amelyek vízjárása erősen ingadozó. Jelentős méretű természetes tavak nincsenek, az állóvizek nagyrészt víztározó, vagy záportározó. Földtani adottságok miatt a felszínalatti vizek jelentős része résvíz, illetve rétegvíz.

Éghajlatát tekintve, az enyhe, csapadékos, mérsékelt nyárban, a szabályos csapadékeloszlásban az atlanti hatás; a hideg télben, a kora nyári csapadékcúcsban a kontinentális; a száraz, forró nyárban, az őszi-téli esőkben a földközi-tengeri légtömegek hatása nyilvánul meg. Az évi középhőmérséklet 1–2 °C-kal elmarad a 10 °C-os országos átlagtól. Ezen túl a kora őszi – késő tavaszi fagyok mellett sokszor a Nógrádi-medencében (Szécsényben) mérnek leghidegebb hőmérsékleteket. Átlagosan a Cserhát és a Karancs-vidék évi középhőmérséklete 9 °C, míg évi csapadékmennyisége egyaránt 550-600 mm, a magasabb hegyek nyugati lejtőin 650–700 mm. A vidéken uralkodó szélirány az

északnyugati, a keleti lejtőkön gyakori az északkeleti. A napsütéses órák száma évi átlagban 1800-1900.

A megye területének 40,3%-a erdővel borított, ami a megyét tekintve a legmagasabb, és Magyarország erdeinek 18%-át teszi ki. Uralkodó természetes növénytakaróját a cseres-kocsánytalan tölgyesek alkotják, jellegzetes erdőtársulásai még a gyertyános-, és mészkerülő tölgyesek, égeresek, a magasabb térszíneken pedig a bükkösök. A Cserhát hegység a nevét a hajdani cserfaerdőkről kapta, ezek mára megritkultak, eltűntek.

Az állatvilág gazdag és változatos, a megye erdeiben található többek között szarvas, őz, vaddisznó, róka, borz, menyét, nyest. A hegyvidéki madarak mellett az alföldi és vizenyős területeken élők is természetes élőhelyre találtak Nógrádban.

3.2. A Program megvalósulásával várhatóan kiváltott hatások bemutatása, előrejelzése

A Program hatásai nem csupán a tervezett intézkedések tartalmának, logikájának és megvalósításának eredője, de a hozadékok minősége és volumene nagyban függ a Program végrehajtása során rendelkezésre álló források nagyságától is. Mivel a Program jelenleg nem részletezi a tervezett intézkedések közötti forrásallokációt, a hatások előrejelzése során sem lehet messzemenő következtetéseket levonni, azonban a beavatkozások hatásának irányai megbecsülhetők.

A Program várható társadalmi hatásai

A népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)

A nógrádi térség legjellemzőbb demográfiai trendje, és egyben egyik legégetőbb problémája a megye lakosságának tartós és folyamatos csökkenése mind mennyiségi, mind minőségi dimenziók mentén.

A fiatalok elvándorlásának mérséklésében szinte legfontosabb szerepe a versenyképes munkahelyek meglétének van. Az első prioritás e célt állítja a középpontba, a további prioritások intézkedéseinek sikeres megvalósulása esetén (pl.: célcsoport specifikus felkészítő programok) pedig a megyét egy testileg és mentálisan egészségesebb társadalom, a munkára kész állapot, és általában egy egészségtudatosabb lakosság irányába mozdíthatják el. A Program igyekszik biztosítani az integrált társadalom irányába történő elmozdulást, illetve a hátrányos helyzetű rétegek számára a tudáshoz való hozzáférést, ami nem csak hosszú, de sikeres megvalósítása esetén már közép-, illetve rövidtávon is pozitív hozadékkal járhat. A Program révén a gyerekek és fiatalok esélyeinek növelésével párhuzamosan sikerülhet mérsékelni a hátrányos helyzet újratermelődését.

A Programban a **népesség területi elhelyezkedésére** legjelentősebb, közvetlen hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 1.1. Támogatott, képzésbe integrált start-up fiatal vállalkozásoknak
- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 1.8. Start-up vállalkozások támogatása
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása
- 4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával
- 4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása
- 4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok
- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása
- 4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése
- 4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

Foglalkoztatás

A foglalkoztatás egzisztenciális dimenziójának természetéből fakadóan igen nagy átfedés figyelhető meg „A népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)” című alponthan vázlatokkal.

Hatásait tekintve a Program sikerességének egyértelműen az egyik sarokköve lesz a foglalkoztatás területén történő változás, ami a megye jövőjét tekintve is hosszútávon meghatározó.

Nógrád megye esetében már a további leszakadás elkerülése is összehangolt beavatkozást, és jelentős források meglétét igénylik. A Programban jelenleg kirajzolódó tervezett intézkedések összessége egy megfelelően előre vivő, körültekintő, komplex szemléletmódot tükröző megközelítést láttat. Megállapítható azonban, hogy a kimenet az elvárt hatások tekintetében nagyban függnek majd a rendelkezésre álló összegek nagyságától és azok allokációjától is, melyekkel kapcsolatban a Program jelenlegi verziója még nem tartalmaz olyan mélységű részleteket, amelyek alapján a hatások jó közelítéssel felbecsülhetők legyenek.

A Programban a **foglalkoztatásra** legjelentősebb, közvetlen hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 1.7. Nagyvállalatok munkahelyteremtő beruházásainak támogatása
- 2.5. Megyei KKV-k munkahelybővítő és versenyképesség növelő beruházásainak támogatása
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása
- 3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása

4.3. Munkahelyi integrálásra orientált képzési programok

4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása

4.5. Alternatív foglalkoztatás bővítő programok támogatása

4.6. Megyei munkahelyteremtést segítő paktumok létrehozása, működtetése

A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei

Mivel a Program a következő módon fogalmaz átfogó céljainak kibontása kapcsán: „Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet”, a szabadidő eltöltésének, illetve a rekreáció területi feltételeinek megléte túlmutatva a megye lakosságán, egy tágabb célközönséget céloz meg. Következésképpen ez optimális esetben nem csupán egy szélesebb színskálájú kínálati oldalt feltételez, hanem a keresleti oldalnak való megfelelés kényszerére adandó jó válaszokat is.

A két fenti aspektus kérdéseinek tekintetében az alábbi tervezett intézkedések igyekeznek közvetlen és releváns válaszokat megfogalmazni:

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerényei Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.6. Helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése

A Program tervezett intézkedéseit megvizsgálva megállapítható, hogy hatásukra a megye már középtávon marasztalóbbá, illetve vonzóbbá válhat.

A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete

A népesség szociális helyzete, életminősége és egészségi állapota, részben kapcsolódik az előző alpontban megállapítottakhoz, azok dimenzióival részben együtt értelmezendők, illetve kezelendők. A népesség életminőségére és egészségi állapotára, valamint szociális helyzetére közvetve, vagy közvetlenül szinte minden gazdasági, társadalmi és környezeti paraméter befolyást gyakorol.

A következő tervezett intézkedések mentén kíván a Program a népesség életminősége és egészségi állapota, valamint szociális helyzete kapcsán pozitív hatásokat kifejteni:

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

A rendelkezésre álló források nagyságának ismerete nélkül a hatások nagyságrendjének felbecsülése nem lehetséges, az azonban megállapítható, hogy egyértelműen pozitív irányúak lesznek a beavatkozások eredői, egy a leszakadás mérséklésétől a teljes felzárkózásig terjedő, meglehetősen széles intervallumban.

A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége

Bár kifejezetten a társadalom biztonságérzetének, veszélyeztetettségének dimenziói a program szempontjából nem szerepelnek külön hangsúllyal, mégis megállapítható, hogy a tervezett intézkedések többségének elmaradása vélhetően rontaná mindkét komplex kategória jelenlegi állapotának további alakulását.

A Program a következő tervezett intézkedések esetében tartalmaz olyan elemeket, amelyek közvetlenül a társadalom biztonságérzetének javítását, és a veszélyeztetettségének mérséklését érinti:

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

4.1. Szegénység elleni küzdelem térségi modell programok megvalósításával

4.2. Közmunka programok hatékony megvalósítását segítő fejlesztések, képzések támogatása

4.7. Időskorúak gondozását segítő civil kezdeményezések támogatása

4.8. Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközzel

5.5. A 21. sz. főút négy-sávúításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

5.7. Nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése, bővítése

Megállapítható, hogy jelenleg Nógrád megyében ezen felsorolt intézkedések mindegyike szükséges a társadalom helyzetének javításának érdekében, mind annak biztonságérzete, mind veszélyeztetettsége kapcsán.

A Program javaslatainak csoportosítása azok várható hatásai alapján				
Társadalmi kategória	Nincs hatás	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	A hatás iránya és becsült mértéke ⁹
Népesség területi elhelyezkedése		x		+2
A foglalkoztatás		x		+3
A szabadidő eltöltése, a rekreáció területi feltételei		x		+2
A népesség életminősége és egészségi állapota, szociális helyzete		x		+2
A társadalom biztonságérzete, veszélyeztetettsége		x		+1

A Program várható gazdasági hatásai

A térszerkezet

A 21. sz. főút mentén található Nógrád megye urbanizált térsége, melybe Salgótarján és Bátorfyerénye, illetve várostérségeik tartoznak bele. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Északi kapcsolatainál fogva a térség a szlovákiai Losonc, Zólyom és Besztercebánya irányába jelentős fejlődési potenciállal bíró gazdasági tengelyt képez.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a 2., 22. és 23. sz. főutak Balassagyarmat Szécsény, Rétság térségében. Ahol új, korszerű üzemek települtek le és ennek nyomán, bár alacsonyabb az urbanizáltság színvonala, a megye ipari termelésének többségét itt állítják elő.

A fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó fogja közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete

⁹ Egy -3 és +3 közötti skálán, ahol a kiinduló helyzethez képest a negatív érték a kedvezőtlen, a pozitív érték pedig a kedvező irányú elmozdulást jelzi.

A térszerkezetre várhatóan legnagyobb hatással lévő intézkedések:

- 5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)
- 5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bátorfyerenyi Kistérségek)
- 5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése
- 3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek
- 3.2. A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

A tervezett intézkedések megerősítik a térben kialakult gazdasági szerkezetet és a versenyképesség növelése érdekében a földrajzilag is optimálisan elhelyezkedő gazdasági központok versenyképességét erősítik a környezet fejlesztésével, az elérhetőség javításával.

A turizmus fejlesztése területén a meglévő adottságok összehangolt színvonal fejlesztésére törekсенek, sajátos attrakciók fejlesztésével a vonzóképesseget kívánják növelni. Ez egyértelműen a meglévő kapacitások jobb kihasználását, a turizmusból származó bevételek növelését szolgálják és feltételezhetően a foglalkoztatást is bővíteni fogja.

Településrendszer

A megyeszékhely Salgótarján kivételével a település szerkezetben dominálnak a kisvárosok, melyek egyúttal a járásek közigazgatási központjai is. A hat város mellett 125 db jellemzően kistelepülés található Nógrádban.

A megye településrendszere integráns részét képezi a Neogradiens Eurorégió határon átnyúló térségének.

A Programban a településrendszerre legjelentősebb hatással bíró, tervezett intézkedések:

- 4.4. Fiatal értelmiség helyben tartására irányuló megyei programok támogatása
- 5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése
- 5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

A járási (kistérségi központok) székhelyek egyúttal a megye gazdasági központjai. Így az előző (térszerkezet) pontban említett intézkedések is érintik ezeket. Az előző négy intézkedés viszont kifejezetten a helyi környezet fejlesztését, a települések lakosságának elkötelezettségét és életkörülményeinek javítását szolgálják. Ezek nyomán valószínűleg a településszerkezet vázát adó városok fejlődése felgyorsul, a jelenlegi szerkezet megerősödik.

Ez azonban a vonzási térségükben lévő települések lakosainak is kedvezőbb feltételeket jelent – megfelelő közlekedési kapcsolat esetén – a csak a városokban fellelhető szolgáltatások igénybe vétele területén.

Az ipar, a kereskedelem térbeli szerkezete

A térszerkezet meghatározó elemeit a fejezet elején bemutatottuk. A kialakult ipari fejlődési tengelyek patkóként fogják közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és önfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amely a jövőben a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet játszhat.

Tervezett intézkedések:

1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében és a
2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

Természetesen a korábban bemutatott a **Térszerkezetre hatást gyakorló tervezett intézkedések** még inkább befolyásolják az ipar és kereskedelem térbeli szerkezetét. Ez egyrészt az innovációra, magas versenyképességű vállalkozások fejlesztésnek, letelepedésének ösztönzését jelenti a „patkó” nyugati szárán, másrészt a foglalkoztatást bővítő munkahely teremtő beruházásokat a „patkó” keleti részén. A szabad vállalkozási zónák ösztönző rendszere ebben a térségben szintén a munka intenzív fejlesztéseket preferálja. Mivel a fejlesztéseket a meglévő település szerkezetben kívánják elsősorban beilleszteni zöld felület csökkenéssel nem számolunk.

A műszaki infrastruktúra tervezett fejlesztése, a szlovákiai gyorsforgalmi úthálózathoz és vasúthálózathoz történő csatlakozása az É-D ipari tengely gyorsuló fejlődését eredményezné, egyúttal a szolgáltatási szektor is növekedési pályára állna.

A Programban nem szerepel az üvegipar, melyre alapozva a térségben található alapanyagra épülve a legmodernebb technológiákat alkalmazó gyártók beszállítói kapacitásai épülhetnének ki. Ezen a területen kézzel fogható lehetne a határon átívelő együttműködés (Losonc).

Természeti erőforrások

Nógrád földtani felépítés szempontjából igen változatos a terület. Megtalálható a vulkáni kőzet (andezit, riolit, bazalt), ugyanakkor a mészkő és a dolomit is. Nagy területen lelhető fel sekélytengeri, partközeli üledék, homokkő és agyagmárga, további jellemző a magas erdősültség, és a változatos, gazdag állatvilág. A legnagyobb jelentősége annak a barnakőszénnek van, amely (az alsó és középső miocén kor alsó részében képződött) egykor az egész megye gazdaságát meghatározta.

A természeti erőforrások közé sorolható a nap, a szél, a víz, a geotermikus energia mellett a bioenergetikai erőforrás (biomassza, biogáz), de az a mezőgazdasági fejezetnél tárgyalható.

A Programban nevesített, kapcsolódó intézkedés:

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

A megújuló energia felhasználást, a fenntartható fejlődés horizontális elveként szinte mindenhol megjelenik, külön intézkedés nélkül.

A mezőgazdaság

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya. Nógrád megyében a mezőgazdasági területek aránya 48,0%, jóval alacsonyabb, mint az országos átlag (72,4%). A mezőgazdasági területeken belül az országos átlagnál jelentősen alacsonyabb a szántóterületek (68,1%) aránya, bár területnagyság alapján így is ez a földhasználati forma dominál. A második legnagyobb kiterjedésű mezőgazdasági földhasználat a gyepek, részese a megye mezőgazdasági területén belül (25,6%), ami sokkal magasabb, mint az országos részarány (14,1%). A konyhakert, a szőlő és a gyümölcsös aránya az összes mezőgazdasági területhez alacsony.

Programban tervezett intézkedések:

Közvetlen mezőgazdasági területen végrehajtásra kerülő fejlesztéseket a Vidékfejlesztési program támogathat.

Ugyanakkor a mezőgazdaság alapanyagot szolgáltatathat több, alább felsorolásra kerülő tervezett intézkedés keretében megvalósítható program sikeres lebonyolítására.

3.3. Önfenntartást, önellátást segítő helyi komplex fejlesztések megvalósítása

3.4. Helyi termékek értékesítésére alapozott struktúrák létrehozása, összehangolt térségi márkáépítés, kapcsolódó marketing tevékenységek

3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

A mezőgazdasághoz kapcsolódó helyi gazdaság erősítése piacbővítő, hozzáadott érték növelő, megújuló energia felhasználást növelő közvetlen hatásai mellett az ellátási útvonal rövidítésével környezetvédelmi célokat is szolgál.

Erdőgazdálkodás

Magyarország megyéi közül Nógrádban a legmagasabb – mintegy 40% – az erdős terület aránya (országos átlag 21%). A közel százezer hektár erdőterület, nagyságrendileg 60-40%-ban oszlik meg a közösségi és a magántulajdoni forma között (állami résztulajdon aránya 61,8%). Évente több mint 600 ezer m³ faanyag „termelődik”, melyből tervszerű és fenntartható erdőgazdálkodás mellett, a kitermelhető fa mennyisége megközelítőleg 350

ezer m³/év. Ebből a mennyiségből 50-60 ezer m³ energetikai célra hasznosítható, a többi alaki, minőségi tulajdonságai miatt egyéb felhasználásra kerül.

Az erdőművelés foglalkoztatási potenciálja jelentős. A biodiverzitás és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával az erdővagyon hosszú távú növelése és gazdagítása is célul tűzhető ki.

Tervezett intézkedések:

Közvetlen mezőgazdasági területen végrehajtásra kerülő fejlesztéseket a Vidékfejlesztési program támogathat.

3.5. A nógrádi agrárgazdaság verseny- és foglalkoztatási képességének fokozása

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

Ezen intézkedés keretében a fejezetnél említett 50-60 000 tonna energetikai célú felhasználását támogató fejlesztések támogathatók, melyek az energia függetlenség növelése mellett a klímavédelmi célokat is szolgálják.

Ugyanakkor a faállomány csökkenését is szükséges megakadályozni, mert a CO₂-lekötésében jelentős szereppel bírnak ezek a nagy lombkoronájú növények.

Idegenforgalom

Az idegenforgalom, a turizmus mind a foglalkoztatás, mind a gazdasági fejlődés, illetve a megye értékeinek ésszerű, fenntartható hasznosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Nem véletlen, hogy a Program is kiemelten foglalkozik vele, megfelelően beillesztve a prioritások, intézkedések rendszerébe.

A program az idegenforgalomhoz kapcsolódó tervezett intézkedések az alábbiak:

3.1. A turisztikai szolgáltatások térségi szintű, tematikus, munkahelyteremtéssel járó fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

3.2 A megye értékeire épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes turisztikai attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztése és kapcsolódó marketing tevékenységek

Az alacsony hatékonysági mutatók arra ösztönözték a Program készítőit, hogy a szolgáltatások minőségi fejlesztését, az attrakciófejlesztést, a hálózatosodás megerősítését támogassák. Bár a prioritás indoklásában megjelenik a határ menti együttműködés szerepe a turizmus területén, azonban az intézkedések között nem szerepel ennek célzott támogatása.

Nagy jelentőséget szentelnek – helyesen – a tervezők a turisztikai marketingnek. Ugyanakkor szükséges jelezni, hogy valódi attrakciókra (Hollókő, Ipolytarnóc) kell koncentrálni, mint ahogy a fejlesztéseket területileg is fókuszálni javasolt (Nyugat–Nógrád illetve Mátra hegység Pásztó–Parád közti területe).

Vízgazdálkodás

Nógrád megye két fő vízfolyása az Ipoly és az egyetlen Magyarországon eredő folyó, a Zagyva; előbbi a Duna, utóbbi pedig a Tisza részvízgyűjtőjéhez tartozik. A Duna és a Tisza közötti vízválasztó csomópont a Lókos-patak és a Zagyvába igyekvő Galga forrásvidéke között, másrészt a Nógrád-Gömöri bazaltvidéken az Ipoly és a Zagyva, Tarna, Rima vízrendszere között található.

A nagyobb állóvizek közül különböző szempontok alapján három vízterület emelhető ki példaként: a Bánki-tó, A Maconkai-víztározó és tórendszere, valamint a Palotási-víztározó.

Nógrád megye adottságai miatt a vízellátás elsősorban tisztított felszíni vízre, és a felszín közeli vízkészletre alapozódik. Az előírt határértéken belüli ivóvízminőség mindenhol biztosítható.

Országos viszonylatban is jelentős a sóshartyáni jódtartalmú minősített gyógyvíz, amelyet palackozással gyógyászati célra hasznosítanak. Pásztón a meglévő termálvízbázisra termálfürdő települt, és országos viszonylatban egyedülálló természeti jelenség a kivételesen szép panorámájú sámsonházi hegytetőn található pozitív hévíz-kút.

Tervezett intézkedések:

3.6. Integrált vízgazdálkodási beruházások támogatása, természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése

3.8. Öko- szemléletet erősítő kisprogramok támogatása

Összhangban az EU tematikus célkitűzésével (5. pont) a várható klímaváltozásra történő felkészülést támogatja a Program. A vízkészlet megőrzésének és a szennyeződés megelőzésének fontos céljait a tervezett kisprogramok nagyon jól szolgálhatják.

A térség eltartó képessége és versenyképessége

A regionális versenyképesség főbb mutatói a gazdasági kibocsátás (GDP), a munkatermelékenység, a foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta.

Az egy főre eső GDP alakulását vizsgálva 2000–2010 között országos és megyei szinten, látható, hogy a megyék nagy többségében már 2003-tól lelassult a gazdasági növekedés, amely egyre inkább elmaradt a budapesti értékektől, és az EU átlagtól is.

A foglalkoztatási ráta tekintetében a legtöbb, kevésbé fejlett megyében 2006 óta esik vissza a foglalkoztatottság. 2011-ben először ment az érték 40% alá, sajnos éppen Nógrád megye esetében (39,6%).

A munkanélküliségi ráta 2011-ben Nógrád megyében alakult a legkedvezőtlenebbül 18,7%-os értékevé, amely érték az EU27 országok átlagos munkanélküliségi rátájának (9,4%) csaknem a kétszerese.

A fentieket összegezve: Nógrád minden mutató tekintetében utolsó helyen áll 2011-ben a megyék rangsorában.

Az első két prioritás, valamint részben a harmadik prioritás közvetlenül mérhető pozitív hatást vált majd ki a versenyképességre. Ezen belül a legfontosabb tervezett intézkedések:

1. prioritás Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében és a
2. prioritás Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése

A két első prioritás keretében 14 db olyan intézkedést határoztak meg mely a fenti mutatók kedvező irányba történő alakulását segítheti. Meg kell azt is említeni, hogy az intézkedések kiemelten kezelik a K+F+I kérdéskörét, a tudás felhasználás és a tudás áramlás támogatását. Hosszú távú szemléletet mutat a kezdő vállalkozók, az innovatív KKV támogatása és az ezt szolgáló intézmény létrehozásának a terve.

Műszaki infrastruktúra

Nógrád megye közlekedési hálózatát jellemzően az urbanizálódott térségek fordított U alakú vonulata határozza meg. Nógrád megye úthálózatában az állami tulajdonú úthálózat jelenlegi hossza 944 km, amiből a főutaké 170 km. A 774 km hosszú mellékúthálózat elsősorban összekötő utakból és bekötőutakból áll a megye apró falvas szerkezetéhez igazodva.

Jellegzetes egyenletes eloszlású és nagy kiterjedésű közúti hálózatok alakultak ki az aprófalvas térségekben, mely utak fenntartása rendkívül költséges, így a megfelelő karbantartási munkák elmaradásával állapotuk is jelenleg rendkívül leromlott. További összesen 5067 km út van önkormányzati tulajdonban, melyből 1356 km a belterületi út.

Tervezett intézkedések:

Közvetlen infrastruktúra fejlesztést célzó intézkedések

5.5. A 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése

Közvetett intézkedések, illetve az intézkedésekhez kapcsolódó projektek elemeként infrastruktúra fejlesztések is megvalósítható fejlesztésekkel érintett intézkedések

5.1. Hívogató vidéki üzleti környezet és élettér kialakítása (Rétsági, Balassagyarmati, Szécsényi és Pásztói Kistérségek)

5.2. Urbanizált életterek revitalizációja és vonzerejének fejlesztése (Salgótarjáni és Bányaterenyi Kistérségek)

5.3. A helyi társadalom aktivizálása, a helyi identitás növelése

5.4. Helyi kezdeményezések a rászoruló fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközszerével

A megyei fejlesztési koncepció természetesen megfogalmaz további – vasúti és közúti – fejlesztési igényeket is, de ezek más OP-ból, ill. hazai költségvetési támogatásból valósíthatók csak meg. A jelenlegi Program szerint a közúti infrastruktúra, különösen az alsóbb rendű állami és önkormányzati utakon nem fog fejlődni.

Energiaellátás

A nógrádi villamos berendezések és hálózat tekintetében a megállapítható, hogy az ellátás teljes körű, mind a 131 település ellátott villamos energiával. A Nógrádban öt nagy villamos állomás található, Salgótarjában, Nagybátonyban, Balassagyarmaton, Rétságon, Nógrádkövesden. Megújuló energia felhasználásával jelenleg nem működnek elektromos áram termelő berendezések.

A megye településeinek földgázzal való ellátottsága szinte teljes körűnek mondható, a vezetékes gáz mindössze három településen (Ipolytarnóc, Kiscset és Rákócziabánya) nem elérhető, és közpénzből gazdaságosan meg sem valósítható.

A távfűtés és melegvíz-szolgáltatás jelenleg egy településen – Salgótarjában – biztosított, és összesen 3.800 lakást és mintegy 700 közületi fogyasztót is érint. Ezen a területen változás várható, amennyiben a tervezett, modern technológiájú, környezetbarát biomassza erőmű megépül Salgótarjában.

Tervezett intézkedések:

3.7. Energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása a köz- és magánszférában

Az intézkedés nyomán lokális energiatermelő – közintézményeket ellátó – berendezések létesítésével, kapcsolódva egyéb energia megtakarítást eredményező intézkedésekkel meg lehet tenni az első fontos lépést, mely szemléletváltás kialakulásához nélkülözhetetlen.

A tervezett tevékenységek irányai, volumene, valamint tartalma alapján várható hatásai az alábbiak szerint rajzolódnak ki.

**A Program javaslatainak csoportosítása
azok várható hatásai alapján**

Gazdasági kategória	Nincs hatás	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	A hatás iránya és becsült mértéke¹⁰
Térszerkezet			X	0
Településrendszer			X	+1
Természeti erőforrások		X		+1
Ipar, kereskedelem térbeli szerkezete		X		0
Mezőgazdaság		X	X	+1
Erdőgazdálkodás			X	0
Idegenforgalom		X		+2
Vízgazdálkodás		X		0
Térség eltartó képessége és versenyképesség		X		+2
Műszaki infrastruktúra			X	+1
Energiaellátás			X	0

¹⁰ Egy -3 és +3 közötti skálán, ahol a kiinduló helyzethez képest a negatív érték a kedvezőtlen, a pozitív érték pedig a kedvező irányú elmozdulást jelzi.

3.3. A Program várható környezeti hatásai, a Program Stratégiai Környezeti Vizsgálata

Az Stratégiai Környezeti Vizsgálat célja

A stratégiai környezeti vizsgálat alapvető célja, hogy bemutassa az SKV értékelési kritériumait, valamint összefoglalja a legfontosabb környezeti és fenntarthatósági szempontból megfogalmazott értékeléseket, javaslatokat a tervezési és a döntéshozatali folyamatokra és azok tartalmi kérdéseire vonatkozóan. Továbbá a Programhoz kapcsolódó lehetséges környezeti, fenntarthatósági konfliktusok létének és mértékének azonosítása és ezeknek - amennyire lehetséges - a feloldása. Cél egy környezeti és fenntarthatósági szempontból is elfogadható stratégiai dokumentum megalkotása, a döntéshozatal hatékonyabbá, átláthatóbbá tétele, felelősségének erősítése a környezeti és fenntarthatósági szempontok megjelenítésével.

- Nagyfokú integráltság a döntéshozatalba (a döntéshozatal nyitottságától függően)
- Kapcsolódás a tervezői döntésekhez
- Kapcsolódás a stratégiai dokumentum elfogadási folyamatának döntéseivel (széleskörű társadalmi egyeztetés), a döntések, a tervezett intézkedések minőségének javítása.

Az SKV további célja, hogy a tervezők, döntéshozók és az érintettek számára is felhívja a figyelmet a környezeti és fenntarthatósági szempontok érvényesítésére a tervezés, a döntéshozatal és a végrehajtás során.

3.3.1. Környezeti célkitűzések szerinti értékelés

3.3.1.1. A jó környezetminőséggel kapcsolatos célkitűzések vizsgálati szempontjai

A SKV szabályozásáról szóló jogszabályok szűken értelmezett környezeti értékelési szempontjait foglaltuk össze és egészítettük ki az alábbi szempontcsoportban.

A környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése

Elvárás: *A sokféleségre épülő, környezeti rendszer stabilitási szempontjainak kielégítése, az alkalmazkodás kielégítése.*

Értékelési szempontok	Értékelés
(Ökoszisztéma szolgáltatások fenntartása, fejlesztése) 1. Tekintetbe veszi-e Program a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma-szolgáltatásokat? 2. Értékeli-e a Program a jelenlegi területfejlesztéshez kötődő természeti erőforrás, ökoszisztéma szolgáltatások hosszútávon fenntartható használatát? 3. Hogyan változik a természeti tőke, a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatások köre a Program együttes hatására? 4. Vizsgálja-e a Program a helyi erőforrásokban, területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatásokban rejlő potenciálokat? 5. Van-e a Programban olyan intézkedés, amely a fenntartható erőforrás-használattal, a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma szolgáltatásokkal kapcsolatos ismereteket, kutatást, technológiai fejlesztést segíti elő?	A feltárt és az ismert természeti erőforrásokban gazdag térség, megfelelő és a fenntartható gazdálkodással növelheti versenyképességét, a mely összhangban áll a természeti értékek megőrzésének elvével. Éppen ezért megfelelő hangsúlyt kell fordítani a természeti környezet értékének, illetve értékelése kérdéseinek és a társadalmi-gazdasági fejlesztések ötvözésére, sőt a területfejlesztéshez kötődő ökoszisztéma-szolgáltatások fejlesztésére. Az innováció támogatásával a környezettechnológiai és környezeti innovációs fejlesztésekre csak közvetetten utal a Program.
(Vízhasználatot meghatározó termelői struktúrák és fogyasztói mintázatok) 1. Figyelembe veszi-e a Program a jelenlegi termelői struktúra vízzel összefüggő környezeti hatásait a környezet állapot, természeti erőforrások, és térszerkezet vonatkozásában? (Pl. meglévő birtokméretek és az ebből adódó öntözési technológia és vízbeszerzési gyakorlat.) 2. Figyelembe veszi-e a Program a várható öntözésfejlesztés következtében létrejövő termelői struktúra vízzel összefüggő környezeti hatásait? 3. Vizsgálta-e a Program a meglévő fogyasztói gyakorlat/szokások vízzel	A Program kellő figyelmet fordít a térség vízgyűjtő-gazdálkodására és víziközmű rendszerére. Integrált vízgazdálkodási infrastruktúrafejlesztés, vízkészlet gazdálkodáson alapuló fenntartható táji rendszerek kialakítása megjelenik a stratégiai céloknál. Az öntözésfejlesztés is szerepel a stratégiai célok között, ellenben a Program jellegéből adódóan nem veszi figyelembe a víztestek és a talaj állapotát öntözési szempontok szerint. A Program közvetetten szorgalmazza az ivóvízfogyasztás mérséklését.

Értékelési szempontok	Értékelés
összefüggő környezeti hatásait? 4. Tartalmaz-e intézkedéseket a Program a tényleges vízszükséglethez igazodó vízhasználat és a takarékoság erősítése érdekében?	A vízrendszer rehabilitációja, a vízkészletekkel való ésszerű gazdálkodás javíthatja a természeti, gazdasági és közvetve a társadalmi állapotokat is.
(Környezeti alkalmazkodásra épülő szerves kultúra megőrzése, fejlesztése) 1. Meghatároz-e a Program olyan kulturális változásokat, amelyek a területfejlesztéssel összefüggő környezet jobbításához vezethetnek? 2. Vizsgálja-e a Program a területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúra meglétének fokát (pl. a helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak)? 3. Van-e a Programban olyan intézkedés, amely a helyi, területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúra megőrzését igyekszik előmozdítani? 4. Az intézkedések következtében várható-e a helyi, területfejlesztéssel összefüggő szerves kultúrák sérülése, leépülése?	A területfejlesztési elképzelések megfelelően kezelik az összefüggő környezet javítását. A települések leromlott állapotú rehabilitációját, az építészeti, kulturális a táji, tájképi jellegzetes értékeinek megőrzését, saját környezetük fejlesztését a rendezett környezet kialakítását szorgalmazza. A zöldmezős területek bevonása, a termőterületek ipari területekké történő átalakítása mellett megjelenik a barnamezős területek hasznosítása, a gazdaságfejlesztésbe bevonhatóvá kívánja tenni a városképet romboló barnamezős területeket.

Környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció.

Elvárás: A Program intézkedései csökkentsék a környezeti terhelések jelenlegi mértékét.

Értékelési szempontok	Értékelés
(Az emberek egészségi állapotának és társadalmi, gazdasági helyzetének védelme, javítása) 1. Az intézkedések mennyiben járulnak hozzá az egészséges környezet biztosításához? 2. Javítják-e a tervezett intézkedések a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit? 3. A Program tartalmaz-e intézkedéseket a környezet kártételének megelőzésére és a kártételek elleni védelemre vonatkozóan? 4. Stabilizálják-e vagy csökkentik a mezőgazdasági termelők kockázatait a Program tervezett intézkedései? 5. Biztosítják-e a Program intézkedései az árvízi és belvízi kockázatok csökkentését, figyelemmel a vizek visszatartására, a tározás növelésére?	A Program célkitűzéseiben szem előtt tartja az egészséges környezethez való alapvető jogot, és ennek fenntartását prioritásként kezeli. Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják. A szennyezett területek remediációja egyes területek stratégiai céljai közt, intézkedésként jelenik meg, a kihasználatlan beépített területek, barnamezők jobb kihasználásával hosszú távon a nemzetgazdaság számára fontos erőforrásokat véd meg. Az öntözési infrastruktúra- valamint az agrár-technológia fejlesztése, mint stratégiai célok csökkentik mezőgazdasági termelők kockázatait. Árvízi- és belvízi kockázatok csökkentését hangsúlyozza a Program, amely más ökológiai problémákkal együtt kezeli e stratégiai célt.
(Talajt érő hatások) 1. Az intézkedések csökkentik-e az eróziót és egyéb talajdegradációs folyamatokat?	Magyarország talajvédelmi szempontrendszer megegyezik az EU-s

Értékelési szempontok	Értékelés
2. Az intézkedések elősegítik-e a leromlott, szennyezett területek rehabilitációját? 3. Elősegítik-e az intézkedések a jó talajgazdálkodási gyakorlatot? 4. Elősegítik-e a termőtalaj ésszerű, környezeti adottságokhoz igazodó használatát a esetleges károk megelőzése érdekében?	irányelvekkel, mivel elfogadott talajvédelmi stratégiánk nincs. Az erózió, mint „leglátványosabb” talajromlási folyamat mellett többek között a talajtömörödés, elsavanyosodás, szikesedés, szervesanyag-csökkenés is komoly probléma. Sajnos a Programban nem tartalmaz talajdegradációs folyamatok csökkentésére irányuló közvetlen intézkedéseket.
(Biológiai sokféleség, élővilág megőrzése) 1. Foglalkozik-e a Program azzal, hogy az ökológiai tényezőket és ennek következtében az élőhelyeket milyen területeken és milyen mértékben változtatják meg? 2. Kimutatják-e az intézkedésekhez kapcsolódóan a biológiai sokféleségre, élővilágra, élőhelyekre gyakorolt változások, hatások mértékét? 3. Csökkentik-e a tervezett intézkedések az özőnnövények terjedését és hatását? 4. Vizsgálja-e a Program az idegenhonos vagy invazív növények és gerinctelen, gerinces állatfajok megjelenésének és terjedésének hatását az őshonos flóra és fauna elemekre? 5. Kiterjednek-e az intézkedések a megfelelő mezőgazdasági, területhasználati gyakorlat fejlesztésére? 6. Milyen hatással vannak az intézkedések a Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére, valamint e területeken lévő élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzete	Nógrád megye védett értékeinek felkutatása, megőrzése, fenntartása, természetvédelmi kezelésük ösztönzése, a természeti környezet megóvása érdekében a megye víztesteinek jó ökológiai állapotba hozatala, ezek megőrzése, az erdőállományok védelmi (talaj-, víz- és biológiai sokféleség védelme) funkcióinak erősítése szerepelnek a Programban. Nem vizsgálja az intézkedésekhez kapcsolódóan a biológiai sokféleségre, élővilágra, élőhelyekre gyakorolt változások, hatások mértékét. A Program a környezetvédelem és gazdaságfejlesztés ésszerű egyensúlyának megteremtését szolgálja (ahol az adott terület mezőgazdasági hasznosítása teljes mértékben alkalmazkodik táji adottságokhoz) A természetvédelmi előírásokat nem sértik az elképzelések, viszont kellő

Értékelési szempontok	Értékelés
megmaradására, fenntartására, helyreállítására, fejlesztésére?	körültekintéssel és óvatossággal kell a további megvalósítási programokat tervezni, mert a különösen védett természeti értékek is veszélyben lehetnek az említett területfejlesztési elképzelések megvalósítása során. A Program nem említi, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket. Fontos megjegyezni, hogy a fent felsorolt hiányosságok bemutatása, kezelése nem ennek a Programnak a feladata.
(Táj, tájkaraktert érő hatások) 1. Az intézkedések védik, illetve szükség esetén javítják a tájvédelmi területek állapotát? 2. Az intézkedések védik, illetve szükség esetén javítják, helyreállítják a táj jellegzetes vonásait, értékeit (tájkarakter), szerkezetét?	A Program szerint növekszik a komplex tájrehabilitációra szoruló területek aránya Nógrád megyében, amelynek visszaszorítását, illetve helyreállítását a Koncepció területi stratégiai célok között fogalmazott meg. A Program ebből a szempontból nem követte a Koncepciót, így a tájkarakter javítása csak egy-két konkrét célterületen jelenik meg.
(Épített környezet, kulturális örökség) 1. Figyelembe veszi-e a Program az intézkedésekkel érintett területekhez kapcsolódó kulturális, építészeti, régészeti örökség védelmét, megőrzését? 2. Meghatározza-e a Program az épített környezet és a kulturális örökség, valamint kárelhárítások prioritási sorrendjét?	A Program nagy hangsúlyt fektet az épített környezet és a természeti értékek összhangban történő fejlesztésére. Mindezt ökoturisztikai szempontok figyelembevételével, ahol prioritásként szerepelnek a kulturális örökség (többek közt <i>Hollókő</i>), az építészeti, helytörténeti értékek bemutatása, megóvása, környezetük fejlesztése.

Klíímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése

Elvárás: A Program tartalmazzon intézkedéseket a klímaváltozás hatásainak mérséklésére és a hatásokhoz való alkalmazkodás tekintetében

Értékelési szempontok	Értékelés
1. A Program megfelelő módon határozza-e meg a klímaváltozás hatásait?	A Program megfelelően mutatja be a klímaváltozáshoz kapcsolódó helyzetképet.
2. Terveznek-e intézkedéseket a Programban a klímaváltozás hatásainak mérséklésére tekintetében?	A Program elsősorban az energiahatékonyság javítását, és a széndioxid kibocsátás csökkentését tűzte ki célul.
3. Elősegítik-e az intézkedések az aszály kezelésére való felkészülést megfelelő mezőgazdasági, területhasználati gyakorlat kialakításával, illetve vízkormányzással, víz visszatartással?	A Program foglalkozik az öntözési rendszerek víztakarékosabb, hatékonyabb vízfelhasználást célzó berendezések fejlesztésével
4. Az energiahatékonyság növelése alapvető szempont-e az intézkedések kialakítása során?	A Program által megfogalmazott klímapolitika alapján alapvető szempont az energiahatékonyság növelése.
5. A takarékos víz- és energiahasználatra való felkészülés és feltételrendszerének biztosítása része a Programnak?	A Program állampolgároknak szóló üzenetében jelenik meg az energia- és víztakarékosság. A környezettudatos életmód- és a szemléletformálásnak is része kell, hogy legyen.
6. A klímaváltozás által a védett területeket érintő hatások kezelésére terveznek-e intézkedéseket?	A Program közvetetten definiálja a veszélyeztetett területek kezelésére javasolt intézkedéseket.

A környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése

Elvárás: A Program pozitív módon hasson az érintettek értékrendjére, erősítse a környezeti tudat és rendszerszemlélet fejlődését, elősegítendő a világot szektorokra és ismerethalmazokra bontó szemlélet helyett a környezet és a fejlődés összefüggő ügyeinek integrált kezelését elősegítő szemlélet érvényesítése.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Tartalmaz-e a Program olyan elemeket, pl. képzés, nyilvánosság, stb., amelyek az érintettek környezeti tudatának fejlesztését célozzák? 2. A Program intézkedései és azok eredményei környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségeinek, feltételeinek javításához vezetnek-e?	A Program érinti a környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítését a környezeti nevelés, szemléletformálás, fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások, helyi piacok segítségével.
3. Van-e a Program környezeti hatásait mérő, értékelő rendszer, amely biztosítja az érintettek számára a visszacsatolást? 4. Van-e a Programnak a holisztikus szemléletmódra, rendszerszemléletre való neveléssel kapcsolatban intézkedési terve a különböző intézményi, társadalmi szereplőkre vonatkozóan?	Visszacsatolásra alkalmas környezeti hatásokat mérő és értékelő rendszer nem része a Programnak. A Programban sajnos nem kiemelt fontosságú célként szerepel a környezeti nevelés.

3.3.1.2. A Program integrált megközelítésével és az általános rendszerszemlélet érvényesítésével kapcsolatos elvárások vizsgálati szempontjai

A Program belső összhangjának biztosítása

Elvárás: A Programban feltárt probléma kezelésére olyan választ, célt és eszközt kell találni, amely úgy képes az adott problémát kezelni, hogy ne legyen ellentétes hatású más célkitűzések teljesülésével.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Meghatározza-e a feltárt környezet- és természetvédelmi problémák jelentőségének rangsorát? 2. Meghatároz-e, ha igen áttekinthető környezet- és természetvédelmi szempontok alapján prioritásokat az intézkedések tekintetében? 3. Az okok és célok összhangban vannak-e, van-e minden feltárt jelentős környezeti problémára válasz; illetve a célok és eszközök összhangban vannak-e, az eszközök elvezetnek-e célok megvalósulásához, a jelzett problémák megoldásához? 4. A Program által tervezett célok /eszközök /generált projektek erősítik, vagy gyengítik egymást? 5. A Program a társadalmi és környezeti problémák létrejöttének megelőzését, vagy a problémák kezelését részesíti előnyben? 6. A Program által javasolt megoldások mennyiben vonatkoznak az okokra, és mennyiben az okozatokra?	A Program nem ismerteti a természetvédelmi, környezetvédelmi és tájvédelmi problémák jelentőségének prioritási rendjét. A prioritásokat nem környezeti szempontok alapján állítja fel, ugyanakkor a környezeti szempontokat nem hagyja figyelmen kívül. A stratégiai célok és projektcsomagok összhangban vannak a Konceptióban feltárt problémák megoldási elképzeléseivel. Az ehhez szükséges, és a tervbe felhasználásra szánt eszközök a célok megvalósulását szolgálják. A Program célkitűzései által generált projektek megfelelő koordináció esetén és a környezeti prioritás mellett erősítik egymást. A környezeti problémák kezelésének mélyebb, összetettebb ok-okozati összefüggésire a Program nem tér ki.

A Program külső összhangjának biztosítása

Elvárás: A Program kezelje egy rendszerben a fejlesztés és a környezet ügyét, azaz teremtsen összhangot, a fejlesztést meghatározó, más ágazati programokkal.

Értékelési szempontok	Értékelés
1. Kihat-e a Program más ágazati tervekre, stratégiákra stb.?	1. nem, a Program negatívan nem hat ki más stratégiára, inkább azok megvalósulását szolgálja
2. Gyakorol-e hatást más ágazati stratégiák fenntarthatósági és környezeti tartalmára, kapcsolatrendszerére?	2. nem, a Program nem befolyásol más stratégiát, inkább azok megvalósulását szolgálja
3. Figyelembe veszi-e a Program más Stratégiák, programok pozitív és negatív hatásait, együtt hatásait?	3. igen, a Program más stratégiák figyelembevételével, azokkal összhangban készült.
4. Figyelembe vette-e a Program tervezési területének külső kapcsolatait, s az azok gyakorolt hatásait?	4. igen
5. Figyelembe veszi-e a Program a szomszédos megyék- terveit (hasonló jellegű Programjait), foglalkozik-e a Programok összehangolásával?	5. igen, a Program a szomszédos megyék területfejlesztési programjainak ismeretében, azok figyelembevételével készült.
6. Tartalmaz-e a Program olyan intézkedést, amelynek során, a szektorokon túlmutató intézményrendszert hoz létre, illetve vannak-e a Programnak új javaslatai a megelőző, ágazati intézkedések szabályozók és intézmények leváltására?	6. nem tartalmaz

Rendszerszemlélet érvényesítése

Elvárás: A negatív és pozitív visszacsatolási folyamatok és beavatkozási pontok azonosítása, és a legcélravezetőbb intézkedések kiválasztása. Elérhetetlen célok és felesleges finanszírozás elkerülése.

Értékelési szempontok	Értékelés
Vizsgálja-e a Program a meglévő gazdasági-társadalmi-környezeti folyamatok összekapcsoltságát?	A Program többször is hangsúlyozza a területfejlesztési tengelyek összekapcsoltságát, egymásra utaltságát; számos helyen kitér azok környezeti hatásaira, amelyek inkább horizontális célként jelennek meg.

3.3.1.3. A Program összesített értékelési táblázata

SKV célok – megfelel a Program az alábbi elvárásoknak?	-2	-1	0	1	2
A Program környezeti célkitűzései					
Ökoszisztéma szolgáltatás	X				
A felszíni vizek védelme				X	
A felszín alatti vizek védelme				X	
A védett területek védelme				X	
Élőhely-védelem				X	
Hulladékgazdálkodás					X
Erőforrás-gazdálkodás					X
Egészséges környezet biztosítása			X		
A jó környezetminőséggel kapcsolatos célkitűzések					
A környezeti adottságokhoz illeszkedő hasznosítás, a sokféleség megőrzése			X		
Környezetterhelés, állapotváltozás, rehabilitáció					X
Klíímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a veszélyek megelőzése, elkerülése, mérséklése					X
A környezettudatos, felelős értékrend fejlesztése			X		
Öntözési feltételek javítása				X	
Rendszerszemlélet érvényesítése			X		

3.3.2. Környezeti szempontú elemzés

A véleményezésre megküldött Területfejlesztési Programban szereplő javaslatok környezeti szempontú elemzése során vizsgálni kell azok megvalósulása, illetve azok meg nem valósulása esetén várható hatásukat – a 18/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 9. melléklete alapján – az alábbi területeken:

1. a termőföld mennyisége
2. a talaj minősége
3. a földtani és ásványvagyon
4. a levegő minősége
5. a víz (felszíni és felszín alatti vizek mennyisége és minősége),
6. a hulladékgazdálkodás helyzete,
7. a táj (tájszerkezet, tájhasználat),
8. az épített környezet,
9. a kulturális örökség (műemlékvédelem, régészet),
10. az élővilág (ökológiai hálózat, védett természeti területek, biodiverzitás).

A térség erőforrásainak fenntarthatósága

1. a termőföld mennyisége
2. a talaj minősége

Nógrád megye erőforrás rendszerének része minden közvetlen anyagi vonatkozásokkal összefüggésbe hozható társadalmi, gazdasági és természeti erőforrás. Az ásványvagyon és az abiotikus megújuló energiahordozók (nap, víz, földhő) illetve a biomassza produkció, a termőtalaj alapvető potenciálja a térségnek. Ezen felül a kulturális és természeti örökség védelme, illetve a felsorolt erőforrások termeléséhez és szolgáltatásához kapcsolódó tudás, munkaerő és infrastruktúra is domináns része e rendszernek, amelyet a Program helyesen kezel.

A külső erőforrások felhasználásának csökkentése, a tudatos fogyasztás és a helyben előállított javak népszerűsítése szintén eleme a Programnak.

Az erőforrások folyamatos feltárása, védelme, és ésszerű felhasználása, illetve hatékonyságuk növelése kellő mértékben és megfelelő módon jelenik meg a Programban.

A Program nem tér ki a teljes ökológiai, agrár, erdészeti, ipari, és egyéb beavatkozások során bekövetkező talajromlások kivédésére. Talajdegradációs folyamatok, amelyek természeti okok, és/vagy emberi beavatkozás hatására egyaránt bekövetkezhetnek.

- Víz- és szél okozta talajerózió (víz, szél, művelés hatása): Nógrád megyében az megművelt területek harmadán játszódnak le eróziós folyamatok, amely **mértéke jelentős, 10-15 t/ha/év**. (A tolerálható talajveszteség 10t/ha/év értéknek felel meg.) A eróziós formák közel fele barázdás erózió, a többi csepp- és árkos erózió;
- Biológiai degradáció, kedvezőtlen mikrobiológiai folyamatok, biodiverzitás csökkenése
- Szervesanyag-készlet (*OM, OC, tőzeg-„készlet”*) Nógrád megye talajainak több mint fele átlagos (1-2%) szervesanyag tartalommal bír.
- Talajsavanyodás: Nógrád megye talajainak mintegy 1%-a erősen ($\text{pH}_{\text{KCl}} < 4,5$), 20%-a közepesen ($\text{pH}_{\text{KCl}} 4,5-5,5$), 50%-a gyengén ($\text{pH}_{\text{KCl}} 5,5-6,5$) savanyú kémhatású;
- Sófelhalmozódás, szikesedés: Nógrád megyében elenyészőek a szikes talajok; leginkább a helytelen öntözés és vízgazdálkodás következtében fenyeget a másodlagos szikesedés veszélye;
- Fizikai degradáció: a nógrádi talajok mintegy 25%-a gyengén, 62%-a közepesen, 12%-a erősen tömődött, érzékeny szerkezetleromlásra és tömörödéssé;
- Sivatagosodás;
- A talaj vízháztartásának szélsőségesé válása;
- A talaj tápanyagforgalmának kedvezőtlen irányú megváltozása;
- A talaj puffer-képességének csökkenése, talajmérgezés, toxicitás;
- Talajszennyezés: szilárd és folyékony halmazállapotú ipari és települési hulladékok nem megfelelő kezeléséből, közlekedésből stb. származnak.
- Talajfedés: beépítés (város-közlekedés, vagy egyéb kivét, „zöldmező”) vagy természetes folyamat (árvízi hordalék, földcsuszamlás, eróziós ráhordás)

Energiagazdálkodás, klímapolitika

3. a földtani és ásványvagyon
4. a levegő minősége

Nógrád megye energiahordozók tekintetében szénvagyonnal, fa alapanyaggal, mezőgazdasági hulladékkal rendelkezik, melynek jövőbeni hasznosítása jelentős potenciált hordoz magában. A térség alapvető érdeke, hogy a rendelkező energiaáramokat minél hosszabb ideig a területén tartsa, illetve minél nagyobb mértékben, helyben hasznosítsa. A Program stratégiai céljai között szerepel az energiahatékonyság korszerűsítése. Emellett világosan kiáll az energiafogyasztás mérséklése, illetve az energiafüggőség csökkentése

mellett. A területi stratégiai célok és a konkrét intézkedések sorában világosan definiált az alternatív, megújuló energiára épülő helyi és energiatermelési és ellátási rendszerek kiépítése, illetve a gazdag nap-, szél- és geotermikus, valamint biomassza energia potenciál kiaknázása

Rendkívül fontos a biomassza hasznosítása, amely elsősorban a mezőgazdasági- illetve zöld hulladékokra épül.

A Program a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást figyelembe véve, illetve az elfogadott klímapolitikának megfelelően építette fel a Javaslattevő dokumentumot.

A levegőszennyezés csökkentését fogalmazza meg a Program. De egyéb károsanyagok kibocsátásának csökkentéséről, az emisszió – imisszió következtében a légkört terhelő szennyezők csökkentése, illetve a szennyező gócok, vagy okozók megszüntetése nem szerepel. Többek között a PM10 szennyezők kibocsátásának csökkentése Európai Unió's irányelv, amelyet a 1330/2011. (X.12.) kormányhatározat szabályoz.

A Program kiemelt hangsúlyt fektet megújuló energiaforrások (biomassza, a nap-, szél-, víz- és geotermikus energia) hasznosítására. A Program szerint (is) a megújuló és alternatív energia hasznosításának elsődleges célja gáz- és kőolajimport-függőség csökkentése.

Ezen túl támogatja a megújuló energiaforrások térnyerésének elősegítését és a megújuló energia hasznosítását célzó beruházásokat, amelyek kifejezetten széles spektrumú kínálatát tartalmazza az alternatív energia-előállításoknak.

A vasúti közlekedési és szállítási formák térnyerési feltételeinek megteremtésével elérhető, hogy a környezetet kevésbé terhelő vasúti áruszállítás a forgalomnövekedést, a levegőszennyezést, a zaj- illetve rezgésterhelést okozó közúti teher és személyforgalom minél nagyobb részarányát átvegye. Az életminőséget közvetlenül befolyásolja a levegőszennyezés és zajterhelés, emiatt a kültéri levegőminőség méréséhez szükséges mérőhálózat fejlesztése; zajterhelési mérőhálózat fejlesztése, zajtérképek készítése is része az intézkedéseknek.

A városokat elkerülő utak kiépítése lehetővé teszi, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a település belső forgalmát, lényegesen csökkenti a zaj, rezgés és légszennyezettség kialakulásának lehetőségét.

Vízgyűjtő-gazdálkodás, víziközmű

5. a víz (felszíni és felszín alatti vizek mennyisége és minősége),

Az EU Vízköri Irányelvében és Magyarország Vízyűjtő Gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket megvalósítását közvetett módon szolgálja a Program. Az egészséges ivóvíz – mint az egyik legfontosabb tényező – biztosítása érdekében, a Program célul tűzte ki a az ivóvízbázisok védelmét, sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezését, az üzemelő és távlati vízbázisok diagnosztikai vizsgálatát.

A csőhálózati rekonstrukciókat, illetve a felszín alatti vizek minőségének megőrzését is kiemelt fontosságúnak tekinti a Program.

A Program célja a legkisebb környezeti terheléssel járó szennyvízelvezetés és –kezelés, illetve a keletkezett szennyvizek gyűjtése, tisztítása, ezen belül az agglomerációk szennyvízelvezetési és –tisztítási programjának végrehajtása, meglévő szennyvízgyűjtő hálózatok fejlesztése. A szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója és a szennyvíziszap-kezelési technológiák és ártalommentes iszapelhelyezés, valamint a tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítása határozott intézkedésként szerepel, ellenben konkrét javaslatra nem tér ki.

A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok káros hatásait fenntartható módon, a térségek vagy vízgyűjtők szintjén integráltan kívánja a Program kezelni. Az ár-, belvízvédelem, csapadékvíz- elvezetés legfontosabb feladatainak a Program az alábbi intézkedéseket tekinti: ár- és belvízveszély folyamatos csökkentése; víz-, szükség-, és záportárolók építése; medermélyítések, csatornahálózat bővítése, fejlesztése; a vizek kártétele elleni védelem erősítése; vízvédelmi és öntöző rendszerek fejlesztése; vízrendezés, rekonstrukciós feladatok.

Hulladékgazdálkodás

6. a hulladékgazdálkodás helyzete,

A fenntartható fejlődés igénye a hulladékgazdálkodásban is prioritások megfogalmazását teszi szükségessé. A környezet védelme, valamint a természeti erőforrások fenntartható használata érdekében cél az ötlépcsős hulladék hierarchia minél szélesebb körű érvényesítése, mely előírja, hogy a hulladékképződés megelőzése és a hulladékgazdálkodás során meghatározott elsőbbségi sorrendet kell követni és törekednünk kell arra, hogy a

hierarchiában szereplő tevékenységek közül a környezetvédelmi szempontból legjobb megoldás válasszuk. A hierarchiában az első helyen a hulladék keletkezés megelőzése áll. Természetes azonban, hogy miután a megelőzés nem minden esetben megvalósítható, akkor az újra használatot, ha ez sem lehetséges, akkor az újrafeldolgozást kell alkalmazni. A Programban és a javaslattevő beavatkozási területeinél arra kell törekedni, hogy a hulladék hierarchia legalsó szintjét jelentő, de a környezetveszélyeztetést és egészségi kockázatot mindenképpen kizáró ártalmatlanítás valóban csak az utolsóként szóba kerülő megoldás legyen. Környezetvédelmi szempontból a hulladéklerakón való elhelyezés a legrosszabb alternatíva, tekintettel arra, hogy ez hosszútávon környezetvédelmi problémát jelent, másodsorban pedig az erőforrások elvesztéséhez vezet.

A hulladékhalmok helyben tartása, és erőforrásként való felhasználása további fejlesztési elképzelés lehetne, amely az energiahatékonyságot és a szolgálja.

Az újrahasznosítás, újrahasználat fontosságát nem említi a Program. A környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése, mint közvetett hatásként tekinthető a Program ehhez kapcsolódó intézkedései révén. A Program csak említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. A fizikai feltételek biztosításán túl - építési, bontási hulladék-hasznosító program végrehajtása sem része Programnak.

A mezőgazdasági eredetű- és állattartási hulladékok kezelésénél a biogáz technológia; az energetikai célú felfelhasználás esetében szükséges a tüzelőberendezések hatékonyságának növelése, továbbá az erdészeti és faipari hulladékok, melléktermékek hasznosításának preferálása is célja a Programnak.

A hulladékká vált gumiabroncsok problémájával és a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos intézkedésekkel a Program nem foglalkozik.

Tájvédelem

7. a táj (tájszerkezet, tájhasználat),
8. az épített környezet,
9. a kulturális örökség (műemlékvédelem, régészet),

A tájvédelem feladata a tájkarakter (tájjelleg) értékes elemeinek, a természeti adottságokkal összhangban lévő, hagyományos tájszerkezet, a táj teljesítőképessége (potenciálja) és kedvező esztétikai adottságainak megőrzése és ezáltal a táji sokféleség (tájdiverzitás) megőrzése. Nógrád megye építészeti örökségének nemzetközi szinten legismertebb,

kiemelkedő példája az UNESCO Világörökség Jegyzékébe Magyarországról elsőként felvételre került védett műemléki együttes, Hollókő Ófalu és környezete.

A védett természeti értékek terén hasonló nemzetközi ismertséggel és jelentőséggel rendelkeznek az ipolytarnóci ősleletek.

A felsorolt intézkedések között megfelelő számban és megvalósítási helyen szerepel a tájvédelem. Ám több elképzelés mögött nem látjuk biztosítottak a tájvédelmi szempontok maradéktalan figyelembevételét. Sajnálatos módon, a jogi környezet adta hiátusok mentén, sokszor az ökológiai szempontokat mellőző befektető szándék vezérelte tájalakítást, amelyet a fenti folyamatok miatt vissza kell szorítani, és körültekintően kell eljárni. Emellett javasoljuk az egyedi tájértékek településenkénti és egyes tájérték-fajták szerint történő felmérését, a helyi közösségek intenzívebb bevonásával, illetve a nemzetközi minősítésű területeknél e minősítések, címek megőrzése, a nemzetközi minősítésű területek arányának növelését.

A vidék környezeti, természeti, kulturális, táji értékeinek védelmére, élhető környezet megteremtése mellett, tájházak kialakítása, felújítása, illetve a palóc kultúra, hagyományainak ápolása is szerepel a Programban. A saját arculattal és identitással rendelkező vidék megteremtése is célja a Programnak. A Program nem említi a tájváltozás nyomon követését, bízunk abban, hogy a megvalósuló intézkedések figyelemmel kísérik a tájkarakterek változását.

Kármentesítés

A múltban bekövetkezett környezeti károk feltárása, megszüntetése elengedhetetlen a talaj és a felszín alatti vizek minőségének megóvása érdekében.

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény alapján 1996-ban indult el a Nemzeti Környezetvédelmi Program, amelynek része a tartós környezetkárosodások és szennyezett területek környezeti kármentesítésére létrehozott Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP). A program célja, a felszín alatti víz és földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, illetve a szennyezettség kockázatának, valamint a szennyezettségnek csökkentése, megszüntetése. Az OKKP magában foglalja az általános, országos és egyedi beruházási feladatokat.

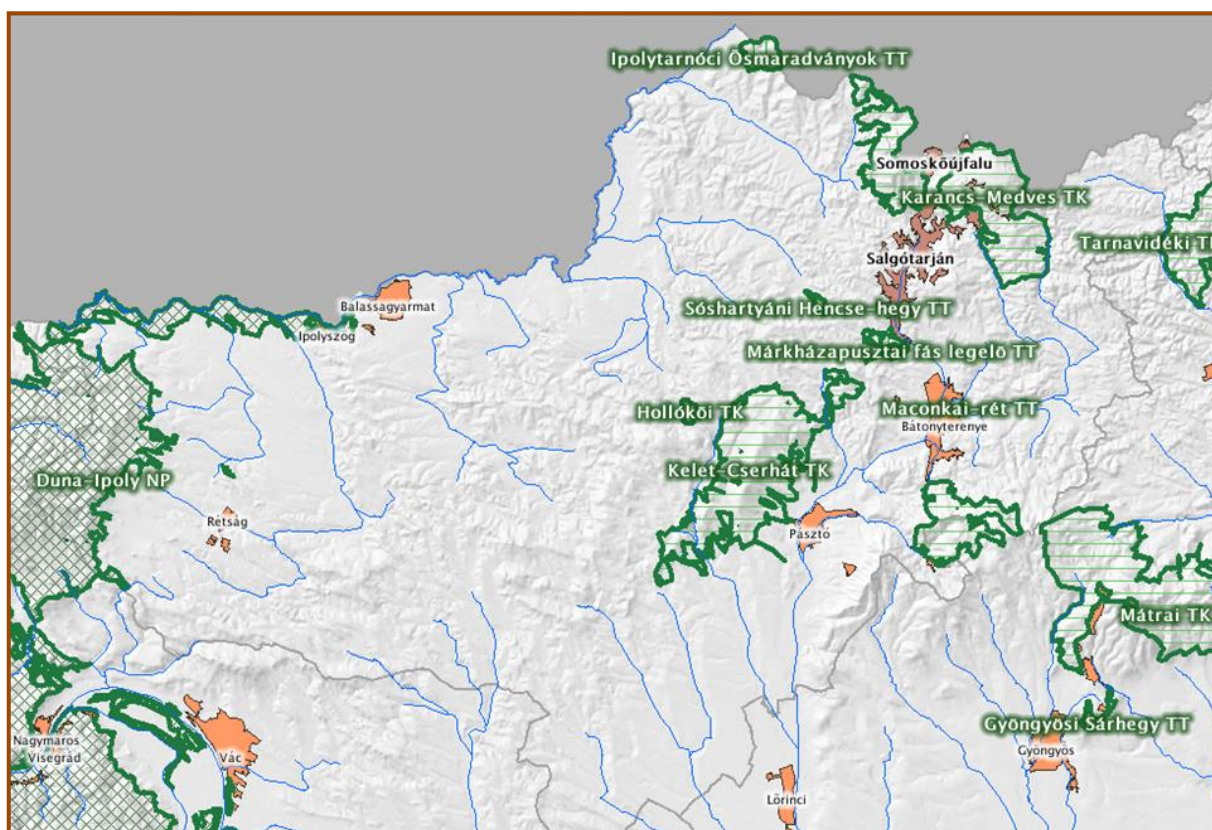
„Minden olyan műszaki, gazdasági és igazgatási tevékenységet, amely a veszélyeztetett, szennyezett, károsodott felszín alatti víz, illetőleg földtani közeg megismerésére, a szennyezettség, károsodás és a kockázat mértékének csökkentésére irányul, összefoglaló néven **kármentesítésnek** nevezünk.” [OKKP]

A Programban gazdaságstratégiai feladatként jelenik meg a megye leromlott állapotú, barnamezős területeinek hasznosítása (kármentesítés, rehabilitáció), új funkciókkal való ellátása. Javasolt lehet továbbá a szennyezett területek számbavétele, prioritási sorrend kialakítása.

Élőhelyvédelem, és Natura2000 területek Nógrád megyében

10. az élővilág (ökológiai hálózat, védett természeti területek, biodiverzitás).

A megye területének közel 7,3%-a élvez védelmet, ez több mint 18,5 ezer hektárt jelent. Az országos jelentőségű védett természeti értékeket túlnyomórészt a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, (Hollókői TK, Karancs-Medves TK, Kelet-cserhádi TK, Mátrai TK, Maconkai-rét TT, Ipolytarnóci Ősmaradványok TT, Sósartyáni Hencse-hegy TT, Márkházapusztai fás legelő TT) kisebb részben a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság kezeli. Az elsőfokú természetvédelmi hatóság a Közép-Duna- völgyi Környezetvédelmi-, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség.

Nógrád megye védett területei (NP, TT, TK)

(saját szerkesztés)

Natura2000 hálózat

Az Európai Unió két természetvédelmi irányelve – az Élőhelyvédelmi (92/43/EEC) és a Madárvédelmi (79/409/EEC) Irányelv – biztosítja a Natura2000 területek jogi alapját, melynek végrehajtása minden tagállam számára kötelező érvényű. A Natura2000 hálózatot a madarak védelmére kijelölt különleges madárvédelmi területek (SPA), valamint az élőhelyek, növény- és más állatfajok védelmére kijelölt kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési területek (SCI) alkotják.

A Natura2000 területek jelentős része átfedésben van a hazai jogszabályok által kihirdetett védett természeti területekkel (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, ex lege láp), de számos korábban nem védett terület is kijelölésre került. A két rendszer (hazai, ill. uniós) együttesen biztosítja a természeti értékek védelmét hazánkban, bár a rájuk vonatkozó szabályok, kötelezettségek eltérőek. Számottevő különbség a Natura2000 területekre vonatkozó közösségi jelentési kötelezettség, illetve hogy a jelölő fajok és élőhelyek monitorozásával értékelni kell a bekövetkezett (természetes és antropogén) változásokat a célként megfogalmazott kedvezőbb természetvédelmi állapot elérése érdekében.

Nógrád megye Natura2000-es területei, és a védett fajok gyűjteménye a 3. számú mellékletben szerepel.

Ramsari Egyezmény területei:¹¹

Az „Ipoly völgyet”, mint vizes élőhelyet, 2001 - ben vették fel a Ramsari területek listájára. Területe 2227 hektár, amit főként az Ipoly folyó és az azt körülvevő erdős terület tesz ki. A Duna - Ipoly Nemzeti Park része.

A terület természeti értékeit a védett növényfajok, és a magas denzitású állatfajok adják. A terület, mintegy menedék a bennszülött magyar tavaszi - fészűsbagolynak (*Dioszeghyana schmidtii*), a szintén fokozottan védett lápi pócnak (*Umbra krameri*), a védett selymes durbinsknak (*Gymnocephalus schraetzer*).

Számos fokozottan védett madárfaj is előfordul itt, úgy, mint a kis lilik (*Anser erythropus*).

A terület természetvédelmi értékét növeli a vidra (*Lutra lutra*), a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) és a közönséges denevér (*Myotis myotis*) bizonyított előfordulása.

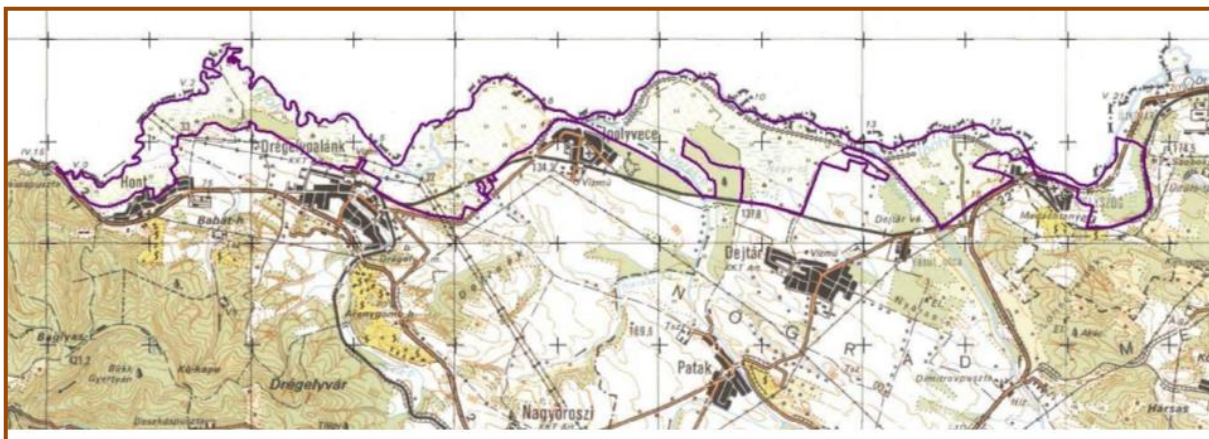
A védett kételtűek és hüllők közül a sárgahasú unka (*Bombina bombina*), a levelibéka (*Hyla arborea*), és a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) egyaránt előfordul.

Vándorlási időszakban az Ipoly folyóra akár 30 000 vízimadár is érkezik, táplálkozni, éjszakázni. Egy része tavaszig marad a térségben, majd tavasszal fészkelő helyet is keresnek itt. Régebben a folyó halfajokban gazdag volt, ez azonban a környező gazdasági területeken használt vegyszerek miatt erősen lecsökkent.

¹¹ www.ramsar.hu

Biogeográfiai szempontok alapján fontos társulások - égerlápok (Dryopteridi- Alnetum), fűzláp (Calamagrostio - Salicetum cinereae), vízililiom társulás (Nymphaeetum albo-luteae), adnak élőhelyet az itt fellelhető növény - és állatvilágnak.

A területre igen nagy veszélyt jelentenek az egyre intenzívebben terjedő, adventív fajok, mint a zöld juhar (*Acer negundo*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*), a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*). E fajok kiszorítják a természetes vegetációt a területről, szinte minden talajon meggyökeresnek, és terjeszkedni kezdenek.

A Ramsari Egyezmény oltalma alatt álló területek az Ipoly völgyben¹²

Az **ex lege természeti értékek** (barlangok, lápok stb.) megóvására, a degradációs folyamatok csökkentésére nem ad célkitűzéseket. Bízunk abban, hogy ebben területfejlesztési Programban általánosan megfogalmazott természet megóvási intézkedések, figyelemmel lesznek az ex lege-, illetve a földtani értékek védelmére is. Mindemellett többször kiemeli a természethez kapcsolódó kulturális értékek védelmét.

A Program céljai között határozottan szerepel a megye természetvédelmi területeinek (a Bükk Nemzeti Park, a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a tájvédelmi körzetek, Natura2000 és egyéb védett, ökológiai területek) hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.

A Programban megfogalmazott célkitűzések figyelembe veszik a természet- és tájvédelmi célokat, az ágazati tervezésekben horizontálisan érvényesülnek a természetvédelmi és tájvédelmi alapvető célok.

¹² www.ramsar.hu

4. Javaslatok, észrevételek

4.1. Általános észrevételek

A Nógrád Megyei Stratégiai Program tartalmilag és különös tekintettel a természet-környezet- és tájvédelmi részek kidolgozását megvizsgálva, megfelel a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendeletnek. A kitűzött célok nem sértik a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényeket. A vázolt elképzelések összhangban állnak az Európai Unió vonatkozó irányelveivel és a határon átnyúló nemzetköz egyezményekkel, illetve megfelel a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III. 28.) OGY határozatnak.

A Program céljainak megvalósulásával közvetve vagy közvetlenül környezeti szempontból negatív hatást kiváltó tényezők feltárása, különös tekintettel azokra a tervi elemekre, amelyek a természeti erőforrások túlzott igénybevételét vagy a környezetterhelés, vagy az emberi egészség károsodásának előidézését jelentik: **A megfogalmazott elvek alapján, a fejlesztési prioritások közvetlenül nem okoznak környezetminőségi romlást.**

A területhasználati elvek általános célként a Konceptióban kerülnek rögzítésre. Az elvek igazodnak a megye adottságaihoz, a fejlesztési célkitűzések megvalósításához pedig fontos iránytűként szolgálnak. A Program javasolt prioritásainál, tervezett intézkedésinél kisebb-nagyobb súllyal megjelennek **területhasználati elvek**. Ezen elvek fontosságára tekintettel javasoljuk a Programban is megjeleníteni, vagy a Konceptióra történő hivatkozással rögzíteni ezen elvek alkalmazását.

Míg a célok és intézkedések területén könnyen lehet kapcsolatot találni a két dokumentum között, ez az indikátorokra nem mindig igaz. Javasolt, hogy az EU kötelező indikátorai mellett elsősorban olyanokat használjon a Program, amelyek a TOP-ban, illetve más OP-ban meghatározásra és definiálásra kerültek.

4.2. Részletes észrevételek

Az országhatáron átnyúló környezeti hatások azonosítására az országhatáron áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espooban, 1991. február 26. napján elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 132/2010. (IV. 21.) Korm. rendeletet valamint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005.(I.11.) Korm. rendeletet figyelembe véve, a Nógrád megyei területfejlesztési koncepció környezeti értékelése alapján megállapítható, hogy annak céljait és földrajzi kiterjedését figyelembe vevő ésszerű változatainak megvalósítása, **országhatáron áterjedő jelentős környezeti hatást várhatóan nem eredményez.**

A Program nem említi viszont, mint védelemre szoruló ökológiai rendszereket a Natura2000 területeket, melyek védelme, hosszú távú fenntartása kiemelt fontosságú.

Környezetállapot megőrzéséhez kapcsolódó észrevételek:

- talajdegradációk elleni védelem védelme: javasoljuk, hogy az erózió mellett utaljon a többi talajdegradációs folyamatok mérséklésére is, a termőterületek kivonásának csökkenésére, illetve a fenntartható talajhasználatra.
- barnamezős beruházási területek támogatása: a barnamezős területek prioritásként való kezelése mellett fontosnak tartjuk a kármentesítésre szoruló területek felmérését, azok tényfeltárását, és végül – projektek révén – a kármentesítés lebonyolítását. Ezzel nem csak a szennyezett területek száma csökken, hanem területfejlesztés és gazdaságfejlesztés szempontjából is fontos területek válnak hasznosíthatóvá, megőrizve az érintetlen természetet, vagy az agrárium által használt termőföldeket. Mindezekon túl a remediációs beruházások nem csak gazdaságélénkítést, hanem az egészsége környezet javítását is eredményez.

Környezetbarát technológiák telepítése:

- A Program nem említi a hulladék lerakással kapcsolatos intézkedéseket, illetve nem foglalkozik ártalmatlanítás arányának csökkentésével. Korszerű hulladékartalmatlanítási technológiák bevezetését, hulladék újrahasznosítás, újrahasználat támogatását javasoljuk
- Javasoljuk a biológiailag lebomló és zöld hulladékok kezelését, helyben történő visszaforgatását, a házi és közösségi komposztálás elterjesztését

Természet megismerése és védelme:

- A turisztikai magterületek (Nyugati-Mátra, Karancs-Medves, Cserhátvidék, Keleti-Börzsöny, és az Ipoly-völgy) ökoturisztikai fejlesztéséről sajnos nem esik szó a Programban. A környezet védelme, szeretete, a természet és a táj értékeinek megőrzése, a legfontosabb az ökoturisztikai fejlesztések kapcsán.
- Ökoszisztéma szolgáltatások; Javasoljuk a sportolási, természetjárási lehetőségek kapacitásfejlesztését; egyéb zöldsportok népszerűsítési programok mind olyan intézkedések, amelyek a rekreációs, gyógyulási lehetőségek környezethez kötött feltételeit javítják.

Bár a **határon átnyúló fejlesztéseket** megalapozó programok tervezése még nem előrehaladott, lehetőség szerint ez is részét kell, hogy képezze a **külső koherencia** vizsgálatának.

A Program kidolgozásánál az Európai Unió által megkövetelt **horizontális alapelvek** alkalmazása általánosan rögzítésre került. **Horizontális célokként** az EU 2020 tematikus célkitűzései kerültek rögzítésre. Tekintettel arra, hogy egyes megjelölt célok jellegüknél fogva nem jelenhetnek meg a Program egészében, javasoljuk áttekinteni a horizontális célok körét, törekedve a TOP horizontális céljainak integrálására is.

Javasoljuk továbbá a Partnerségi Megállapodásban rögzített horizontális elveket is rögzíteni:

- fenntartható fejlődés
- területi kohézió
- esélyegyenlőség és antidiszkrimináció
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség.

Átfogó célként hangsúlyosan javasolt megjeleníteni a CO₂-kibocsátás csökkentésének támogatását is, mely mind közösségi, mind nemzeti cél is.

1. prioritás a „Gazdasági aktivitás fokozása a foglalkoztatás bővítése érdekében”

2. prioritás a „Megyei KKV-k versenyképességének és innovativitásának növelése”

Tekintve a két prioritás hasonló célkitűzéseit egyes esetekben átfedés, vagy nagyfokú kapcsolódás tapasztalható, ezért az első két prioritás intézkedéseinek áttekintése javasolt.

A gazdaságfejlesztési célok esetében külön meg kell említeni a barnamezős területek hasznosítását, melyek elsőbbségét deklarálni kellene az érintett prioritások esetében.

A legnagyobb munkahely teremtési potenciállal a KKV- bírnak, akik a gazdasági szférában dolgozók 2/3-át foglalkoztatják. A nagyvállalatok szerepe inkább a piacbiztosítás (beszállítóknak), technológiai kultúra, termékfejlesztés területén jelentős. Ezt szervezeti formába a klaszterek fogják, melyek fontosságát jobban ki kellene hangsúlyozni.

Meg kell említeni, hogy a várhatóan jelentős szerepet betöltő **pénzügyi eszközök** alkalmazásával keveset foglalkozik a Program. Az első két prioritásban ezt hangsúlyosabban meg lehetne jeleníteni.

Az átfogó célok mindegyikét érinti, hogy teljesítő képes tudással rendelkező, kreatív, innovációra képes munkaerő dolgozzon a jövő centrikus vagy a hagyományos iparban, akik modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettérben laknak. Ennek a környezetnek egyik legfontosabb, most hiányzó, elemei a műszaki (biotechnológia, környezetipar, stb.) és a gazdasági (marketing, szervezés, stb.) képzést biztosító felsőfokú intézmények vagy kihelyezett karok, Oktatási és K+F+I kapacitásokat, szolgáltatásokat biztosítva, a megyei vagy megye határokon túli fiataloknak, illetve vállalkozásoknak.

A 3. prioritás a **„Helyi kulturális és természeti értékekre épülő gazdaság- és turizmusfejlesztés”**

Tekintettel arra, hogy az első két prioritás gazdaságfejlesztési akciói ezt a területet közvetlenül kevésbé érintik majd, a területi preferencia kiegyenlítettebbé tehetné a program eredményeit, jelentősen támogatva ezzel a megye belső területi kohézióját, a vidék-város egyensúlyát és kapcsolatait.

Az intézkedések kohézióját támogatja, szinergia révén hatásukat javíthatja, hogy a prioritáson belül olyan intézkedések is megjelennek, amelyek a turizmust és az agrárgazdaságot összekapcsolja a helyi piacok erősítésre révén. A helyi piacok integrálása közvetlenül támogathatja az önfenntartó vidék kialakulását, a helyi közösségek megerősödését. A társadalmi kohéziót tovább erősíti a fiatal gazdák támogatása, hiszen a vidéki térségeket érinti leginkább az elvándorlás, az elöregedés.

A harmadik prioritás esetében a környezeti célokhoz, a területi és társadalmi kohézió erősítéséhez kapcsolódóan a környezetbarát, alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységek előtérbe helyezése megfontolandó.

4. prioritás **Befogadó társadalmi és közösségi megújulás a foglalkoztatottság bővítése érdekében**

A társadalmi kohézió szempontjából jelentős prioritás megfelelően támogatja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózását. Részben ebben a prioritásban, részben a program egészére vonatkozóan javasolt a kapcsolódás bemutatása más Operatív programokhoz, továbbá a „Társadalmi és gazdasági felzárkózás által vezérelt térségi integrált program”¹³ megvalósításához.

¹³ A Kormány 1058/2014. (II. 11.) Korm. határozata

5. prioritás **Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára**

A Vonzó helyi élettér kialakítása a vállalkozások és a lakosság számára prioritás kulcsfontosságú intézkedési javaslatokat fogalmaz meg. A vonzó, marasztaló helyi élettér, élhető város kialakítására sok, de általánosságba mozgó megállapítás szerepel a dokumentumban. Markánsabban kellene megjeleníteni pl. Balassagyarmat és Szécsény történelmi városmagjának megújítását, a vonzó életteremtő intézmények nevesítését. Pl. színházi társulat létrehozása.

A nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése intézkedést javasoljuk kiegészíteni a lakossági igénybevevőket támogató pontokkal, mind az eszközbeszerzések, mind az alkalmazó képes tudás elsajátításának támogatása. A GINOP „Infokommunikációs fejlesztések” alapvetően a közszférára fókuszál. Egy intézkedési tervzetben szerepel az ismeretek és készségek fejlesztése, de ott is nevesítve a hátrányos helyzetű rétegeket. Nógrád megye felemelkedéséhez legfontosabb a versenyképes IKT használati tudás széleskörű és gyors kiépítése.

Egyéb észrevételek

A TOP és a Program esetében markáns eltérés, hogy a TOP önálló prioritás keretében foglalkozik a Közösségi szinten irányított fejlesztésekkel, ami a Programból hiányzik, bár három intézkedést megfogalmaz ilyen típusú fejlesztésre, de csak szűk körre koncentrálna. Bár a Program szerkesztése nem befolyásolja annak megvalósíthatóságát, a jobb megfeleltetés érdekében megfontolandó, hogy a **CLLD-típusú intézkedések** együttesen, külön prioritásban jelenjenek meg.

Mellékletek

1. számú melléklet: A környezetvédelemért felelős szervek véleménye
2. számú melléklet: A területi hatásvizsgálathoz felhasznált információk, kapcsolódó szakmai dokumentumok
3. számú melléklet: Natura2000 természetmegőrzési és ökológiai hálózat Nógrád megyében